

Pultorix 1807.

M^o 7 7bris Domi: A Maccom-
menianus accomodavit a me singu-
lari ex latine in Gallia idioma
frigidat. In Blas Tomi: — Epus
vero Secretarius 2os quinos Tomos
Coali despro: cum promissione
reddendi. Cohabit: in Arcu Episcopi.
Pultorix

19bris Secretarius tulit 2os
quinos Tomos, sed accepit 3 ulti-
mos despro: ad legendu.

Postea omnes libros re-
cepi 13bris 1807 do-
minica 3 Adventu

165

CL,
RM

A

TO

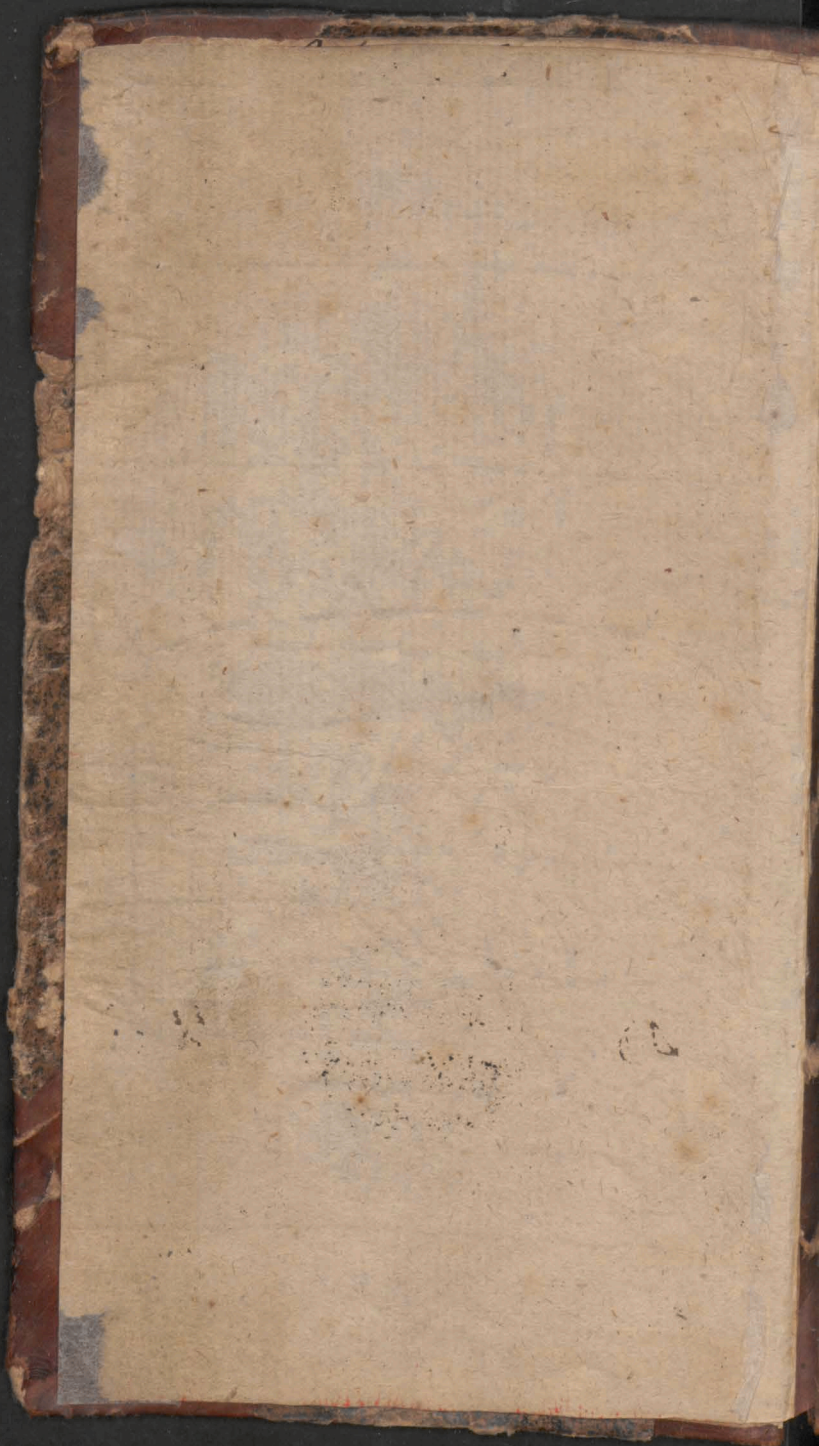
CT

W:

CR

VS

E

REV. P. F.

ANACLETI REIFFENSTUEL,
ORD. MIN. S. FRANCISCI REFORM. PROVINCIÆ
BAVARIÆ LECTORIS JUBILATI &c.

THEOLOGIA MORALIS

EDITIO RECENTISSIMA
PRO LEGENTIUM COMMODITATE
IN OCTO TOMULOS DISTRIBUTA,
AC
PLURIBUS ADDITIONIBUS, ET SUCCINCTA
PROPOSITIONUM DAMNATARUM
DECLARATIONE AUCTA

AB
A.R.P.F. MASSÆO KRESSLINGER,
EJUSDEM ORD. AC PROV. LECT. JUB.
ET TERTIO EX-PROVINCIALI.

ADJECTIS
ALIIS NOVISSIMIS ADDITIONIBUS
P. F. DALMATII KICKH,
DICTI ORD. ET PROV. LECTORIS
EMERITI ET EX-PROVINCIALIS.

TOMUS II.

COMPLECTENS
TRACTATUM III. IV. ET V.
DE PECCATIS, VIRTUTIBUS THEOLOGICIS,
RELIGIONE, ET VITIIS OPPOSITIS.

CUM PERMISSU SUPERIORUM.

Sumptibus JOAN. URBANI GASTL,
Bibliopolæ Monacens. & Pedepontani,
MDCCLXII.

*Bibliotheca Monasterii Plocei
Ord. S. Benedicti ad S. Adalbertum E.M.*

ELENCHUS

Tractatum, Distinctionum,
Quæstionum, & Para-
graphorum.

Hujus

TOMULI II.

TRACTATUS III.

DE PECCATIS.

DISTINCTIO I.

De Diversitate, & Distinctione Peccatorum.

	Pag.
QUÆSTIO I. Qua ratione Peccatum divi- datur?	2
II. Quid sit Peccatum actuale?	9
III. De Peccato habituali.	18
IV. Unde desumenda sit Distinctio specifica Moralis Peccatorum?	24

)(2

V.

ELENCHUS &c.

	Pag.
V. Unde desumatur Distinctio numerica Moralis Peccatorum?	39

DISTINCTIO II.

De Peccato Mortali, & Veniali.

QUÆSTIO I. De Natura, Conditionibus, & signis Peccati Mortalis, & Venialis.	60
II. Quibus de Causis Peccatum ex genere suo Mortale fiat per accidens Veniale, & econtra?	69
III. Quibus modis remittantur Venialia peccata? Ubi & de Sacramentalibus.	76

DISTINCTIO III.

De septem Peccatis Capitalibus.

QUÆST. I. De Superbia, & Variis eam concernentibus.	82
II. De Avaritia, & Filiabus suis.	87
III. De Luxuria, & Filiabus suis.	90
IV. De Invidia, & Filiabus ejus.	93
V. De Ira, & Filiabus ejus.	97
VI. De Gula, & Filiabus ejus.	100
VII. De Acedia, & Filiabus ejus.	109

TRACTATUS IV.

DE VIRTUTIBUS THEOLOGICIS.

DISTINCTIO I.

De Virtutibus Theologicis generatim.

QUÆST. I. Quid, & quotuplex sit tum Virtus ut sic, tum Theologica?	114
II. De	

ELENCHUS &c.

II. De Perfectione & Cessatione Virtutum Theologicarum, & an habeant medium?	Pag. 120
--	-------------

DISTINCTIO II.

De Fide.

QUÆST. I. Quid sit Fides, & quod objectum ejus?	125
II. Quænam Puncta Fidei sint necessario explicite credenda?	131
III. Quo tempore obligentur Fideles ad eliciendum actum Fidei?	146
IV. Quæ sit obligatio exterius profitendi fidem?	155

DISTINCTIO III.

De Ecclesia, Libris Canonicis, & Traditionibus.

QUÆST. I. De vera Christi Ecclesia.	163
II. Quænam sint Notæ veræ Ecclesiæ Christi?	170
III. De Sacra Scriptura, seu Libris Canonicis.	181
IV. De multiplici Sensu, Obscuritate, atque interpretatione Sacræ Scripturæ.	191
V. De Traditionibus.	198
VI. Quænam sit totius Fidei resolutio?	202

DISTINCTIO IV.

De Vitiis Fidei oppositis.

QUÆST. I. Quotuplex, & quam grave Peccatum sit Infidelitas?	209
II. Quid requiratur ad formalem, & perfectam Hæresin?	213

ELENCHUS &c.

	Pag.
III. De Conditionibus ad incurrendam excommunicationem ob Hæresin requisitis, ejusque absolutione.	221
IV. De Apostasia, Læſione Librorum prohibitorum, Disputatione cum Hæreticis, aliave cum ipsis Communicatione.	230

DISTINCTIO V.

De Spe, & Oppositis Vitiis.

QUÆST. I. De Spe Theologica, ejusque obligatione.	245
II. De Vitiis Spei Oppositis, nempe Desperatione, & Præſumptione.	252

DISTINCTIO VI.

De Charitate, ejusque Obligatione.

QUÆST. I. Quid, & quotuplex ſit Charitas, & quæ ejus Obligatio?	257
Vide etiam tres notabiles additiones de amore DEI deſinterreſſato & propoſitionibus Felnelonii confixis. **	
II. De Dilectione Inimicorum, ubi etiam de Reconciliatione cum ipsis.	286
III. De multiplicibus actibus Charitatis.	298
IV. De præcepto dandi Eleemoſynam.	301
V. De Correctione fraterna.	310

DISTINCTIO VII.

De Vitiis Charitati Oppositis.

QUÆST. I. De Odio DEI, & Proximi.	322
II.	II.

ELENCHUS &c.

II. De Scandalo.	Pag. 333
<i>Append.</i> Continens sex utiles casus circa materiam scandali.	345
III. De Discordia, Contentione, & Schismate.	352
IV. De Bello, & Variis ipsum Concernentibus.	356

TRACTATUS V.

DE RELIGIONE, ET VITIIS OPPOSITIS.

DISTINCTIO I.

De Virtute Religionis, & Variis ejus Actibus.

QUÆST. I. De Natura, objecto, & præstantia Virtutis Religionis.	369
II. De variis actibus Virtutis Religionis.	374
III. De Adoratione DEO debita.	380
IV. De Cultu Sanctorum, Sacrarum Reliquiarum, atque Imaginum.	390
V. De Oratione, & Conditionibus ad ipsam requisitis.	402

DISTINCTIO II.

De Vitiis Religioni Oppositis per Excessum.

QUÆST. I. Quid sit Superstitio?	410
II. De Idololatria.	416
III. De Divinatione.	418
IV. De Vana Observantia, ejusque gravitate, & Speciebus.	428
	V.

ELENCHUS &c.

	Pag.
V. De Magia, Maleficio, aliisque huc attinentibus.	435

DISTINCTIO III.

De Vitiis Religioni oppositis per Defectum.

QUÆST. I. De Tentatione DEI.	445
II. De Sacrilegio, & quale sit Peccatum?	450
III. De Simonia.	454
IV. Solvuntur alia dubia Circa Simoniam, ejusque pœnam.	467
<i>Appendix</i> Ad quartam Quæstionem, continens adhuc nonnulla quæsitæ circa Pacta, & Contractus Simoniacos, ac circa Restitutionem Simoniacæ acceptorum.	479
V. De Blasphemia.	488

TRA-

I N D E X

Pro Tomulo Secundo.

De Peccatis, Virtutibus, Religionē, & Vitiis oppositis.

A.

*A*cedia quid? pag. 110. n. 58. 59. 60. Ejus sex Filix: n. 62. & seqq.

Actus peccaminosi physice distincti non semper distinguuntur moraliter. pag. 41. n. 50.

Actus Voluntatis quomodo moraliter interrumpantur? Fic I. per Voluntatem contrariam. pag. 42. n. 52. ** Non tamen semper. II. per Cessationem voluntariam ab actu? n. 53. * nisi addit propositum post iterum continuandi. Juxta quosdam etiam per Cessationem involuntariam, & naturalem. n. 54. Unico actu occidens decem homines committit unum numero peccatum. n. 57. ** Solvitur objectio notabilis. ** Et ponuntur quædam illationes practicæ. Quid sæpius percutiente, blasphemante, injurias iterante in eodem Commotionis impetu. n. 61. * Ponuntur ad rem quinque Additiones. Quibus ** Additur speciale notandum. Addit. VI. pag. 59.

Adjuratio. Quid? fit duobus modis. pag. 379. n. 20. 21.

Adoratio quid? pag. 381. n. 23. Alia civilis, seu politica: alia Sacra, seu Religiosa. n. 24. Adorationis Sacræ sunt tres species, latria, Hyperdulia, Dulia. n. 25.

Adorationis objectum duplex: materiale, & formale. n. 26. DEO debetur cultus Latriæ. n. 27. Tres Personæ Divinæ sunt una adoratione adorandæ, quomodo? n. 28. Adoratio absoluta, & respectiva, quid? n. 31.

Advertentia qualis sufficiat ad Peccatum veniale? pag. 65. n. 9. Ad Peccatum vero mortale. n. 10. & 11. Signa,

Anacl. Reiffenstuel. Theol. Tom. II. I i qui-

I N D E X

- quibus in dubio discerni possit consensus perfectus sufficiens ad peccatum mortale, vel imperfectus &c. n. 12.
 * Quale sit peccatum, si malum advertatur tantum in genere? pag. 67. Addit.
Equivocatio an licita sit, si quis ab hæretico Magistratu interrogetur, num sit Sacerdos, vel Religiosus? pag. 162. Addit. post n. 52.
Agnos DEI, Cruces &c. gestare licitum est. p. 433 n. 38.
Ambitio, quid & quale peccatum? pag. 86. n. 9.
Amor DEI duplex, amicitiae scilicet, & Concupiscentiae. pag. 249. n. 7. Hic est proprius spei, ille Charitatis Theologicæ. *Ibid.*
Amor & Charitas, generatim quid? pag. 258. n. 1. DEum amare super omnia intensive & appretiative quid? n. 6.
Antidotalis obligatio, an involvat peccatum Simoniacum? pag. 468. n. 42.
Apostasia à fide, quid? pag. 231. n. 36. à Religione n. 37. à Conventu, vel habitu? *Ibid.*
Apostasia ab Ordine quid? n. 38. *Ars notoria* quid? pag. 430. n. 32.
Aspersione aquæ Benedictæ an remittantur peccata Venialia? pag. 81. n. 35.
Astrologia judiciaria est species Divinationis. pag. 421. n. 19. Astrologia naturalis est licita. *ibid.*
Avaritia computatur inter peccata spiritualia, cur? pag. 6. n. 8. 9.
Avaritia quid? & quale peccatum? pag. 88. n. 12. 13. Ejus septem filiae. n. 15.
Augurium est species Divinationis. pag. 451. n. 24.

B.

- Beatis* necdum Canonizatis qualis cultus exhibendus? pag. 399. post n. 42. Addit. II.
Bellum quid? & quomodo differat à Seditione, & rixa? pag. 357. n. 40. Est ex natura sua licitum, si debitas habeat conditiones. n. 41. Ad Bellum justum tres requiruntur conditiones, quæ? pag. 358. n. 42. Potest dari Bellum justum ex utraque parte formaliter, non tamen materialiter. n. 43. In dubio de Justitia Belli, an liceat militare? n. 44. & seqq. In Bello justo licite occiduntur nocentes. n. 47. Quid de innocentibus? n. 48.

Bel-

I N D E X.

Bellum iustum an, & quando transferat in occupantes Dominium rerum ablatarum? pag. 362. Addit. I. & seqq. n. 50. Cui acquirantur *Bona spiritualia* Hostium? pag. 361. n. 49. & 50.

Bona Temporalia ablata per hostem, an denuo virtute Bellica recuperata per milites defensores, ad quem spectent? pag. 363. *ibid.* Addit. II. An talia bona temporalia possint jure postliminii prætendi à primis Dominis, & quando? *ibid.* pag. 364. Addit. III.

Bona spiritualia hosti in Bello iusto ablata an fiant capientium? pag. 362. post n. 50. Addit. I.

Belli, Ducum, & Principum specialia peccata in Bello quæ? 366. post n. 50. Addit. IV.

In *Beneficiis Ecclesiasticis*, an possit aliquid dari ad redimendam Vexam injustam? pag. 464. n. 32. Beneficium Simoniace recipienti quid agendum? n. 50. & seqq. Dispensatio super Beneficio Simoniace recepto, à quo possit dari, & qualiter sit obtinenda? *ibid.* n. 51.

Blasphemia quid? pag. 489. n. 53. & 54.

Blasphemia in DEum & Sanctos. n. 55. Hæreticalis n. 56. & quale peccatum? n. 57. & seqq. Ex ira dicere: *Corpus DEI, Chrisma, Sacramenta.* &c. quale peccatum? n. 60. Quid de nonnullis aliis Verbis? n. 61. an omnes Blasphemix sint ejusdem speciei. n. 62. &c.

Blasphemans rusticus quandonam censeatur aliis dare scandalum? pag. 346. post n. 28. in Append. Addit. II. Examen Blasphemorum. V. Examen.

Bona superflua naturæ, & superflua statui, quæ? pag. 304. n. 39. Ex bonis superfluis, quando sub præcepto sit danda Eleemosyna? *Ibid.* n. 36. 40. ac seqq.

C.

Cæmeteria Catholicorum, an possint usurpari pro sepeliendis Hæreticis? pag. 240. post n. 46. Addit.

Castitatis Violatio in Religioso Professo, vel Clerico in Sacris constituto, an contineat duplicem speciem distinctam malitiam? pag. 35. n. 48.

Charitas erga DEum, quomodo debeat esse constituta & num excludat spem? pag. 263. post n. 9. Addit.

INDEX.

- Charitas* erga proximum, quem observet Ordinem? pag. 282. post n. 14. Addit. I. Ubi & aliquot Corollaria inde deducta de necessitate spiritali proximi, puta de Infante necdum baptizato, ac morti vicino, & de corporali e. g. de altero vita periclitante propter pestem, famem, vel naufragium. *Ibid.* Addit. II. *Charitas* erga proximum in necessitate constitutum, quomodo, ad succurrendum adstringat Medicos, Chirurgos, congregantes frumenta tempore caristiae &c. pag. 308. post n. 42. Addit. *Charitas* proximi an lædatur optando alteri malum, ut sibi eveniat bonum, vel tristando de alterius bono, quia sibi exinde timetur malum? pag. 328. post n. 12. Notabiles regulæ, & Casus practici circa præsentem materiam. *Ibid.*
- Charitas* amittitur per omne peccatum mortale. pag. 121. n. 14. In B. B. manet *Charitas*, non fides, nec spes. n. 16.
- Charitas*, & amor generatim, quid? pag. 258. n. 1. *Charitas*, ut Virtus Theologica, & quale objectum ejus? n. 2. DEus, quomodo appelletur *Charitas*? n. 3. Præceptum de diligendo DEum super omnia est partim affirmativum, partim negativum. n. 4. & satisfit Diligendo DEum super omnia appetiatiue. n. 5. & seqq. Præceptum diligendi DEum obligat ad frequens exercitium. n. 8. Quo determinato tempore illud obliget? n. 9. Tres propositiones quoad hoc damnatæ. *Ibid.* Ex *Charitate* generatim tria sunt nobis diligenda. n. 10. & seqq. An etiam creaturæ irrationales sint ex *Charitate* diligendæ? n. 14. Actus *Charitatis* plures sunt, & qui? n. 26. & seqq. Vide V. *amor dilectio*.
- Catechumeni*, an sine Baptismo salventur? pag. 169. n. 9.
- Cessatio* à peccatis, quandonam faciat numero ab invicem distingui actus peccaminosos? pag. 46. Addit. post n. 53.
- Chiromantia*, quid? pag. 423. n. 20.
- Clerici* cogentes ad Excessum potus, qualiter reprehendantur à D. Augustino? pag. 106. Addit. post n. 50.
- Confessarii* qualiter debeant in Confessionali practice examinare blasphemantes? pag. 495. Addit. post n. 64.
- Contemptus* peccati venialis potest illud reddere mortale. pag. 73. n. 19. & 20. Ex contemptu quando fiat transgressio Legis, & quando hæc sit peccatum? *Ibidem*.

Con-

INDEX.

- Contentio*, quid? pag. 353. n. 30. & quale peccatum? n. 31.
- Correctio* Proximi duplex, Judicialis, & fraterna. pag. 311.
- n. 45. De Correctione fraterna habetur speciale præceptum. n. 46. Quod ex genere suo obligat sub mortali.
- n. 47. Quatuor conditiones, ut præceptum hoc obliget.
- n. 48. Hæc præceptum magis obligat Superiores, quam subditos n. 49. & hi rarius contra illud peccant mortaliter. n. 50. In Correctione fraterna servandus est Ordo à Christo præscriptus. n. 51. Casus, in quibus non est necesse præmittere monitionem Secretam. n. 52. & seqq. Addit. Prælati non taxandi in Concionibus. n. 54. Correctio fraterna quandonam ex Charitate fieri debeat? ubi notabiles tres Casus. pag. 313. Addit. post n. 48.
- Corrigere*, an teneamur errantem ex ignorantia? *ibid.* Add. post n. 54.
- Creaturæ irracionales*, an sint ex Charitate diligendæ? pag. 282. n. 14.
- Credere* explicite & implicite quid? pag. 132. n. 11. Necessitas explicite credendi aliquos articulos fidei, quæ? n. 15. & seqq. Aliud est explicite scire articulos fidei. n. 21. Quænam teneantur fideles explicite credere necessitate præcepti? n. 23. 24. Vide *Fides*.
- Crux* Christi & alia Instrumenta Passionis Dominicæ an possint adorari cultu latriæ? pag. 387. Addit. III. * * ubi etiam vide disparitatem cur manu Tortoris, quæ Christum percutiendo tetigit, & B. V. licet Christum tetigerit, imo in utero portaverit, non adoretur cultu latriæ?
- Cultus*, & honor differunt, Quomodo? pag. 371. n. 5. Cultus Latriæ debetur DEO. n. 27. & seqq.
- Cultus Dulia* debetur Sanctis, & *Cultus Hyperdulia* B. V. Mariæ. n. 32. V. *Adoratio*. Cultus publicus, & privatus quis? n. 39. Corollaria de cultu privato Sanctis necdum canonizatis impertiendo. n. 40. Quid de cultu publico? n. 41. & seqq.
- Canonizationis* forma, quæ nunc est, olim non requirebatur. pag. 398. n. 42. Superstitio ratione cultus incongrui, ejusque divisio. pag. 414. n. 6. Cultus falsus quid? & quomodo accidat? n. 7. & quale peccatum? n. 8. Cultus superfluus, quid? & quale peccatum? n. 9. & 10. Cultus Disparitas. V. *Disparitas cultus*.

I N D E X.

Cultus qualis exhibendus illis, qui necdum sunt Beatificati, nec Canonizati? pag. 398. post n. 42. Addit. I. & II.

D.

Denudatio liberior pectoris, qualiter interdicta sit fœminis? pag. 349. n. 28. in Append. Addit. V.

Desperatio opponitur spei per defectum. pag. 253. n. 3. Quid sit? ibid. In quo consistat? n. 12. Quale sit peccatum? n. 14. Quid agendum circa personas afflictas? n. 15. Desperatio numeratur inter peccata in Spiritum Sanctum. n. 16. Desperatio potest consistere cum, & sine actu infidelitatis n. 17.

Detrahentes coram aliis, quandonam debeant corrigi ab audientibus? pag. 313. Addit. II. post n. 48.

Devotio, ut est specialis actus Religionis, Quid? pag. 375. n. 12. Devotionis largior acceptio. n. 13.

Devotionis causæ n. 14.

DEus non est author peccati. pag. 14. n. 23. Quomodo dicatur hominem indurare, excæcare? n. 25. 26. DEus quomodo appelletur Charitas? pag. 259. n. 3. DEum, an, & quomodo teneamur super omnia diligere? n. 4. & seqq.

DEus secundum se nequit odio haberi. pag. 323. n. 1. Odium DEI, quale peccatum? n. 3. DEO debetur cultus Patriæ pag. 383. n. 27.

Dilectio sui ipsius, & proximi est præcepta, pag. 279. n. 10. & seqq. Præceptum diligendi proximum, quantum, & unde oriatur? n. 11. Ei non satisfacit per solos actus externos. n. 12. An debeamus diligere Corpus nostrum? n. 13. Datur speciale præceptum de diligendis inimicis nostris. n. 15. Vi hujus tenemur inimicis exhibere generalia signa dilectionis. n. 16. 18. & seqq. An inimicis sint exhibenda signa specialia dilectionis? n. 21, & seqq. Dilectio est præcipuus actus Charitatis internus. n. 27. Vide *Charitas*.

Distinctio numerica peccatorum unde desumatur? pag. 46. & 54. Addit. post. n. 53. ac post n. 61. Addit. I. & seqq.

Divinatio, quid? pag. 419. n. 15. contingit vel per expressam Dæmonis invocationem, vel per implicitam n. 16.

Utri-

I N D E X.

- Utriusque Divinationis varii modi, ac species. n. 17. 18. & seqq.
- Divinatio*, quale peccatum? n. 17. 27. & 28.
- Divinatio*, qualiter distinguatur à vana observantia eventuum? pag. 428. n. 30. & 35. Divinatio an sit, aliqua prædicere ex puncto Nativitatis? pag. 421. Addit. post n. 19. Item, aliqua cum effectu, naturalem connexionem non habentia, tentare joci causa? *ibid.* Addit. post n. 28.
- Dubitans* de fide, an peccet peccato Hæresis? pag. 219. n. 20. & seqq. An incurrat Excommunicationem? n. 23. Quid de natis inter hæreticos? n. 21.
- Dulia*, quid? pag. 382. n. 25. Cultu Dulia honorantur in terris Sancti in cælis. n. 32.

E.

- Ebrietas*, quid? pag. 103. n. 45. Ebrietas Voluntaria, perfecta, & plena ex genere suo est peccatum mortale. n. 47. 48. 49. Inebriare se causa recuperandæ sanitatis, vel tuendæ Vitæ non est peccatum mortale. n. 50. Differentia inter dormientem, & ebrium. n. 46.
- Ecclesia*, quid? pag. 164. n. 1. Dividitur in Triumphantem, Purgantem, & militantem. *ibid.* Ecclesia militans sumitur dupliciter. n. 2. Vera Christi Ecclesia in terris est Visibilis. n. 3. & 4. Ejus Caput invisibile est Christus; Visibile summus Pontifex. n. 3. & 5. Nec tamen est biceps. n. 6. Vera Ecclesia Christi non potest errare in fide, neque omnino deficere. n. 7. Extra eam nemo salvatur. n. 8. & 9. Quænam sint notæ veræ Ecclesiæ Christi? n. 10. & seqq. Quomodo hæc sit una? n. 12. & 13. Sancta? n. 14. Catholica? n. 15. & Apostolica? n. 16. Soli Romanæ Ecclesiæ conveniunt hæc quatuor notæ. n. 17. & seqq. S. Augustini notabile dictum de Ecclesia Catholica. n. 20.
- Editio Vulgata* S. Scripturæ, quæ? pag. 187. Addit. post n. 28.
- In *dubio*, num effectus excedat vires causæ naturalis, quid agendum? pag. 434. n. 40. & 41.
- Eleemosyna*, quid? pag. 302. n. 34. Est quandoque de præcepto. n. 35. ad obligationem dandi Eleemosynam duo concurrere debent, quæ? n. 36. & 37. Tempore necessitatis

I N D E X

tatis extremæ proximis, an Eleemosyna sit danda sub præcepto de superfluis naturæ. n. 40. 41. De superfluis naturæ & status danda est Eleemosyna etiam gravem, non solum extremam necessitatem patientibus. n. 42. an Eleemosyna sit danda sub præcepto pauperibus communem necessitatem patientibus? p. 43. 44.

Eleemosynæ elargitione, an remittantur peccata venialia? pag. 81. n. 38. Eleemosyna notabilis an dari debeat pauperibus vita periclitantibus cum gravi dispendio proprii status? pag. 306. Addit. post n. 41. Eleemosynæ dandæ obligatio qualiter adstringat Medicos, Chirurgoſ, Eucliones frumenta congregantes, & alios? *ibid.* post n. 43. ubi notabilia Corollaria.

Episcopi, præsertim in Germania, possunt absolvere ab Hæresi. pag. 224. n. 29. & seq. n. 31.

Eucharistiæ Sacramentum est adorandum cultu Latriæ. pag. 384. n. 30.

In **Eucharistia**, an etiam adorentur vel coadorentur species consecratæ? pag. 385. Addit. ** I. post. n. 30.

Examen, quale in Confessionali circa Blasphemos instituentum? pag. 495. Addit. post n. 64.

Excommunicatio est una inter pœnas Hæreticorum, pag. 222. n. 24. ad eam incurrendam requiruntur quatuor conditiones, quæ? n. 25. & seqq. Excommunicati ob negationem alicujus Articuli Fidei, à quibus possint absolvi? pag. 229. Addit. post n. 35. Excommunicati ob lectionem librorum hæreticorum. pag. 235. post n. 40.

F.

Famulari, an liceat hæreticis? pag. 241. Addit. II. post. n. 46.

Famula sciens alteram confamulam nutrire suspecta confortia, quandonam teneatur eam apud Herum, vel Heram denuntiare? pag. 314. Addit. III. post n. 48. Famuli, an possint citra peccatum scandali quoad fidelitatem probari per expositionem pecuniæ in loco publico? pag. 351. post n. 28. in Appendice, Addit. VI. Famuli, & Ancillæ, per quas Actiones influant in peccata Dominorum suorum? pag. 340. &c. post n. 24.

Fides, quando amittatur? pag. 121. n. 14. 15. non manet in

INDEX.

- in Beatiss. n. 16. Fidei nomen varie accipitur. pag. 125.
post n. 1. & 2.
- Fides supernaturalis actualis & habitualis, quid? n. 3. 4.
Objectum materiale Fidei. n. 5. Objectum ejus complexum, & incomplexum, quod? n. 6. & 7. Objectum formale Fidei. n. 8. & seqq.
- Evangelio non crederem, nisi me Catholica Ecclesia commoveret Auctoritas.* Quomodo? pag. 130. n. 10. Fides explicita, quæ? n. 11. Fides quomodo necessaria ad salutem? n. 13. & seqq. An requiratur necessitate medii Fides explicita de existentia Dei, & ut remuneratoris? n. 16. Quid de mysterio SS. Trinitatis, & Incarnationis Verbi? n. 17. & seqq. Fides ex puris naturalibus non juvat ad justificationem. n. 20. Quznam teneantur Fideles explicitè credere necessitate præcepti? n. 23. 24. Præceptum Fidei affirmativum, & Negativum, quid? n. 25. Obligatio eliciendi Actum Fidei, Spei &c. alia per se, & alia per accidens. n. 26. Datur Præceptum Divinum per se obligans quandoque ad actum fidei. n. 27. non sufficit, hunc tantum semel in Vita elicere. n. 28. Quo tempore obliget præceptum fidei? n. 29. 32. & seqq. Quando cuipiam censeatur vera fides sufficienter proposita? n. 30. & 32. Actus fidei, item Professio, & Confessio fidei, quomodo differant? pag. 156. n. 39. Datur præceptum Divinum de non neganda fide externe. n. 40. An, & quando obligemur ad externam Fidei Confessionem? n. 41. 43. An quandoque fidem licite possimus occultare? n. 44. 45. & seqq. & quibus modis id licite fiat? n. 45. Methodus brevissima reducendi hæreticos ad Catholicam fidem. pag. 180. n. 22. In materia fidei, an liceat sequi opinionem minus probabilem? pag. 150. n. 31.
- Fidem resolvere,* quid? pag. 202. n. 50. Fidei resolutio à priori fit in primam Veritatem Dei nobis revelantis. n. 51. & seqq. Instantia de circulo proponitur, & solvitur. n. 53. 54. Motiva Credibilitatis fidei, quæ? n. 55. Fides non resolvitur in motiva humana. n. 56. Actus fidei non est merus Actus intellectus, sed ad ipsum requiritur pia affectio voluntatis. n. 57. Nonnullæ Propositiones Damnatæ circa hoc. n. 58. 59. Disputare de rebus fidei, quando licitum? pag. 238. n. 43. & seqq. An Laicis liceat? num. 44.

I N D E X.

Fornicatio ex eodem æstu libidinis multiplicata, cur numero multiplicet peccata, & cur non item repetita ex eodem impetu iræ Verbera? pag. 54. Addit. I. & II. post n. 61.
Funera Hæreticorum, an liceat sepelire in Cæmeteriis Catholicorum? pag. 240. Addit. I. post n. 46.

G.

Gaudium est Actus, seu potius effectus Charitatis. pag. 299. num. 28.
Gula, quid? pag. 101. n. 41. Committitur quinque modis. n. 41. Gula ut sic dividitur in Commestationem, & ebrietatem, n. 42. Quale sit peccatum? n. 43. 44. Est peccatum Capitale, ejusque quinque filiz. n. 52. & seqq. Comedere & bibere, ob solam voluptatem, an sit peccatum? n. 51. Vide *Inebriare* &c.

H.

Hæresis, unde sic dicatur? pag. 214. n. 9. Et quid sit? n. 10. Ad hæresin formalem requiritur & error in intellectu, & pertinacia in voluntate. n. 11. 13. Corollaria notabilia. n. 12. 14. & 15. Pertinacia ad hæresin requisita, in quo consistat? n. 16. 17. Dubitans de fide, an peccet peccato hæresis? n. 20. & seqq. Absolvere ab hæresi, in & extra articulum mortis, quis possit? n. 29. & seqq. pag. 224.
 Hæretici, qui? pag. 211. n. 5. Hæretici formales, & materiales qui? n. 18. 19. Inter alias Hæreticorum pœnas est Excommunicatio. n. 24. Vide *Excommunicatio*. Quis sit modus recipiendi Hæreticos resipiscentes? n. 34. & 35.
 Funera Hæreticorum, an Catholicis liceat comitari? pag. 239. n. 46.
 Hæreticos absolvendi, quinam specialem habeant facultatem? pag. 225. Addit. post n. 31. Et, quando negantes aliquem ex Articulis fidei etiam alii Sacerdotes possint absolvere? *ibid.* Addit. post n. 35.
Hæreticorum libri, quandonam legi possint absque incurso Excommunicationis Bullæ Cœnæ? pag. 234. Addit. post n. 40. Hæreticos Libros alias prohibitos, absque incurso
 Ex-

I N D E X.

Excommunicationis legere possint illi, respectu quorum non est periculum subversionis? Addit. post n. 39.
 Honor, & Cultus differunt. Vide *Cultus, & Honor*.
Hyerdulia, quid? pag. 382. n. 25. Debetur B. V. Mariæ.
 1 um. 32.

I.

- Idololatria*, quid? pag. 416. n. 11. Est gravissimum peccatum. n. 12. Idololatria metaphorice sumitur pro omni peccato mortali. n. 13.
 Non *Jejunare* die, quo duplex occurrit jejunium Ecclesiasticum, est unicum peccatum. pag. 34. n. 46. Quid, si quis ad alterum teneatur ex Voto? n. 47.
Ignorantes mysterium SS. Trinitatis, vel Incarnationis Christi, quomodo in Confessionali sint tractandi? pag. 140. post n. 23. Addit. * * & post n. 24. Addit. *
Imagines Sacrae, quomodo venerandæ? pag. 392. num. 34. Verba notabilia Conc. Trid. circa cultum SS. Imaginum. n. 35. Imagines possunt dupliciter considerari. n. 36. Objectio Hæreticorum. n. 37. Decretum Urbani VIII. circa Imagines Sanctorum necdum Beatificatorum. n. 43. 44.
Inebriare se, an liceat ad reportandum Lucrum, vel saltem provocare comitatores ad haurium cum periculo proximo ebrietatis. pag. 105. Addit. post n. 50.
Infantibus non est necessaria fides actualis. pag. 135. n. 14.
Infidelitas alia positiva, alia negativa. pag. 209. n. 1. Cul-
 pabilis, & inculpabilis. n. 2. Pure negativa, & privativa.
 n. 3. Infidelitatis species tres, nempe Paganismus, Juda-
 ismus & Hæresis. n. 4. Quæ infidelitas sit cæteris gravior?
 n. 6. An, & quale peccatum? n. 7. 8.
 Infidelibus adultis, quando censeatur vera fides Sufficiens
 proposita? pag. 150. n. 30.
Infirmis pauperibus, an pretiosis medicinis succurrendum
 sit &c.? pag. 306. Addit. post n. 41.
Inimici sunt singulari præcepto Charitatis diligendi. pag. 287.
 n. 15. Vi hujus præcepti tenemur inimicis nostris exhi-
 bere generalia signa dilectionis. n. 16. & 18. Deponere
 odium, & internum rancorem erga eos. n. 19. Eisque Ve-
 niam rogantibus remittere injuriam, non item Satisfa-
 ctionem. n. 20. Inimicis, an sint exhibenda etiam specia-
 lia

INDEX.

- lia signa Dilectionis? n. 21. & seqq. An sit licitum, odif-
se peccatum inimici, & gaudere de illius punitione? n. 24.
25. Inimici quomodo se invicem debeant reconciliare?
pag. 294. Addit. post n. 25.
Injuria, quid, & quomodo distinguatur ab offensa? pag. 291.
Addit. post n. 20.
Invidia, quid? pag. 94. n. 27. Quale peccatum? n. 29. Ejus
Filix n. 31. Invidus proprie quis? n. 27. 28. Si Mercato-
res optent, ut emptores loco aliorum ad se Veniant, an
invidi? Addit. post n. 28.
Joci gratia tentare aliqua quæ videntur non carere dubio,
num lateat aliqua superstitio, quæ am periculosum? pag. 448.
Addit. post n. 28. *Ira*, quid, & quale peccatum? pag. 97.
n. 32. 33. Ejus filix. n. 34. & seqq.
Irreligiositas, quid, & quæ Vicia sub se contineat? pag. 445.
num. 1.
Judei, qui? pag. 211. n. 5. Qualis communicatio cum eis
sit licita? pag. 240. Addit. post n. 46.
Juramentum, & Votum si violetur super eadem re, est du-
plex malitia. pag. 36. n. 49.
Justitia Christiana involvit duo. pag. 113. n. 1.

L.

- Latria*, quid? pag. 382. n. 25. Deo debetur cultus Latriæ,
n. 27. Christus adoratur cultu Latriæ. n. 29. Et Sanctissi-
mum Eucharistiæ Sacramentum, n. 30.
Laus Dei. pag. 380. n. 22.
Lectio Librorum Hæreticorum. Vide *Excommunicati ob Li-
brorum Hæreticorum*, in fine ibid.
Legis Transgressio ex contemptu, quando fiat? pag. 73. n. 19.
Libri Canonici, qui? pag. 181. n. 23. & seqq. Hunc, vel il-
lum Librum Canonicum esse, unde constet? n. 26. & seqq.
Vide *Scriptura Sacra*. Librorum Hæreticorum, aliorum-
ve Lectio recte prohibetur. pag. 233. n. 39. Duplex cir-
ca eam prohibitio Ecclesiæ. n. 40. 42. An excuset parvitas
materiæ, & quæ sit talis? n. 41. Vide *Hæreticorum Libri*.
Luxuria, quid, & quale peccatum, ac ejus species, quæ?
pag. 91. n. 17. Ejus filix octo. n. 19.

I N D E X.

M.

- Magia naturalis*, quid? pag. 436. n. 42. Est periculosa. ib.
Magia superstitiosa, quid? n. 43. Duplex ejus finis. n. 44.
 Est peccatum mortale. habetque annexa multa alia peccata. n. 45. Vide *Maleficium*.
- Maledictio*, quale peccatum? pag. 332. n. 13. Cui Virtuti repugnet? n. 14.
- Maleficium*, quid? pag. 432. n. 44. Est peccatum mortale, & habet multa alia peccata annexa. n. 45. Remedia adversus maleficia, quæ? n. 46. & seqq. Quid agendum Confessario cum Malefico? n. 52. & seqq. Signa magica tollere, ut diabolus nocere desinat, an licitum? n. 49. & seqq. An maleficus pœnitens teneatur curare, sibi Chiographum à Dæmone restitui? n. 53. Quid agendum circa bona Malefico per diabolum data? n. 55. Quomodo is muniendus contra relapsum? n. 56. Maleficia, qualiter, & quomodo liceat tollere per signa contraria? pag. 439. Addit. post n. 49. Addit. post n. 51.
- Maritus*, quandonam teneatur corrigere uxorem cum magno Domino suspecta consortia habentem? pag. 313. Addit. I. post n. 48.
- Metoposcopia*, quid? pag. 423. n. 20.
- Milites*, eorum specialia peccata in Bello. pag. 366. Addit. IV. post n. 50.
- Misericordia*, quid? pag. 300. n. 30. Vitia eidem opposita. ibid. Opera misericordiæ alia spiritualia, Quæ? n. 31. 32.
- Moribundi* ad Actus Virtutum Theologicarum maxime excitandi. pag. 154. n. 38.
- Motiva Credibilitatis* fidei, quæ? pag. 205. n. 55. Fides non resolvitur in motiva humana. n. 56.
- Mortem* sibi optare, an sit licitum? pag. 326. n. 9. An liceat optare mortem Parentibus ob aliquod emolumentum temporale? n. 10. & seqq.
- Munus à manu, & à lingua, & ab obsequio*, quid? pag. 470. n. 39.

INDEX.

N.

- Ex Nativitatis puncto, seu Horoscopo, an liceat aliqua prædicere?* pag. 421. Addit. post n. 19.
Necessitas medii, & præcepti, quid? pag. 133. n. 12.
Necessitas proximi triplex: extrema, gravis, & communis. pag. 304. n. 38. *Necessitatem* patientibus quando data sit Eleemosyna. n. 36. 40. & seqq.
Note veræ Ecclesiæ Christi, quæ? pag. 171. n. 12. & seqq.
Eæ conveniunt soli Romanæ Ecclesiæ. n. 17. & seqq.

O.

- Oblatio* late & proprie accepta quid? pag. 378. n. 17.
Obligatio eliciendi actum Fidei, Spei &c. Alia per se directe, alia per accidens. pag. 148. n. 26.
Obligatio antidotalis unde sit? pag. 471. n. 42.
Observantia Somniorum, est species Divinationis. pag. 423. n. 21. Et quale peccatum? n. 22. Vana *Observantia*, quid? pag. 429. n. 29. Et quomodo distinguatur à Divinatione? n. 30. *Observantia Sanitatum*, quid? n. 33. Et quo pacto hoc cognosci possit? n. 34. *Observantia eventuum*, quid, & quomodo differat à Divinatione? n. 35. Vana *Observantia*, ejusque Species quale peccatum? n. 36. 37. Quid in dubio, num effectus excedat vires causæ naturalis? n. 40. 41.
Odium Dei, an detur? pag. 323. n. 1. Quale peccatum? n. 3. *Odium Proximi* duplex: Personæ, seu Odium inimicitæ; & qualitatis, seu Odium abominationis. n. 2. *Odium inimicitæ* semper illicitum, non sic abominationis. n. 6. Corollaria de utroque. n. 7. & seqq.
Offensa, quid, & quomodo ea possit conjungi, vel separari ab injuria, ac damno? pag. 291. Addit. post n. 20.
Opifices invidi, vide *Invidia*.
Oratio, varie accipitur? pag. 403. n. 45. Propriissime accepta. n. 46. *Oratio Mentalis*, Vocalis publica, & privata, quæ? n. 47. Quibus temporibus urgeat præceptum Orationis? n. 49. Quæ Bona recte per orationem postulentur à DEO? n. 50. *Oratio* debite facta infallibilem habet effectum. n. 51. & seqq. Causa, cur multi petant, nec

I N D E X.

nec acquirant. n. 57. Cautela petentium bona temporalia. n. 59. Oratione quotidiana, an remittantur peccata Venialia? pag. 80. n. 34.

P.

Pactum requiritur ad Simoniam. pag. 470. n. 40. & c. Unde colligendum, an quid detur, vel accipiatur ex pacto Simoniano, nec ne? n. 46.

Pagani, qui? pag. 211. n. 4. & 5.

Papa est Caput visibile Ecclesiæ. pag. 165. n. 3. & 5. An possit involvi Crimine Simonie? pag. 169. n. 37.

Pauperes præsertim ægroti, an sustentandi sint cum gravi dispendio proprii Status? pag. 306. Addit. post n. 41.

Pax est Actus, seu potius effectus Charitatis. pag. 299. n. 29.

Peccatum generalissime, quid? pag. 3. n. 2. Peccatum Artis, & Naturæ. n. 2. Peccatum animi. n. 3. Hoc dividitur in Originale, & personale. n. 5. & 6. In peccata carnalia, & spiritualia. n. 7. & 8. In Peccatum ex ignorantia, passione, & malitia. n. 12. & seqq. In Peccatum Actuale, & Habituale. n. 15, & seqq.

Peccatum actuale, quid? pag. 10. n. 16. & 17. In eo sunt duo consideranda; Materiale scilicet, & formale. n. 19. Non consistit formaliter in positivo, sed privativo. n. 20. & seqq. Deus non est peccati Auctor. pag. 14. n. 23. & 24. Sed sola voluntas creata. n. 27. Post Actum peccati remanet aliquid in homine, unde is denominatur peccator. n. 30. Dantur etiam causæ peccati externæ, quæ? n. 28. Post actum peccati mortalis plura eveniunt in homine, quæ? n. 35. & seqq. Peccatum habituale, quid? pag. 19. n. 32. Illud quæ tale non addit novam malitiam. n. 33. & 34. An consistat in reatu culpæ? n. 36. & seqq. Cur potius consistat in reatu culpæ, quam in privatione Gratiæ? n. 38.

Pec.

INDEX

Peccatorum Distinctio specifica moralis unde desumenda? pag. 25 n. 39 40. & seqq. Ea, an inferatur ex Sola divinitate præceptorum? n. 43 & seqq. Corollaria circa hoc. n. 46. & seqq. Unde desumatur Distinctio numerica moralis peccatorum? pag. 41. n. 50. & seqq. Peccata interna, quomodo multiplicentur numero? n. 55. Sicut & peccata, quæ opere externo perficiuntur? n. 56. Unico actu occidens decem homines, an committat unum numero peccatum? n. 57. & seqq. Quid dicendum de actibus pravis, & incompletis? n. 59. & seqq.

Peccatum mortale, & veniale, quid? pag. 61. n. 1. & 2. In quibus convenient, & differant? n. 3. & 4. Ad quodcunque peccatum actuale requiruntur tres conditiones. n. 5. & seqq. Ad peccatum mortale requiruntur alia tria. n. 8. & seqq. Quænam censeatur perfecta advertentia, & sufficiens ad peccatum mortale? n. 10. 11. Signa, quibus in dubio discerni possit consensus perfectus ab imperfecto, n. 12. Peccatum Veniale triplex: ex genere suo, ex parvitate materiæ, & ex imperfectione actus. pag. 70. n. 13. Peccatum mortale aliud ex genere suo, aliud ex accidenti. n. 14. Peccatum ex genere mortale tribus modis fit Veniale per accidens. n. 15. Econtra Veniale, quot modis fiat per accidens mortale? n. 16. & seqq. Peccata venialia, quibus modis remittantur? pag. 76. n. 25. & seqq.

Peccata Capitalia, quæ, & cur sic appellentur? pag. 83. n. 1.

Per omne peccatum mortale amittitur Charitas, non item Fides, & Spes. pag. 121. n. 14. Peccata in Spiritum Sanctum, quæ? pag. 255. n. 16. Peccata verborum maxime sunt ex intentione dicentis dijudicanda. pag. 491. n. 58. Peccatum Theologicum, & Philosophicum, quid? pag. 3. *Addit. post n. 2. Peccatum Philosophicum, num bene pronuntietur peccatum grave, quin sit offensa Dei? Ibid. Ad peccatum, qualiter DEUS concurrat? pag. 15. *Addit. post n. 24. Peccatum Veniale, & mortale circa idem objectum, quomodo distinguantur specie? pag. 27. *Addit. post n. 42. Peccata Venialia, quomodo remittantur? *¶ Venialia peccata: Peccatum, an,*

I N D E X.

- an, & quando censeatur moraliter interruptum, ac numero multiplicatum per cessationem ab actu peccaminoso? pag. 46. * Addit. post n. 53. Peccata externa completa, an, & quando multiplicari censeantur numero toties, quoties actus externi fuerint repetiti? pag. 54. post n. 61. * Addit. I. & II.
- Peccata, quot numero committat intermittens per aliquod tempus restitutionem, aut Voti, executionem? ibid. * Addit. III. IV. & V.
- Peccatum, quale sit, si malitia tantum advertatur in genere? pag. 67. * Addit. post n. 12. Peccata specialia Principum, Ducum, & Militum in Bello, pag. 366. post n. 50. * Addit. IV.
- Pertinacia ad hæresin requisita, in quo consistat? pag. 216. n. 13. 16. & seqq.
- Physiognomia est Species Divinationis, & quæ partes ejus? pag. 423. n. 20. Naturalis est licita. *Ibid.*
- Pictura obscenæ, quando nam dicantur scandalosæ? Et quid cum illis agandum? pag. 347. in Append. Addit. III.
- Plebei, quomodo credant articulis Fidei ob propositionem Concionatoris? pag. 129. n. 9.
- Pœnæ contra Simoniacos statutæ, quænam? pag. 474. n. 47. & seqq.
- Præceptum, aliud affirmativum, & aliud negativum, & quomodo differant? pag. 7. n. 11. Ex sola diversitate præceptorum, an recte inferatur diversitas specifica peccatorum? pag. 28. n. 43. & seqq.
- Pralati Ecclesiæ in publicis Concionibus non taxandi. pag. 320. n. 54.
- Præsumptio, quid, & quale peccatum? pag. 85. n. 8. Præsumptio, ut opponitur Spei Divinæ, quid? pag. 256. num. 18. 19.
- Anacl. Reiffenstuel. Theol. Tom. II.   K k   Præ

I N D E X.

Pretium Simoniacum, quid, & quotuplex? pag. 469.
n. 38. 39.

Primitiæ, quid? pag. 378. n. 18.

Proximum nostrum tenemur diligere. pag. 279. n. 10. 11.
Præcepto diligendi proximum non satisfit per solos
actus externos. n. 12. Proximus, quo ordine diligen-
dus? pag. 282. post n. 14. Addit. I. ubi etiam Ad-
dit. II. ponuntur varii casus de necessitate spirituali,
& corporali ipsius proximi.

Proximo succurrere in necessitate, quomodo obligentur Me-
dici, Chirurghi, Eucliones frumentum copiose congre-
gantes? pag. 308. Addit post n. 42.

Puella, per mundum suum muliebrem, præsertim per libe-
riorem pectoris denudationem aliis præbentes Scanda-
lum, qualiter dehortandæ à Confessariis? pag. 348. post
n. 28. Append. Addit. IV. & V.

Purgationes vulgares sunt prohibitæ, & quænam sint? pag.
448. num. 6.

R.

Reatus pœnæ, & culpæ, quid? pag. 21. n. 35. 36. An in
reatu culpæ consistat peccatum habituale? n. 36.

Reconciliatio, quid? Item qualiter, & quando quis teneatur
cum suo inimico se reconciliare? pag. 294. Addit. I.
II. III. & IV. post n. 25.

Regularis, vel *Sacerdos* interrogatus à Magistratu hæretico,
an sit Monachus, an teneatur positive fateri veritatem?
pag. 162. Addit. post n. 52.

Religio Virtus, quomodo respiciat Deum? pag. 119. n. 10.
Religio, unde sic dicta? pag. 370. n. 2. Sumitur tri-
pliciter. n. 3. Religio ut Virtus Moralis, quid? n. 4.
& 5. Ejus objectum. n. 6. Est inter Virtutes mora-
les præstantissima. n. 7. Ab ea possunt imperari actus
Vir-

I N D E X.

Virtutum Theologicarum, & omnium aliarum. n. 8.
Religio generatim, & proprie accepta. n. 9. Actus
Religionis universim sunt undecim. num. 10. Religio
consistit in medio. pag. 412. n. 1. Quæ vitia eidem
opponantur? ibid. Contra Religionem, quomodo
possit peccari per excessum? n. 3.

Reliquiæ Sanctorum, quandonam publicæ Venerationi ex-
poni valeant? pag. 392. n. 34. Addit. I. Item, quali-
ter debeat constare de identitate Corporis? ibid. Ad-
dit. II. Reliquiæ sacræ, quomodo colantur? pag. 392.
num. 34.

Restitutionem per aliquod tempus ex mera negligentia in-
termittens, quot numero peccata committat, & quo-
modo in Confessionali examinandus? pag. 56. post
n. 61. Addit. III. &c.

Rixa, quid? & qui differat à Bello? pag. 357. n. 40. Rixa,
quale peccatum? pag. 100. n. 40.

S.

Sacerdos, quilibet potest in mortis Articulo absolvere ab
hæresi, & aliis casibus? pag. 226. n. 32. An tunc Sim-
plex Sacerdos absolvere possit præsentem proprio Con-
fessario? n. 33.

Sacrificium proprie, quid? pag. 377. n. 15. Sumitur quan-
doque large. n. 16.

Sacramentalia, quid, & quot sint? pag. 80. n. 33. An per
Sacramentalia remittantur peccata venialia? n. 31.
32. & seqq.

Sacrilegium, quid? pag. 450. n. 9. Ejus sunt tres species.
n. 10. & seqq. Sacrilegium ex genere suo est pecca-
tum mortale. n. 14. Per accidens potest fieri Veniale.
n. 16. Non omne peccatum à persona sacra commis-
sum est proprie Sacrilegium. n. 17.

Salus anime, duplex: prima, & ultimata. pag. 131. n. 12.

I N D E X.

In *Sanctis*, an maneat Fides, Spes, & Charitas? pag. 135. n. 16. Quo cultu adorentur? pag. 391. n. 32. Sancti necdum Canonizati non possunt cultu publico honorari, bene tamen privato. pag. 396. n. 38. & seqq.

Sanguis Christi in Passione effusus & post Resurrectionem in terra relictus an sit adorandus cultu latriæ? pag. 385. Addit. II. ** post n. 30.

Scandalum, quid? pag. 334. n. 16. Scandalum activum, seu datum. n. 17. Passivum, sive acceptum, & Pusillorum, seu Pharisaicum. n. 18. Peccatum speciale Scandali, quando committatur? n. 19. Scandalum Activum, quale peccatum? n. 21. & 22. Causa iusta faciendi aliquid indifferens, quo alter creditur abusus, quæ? n. 23. & 24. Scandalum mere passivum interdum permitti potest, interdum non, & quando? n. 25. & seqq. An ex causa licitum sit, petere ab alio talia, quæ non sine peccato præstiturus existimatur? n. 27. Quid dicendum de Scandalo pusillorum, & Phariseorum? n. 28. Scandalum, quando nam detur, vel non? Declaratur per sex casus notabiles. post n. 28. In Append.

Schisma, quid? Pag. 354. n. 32. Et quale peccatum? n. 33. Schisma, aliud purum, aliud conjunctum cum hæresi. n. 34. Quid faciendum tempore Schismatis, quando electi sunt duo Pontifices? n. 35. & seqq.

Scriptorum Catholicorum, sua Scripta iudicio Ecclesiæ subicientium, cautela cur adhibeatur? pag. 216. n. 14.

Scriptura Sancta, quos libros contineat? pag. 181. n. 23. vulgata editio sacræ Scripturæ est authentica. n. 28. An in hac quælibet vocula sit de fide? n. 29. & seqq. Lectio S. Scripturæ in lingua vulgari iuste est interdicta. n. 32. Quid in Germania? n. 33. Sensus sacræ Scripturæ generatim est duplex, literalis, & mysticus. pag. 192. n. 34. Subdividitur uterque, & quomodo? n. 35. & seqq. Universim quatuor ejus Sensus. n. 38. Et in singulis excelebant singuli Ecclesiæ Doctores. n. 39. Sensus accommodatitius S. Scripturæ, quid? n.

I N D E X.

n. 40. S. Scriptura sæpius est obscura. n. 41. & 42.
Ejus Canonica interpretatio spectat ad Ecclesiam.
n. 43. Quid de interpretatione doctrinali? n. 44.
Vide *Libri Canonici*.

Abusus Sententiarum S. Scripturæ spectat ad Sacrilegium.
pag. 451. n. 13.

Scripturæ S. Editio, Vulgata, quæ? pag. 187. Additione
post n. 28.

Scurrilitas, quid, & quale peccatum? pag. 108. n. 56.

Seditio, quid, & quomodo differat à Bello? pag. 357.
num. 40.

Simonia, unde sic dicta? pag. 455. n. 18. Ea est species sacrilegii. n. 19. Declaratur ejus definitio? n. 20. Quam grave peccatum? n. 21. Et triplex: mentalis, conventionalis, & realis. n. 22. & seqq. Simonia conventionalis, alia mixta, alia pure conventionalis. n. 24. Simonia confidentialis declaratur. n. 25. Si quid gratis detur, ac recipiatur, non fit Simonia. n. 27. Simonia non est, intuitu spiritualium Functionum recipere aliquid per modum stipendii n. 28. An de hujusmodi stipendio licitum sit antea pacisci? n. 28. & 30. An fit Simonia, dare aliquid ad redimendam vexam circa spiritualia? n. 31. 32. Vel recipere pretium pro labore conjuncto cum sacro ministerio? n. 33. 34.

Simonia, alia juris Divini, alia Juris Ecclesiastici. pag. 468. n. 35. Simoniæ crimine, an possit Papa involvi? n. 37. Ad Simoniam requiritur pactum, quale? n. 40. & seqq. Simonia est, dare temporale, tanquam motivum conferendi, vel efficiendi spirituale. n. 43. & seqq. Plures propositiones circa materiam de Simonia damnatæ. n. 43. & 45. Simonia mentalis, non inducit poenas in jure contra Simoniacos statutas. n. 47.

INDEX.

Quid de Simonia conventionali? n. 48. 49.

Simonia realis inducit pœnas juris ipso facto, quando fit in ingressu Religionis, Ordine, vel Beneficio. num. 50. Quid, si committatur in aliis casibus? num. 52. Quid de Dispensatione super Beneficio Simoniace ob-
tento? n. 51.

Circa Simoniam ulterius valde utilis Doctrina, & nota-
biles Casus practici. pag. 479. post num. 52. Ap-
pend.

Somnium, esse à DEO, vel potius à Dæmone, unde digno-
sci possit? pag. 424. n. 23. Somniorum observantia.
n. 21. 22.

Sortes divinatoriæ, consultatoriæ, & Divinatoriæ, quæ, & an
sint licitæ? pag. 425. n. 25. & 26. Sortilegium est
species Divinationis. n. 25.

Spes, an amittatur per omne peccatum mortale? pag.
121. num. 14. & 15. An maneat in B. B.? num.
16. Spei varix acceptiones. pag. 246. n. 1. Spes
Theologica, quid? pag. 246. num. 2. & 3. Objectum
materiale primum Spei est DEUS. num. 4. Ad
Objectum materiale secundarium spei, quæ Spectent?
num. 5. Objectum formale ejus. n. 6. & 7. Spes
Divina est infallibilis, quomodo? num. 8. Præ-
ceptum Spei, aliud negativum, aliud affirmativum.
num. 9. Et quando obliget? n. 9. 10. & seqq. Spei
per defectum opponitur Desperatio, per excessum Præ-
sumptio. n. 12.

Stipendium, intuitu Spiritualium functionum dare, aut
recipere, non est Simonia; unde non est illicitum de
tali stipendio pacisci. pag. 460. Vide Simonia. n. 28.
29. & 30.

Stole redditus: Parochi non sint rigidi in exactione ejus-
dem quoad pauperes. pag. 462. Addit. post n. 30.

I N D E X

Superbia, quid? pag. 83. n. 2. 3. Filiæ superbiæ, quæ? n. 5. & seqq. Cur dicatur Capitale Vitiū? n. 10. Quenam remedia contra eam? n. 11.

Superstitio, quid? pag. 412. num. 2. & 3. Superstitionis Species, duæ. num. 4. & seqq. Et, quale peccatum? n. 8. & 10.

Synagoga, quæ? pag. 164. n. 2.

T.

Tentatio, alia probationis, & alia seductionis? pag. 446. num. 2. Tentatio DEI, quid? num. 3. Alia expressa, alia interpretativa. num. 4. Est ex genere suo peccatum mortale. num. 5. Solvitur instantia. num. 7. Tentatio DEI, per accidens potest esse venialis. n. 8.

Traditio, quid? pag. 198. num. 45. Est triplex, nempe Divina, Apostolica, & Ecclesiastica. num. 46. Traditiones Divinæ sunt admittendæ. n. 47. Sunt ejusdem infallibilitatis, ac Verbum DEI scriptum. n. 48. Regulæ dignoscendi Traditiones Divinas. n. 49. Traditiones esse admittendas, ostenditur etiam ex antiquo Testamento. pag. 200. Addit. post n. 47.

Cum *Turcis*, & *Saracenis*, quæ sit prohibita Communicatio? pag. 244. post n. 46. Addit. III.

V.

Vana Gloria, quid? pag. 85. num. 6. Quale peccatum num. 7.

Verba impura loquens, quandonam censeatur aliis dare Scandalum? pag. 345. post num. 28. in Append. Addit. I.

Ver-

I N D E X.

Verborum peccata, maxime sunt ex Intentione dicentis
dijudicanda. pag. 491. n. 58.

Vestibus infidelium, an sit licitum uti? pag. 161. num. 51.
& 52.

Vindicta, quibus interdicta? pag. 288. n. 17.

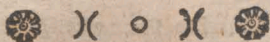
Virtus, quid? pag. 114. n. 2. 3. & seqq. Virtus ut sic, quo-
modo dividatur? n. 5. & seqq. Virtutes intellectuales,
& morales. n. 6. Virtutes infusæ, & acquisitæ dan-
tur, & quid? num. 7. Virtus Theologica, quid? n. 8.
Virtutes Theologicæ, quomodo differant à moralibus?
n. 9. Sunt tantum tres. n. 11. Et perfectiores mora-
libus. n. 12. Inter Theologicas, quæ sit perfectior?
n. 13. Quomodo amittantur? n. 14. & seqq. An, &
quomodo habeant medium? n. 19.

Voti, executionem ex negligentia differens, quot distincta
numero peccata committat? pag. 54. post n. 61. Ad-
dit. III. ac seqq.

Votum, & Juramentum super eadem re factum, si violetur,
est duplex specie malitia. pag. 36. n. 49. Quid, si
violetur *Votum* sæpius renovatum? pag. 36. n. 49.

TRACTATUS TERTIUS. *DE PECCATIS.*

POSTQUAM visum est de actibus Humanis generatim, nec non & de Conscientia, utpote Regula proxima eorundem, simulque de Legibus, quæ sunt Regula remota atque extrinseca ipsorum: merito subjungitur præsens Tractatus de Peccatis, utpote quæ fiunt per recessum a memoratis actionum nostrarum Regulis, ipsaque Lege Divina. Nam, ut inquit D. Ambrosius *lib. de Paradiso cap. 8.* *Quid est peccatum, nisi prævaricatio legis Divinae, & cælestium inobedientia præceptorum?* Prout id ipsum uberius declarabitur in progressu.

A

DI-

Anacl. Reiffenstuel. Theol. Tom. II.

DISTINCTIO I.

De diversitate, & distinctione Peccatorum.

QUÆSTIO I.

Qua ratione Peccatum dividatur?

SUMMARIUM.

1. Ratio ordinis.
2. Peccatum generalissime.
Peccatum artis, & naturæ.
- * Item Peccatum Philosophicum, & Theologicum.
3. Peccatum animi, quid?
4. Peccatum ut sic dividitur
5. I. Ratione diversæ originis, in peccatum originale, &
6. Peccatum personale, quid?
7. II. Ratione objectorum in peccata carnalia &
8. Peccata spiritualia, quæ?
9. Avaritia cur numeretur inter peccata spiritualia?
10. III. Ratione legis violatæ, dividitur peccatum in peccatum commissionis & omissionis, quid?
11. Præceptum aliud affirmativum, & aliud negativum; & quomodo differant?
12. IV. Ratione diversæ radicis, dividitur peccatum in peccatum ex ignorantia.
- (a) Ut dicitur tract. I. dist. I. n. 42.
13. Pec-

Quæst. I. Qua ratione Peccatum dividatur? 3

13. Peccatum ex passione, seu infirmitate, &
14. Peccatum ex malitia, quid?
15. Peccatum actuale, & habituale.

2. **N**on loquimur hic de peccato generalissime sumpto, ac prout non solum reperitur in anima seu moribus, sed etiam in arte & natura: in qua acceptione generalissima peccatum definitur a S. Augustino lib. 2. de Consensu Evangelistarum cap. 4. dicendo: *Peccatum est transgressio legis*. In hoc enim sensu etiam artifex dicitur peccare, quando errat in opere suo, illud non faciendo juxta regulas artis: & vocatur *Peccatum artis*: sicuti & natura tunc dicitur peccare in suis effectibus, quando producit monstra; & appellatur *Peccatum naturæ*. In Proposito non est sermo de peccato artis, vel naturæ; sed solum de peccato animi, seu in actibus moralibus commissio.

Additio.

* Potest autem illud peccatum animi considerari, vel quatenus est disconveniens creaturæ rationali, vel quatenus est offensivum DEI, & inductivum pœnæ. Sub prima consideratione vocatur a nonnullis peccatum Philosophicum; in secunda autem peccatum Theologicum. Porro regulariter saltem & ordinarie loquendo non datur purum peccatum Philosophicum, quin concurrat Theologicum; quia saltem

tem ordinarie, ac regulariter, quando apprehenditur peccatum ut disconveniens creaturæ rationali, etiam occurrerit aliquo modo tanquam displicens Deo; adeoque jam aderit simul peccatum Theologicum & offensa Dei.

Atque propterea, dum aliqui Theologi verbis generalibus, & quasi indiscriminatim peccatum Theologicum a Philosophico separare voverunt, ab Alexandro VIII. tanquam scandalosa, temeraria, piarum aurium offensiva & erronea rejecta est sequens propositio: *Peccatum Philosophicum, seu morale est actus humanus disconveniens naturæ rationali & rectæ rationi: Theologicum vero & mortale est transgressio libera Legis Divinæ, Philosophicum quantumvis grave in illo, qui Deum vel ignorat, vel de Deo actu non cogitat, est grave peccatum, sed non est offensa Dei, neque peccatum mortale dissolvens amicitiam Dei, neque æterna pœna dignum.* Hæc propositio, uti jacet, utique est erronea; quia, si quis Deum ignorat, vel de eo, dum peccat, non cogitat; id fit saltem ordinarie vincibiliter, & culpabiliter; & consequenter, si tunc graviter peccat, eo ipso etiam committit offensam Dei, sicque peccatum Theologicum. Vide de hoc fusius Auctores, qui scribunt in propositiones damnatas: non enim vacat hærere diutius in peccato Philosophico, cum in præsentī potius respiciatur ad peccatum Theologicum, prout consideratur in ordine ad tribunal Pœnitentiæ, in quo sensu sit *

Quest. I. Qua ratione Peccatum dividatur? §

3. CONCL. I. Peccatum animi generatim aliud non est, quam aliquid denominans naturam intellectualem Deo displicentem, inducensque in anima reatum alicujus pœnæ; prout amplius explicabitur in sequentibus.

4. CONCL. II. Peccatum ut sic varie dividitur. Patet hoc inductione. Nam I. Ratione diversæ originis, dividitur peccatum in originale, & personale; ex quibus personale subdividitur in actuale, & habituale; quorum utrumque denuo subdividitur in mortale, & veniale.

5. *Peccatum originale* dicitur illud, quod trahitur a primo parente nostro Adamo per carnalem propagationem: siquidem juxta illud Apostoli Rom. 5. *Per unum hominem peccatum in hunc mundum intravit, & per peccatum mors, & ita in omnes homines mors pertransiit, in quo omnes peccaverunt.* Quod de peccato originali est accipiendum, prout communiter docent SS. Patres & Theologi, ipsumque Concil. Trid. Sess. 5. in Decreto de peccato originali.

6. *Peccatum personale* est illud, quod a propria cujusque voluntate contrahitur, atque a propria (ut ita dicam) cujusque persona committitur; unde & *Personale* appellatur. Et tale est quodlibet peccatum a nobis commissum, solo peccato originali excepto, utpote quod voluntate propria non commisimus, sed a primo parente nostro Adamo commissum per na-

turalem propagationem ab eo derivatam contraximus. Quidnam autem sit peccatum actuale & habituale, mortale & veniale, dicetur infra fufius in propriis Quæftionibus.

7. II. Ratione objectorum, circa quæ verfantur peccata, & a quibus actiones defumunt fuam specificationem, dividuntur peccata in carnalia, & fpiritualia, juxta illud Apost. 2. *Corinth. cap. 7. Mundemus nos ab omni inquinamento carnis & spiritus*, & alibi. Porro peccata carnalia funt ea, quæ in concupifcentia carnis, feu inordinata delectatione carnali confiftunt: qualia funt Gula, & Luxuria, & diverfæ peccatorum fpecies ad hæc duo peccata reducibiles.

8. *Peccata fpiritualia* dicuntur ea, quæ in concupifcentia feu inordinata delectatione fpirituali perficiuntur, & confumantur: qualia funt Superbia, inanis Gloria, & hujusmodi. Imo D. Gregorius *lib. 31. Moral. cap. 31.* inquit, quod Capitalium Vitiorum quinque funt fpiritualia, videlicet Superbia, Invidia, Ira, Avaritia, & Acedia: duo vero carnalia, videlicet Gula feu ventris ingluvies, & Luxuria.

9. Nec obftat, quod Avaritia verfetur circa objectum corporale, nempe circa pecunias; ac proinde non videatur effe peccatum fpirituale. Refp. enim cum D. Thoma 1. 2. q. 72. a. 2. quamvis res, in qua delectatur avarus, corporale quoddam fit, & quantum ad hoc annumerari

Quest. I. Quaratione Peccatum dividatur? 7

rari possit peccatis carnalibus, quia tamen ipsa delectatio non pertinet ad carnem, sed ad spiritum, ideo S. Gregorius dixit, Avaritiam esse Peccatum spirituale; nam finis peccatorum carnalium est delectatio carnis.

10. III. Ratione legis violatæ, Peccatum ut sic dividitur in peccatum commissionis & omissionis. Per *peccatum commissionis* intelligitur id, quod fit contra præceptum negativum, seu contra legem quidpiam fieri prohibentem: ut est Adulterium, Homicidium & hujusmodi; nam pugnant contra illa Præcepta Decalogi, *non me chaberis, non occides &c.* Peccatum *omissionis* econtra dicitur illud, quo violatur præceptum affirmativum, sive lex quidpiam fieri præcipiens: ut est omissio Missæ die Festo, & hujusmodi. Unde patet, quod peccatum commissionis opponatur præcepto negativo, peccatū vero omissionis præcepto affirmativo; ac proinde, quod hæc peccati divisio desumatur a lege, quæ violatur. Pro cujus clariori intellectu.

11. Notandum, quod lex, seu præceptum aliud sit affirmativum, aliud negativum. *Præceptum affirmativum* est, quo præcipitur, ut fiat aliquid certo tempore: quale est illud Decalogi: *Memento, ut diem Sabbati Sanctifices*: Item illud: *Honora patrem tuum, & matrem tuam*. Porro *Præceptum negativum* est, quo prohibetur aliquid, ne fiat; ut illud, *non me chaberis, non occides &c.* Est autem inter hujus-

jusmodi præcepta, seu leges notabile discrimen: nam Præceptum affirmativum obligat quidem semper, sed non pro semper, id est, obligat non pro omni, sed pro certo tantum & determinato tempore: sic enim non omni tempore, sed solum die Festivo tenemur audire Missam, item tenemur honorare Parentes, tempore opportuno ipsis deferendo honorem, eisque succurrendo in necessitate constitutis. E contra Præceptum negativum obligat semper & pro semper, seu pro omni tempore: quia nullo prorsus tempore licitum est mœchari, aut absque legitima auctoritate occidere hominem.

12. IV. Ratione diversæ radice, ex qua procedit, dividitur peccatum in peccatum ex ignorantia, ex passione, ac ex malitia. *Peccatum ex ignorantia* dicitur illud, quod ex ignorantia vincibili procedit. Dicitur, *ex ignorantia vincibili*: quia, quod ex ignorantia invincibili fit, omnino involuntarium censetur, ac proinde peccatum non est. (a)

13. *Peccatum ex passione*, seu infirmitate est, quod ex gravi motione appetitus sensitivi, originem ducit, trahentis voluntatem ad consensum: quale est, si quis gravi tentatione victus tandem succumbit peccato. Et tale dicitur etiam *peccatum ex infirmitate*, eo quod ex infirmitate conditionis humanæ proveniat: cum naturale sit voluntati, ut condelectetur motibus appetitus sensitivi, ob fomitem peccati ex peccato originali derelictum.

14. Tan-

Quæst. II. Quid sit peccat. actuale, & quæ &c. 9

14. Tandem peccatum ex malitia est, quod absque ignorantia vel passione quadam præcedente, committitur ex plena libertate, seu prava voluntate operantis, juxta illud *Job. c. 34. Qui quasi de industria recesserunt a DEO.* Et hujusmodi peccatum ex mera malitia commissum (cæteris paribus) est gravius, quam peccatum ex passione.

15. Inter alias autem peccati divisiones celebris est illa, qua peccatum dividitur in actuale, & habituale; circa quam, quia plura occurrunt dicenda, hinc ea duabus sequentibus Quæstionibus expedietur, prius tamen agendo de peccato actuali, & postea de habituali.

QUÆSTIO II.

Quid sit peccatum actuale, & quæ ejus causa?

SUMMARIUM.

16. Peccatum actuale, quid?
17. Et quomodo definiatur?
18. Solvitur objectio.
19. In peccato actuali duo consideranda, materiale scilicet, & formale, quid?
20. Peccatum actuale formaliter non consistit in positivo, sed privativo.
21. Alia ratio Conclusionis.
22. Solvitur instantia.

B

Anacl. Reiffenstuel, Theol. Tom. II. 23. Deus

23. *Deus non est causa, & auctor peccati.*24. *Deus concurrit ad materiale peccati. non tamen ad ejus formale.** *Occurritur alicui Objectioni.*25. *Deus quomodo dicatur hominem indurare, excœcare &c.*26. *Alii modi, quibus dicitur Deus hominem indurare, excœcare &c.*27. *Causa propria & interna peccati est sola voluntas creata.*28. *Dantur etiam causæ externæ peccati, quæ?*29. *Alia circa peccatum actuale remissive.*

16. **P**ER peccatum actuale intelligitur actualis transgressio legis Divinæ; unde tunc committitur peccatum actuale, quando actualiter violatur lex Divina, sive deinde id contingat eliciendo actum a lege prohibitum, sive omittendo præceptum. Tale peccatum actuale v. g. fit, dum quis actu mentitur, vel actu occidit hominem, aut actualiter omittit auditionem Missæ die Festo. Et de hoc loquendo, fit

17. **CONCL. I.** *Peccatum actuale bene definitur cum D. Augustino l. 22. contra Faustum, c. 27. dicendo: Peccatum est dictum, vel factum, vel concupitum contra legem Dei.* Dicitur primo, *dictum, factum, vel concupitum*, ad indicandum triplex peccatum, videlicet cogitationis, oris, & operis. Dicitur ulterius, *contra legem Dei*: nam quamvis etiam detur transgressio legis humanæ, sive Ecclesiasticæ, sive

Civi-

Quæst. II. Quid sit peccat. actuale, & quæ Sc. II
Civilis, hæc tamen non aliter est peccatum,
nisi quia est contra legem Dei, volentis ac præ-
cipientis, ut nostris legitimis Superioribus
quidpiam iuste præcipientibus obediamus, pro-
ut patet ex quarto Præcepto Decalogi, & alibi
sæpe.

18. Si dicas obijciendo contra hanc conclu-
sionem, allata definitio non convenit peccato
actuali omissionis; ergo non est bona. Proba-
tur antecedens; quia omissio actus præcepti
v. g. auditionis Missæ die Festo, nec est dictum
nec factum, nec concupitum contra legem
Dei, sed potius libera omnium trium omissio
ergo. Resp. negando antecedens, ejusque pro-
bationis consequentiam: quia enim *affirmatio*
& *negatio reducuntur ad idem genus*, ut com-
muniter notant Doctores, hinc in allata defi-
nitione sub ly *dictum factum* &c. etiam horum
negationes intelliguntur; id est, *non dictum,*
non factum contra legem Dei.

19. Pro resolutione sequentis Conclusionis
notandum breviter, quod in peccato actuali
commissionis duo considerari possint, materia-
le scilicet & formale. *Materiale peccati* (quod
alii *Substratum peccati* appellant) est ipsemet
actus positivus hominis, quo perpetratur pec-
catum. *Formale vero peccati*, est privatio,
seu carentia rectitudinis debitæ inesse illi actui,
quæ nempe rectitudo, seu conformitas ad le-
gem Divinam, deberet hic & nunc inesse actui
humano, & non inest: & in hac carentia re-

Rectitudinis debitæ actui consistit ratio formalis peccati, seu peccatum formaliter sumptum. Sic in peccato homicidii, materiale, seu substratum hujus peccati, est extensio manus, ac elevatio gladii erga hominem occidendum: formale vero, est privatio debitæ rectitudinis, seu conformitatis ad legem Divinam, quatenus illa elevatio manus, percussioque fit contra prohibitionem legis Divinæ, volentis, ne homo injuste occidatur; ac proinde actus ille caret sua debita rectitudine, seu conformitate ad legem Dei, quam habere debet quilibet actus humanus. Et hoc idem fit in aliis peccatis actualibus commissionis, ac suo modo etiam in peccatis omissionis: quo prænotato, sit

20. CONCL. II. Peccatum actuale formaliter acceptum non consistit in positivo, sed privativo, id est, in carentia seu privatione debitæ rectitudinis, seu conformitatis ad legem Divinam. Ita Doctor Subtilis 2. dist. 37. q. 1. cum suis (excepto Pontio) D. Bonaventura 2. Dist. 37. art. 2. q. 1. Alensi, & pluribus aliis, contra non paucos Theologos oppositum tenentes. Conclusio hæc sequitur in primis ex præcedenti notando. Accedit auctoritas D. Augustini, qui super illud *Joannis cap. 1. Sine ipso factum est nihil*: per *Nihil* intelligit peccatum, atque ait: *Manifestum est, quia peccatum nihil est*; ergo hoc nequit consistere in positivo. Probatur deinde Conclusio ratione: quia, si peccatum formaliter consisteret in positivo, sequeretur, quod Deus per se & directe esset causa pecca-

peccati: sed consequens est falsum, ergo. Pro-
batur sequela: quia omne ens positivum per se
& immediate efficitur a Deo, utpote sine cu-
jus immediato concursu nulla causa secunda po-
test operari, aut aliquid efficere, ut magis
ostendi solet in Philosophia.

21. Confirmatur hoc ex definitione peccati
supra ex D. Augustino relata: nam in ea ly *di-*
ctum, *factum*, *concupitum*, denotat materiale
peccati; ly *contra legem Dei*, denotat formale
peccati: atqui esse contra legem Dei, impor-
tat aliquid privativum, videlicet carentiam de-
bitæ rectitudinis, seu conformitatis ad legem
Divinam, quæ deberet inesse actui humano,
& non inest; ergo.

22. Nec dicas. Homicidium, Blasphemia,
& hujusmodi, sunt peccatum, ut patet: sed
Homicidium, Blasphemia &c. consistunt in po-
sitivo; ergo peccatum consistit in positivo. Resp.
enim distinguendo minorem: sed Homicidium,
Blasphemia, consistunt in positivo, si suman-
tur pro materiali, seu substrato peccati, conce-
ditur; si sumantur pro formali, negatur minor,
& consequentia. Sic enim consistunt in priva-
tivo, nempe in privatione debitæ rectitudinis,
seu conformitatis ad legem Divinam, quæ de-
beret inesse actui, & non inest: & hinc Homi-
cidium in bello justo, vel auctoritate publica
erga malefactores factum, non est peccatum,
eo quod hic non interveniat illa privatio con-
formitatis ad legem: quamvis quoad cætera in

justa hominis occisione, sint omnia æqualia. Verum de hoc plura in Theologia speculativa.

23. CONCL. III. Quamvis peccatum aliquā causam habeat (eo saltem modo, quo privationes dicuntur habere causam) Deus tamen non est causa, & auctor peccati. Hæc Conclusio est de Fide certa, contra nonnullos Hæreticos. Ratio inprimis est, quia peccatum, cum sit malum omnium maximum, quin & averfio a DEO tanquam ultimo fine, repugnat infinitæ Sapientiæ, Justitiæ, & Bonitati Dei: unde is peccatum gravissime, & sub interminatione æternæ damnationis prohibuit. Accedunt clarissima Sacræ Scripturæ testimonia, ut *Psal. 5. Non Deus volens iniquitatem tu es. Sap. 14. Odio sunt Deo impius, & impietas ejus.* Et alibi sæpe.

24. Nec obstat I. Quod Deus concurret physice ac immediate, ad substratum & materiale peccati, puta ad elevationem manus in actu homicidii. Resp. enim: licet Deus, tanquam causa prima & universalis, concurret positive ad substratum seu materiale peccati, ut omnes fatentur; non tamen concurrit ad ipsius actus defectum, id est, ad privationem debitæ rectitudinis, seu conformitatis ad legem Divinam, in qua privatione consistit ratio formalis peccati: hanc enim DEUS solum permittit, quatenus hominē a rectæ rationis regula libere deviantem non impedit, ne tollat ejus libertatem; ac proinde vi pacti sui generalis de sinendo causas secundas motus suos agere, permittit de-
facto

facto hominem agere, quidquid vult, quem tamen, si peccaverit, nec poenituerit, suo tempore severissime est judicaturus, ac puniturus.

Additio.

* Nec refert, quod privatio illa debitæ rectitudinis ex ipso materiali substrato peccati contra legē posito exurgat necessario absque novo alio concursu: nam hoc non obstante Deus ad materiale peccati concurrens adhuc nequit dici causa peccati formalis; quia illa privatio debitæ rectitudinis non resultat ex materiali peccati, ut istud est effectus Dei, sed præcise ut est effectus causæ secundæ liberæ. Ratio hujus est; quia Deus concurrente ad esse materiale peccati e. g. ad motum gladii, agit conformiter suæ Legi generali, qua statuit se concurrurum ad motus causarum secundarum: econtra causa secunda libera deliberate agens concurrit ad esse materiale peccati difformiter Legi Divinæ prohibenti motum gladii ad occidendum proximum: unde tunc privatio debitæ rectitudinis surgit ex materiali substrato peccati, non prout est Dei, sed creaturæ effectus.

25. Nec obstat II. Quod Deus in S. Scriptura quandoque legatur hominem indurare, excæcare, & hujusmodi: ut *Exod. 6. Ego indurabo cor Pharaonis. Isaia 6. Excaca cor populi hujus.* Et alibi. Resp. enim cum communi Theologorum, hujusmodi S. Scripturæ loca non esse intelligenda de actione positiva, ita ut Deus immittat errores, aut duritiam in cor

peccatoris, ut explicant nonnulli Hæretici (hoc enim repugnat citatis, & aliis pluribus Sacrae Scripturae testimoniis) sed ea inprimis quoad Deum esse intelligenda permissive, sive quatenus is justo suo iudicio permittit peccata: Deus enim, partim ut salva remaneat homini peccatori sua libertas, partim ut nonnunquam uno peccato libere ab aliquo eliciendo puniat aliud, partim ut homines iusti per malos quandoque exerceantur, partim ob alia sua imperscrutabilia iudicia, permittit homines male agere, occasione cujus hi subinde in peccatis magis indurantur, atque ad bonum faciendum excæcantur.

26. Deinde dicitur Deus hominem indurare, excæcare &c. subtrahendo specialiora gratiæ actualis auxilia. Deus enim justo suo iudicio, ac in pœnam præsertim priorum peccatorum, subtrahit homini in peccatis inveterato, non quidem omnia, sed solum specialia & uberiora gratiæ actualis auxilia; sine quibus ille posset quidem bene agere, prævidetur tamen a Deo non bene operaturus, idque ob propriam suam malitiam, & perversam voluntatem. Ulterius alio modo dicitur Deus excæcare hominem, occasionaliter videlicet, sive inscrutabili suo iudicio aliquid ponendo, vel removendo, ex cujus positione, vel remotione, sumis homo ex propria malitia occasionem peccandi: ut quando respiciens ad munera Abel, præbuit occasionem Cain ad æmulationem, ipsumque fratricidium (nam hæc posse Deum facere, non quidem ex primaria intentione peccati, sed aliis de

de causis, certum est; cum etiam homo in certis casibus licite possit aliquid facere, vel omittere, non obstante, quod prævideat proximum inde accepturum occasionem peccandi) vel quando patienter & longanimiter fert iniquitates, qua patientia abutentes peccatores sumunt maiorem peccandi licentiam, sicque dantur in reprobum sensum.

27. CONCL. IV. Causa propria, & interior peccati, est sola voluntas creata, deficiens a recta regula morum in operationibus liberis. Ita certa omnium. Ratio est: quia voluntas libera est debitor, ut omnem actum suum, sive elicitum, sive imperatum, eliciat conformiter legi Divinæ; ergo hoc non faciendo peccat, sicque est causa propria peccati.

28. Dicitur notanter, *causa propria*, & *interior peccati*. Nam dantur etiam causæ exteriores peccati: ex quibus in primis est Diabolus, qui incitando, & tentando homines, est causa moralis inductiva peccati. Accedunt Mundi & Carnis illecebræ, ut patet: imo nonnunquam unus homo est alteri causa peccati; præterea etiam potentiæ exteriores sunt sæpe voluntati causa, seu potius occasio peccati. Adhuc tamen hæc omnia non sufficiunt ad peccatum, nisi voluntas libere consentiat; & alioquin potius præbent homini justo atque in certamine constanti ansam victoriæ, meritiq; & augmenti gratiæ & gloriæ cœlestis.

29. Alia plura, quæ concernunt Peccatum actuale, partim colligi possunt ex dictis supra Tract. I. dist. 2. partim amplius patebunt ex dicendis, præsertim ubi agetur de Peccato mortali & veniali.

QUÆSTIO III.

De Peccato Habituali.

SUMMARIUM.

30. Post actum peccati remanet aliquid in homine, unde is denominatur peccator.
31. Quod in S. Scriptura dicitur Macula.
32. Peccatum habituale, quid?
33. Illud quæ tale non addit novam malitiam.
34. Tamen per accidens, seu ratione alterius præcepti, quod violatur, quandoque novum peccatum committitur.
35. Post transactum actum peccati mortalis plura eveniunt in homine, quæ?
36. Reatus pœnæ, & reatus culpæ, quid?
Sententia Scotistarum.
37. Hæc sententia nulli subjacet censuræ.
38. Solvitur objectio
Peccatum habituale cur potius consistat in reatu culpæ, quam privatione gratiæ?

30. **C**ertum est apud omnes, & indubitatum post actum peccatum physice jam præteritum, adhuc hominem manere peccatorem; atque adeo aliquid in eo relinqui, per quod in esse peccatoris constituitur, & a quo denominatur peccator, quousque per veram pœnitentiam

tentiam consequatur remissionem ipsius. Patet hoc ex S. Scriptura passim, ut ex illo *Lucæ 7. Mulier, quæ erat in civitate peccatrix. Matth. 9. Publicani, & peccatores venientes discumbebant cum JESU. Rom. 5. Cum adhuc peccatores essemus; & alibi passim.*

31. Hoc autem, a quo post transactum actum peccati denominatur quis peccator, vocatur in S. Scriptura *Macula*; ut *Jeremiæ 2. Si laveris te nitro, & multiplicaveris tibi herbam borith, maculata es in iniquitate tua. Et Josue c. 22. Usque in præsentem diem macula hujus sceleris in nobis permanet. Et Ecclesiast. 31. Qui inventus est sine macula; & alibi. Unde homo postmodum a tali Macula per peccatum contracta, dicitur maculatus, pollutus, immundus, coinquinatus, & abominabilis coram Deo, ut sæpissime legitur in S. Litteris; a qua proinde Macula Regius Psaltes petivit ablui, & mundari; dum *Psal. 50. oravit, dicens: Amplius lava me ab iniquitate mea, & a peccato meo munda me. His prænotatis sit**

32. CONCL. I. Peccatum habituale nihil aliud est, quam peccatum actuale, cujus commissio physice jam præteriit, moraliter tamen permanet. Ita in re Doctores omnes, prout bene notat Mastrius 2. disp. 6. n. 261. licet postmodum multum discrepent in assignando, quidnam sit illud, ratione cujus peccatum physice jam transactum censeatur adhuc moraliter permanere

manere, & durare, quousque per veram penitentiam retractetur, & deleatur.

33. CONCL. II. Peccatum habituale quale non addit novam malitiam supra illam, quæ fuit admissa in instanti commissionis actualis peccati, quæque moraliter permanere dicitur. Ita rursus omnes Theologi, nemine discrepante. Hinc fit, quod propter peccatum habituale præcise non mereatur homo maiorem penam, ac supplicium, quantumcunque illud duret, quam fuerit promeritus in illo instanti ac momento, in quo actualiter peccavit.

34. Dicitur notanter, *præcise propter peccatum habituale*. Quia, si occurrat tempus, quo urget Præceptum eliciendæ contritionis, amoris Dei, aut receptionis alicujus Sacramenti, & tunc homo negligat mediante contritione, aut digna Sacramenti receptione sese restituere in statum gratiæ, atque expellere peccatum habituale mortale, jam committet is novum peccatum mortale propter violationem hujus præcepti ac proinde absque dubio erit dignus majori pœna. Verum hoc contingit non vi ipsius peccati habitualis qua talis, ac præcise sumpti, sed per accidens ratione alterius occurrentis præcepti, quod de novo violatur. Et hoc idem dicendum de eo, qui de peccato suo præterito habet novam complacentiam: siquidem per hanc committitur novum peccatum actuale. Cæterum novo peccato actuali non superveniente, sola permanentia peccati habitualis non auget

auget malitiam actus peccaminosi præteriti, neque pœnam ipsi correspondentem.

35. CONCL. III. post transactum actum peccati mortalis plura eveniunt in homine, peccante mortaliter. Primo enim is labitur in iram, atque inimicitiam Dei, cui æque odio sunt impius, & impietas ejus, ut dicitur Sap. 14. Secundo, privatur homo per peccatum mortale gratia habituali, seu sanctificante: siquidem defacto gratia & peccatum sunt impossibilia, eo ferme modo, quo lux & tenebræ. Tertio, remanet in homine reatus, id est, obligatio quædam ad pœnam ex actu peccaminoso præterito contracta: statim enim, ac homo peccat, obligatur is ad pœnam peccato suo correspondentem, quousque pœna illa soluta fuerit, ac remissa.

36. Porro Reatus iste dupliciter potest considerari: primo, prout talis obligatio ad pœnam dicit ordinem ad Deum, qui propter peccatum commissum decernit homini pœnam, suo peccato correspondentem: & talis reatus, seu obligatio ad pœnam, dicitur *Reatus pœne*. Secundo, prout ejusmodi obligatio ad pœnam respicit ipsum peccatum actuale præteritum, utpote ex quo proxime contrahitur, illudque immediate consequitur: & talis Reatus, seu obligatio ad pœnam, prout respicit & proxime consequitur ad ipsum actum peccati præcedentis dicitur proprio nomine *Reatus culpæ*. Et in hoc reatu culpæ, juxta Doctorem Subtilem

4. dist. 15. q. 1. & Scotistas, consistit formaliter Peccatum habituale; id est, ratione hujus Reatus culpæ censetur in homine peccatore moraliter remanere peccatum suum actuale physice jam præteritum, donec per veram poenitentiam expiatur, ipsaque gratia sanctificans recuperetur.

37. Dices; S. Pius V. in Bulla, quæ incipit: *Ex omnibus* (estque confirmata a Gregorio XIII. & Urbano VIII. in hujus Constitutione 289. quæ incipit: *in eminenti*. ac refertur Tomo V. Bullarii Romani) inter alias propositiones Michaelis Baji damnavit hanc, ordine 56. *In peccato duo sunt, actus & reatus; transeunte autem actu, nihil manet nisi reatus, sive obligatio ad pœnam.* Atqui hæc videtur esse ipsissima sententia ex Scoto nunc relata: ergo. Resp. negando minorem: siquidem Bajus ille assererat, transeunte actu peccati in peccatore nihil manere, nisi reatum, sive obligationem; sicque volebat, in ipso etiam non remanere privationem gratiæ sanctificantis, prout liquet ex ejus Propositione tum relata, tum 41. in qua negavit, justificationem hominis fieri per gratiam infusam. Econtra Scotus, & Scotistæ unanimiter fatentur, remanere in peccatoribus ejusmodi privationem gratiæ sanctificantis. Tacentur plures aliæ disparitates, quæ legentibus citatam Bullam facile patebunt; in qua simul §. 3. expresse notatur, quod Propositiones illæ *in proprio verborum sensu, ab asfertoribus intento, damnentur.*

38. Urgebis. Ergo peccatum habituale potius consistit in privatione gratiæ sanctificantis quam in Reatu culpæ. Probatur sequela. Peccatum habituale in eo formaliter consistit, quod tollitur in justificatione: sed in justificatione tollitur ipsa privatio gratiæ; ergo. Resp. negando antecedens, ejusque probationis majorem claritatis gratia distinguendo: Peccatum habituale in eo formaliter consistit, quod per se primo tollitur in justificatione, conceditur, quod per se secundo duntaxat tollitur, negatur major: sicque distincta minori negatur consequentia. Nam quod per se primo tollitur in justificatione, sunt ipsa met peccata physice præterita, & moraliter adhuc permanentia: censentur autem moraliter permanere propter Reatum culpæ, non propter privationem gratiæ. Et hoc amplius ex eo ostenditur: tum quia hac ratione peccata venialia habitualiter permanēt: id est: non propter privationem gratiæ (hanc enim non inducunt) sed propter correspondentem Reatum culpæ. Tum quia alioquin omnia peccata mortalia habitualia forent ejusdem rationis, ac speciei: non minus, ac privatio gratiæ est æqualis, ac ejusdem speciei, in omnibus peccatoribus peccato mortali obnoxiiis, Uberior de hoc disputatio relinquatur Theologiæ Speculativæ.

QUÆ:

QUÆSTIO IV.

Unde desumenda sit distinctio specifica
moralis Peccatorum.

SUMMARIUM.

39. Cur non sit sermo de distinctione specifica physica peccatorum?
40. Distinctio specifica moralis peccatorum omissionis, unde desumatur?
41. Distinctio specifica moralis peccatorum commissionis desumitur per ordinem ad diversas specie virtutes,
42. Vel rectitudines, quarum sunt formaliter privationes.

* Solvitur aliqua instantia.

43. Ex sola diversitate præceptorum non semper recte infertur diversitas specifica peccatorum.
44. Quando ex diversitate præceptorum possit colligi diversitas specifica peccatorum;
45. Saltem ab extrinseco.
** Quomodo prædice dignoscenda differentia specifica actuum præceptorum? Addit. I.
** Quid dicendum de præceptis a superioribus subditis in particulari impositis? Addit. II.
46. Unicum est peccatum, non jejunare die, quo duplex occurrit jejunium Ecclesiasticum.
47. Secus, si ad alterum quis teneatur ex voto.
48. Violatio Castitatis in Religioso professore, vel Clerico in Sacris, continet duplicem specie malitiam. Non vero novam, si Religiosus sit simul in Sacris.

Quest. IV. Unde desum. sit distinctio specifica Sc. 25

49. Si votum & juramentum super eadem re factum violetur, est duplex specie malitia.

Quid, si violetur votum sæpius renovatum?

** Illationes practice de distinctione specifica peccatorum. Addit.

39. **U**T ex Titulo Quæstionis patet, in proposito non est sermo de distinctione specifica physica peccatorum, id est, de illa, qua peccata secundum suum esse materiale ab invicem distinguuntur (quæ distinctio desumitur ab objectis, cum generaliter actus distinguantur per objecta) sed de distinctione specifica morali. Ratio est: quia hic loquimur de distinctione specifica peccatorum in ordine ad Confessionem Sacramentalem, utpote cum juxta Concilium Trid. Sess. 14. cap. 5. & can. 7. & Theologos unanimiter, teneantur Fideles in Confessione peccata sua explicare non solum quoad numerum, sed etiam quoad speciem, ac circumstantias peccati speciem mutantis: ad hoc autem parum refert scire distinctionem, aut unitatem physicam peccatorum. Sic enim occisio Laici, & Clerici, sunt quidem physice loquendo ejusdem speciei, non tamen moraliter, utpote cum occisio Clerici supperaddat specialem malitiam Sacrilegii: e contra vero furtum bovis, & furtum centum florenorum, physice loquendo distinguuntur specie, eo quod habeant objecta specie diversa; & tamen moraliter sunt peccata, & furta ejusdem speciei. Igitur loquendo

C

de

Anacl. Reiffenstuel Theol. Tom. II.,

de distinctione specifica morali peccatorum, ac in ordine ad Confessionem Sacramentalem, sit

40. CONCL. I. Distinctio specifica moralis peccatorum omissionis, recte desumitur ex actibus debitis, quorum sunt omissiones, atque ideo omissiones illæ sunt peccata specie distincta, quæ privant actibus debitis secundum speciem moraliter distinctis. Ita communiter Doctores. Sic v. g. omissio Missæ die Festo audiendæ, distinguitur specie ab omissione largitionis eleemosynæ in casu præcepto, quia ipsa Missæ auditio, atque elargitio eleemosynæ, sunt actus debiti specie distincti. Econtra omissio Missæ in die Dominico, & omissio Missæ in die Festo non distinguuntur specie moraliter, quia neque actus præceptus auditionis Missæ in prædictis diebus distinguitur specie. Et in hoc conveniunt omnes: major autem difficultas est de peccatis commissionis, & unde desumenda sit eorum distinctio specifica moralis; de quibus loquendo, sit

41. CONCL. II. Distinctio specifica moralis peccatorum commissionis, desumitur recte per ordinem ad diversas specie virtutes, vel rectitudines, quarum formaliter sunt privationes. Ita Doctor noster 2. *dist.* 37. *q.* 1. cum suis, & aliis, qui tenent, peccatum actuale formaliter consistere in privativo. Ratio est: quia universaliter privationes sumunt suam specificationem ab oppositis formis; sic enim cæcitas, & tenebræ distinguuntur specie ab invicem, eo quod oppo-

Quest. IV. Unde desum. sit distinctio specifica, &c. 27
oppositæ formæ, nempe lux & visus, specie
distinguantur: ergo, cum peccatum commis-
sionis formaliter consistat in privativo, juxta
dicta n. 20. ejusdem Distinctio specifica recte
desumitur in ordine ad diversas specie virtutes,
vel rectitudines, quarum est privatio.

42. Dicitur notanter sub disjunctione, *per
ordinem ad diversas specie virtutes, vel rectitu-
dines.* Nam ad distinctionem specificam mora-
lem peccatorum sufficit, ut vel diversis specie
virtutibus opponantur, ut furtum & fornica-
tio, quorum prius oppositum est virtuti Justitiæ,
alterum virtuti Castitatis; vel saltem eidem vir-
tuti secundum aliam & aliam specie rectitudi-
nem, ut avaritia & prodigalitas, quæ specie
differunt, non obstante quod opponantur eidẽ
virtuti Liberalitatis: quia licet Liberalitas sit
unica virtus formaliter & adæquata, includit
tamen duplicem rectitudinem per respectum ad
duo extrema; id est, duplex rationis dictamen,
quorum uno prohibetur excessus, cui opponi-
tur prodigalitas, & altero defectus, cui oppo-
nitur avaritia.

Additio

* Dices: Dantur peccata specie distincta,
quæ tamen nec sunt contra distinctas virtutes,
nec contra diversas rectitudines ejusdem virtu-
tis: ergo regula assignata pro distinctione spe-
cifica peccatorum non est adæquata. Prob. ant.
furtum unius crucigeri, & furtum decem flo-
renorum sunt duo peccata specie distincta; ut-

pote cum unum sit peccatum veniale, alterum mortale: & tamen opponuntur uni eidemque virtuti Justitiæ secundum eandem rectitudinem, nimirum istam, ut non lædam proximum in bonis fortunæ: ergo. Resp. neg. ant. quoad adductum exemplum; verum quidem est, furtum unius crucigeri, & furtum decem florenorum, etsi non specie physica, bene tamen specie Theologica ab invicem distingui; negatur tamen, quod sint hæc duo furta contra eandem rectitudinem Theologicæ, atque in ordine ad confessionale discurrendo: nam in hoc sensu alia est rectitudo non offendendi DEUM graviter per gravem damnificationem proximi in bonis fortunæ, & alia non offendendi Deum leviter per levem damnificationem proximi in bonis fortunæ. Et tali modo etiam specie Theologica distinguuntur consensus plenus, & consensus semiplenus circa idem peccatum carnis, cum sint contra distinctas rectitudines Theologicas. *

43. CONCL. III. Ex sola diversitate præceptorum non semper recte, ac sufficienter, colligitur ab extrinseco diversitas specifica peccatorum. Ita communis. Ratio est: quia fieri potest, & sæpe contingit, quod eadem res, & ex eodem motivo formali, tam præcepto Divino, quam humano, Ecclesiastico, & Civili præcipiatur, aut prohibeatur; sic enim furtum prohibetur tum Jure naturali, ac Divino, tum humano, Ecclesiastico, & Civili: atqui ob hanc solam præceptorum diversitatem furtum
sim-

Quæst. IV. Unde desum. sit distinctio specifica Sc. 29
simplex non contrahit plures specie malitias,
ut omnes fatentur ; ergo. Additur tamen in
Conclusione, *non recte semper colligitur*, propter
mox dicenda: hinc fit.

44. CONCL. IV. Tunc solum ex diversitate
præceptorum potest ab extrinseco colligi di-
versitas specifica peccatorum, quando præce-
pta illa sunt formaliter diversa; id est, quando
sub diversis motivis formalibus, ad diversas vir-
tutes, aut rectitudines spectantibus, quidpiam
præcipiunt, vel prohibent: ut v. g. quia da-
tur præceptum Divinum prohibens furtum sim-
pliciter ex motivo Justitiæ, & simul aliud præ-
ceptum Ecclesiasticum prohibens furtum rei sa-
cræ ex motivo Religionis; hinc malitia furti
rei sacræ distinguitur specie a malitia simplicis
furti; & qui furatur rem sacram, duplicem com-
mittit malitiam specie distinctam, injustitiæ sci-
licet, & sacrilegii. Prout etiam multi Docto-
res contra alios non improbabiler pariformi-
ter discurrent, si quis equidem rem profanam,
aut in loco sacro existentem auferat. *can. Quis-*
quis inventus 17. q. 4. Item tali modo colligitur,
quod non jejunare in Vigilia SS. Apost. Petri
& Pauli, & in ipso dicto Festo operibus servili-
bus vacare sint duo specie distincta peccata;
quia jejunium in Vigilia & intermissio operum
servilium in Festo ex diversis formaliter moti-
vis præcipiuntur: jejunium quidem ex motivo
temperantiæ, intermissio autem operum servi-
lium in ipso Festo ex motivo Religionis, ut ma-
gis colantur memorati principes Apostoli. Et

idem fit in aliis similibus, quæ prohibentur diversis præceptis ex motivo diversarum virtutum vel rectitudinum.

45. Dicitur notanter in Conclusionem, *colligi potest ab extrinseco*. Nam supposita etiam ejusmodi lege formaliter diversa, adhuc peccata illa specificantur intrinsece penes diversas illas virtutes, aut rectitudines, ex quarum motivo quidpiam est præceptum, vel prohibitum, & quarum peccata illa sunt privationes: ex diversitate præceptorum vero dicta distinctio solum colligitur ab extrinseco.

Additio I.

** Pro Praxi dignoscendæ differentię specificæ, prius attendendum est, cujus rectitudinis moralis ex lege debitæ privationem vel oppositionem actus peccaminosus habeat. Ut istud intelligas, ulterius advertendum est, ex quonam motivo vel fine obliget lex illa, quam transgreditur ejusmodi actus. Duplex autem motivum hic considerari potest, unum *intrinsecum*, & est rectitudo illa moralis, ad quam ex natura sua intrinseca & per se spectat, vel ordinem saltem fundamentaliter dicit actus ille, qui præcipitur, vel cui ex natura sua saltem fundamentaliter repugnat ille actus, qui prohibetur. Taliter actus amoris DEI ex natura sua intrinseca spectat ad virtutem charitatis Dei, & petit poni ex motivo hujus virtutis, scilicet Bonitatis Dei: odium vero Dei ex natura sua intrinseca, saltem fundamentaliter

Quæst. IV. Unde desum. sit distinctio specifica &c. 31

liter repugnat rectitudini hujus virtutis. Item jejunium ex natura sua intrinseca spectat ad rectitudinem virtutis abstinentiæ, & temperantiæ, cui proinde ex natura sua opponitur violentatio jejunii, saltem fundamentaliter. Dixi saltem *fundamentaliter*: nam hic consideramus actus humanos ut priores ad legem, & ut objecta legis: pro quo priori non intelliguntur in se habere formalem moralitatem, proinde nec formalem rectitudinem, aut oppositionem & privationem formalis rectitudinis moralis; cum rectitudo formalis in proposito sit illa, quæ ex Lege descendit. Aliud est motivum *extrinsecum*, quod per se non ex natura actus, sed ex voluntate Legislatoris intenditur. Sic posset Legislator præcipere jejunium ex motivo conservandæ castitatis, vel colendi Sanctum. Nihilominus actus, qui ex fine extrinseco intenditur, debet tanquam medium aliquo modo posse deservire ad finem vel motivum extrinsecum perfectius consequendum.

Porro quando nil aliud constat ex verbis aut circumstantiis Legum, præsumi debet, quod Legislator ferendo Legem aliquam communitati, per eam tantum obligarit ex fine & motivo intrinseco. Herincx p. 2. D. 5. de peccato in communi. n. 48. la Croix L. 5. n. 137. Ratio est: quia sic obligare ex solo fine & motivo intrinseco, longe frequentius, & connaturalius est. 2. quia finis extrinsecus satis obtinetur mediante illo, ad quod præceptum per se ex fine & motivo intrinseco obligat, ergo etiam si

etiamsi accedat aliquis finis extrinsecus & remotus in ferenda aliqua Lege, tamen, nisi aliud clare exprimatur, ex illo fine extrinseco Lex non obligat, sed tantum ex intrinseco. Sic Ecclesia præcipiens jejunium in Vigiliis Sanctorum, extrinsece intendit augmentum cultus Sanctorum inde obtinendum, & tamen, qui violat hoc præceptum, non peccat contra Religionem, vel duliam, extrinsece intentam, sed contra solam abstinentiam, quæ intrinsece intenditur, & qua posita jam promovetur cultus Sanctorum, dum per eam fideles magis fiunt dispositi ad colendos Sanctos, & Festum diem religiose agendum. Hæc assertio etiam locum habet, quando dubium est, an Legislatores voluerit obligare simul ex alio præterquam intrinseco motivo: nam & tunc præsumi debet, quod tantum obligare velit ex intrinseco motivo teste la Croix citato; quia illud præsumi debet in ejusmodi dubio, quod connaturalius & frequentius fieri solet; & quia obligationes novæ non sunt adstruendæ, nisi de illis satis constet.

Si vero Lex non habeat aliud motivum intrinsecum, recte censemus eam obligare ex motivo extrinseco. La Croix cit. n. 138. Proinde violatio talis Legis refundet in actum malitiam huic motivo extrinseco oppositam: e. g. Lex Ecclesiastica prohibet die Festo laborem servilem; cum autem labor iste, utpote in se honestus, non præbeat motivum prohibendi intrinsecum ex sua natura desumptum, ideo inferi-

Quest. IV. Unde desum. sit distinctio specifica. Sc. 33

inferimus, eum esse prohibitum ex motivo extrinseco colendi diem Festum, qui cultus ad virtutem Religionis pertinet. Unde qui die Festo laborat ferviliter, contra rectitudinem virtutis Religionis peccat.

Adde, nisi aliud clare exprimatur, vel aliunde constet, Leges tam Divinas, quam humanas non obligare ordinarie, præcise ex motivo obedientiæ, sed vel ex motivo intrinseco, vel extrinseco distincto a motivo obedientiæ. Sic lex Divina non furandi obligat ex motivo intrinseco Justitiæ, lex sumendi digne Sacram Eucharistiam ex motivo Religionis, & sic de aliis. Ex quo a fortiori sequitur, quod ille, qui v. g. furando peccat simul contra præceptum Divinum & Ecclesiasticum, non committat duplicem inobedientiam specie distinctam, unam erga Deum, alteram erga Ecclesiam, nam dato etiam, quod inobedientia formalis erga Deum, & inobedientia erga Legislatorem humanum specie Theologica distinguantur, quod aliqui negant, alii vero satis probabiliter affirmant, tamen non est verum, quod in hoc actu committatur specialis ac specifica inobedientia erga Deum, aut Ecclesiam; siquidem tam Deus, quam Ecclesia solum ex eodem & solo motivo Justitiæ, non vero obedientiæ obligant ad non furandum. Id quod fatetur unanimis modernorum Th. Th. **

Additio II.

** Quæres, quid dicendum de præceptis,

C 5

quæ

quæ Superiores imponunt personis subditis in particulari ? R. in hoc puncto non conveniunt DD. teste la Croix *l. 1. n. 628.* multi docent, præcipientem alicui particulari subdito pro motivo principali habere solam honestatem obedientiæ : in quorum sententia ille, qui bis fuisset graviter inobediens hodie omittendo actum Religionis sibi a Superiore graviter præceptum, heri actum charitatis erga proximum &c. satisfaceret in confessione dicendo, bis fui graviter inobediens meo Superiori, non explicando circa quam materiam fuerit inobediens. Verum Stoz *L. 1. p. 1. n. 52.* Castropalao, Lugo, Dicastillo, & alii dicunt, præcipientem talem potius pro fine & motivo habere honestatem illius alterius virtutis, ad quam actio præcepta spectat. Et hæc responsio est conformior dictis, quæ etiam in praxi tenenda est. Unde ille, qui præceptum grave, a Superiore sibi impositum violavit, debet addere, circa quam materiam præceptum violaverit, v. g. non fui obediens Superiori sub gravi peccato injungenti auditionem Sacri. Ex quo infert Castropalao *Tom. 1. t. 2. Disp. 3. punc. 3. n. 12.* Religiosum professum violantem grave præceptum sui Superioris committere duplex specie distinctum peccatum, unum contra votum obedientiæ & virtutem Religionis, alterum contra illam virtutem, vel rectitudinem, ad quam spectat actus præceptus. **

46. Ex dictis Deducitur I. cum Vasquez *1. 2. disp. 98. c. 3.* & aliis passim, non esse plura specie

Quest. IV. Unde desum. sit distinctio specifica. Sc. 35
specie vel numero distincta peccata, in Confessione necessario explicanda, cum quis non jejunit in aliqua Vigilia incidente in Quadragesimam, aut Quatuor anni Tempora. Item si quis non audiat Missam die Dominico, in quem simul incidit Festum alicujus Sancti. Ratio est: quia jejunium, quamvis in dicto casu bis vel ter præcipiatur ab Ecclesia; adhuc tamen semper præcipitur ex eodem motivo virtutis Temperantiæ: unde quamvis detur duplex causa, seu duplex titulus malitiæ, nempe duplex præceptum Ecclesiæ, adhuc erit unica malitia, unumque peccatum. Idem dicendum de altero exemplo, ubi auditio Missæ præcipitur in utroque casu ex motivo virtutis Religionis.

47. Deducitur II. cum eodem Vasquez, & aliis, secus esse dicendum de eo, qui Feria sexta tenetur jejunare ex voto: is enim, si Feria sexta: in quam simul incidit jejunium Ecclesiasticum Vigiliæ, aut Quatuor Temporum, violet jejunium, peccabit duplici peccato, scilicet & contra virtutem Temperantiæ impositæ ratione præcepti Ecclesiastici, & contra virtutem Religionis ratione voti.

48. Deducitur III. Quod violatio Castitatis in Religioso professo, vel Clerico in sacris Ordinibus constituto, duplicem habeat malitiam specie distinctam, ac necessario in Confessione explicandam; nimirum luxuriæ contra Temperantiam, seu Castitatem, & Sacrilegii contra Religionem: quia motiva harum virtu-

tum sunt specie distincta. Econtra Religiosus professus, simulque in Sacris constitutus, non peccat nova specie malitiæ propter duplex votum violatum, nempe votum Castitatis Religiosæ, & votum Castitatis sacro Ordini annexum: quia hæc vota non sunt distinctæ speciei: sola autem præceptorum diversitas non facit malitias specie distinctas, nisi etiam sint contra diversas specie virtutes, vel rectitudines. Unde sufficit, quod talis in Confessione dicat, se commississe fornicationem contra votum Castitatis: uti post Sanchez *lib. 7. de Matr. disp. 27. n. 27.* Bonacinam, & communio rem aliorum, contra Ledesnam, notat Mastrius *disp. 14. Theol. mor. n. 32.*

49. Secus foret, si votum, & juramentum super eadem re factum violetur, quia tunc erit diversa specie malitia, necessario in Confessione explicanda. Sanchez ibidem *n. 26.* Etsi enim tam votum, quam juramentum pertineant ad virtutem Religionis, adhuc tamen spectant ad ipsam sub diversa ratione, atque rectitudine: votum quidem, ob fidem datam DEO servandam; juramentum vero, ne Deus in testem falso adducatur. Quod si vero violetur votum sæpius, aut etiam millies renovatum, committitur unicum nihilominus peccatum: quia omnia ea vota eodem modo ad unam Religionis virtutem pertinent; simulque repetitio illa voti habet se, sicut repetitum ejusdem rei ab eodem Superiore præceptum. Et conformiter dictis resolvi poterunt innumeri casus, ex quibus
etiam

Quest. IV. Unde desum. sit distinctio specifica. Sc. 37
etiam multi adhuc circa diversas materias in
propriis locis adducentur.

Additio.

**** Sequuntur aliæ adhuc illationes practi-
cæ. Itaque Deduces IV. Etiam duplex specie
distinctum peccatum esse, si violem jejunium
ab Ecclesia mihi præceptum, & a Confessario
simul pro pœnitentia injunctum. Herincxp. 2.
disp. 5. de peccato in communi n. 49. La Croix
L. 5. n. 135. contra aliquos. Ratio est: quia
hic actus opponitur duplici rectitudini præ-
ceptæ, vel duplici formaliter diverso præcepto:
Ecclesia enim præcipit jejunium istud ex moti-
vo temperantiæ, Confessarius ex motivo sa-
tisfactionis Sacramentalis, & ob pœnitentiæ
Sacramentum integrandum.**

**Deduces V. Peccata, quæ fiunt contra ean-
dem virtutem per excessum & defectum, di-
stingui specie. Paulus Mezger Tom. 2. Tract. 6.
D. 9. art. 2. n. 15. & alii. Quia ejusmodi pecca-
ta habent diversam repugnantiam cum diversa
rectitudine & honestate ejusdem virtutis: ut
avaritia, & prodigalitas, quæ specie distin-
guuntur; quia pugnant contra diversas recti-
tudines ejusdem liberalitatis.**

**Deduces VI. Peccata commissionis & omis-
sionis, dum sunt contra eandem virtutem, in-
terdum specie morali distingui, interdum esse
ejusdem speciei. Mezger cit. n. 13. Holzman
t. 3. de actibus humanis n. 666. Ratio est: quia
com-**

commissio, & omissio, dum pugnant contra eandem virtutem, interdum opponuntur eidem, interdum essentialiter diversæ rectitudini. Res declaratur exemplis. Ejusdem speciei sunt commissio furti, & omissio restitutionis rei alienæ, quia præcipiuntur ex eodem motivo, ut cuique servetur suum jus illæsum, sic etiam studium, cujus causa omittitur Sacrum, & omissio Sacri, sunt idem specie & numero peccatum: quia uno eodemque præcepto præcipitur directe auditio Sacri, & indirecte simul prohibetur positio omnis actus impediens ab auditione Sacri. E converso specie differunt actus odii Dei, & omissio actus amoris illo tempore, quo ex præcepto debebat poni, quia opponuntur diversis rectitudinibus & diversis formaliter præceptis obligantibus sub essentialiter distinctis motivis. Nam actus odii Dei prohibetur, ne positive velimus malum Summo Bono; actus amoris Dei vero præcipitur, ut positive ei bonum velimus; sed positive nolle alicui malum, & positive velle alicui bonum sunt in æstimatione morali duæ specie distinctæ rectitudines.

Deduces VII. Omnes detractiones esse ejusdem speciei Theologicæ: quia omnes bono ejusdem ordinis, scilicet famæ adversantur: sicut & omnia furtiva gravia, quibus aufers modo aureum, modo bovem, nunc aliquid aliud, sunt ejusdem speciei moralis, & tantum physice differunt. Hinc in confessione fatis se accusat, qui solum dicit, graviter detraxi alicui

Quest. IV. Unde desum. sit distinctio specifica. Sc. 39
 alicui &c. nec debet addere, in quam materia detraxerit. Idem est de omnibus contumeliis, quia & istæ adversantur eidem bono honoris. Aliter dicendum est de imprecationibus; cum mala, quæ homines imprecari solent, possint esse diversissima & diversis bonis opposita: possum enim imprecari alicui infernum, alteri infamiam, tertio mortem: quæ imprecationes diversis bonis repugnantes specie differunt. Vide P. Ant. Mayr t. 5. n. 213. ubi alios quoque Th. Th. allegat pro hac illatione. **

Q U Æ S T I O V.

Unde detumatur *Distinctio numerica moralis Peccatorum?*

S U M M A R I U M.

50. *Ratio ordinis Questionum.*

Actus peccaminosi physice distincti, non semper distinguuntur moraliter.

51. *Tot sunt peccata numero distincta, quot sunt actus peccaminosi moraliter interrupti.*

52. *Quandonam censeantur actus voluntatis moraliter interrumpi? Id fit I. per voluntatem contrariam.*

** *Non tamen semper. Additio.*

53. *II. Per cessationem voluntariam ab actu.*

* *Nisi adsit propositum brevi post iterum continuandi.*

54. *III. Juxta quosdam etiam per cessationem involuntariam & naturalem. Sed hæc sententia videtur limitanda.*

55. *Peccata interna, quæ solo animo perficiuntur, multi-*

multiplicantur numero, quoties actus ipsi renouantur.

56. Peccata, quæ opere externo perficiuntur, quando multiplicentur numero?

57. Unico actu occidens decem homines committit unum numero peccatum.

** Soluitur objectio notabilis. Additio. I.

** Et ponuntur quædam illationes practicæ. Additio II.

58. Secus, si id fiat pluribus actibus externis distinctis.

Ampliatio dictorum ad alios casus.

59. Quid dicendum de actibus pravis incompletis, v. g. proxime præcedentibus, vel sequentibus fornicationem?

60. Vel occisionem inimici?

61. Quid de sæpius percutiente, blasphemante, contumelias iterante, in eodem commotionis impetu?

* Quomodo resolutio ultimi dubii concordetur cum dictis prioribus? Add. I.

* Quid sentiendum de sæpius infra noctem fornicante, vel se polluyente ex eodem actu libidinis? Addit. II.

* Quid de intermittente per aliquod tempus restitutionem, quam facere facile potuisset, modo voluisset? Addit. III. & IV.

* Ponuntur adhuc duo utilia Corollaria. Addit. V.

** Quibus additur speciale notandum. Additio VI.

Quæst. V, Unde desumatur Distin. numerica, &c. 41

50. CUM juxta Sacrum Concilium Trid. Sess. 14. c. 5. & can. 7. & omnes Catholicos, in Sacramento Pœnitentiæ confiteri teneamur omnia, & singula peccata mortalia, tam quoad speciem, & circumstantias peccati speciem mutantem, quam quoad numerum, quorum memoria cum debita & diligenti præmeditatione habetur: post explicatum modum dignoscendi Distinctionem specificam moralem, merito subjungitur præsens Quæstio de distinctione numerica morali peccatorum. Et additur, *de Distinctione numerica morali*. Siquidem physice loquendo concedunt omnes, quod multiplicentur peccata numero juxta numericam multiplicationem actuum peccaminosorum, quod tamen moraliter loquendo non semper fit: quia multi quandoque actus peccaminosi physice distincti, constituunt unum duntaxat numero peccatum moraliter loquendo, ut patet in eo, qui cogitat occidere suum inimicum, ac ea intentione quærit equum, præparat arma, accingit se itineri, ponit hosti insidias, & tandem ipsum actu occidit, hic enim multos quidem habet actus illicitos physice distinctos, moraliter tamen non nisi unum numero peccatum committit, ut patebit ex dicendis. Hoc prænotato, fit

51. CONCL. I. Loquendo de multiplicatione seu distinctione numerica peccatorum, tot sunt peccata numero distincta, quod sunt actus voluntatis pravi moraliter interrupti, ac repetiti. Ita Doctores communiter. Ratio est:

D

quia

Anacl. Reiffenstuel, Theol. Tom. II.

quia nullum est peccatum, nisi in quantum ab ipsa voluntate deliberate procedit: ergo tot sunt peccata numero distincta, quot sunt actus voluntatis pravi moraliter interrupti, ac repetiti. Sed mox

52. Quæritur, quandonam censeantur actus voluntatis moraliter interrumpi? Resp. cum Mastrio *disp. 15. Theol. moral. n. 66.* & communi Doctorum. Toties censeantur actus voluntatis moraliter interrumpi, quoties nec formaliter, nec virtualiter perseverant; id est, quoties nullus effectus assignari potest, in quo virtualiter prior ejusmodi actus permanere censeatur. Id autem pluribus modis accidere solet. Et primo quidem actus peccaminosus moraliter interrumpitur (ita ut nec formaliter, nec virtualiter permanere censeatur) per voluntatem contrariam; prout fatentur omnes. Sic enim actus prior omnino revocatur, & per consequens etiam formaliter interrumpitur: prout fit, si quis de priori actu peccaminoso agit pœnitentiam, aut dolet ipsum se perpetrasse.

Additio.

** His non obstantibus juxta aliquos probabiliter actus externi non interrumpuntur, nec multiplicantur numero, saltem semper, per quamlibet retractationem formalem etiam efficacem. Lugo *de Sacram. Pœnit. disp. 16. n. 551.* Illung. *t. 2. d. 2. n. 60.* Antonius Mayr *t. 5. n. 196.* & alii contra la Croix *l. 5. n. 174.* & multos alios: Ratio horum est: quia potest esse tanta conjunctio inter partes vel plu-

Quest. V. Unde desumatur Distin. numerica, Sc. 43

plures actus externos, ut brevis interruptio per voluntatem contrariam, aut efficacem retractationem non possit tollere unitatem moralem actionis. Nec est paritas inter actus mere internos, qui in mente sistunt, & ad ali- quod opus exterius non ordinantur: quia 1. actus mere interni, si interius per retractatio- nem abruptuntur, non habent, in quo pos- sint conjungi: aliud est de externis, etsi enim in- terna retractatio adsit, potest tamen haberi ad- huc conjunctio externa. 2. Teste Lugone im- mediate laudato *n* 567. voluntates mere inter- næ non ordinatæ ad aliquid exterius facilius interrumpuntur, quam actus externi, eo quod opera externa, cum sint sensibilia, facilius con- jungantur in ordine ad unum humanum & mo- rale faciendum; quam rationem etiam appro- bat Herincx.

Confirmatur & declaratur exemplis. 1. qui die jejunii jam secum statuit, in prandio nihil amplius comedere, si tamen, antequam a men- sa surgat, novum afferatur ferculum, potest li- cite de isto comedere, quin duplex prandium sumat: quia continuatio illa ratione loci & tem- poris sufficit ad non interrumpendum prandi- um, non obstante prævia illa voluntate contra- ria, vel retractatione. Ita Lugo cit. quod etiam tenent Lessius, Filliucius, ac probabile censet Layman ab eodem Lugone allegatus ac admittunt Herincx *p*. 2. de peccato in commu- ni *n*. 56. la Croix *L*. 5. *n*. 174. Imo aliqui sal- tem ex his auctoribus concedunt, quamvis ali- quis a mensa jam surrexerit cum voluntate

non amplius comedendi, si statim redeat, posse iterum comedere, quin interruptatur in æstimatione morali prius prandiū, aut duplex fiat refectio: ergo idem a pari in aliis est dicendum. 2. Petrus in die jejunii comedens carnes in prædio, retractat suam voluntatem, & non vult amplius comedere de carnibus; quia tamen novū videt afferri ferculum, iterum comedit de carnibus: in tali casu secundum Lugonem laudatum Petrus committit unum numero peccatum, & satis se accusat dicendo, se semel die jejunii comedisse carnes: quia non obstante hac retractatione manet unum moraliter prandium. 3. Paulus aliquem ex spiritu injustæ vindictæ ter quaterque percutit, ac post quatuor percussiones cessat cum animo non amplius percutiendi; sed statim, quia percussus forsan mala verba dedit, iterum incipit aliquoties percutere eundem. In hoc casu Paulus has percussiones non tenetur confiteri ut duo distincta peccata teste Lugone laudato n. 552. quia illa brevis voluntas contraria non videtur interrupisse unitatem vindictæ & percussionis. Addit aliud adhuc exemplum allegatus Cardinalis circa omissionē restitutionis: ut si fur concipiat intentionem restituendi rem ablatam, sed statim mutato animo velit retinere; videtur enim hic esse eadem retentio, ac si nulla retractatio, vel voluntas contraria intervenisset. Videri etiam potest P. Antonius Mayr pro hac responsione adductus, qui prioribus hæc adjungit: *Pariter difficile mihi videtur, quod si aliquis cum altero litigare capit, vel etiam convitia ei dicere, & ab amico persuasus*

Quest. V. Unde desumatur Distin. numerica, &c. 45

sus dicat, se jam velle tacere adeoque voluntatem suam retractet: sed mox ab adversario la-cessitus, iterum incipiat litigiosas voces jacere, difficile, inquam, videtur dicere, quod in hoc casu sint duo moraliter distincta peccata, Ita sonant verba Clarissimi hujus Doctoris. Ex quibus omnibus.

Colliges, ejusmodi actus externos per retractationem vel voluntatem contrariam tantum moraliter interrumpi, quando aliunde non datur ratio continuationis & unitatis moralis. Verum hæc probabiliter dicta sunt; nam revera altera sententia, quæ asserit voluntatem efficacem contrariam, vel efficacem retractationem semper interrumpere moraliter etiam actus externos, videtur æque probabilis, vel omnino probabilior, doceturque a pluribus, potestque facile responderi ad illa, quæ a Lugone sunt adducta. 1. quoad comestionem illam repetitam post retractationem non est paritas: quia Ecclesia tantum ex benignitate ejusmodi comestionem repetitam cum priore reputat pro uno prandio. Ita Herincx laudatus. Ad reliqua exempla potest dici, quod ibi non intervenerit efficax vel absoluta retractatio; si autem hæc intervenerit, tunc tenendum sit, ejusmodi actus externos numero multiplicari: quia actus externus suam libertatem ab interno accipit; consequenter etiam multiplicationem ab eo habere potest, & in tali casu habet: quia posita efficaci retractatione ad novum & alterum actum sequentem requiritur plane alia libertas, deliberatio & determinatio: ergo moraliter etiam est alius actus. Vide He-

rincx disp. 5. de peccato n. 59. ubi ait, malos actus moraliter abrumpi, & numero multiplicari. 1mo Si quis inimicum verberans, serio proponat desistere, & mox renovata priore voluntate pergat percutere. 2do Si pergens ad occidendum respiscat, & rursus repetita indignatione iter prosequatur &c. **

53. Secundo interruptitur moraliter actus pravus per cessationem ab actu illo voluntariā, & liberam: ut si quis semel suum in procurando peccato quamvis irritum conatum peregit, & postmodum tædio, vel lassitudine victus ab illo conatu pravo desistit sine proposito ulterius progrediendi, jam prior ille actus censetur moraliter interruptus; prout D. Petrus intra breve tempus hac de causa ter Christum negasse dignoscitur. Ratio est: quia talis censetur actum illum interpretative revocare, hoc ipso, quod ab illo actu pravo cesset voluntarie sine proposito ulterius pergendi.

Additio

* Dicitur notanter: *sine proposito ulterius pergendi*: nam si tale propositum pergendi adesset, & Actus illi alias inter se forent moraliter unibiles ad unum completum constituendum, cessatio ab actu non faceret interruptionem moralem, & sic nec numero multiplicaret peccatum. E. g. Si quis cum fæmina turpia, & ad copulam dispositiva exercere inchoasset; interea tamen ob intervenientem aliam personam ad aliquod tempus cessaret, in animo tamen adhuc suo non revocans peccaminosum illud pro-

Quest. V. Unde desumatur Distin. numerica, &c. 47

propositum, in eo casu, si post discessum alterius denuo turpissimos priores actus prosequeretur, non censeretur inter hos & præcedentes intercedere interruptio moralis, sed unum numero peccatum vi mali illius propositi moraliter continuatum committeretur, non obstante cessatione illa voluntaria, prout bene notandum. *

§4. Tertio non pauci Doctores, inter quos est Vasquez 1. 2. *disp.* 75. c. 3. tenent, etiam per cessationem involuntariam & naturalem, sive ea fiat per somnum, sive per distractionem ad alia, actum peccaminosum moraliter interrumpi. Sed hæc sententia patitur plures instantias, ac proinde nonnulli id relinquendum censent iudicio prudentum, quia non in omnibus peccatis requiritur, ac sufficit eadem unio, vel continuatio ad unitatem numericam moralem ipsorum: aut saltem dicta sententia procedit solum in peccatis internis, quæ sola mente consummantur, ut est peccatum odii, hæresis, & huiusmodi; non autem in peccatis, quæ opere externo perficiuntur, prout amplius patebit ex sequentibus: unde sit

§5. CONCL. II. Peccata interna, quæ solo animo perficiuntur, ut Hæresis, Odium DEI vel proximi, Delectatio venerea morosa, & huiusmodi, toties multiplicantur numero, quoties actus ipse internus peccati renovatur. Ita communis: & ratio est; quia quilibet talis actus internus in se est perfectus, & consummatus, simulque posterior actus nullam habet dependentiam vel connexionem cum priori. Ex qua

doctrina Layman lib. 1. traçt. 3. c. 3. n. 3. infert, fieri posse, quod idem homo mille peccata Odii, vel internæ Infidelitatis uno die committat. Quamvis plerumque impossibile sit, inter-
norum horum actuum, seu peccatorum nume-
rum inire; ideoque satis sit in Confessione mo-
ram temporis explicare, v. g. dicendo: *Inte-
gro anno perstiti in inimicitia, & sæpe cum inimi-
ci memoria occurrit, actus odii exercui, ferme in
singulos dies, vel singulas hebdomadas*: hinc enim
prudens Confessarius jam poterit formare judi-
cium de statu pœnitentis.

56. CONCL. III. Peccata, quæ opere ex-
terno perficiuntur, toties numero multiplican-
tur, quoties actus ipsi exteriores peccatum il-
lud consummantes repetuntur. Ita Doctores
communiter. Sic, qui plures homines succes-
sive occidit, plura committit homicidia nume-
ro distincta. Similiter si quis sæpius fornicetur
quamvis eadem nocte, plura committit pecca-
ta fornicationis numero distincta, atque in
Confessionali explicanda. Ratio est: quia in-
terveniunt duo actus mali, quorum unus ad
alterum non ordinatur, nullamque cum ipso
habet connexionem: eo quod quilibet eorum
in se sit completus, & consummatus actus.

57. Dicitur notanter I. *Plures homines suc-
cessive occidit*. Nam, si quis unico actu de-
cem, vel plures homines occidat, vel occide-
re velit v. g. explosione tormenti bellici, vel
stratagemate, unum numero peccatum comit-
tit, gravius tamen; uti tenent Suarez part. 3.
tom. 4. disp. 22. sect. 5. n. 33. Marchantius tom. 1.

Quest. V. Unde desumatur distin. numerica, &c. 49
Tribunalis tract. 3. tit. 4. quest. 2. concl. 2. Navarrus, Layman, & alii, contra Azorium *part. 1. lib. 2. instit. moral. c. 4. q. 2.* Ratio est: quia hujusmodi distinctio numerica objectorum, utputa plurium hominum, est tantum materialis, cum actus aut intentio occidendi, respiciat illa omnia per modum unius objecti formalis, totalis & adæquati: certe si homini mediocriter diviti 10. aureos auferem, foret unum numero peccatum, dum fieret per unum actum. Quamvis enim cæteroquin singula illa objecta possent actui dare completam malitiam, attamen prout conjunguntur, atque ab actu per modum unius respiciuntur, conferunt actui simul unam completam malitiam, majorem tamen; quam etiam quidam Doctores volunt esse in Confessione exprimendam.

Additio I.

** Respondebis cum Holzman & aliis. Decem aurei eidem Paulo ablati coalescunt in unum objectum; quia sunt læsio juris unius hominis: ast contra decem homines habet distincta decem jura tam in vitam, quam in bona fortunæ &c. quæ jura non in unum coalescunt, & sic est disparitas inter furtum 10. aureorum uni homini ablatorum, & inter furtum, quo 10. aurei pertinentes ad 10. distinctos homines auferuntur: idem est de homicidio 10. hominum.

Contra est 1. plures homines ita coalescere possunt, ut per modum unius objecti ab aliquo actu attingantur. Item, plures homines possunt coire in unam Rempublicam, familiam, aut col-

lectionem qualemunque : ergo plures homines possunt ab uno actu per modum unius attingi, atque hoc sufficit ad unitatem moralem actus : nam alia coalescentia, quam Adversarii videntur requirere, est in quæstione, ac debet prius efficaciter probari.

Contra est 2. falsum est, quod universaliter objecta & jura non coalescant in unum, quando spectant ad diversas Personas : ergo. a. prob. si quis per injustum pondus vel mensuram singulis hominibus solum inferat leve damnum, tamen singula damna coalescunt in unum grave ratione modi, quo inferuntur : unde & ejusmodi damna per modum unius complexi prohibentur gravissime, ut Sacra Scriptura nos docet *Proverb. 11.* dicens : *Statera dolosa abominatio est apud Dominum.* **

Additio II.

** Ex dictis resolves 1. tantum unum numero peccatum fieri, quando quis unico desiderio intendit plures fornicationes successive ponendas, vel plures occisiones successive vel simultanee faciendas. Illung tr. 2. disp. 2. art. 5. n. 48. Ratio est : quia ejusmodi desiderium est tantum actus unicus, & plures fornicationes, quamvis sint actus completi, successive ponendi, respicit per modum objecti unius. Ratio 2. etiamsi actus successivi consummati occisionum, vel fornicationum non coalescant in unum actum exteriorem, coalescunt tamen in unum objectum simul & semel volitum.

Re-

Quest. V. Unde desumatur Distin. numerica, &c. 51

Resolves 2. Illum, qui unico actu desideravit 10. vel adhuc plures fornicationes committere, non debere in confessione numerum decem fornicationum exprimere: quia iste numerus est tantum circumstantia numerica, ac aggravans, quæ in confessione non debet necessario exprimi. Nihilominus talis homo non bene se accusaret, si positive negaret ejusmodi numerum, v. g. dicendo: *Habui desiderium tantum unam fornicationem committendi*: sic enim non confiteretur suum peccatum, sed aliud; nam desiderium unius est aliud numero peccatum, quam desiderium decem fornicationum. Deberet ergo ea formula accusationis adhiberi, quæ saltem implicite & in confuso significat ejusmodi desiderium sic aggravatum: v. g. *unico actu desideravi plures fornicationes committere*. Idem dic de eo, qui per unicam dictionem viginti personis detraxit: debet enim dicere, quod *pluribus personis unica dictione detraxerit*, licet non teneatur exprimere numerum determinatum personarum, quibus detraxit. Taliter qui 10. aureos una actione uni Petro abstulit, non potest quidem dicere in confessione: *unum aureum abstuli*; quia sic non confiteretur peccatum suum, sed aliud. Non tenetur tamen dicere: 10. aureos abstuli, sed sufficit dicere: *abstuli summam gravem*: quod & adversarii illi, qui negant circumstantias notabiliter aggravantes esse materiam necessariam confessionis asserere debent. Ex quo

Resolves 3. non satis se accusare illum, qui unica intentione statuit 10. homines occidere,

fi

si dicat: *volui committere homicidium*: hæc enim formula ex consueto modo loquendi indicat, quod unum tantum hominem voluerit trucidare. Debet ergo dicere: *uno actu intentionis statui occidere plures, vel volui facere stragem hominum*. Item si actu occidit 10. vel plures una actione, debet dicere: *una actione occidi plures, aut feci stragem hominum*. Ita etiam non rite confitetur conjugatus habens copulam adulterinam cum alia conjugata, si solum dicat, *se commisisse adulterium*: Ratio est: quia hæc accusatio ex communi usu & modo loquendi tantum significat adulterium simplex, & neque in confuso explicat adulterium duplex: proinde talis non confiteretur peccatum suum, sed aliud. Illung tract. 2. disp. 2. art. 5. n. 55. Antonius Mayr tract. 5. n. 217. §. 228. **

58. Quod si vero contingat, non uno eodemque actu, sed pluribus actibus externis ab invicem distinctis, decem homines successive occidi, tunc erunt decem peccata Homicidii numero distincta, propter rationem positam in Conclusionem. Et quod hic dicitur de Homicidio, pariter intelligendum de aliis peccatis opere externo consummatis, ut puta de Furtis, Blasphemiis, Detractionibus, & hujusmodi: nam auferens eodem actu res pluribus proprias, aut simul detrahens pluribus, vel blasphemans omnes Sanctos, committit unum numero peccatum: secus, si id fiat pluribus actibus externis ab invicem distinctis.

59. Dicitur II. *Actus exteriores peccatum consummantes, seu completi*. Nam aliter est dicendum

Quest. V. Unde desumatur Distin. numerica, &c. 53
dum de quibusdam actibus incompletis, qui
solent esse vel via ad actum pravum consum-
mandum, vel ipsum comitari, aut ejusdem
esse complementum: uti respectu peccati For-
nicationis solent esse delectatio inordinata circa
tale peccatum, aspectus, verba obscœna, tactus
impudici, & hujusmodi, quæ vel ipsum opus pra-
vum proxime præcedunt, vel comitantur, aut
veluti consuetæ appendices mox sequuntur, ac
explicato in Confessione ipso pravo opere satis
intelliguntur, & unum quodammodo cum ipso
opere censentur.

60. Sic pariter, si quis volens occidere ini-
micum suum etiam aliquot dierum itinere di-
stantem (prout exemplificat Tannerus *tom. 2.*
disp. 4. q. 2. n. 61. citans Navarrum, Valentiam,
& alios) accipit arma, insidet equo, vocat
ocios jam paratos ad occidendum, facit iter
longum, ac interim animum occidendi sæpius
repetit, & somnum vel alia negotia interpo-
nit, tandem vero ponit insidias, & actu occi-
dit; censetur moraliter loquendo unum pec-
catum homicidii consummati perpetrare, eo
tamen gravius, cæteris paribus, quo diutius
in tam pravo proposito perseveravit. Ratio
est, quia prior prava voluntas in actione iti-
neris, & aliis externis actibus ad finem illum or-
dinatis moraliter continuatur, & virtualiter per-
severat; & quamvis actus physice multiplicen-
tur, non tamen moraliter. Sicuti ergo, quæ
plura sunt in genere entis, una domus sunt;
ita actus illi in genere entis distincti, sunt unum
quid in genere moris scilicet unum peccatum
ope.

opere externo consummatum, cum ad hoc illi omnes ordinentur tanquam actus incompleti ad completum.

61. His addes cum Doctoribus communiter, quod is, qui eodem commotionis impetu, eademque pugna vel contentione, alterum sæpius percussit, vel contumelia repetita affecit, aut iterato blasphemavit, semel tantum peccasse censeatur, saltem in ordine ad Confessionem Sacramentalem: censeatur enim moraliter loquendo esse unicus actus, propter ordinem unitatis moralis, quem actus illi repetiti ex eodem commotionis impetu procedentes inter se habent. Secus dicendum, si per intervalla ad verberandum quis proximum aggreditur, convitiatur, aut Deum blasphemat.

Additio I.

* Quod si dubites, quomodo hæc ultima doctrina concordet cum dictis in Conclusionem tertia, in qua docetur, quod peccata externa completa toties multiplicentur, quoties actus completi (quales reputantur quælibet verbera, quælibet Blasphemia, quælibet contumeliæ &c.) repetuntur? Resp. præcedentem tertiam Conclusionem esse intelligendam, quando illi actus repetiti de se ita perfecte sunt completi, ut nequeant amplius inter se per unionem moralem constituere unum continuum; secus vero dicendum, quando equidem in se tales actus sunt quid completum, potentes tamen adhuc cum aliis facere unum continuum morale. Sic e. g. quam-

Quest. V. Unde desumatur Distin. numerica, &c. 55

quamvis comestio notabilis unius cibi de carne diebus jejunalibus sit sufficiens ad constituendū unum completum peccatum mortale, si tamen aliquis successive plures similes in uno prandio comederet, foret unum convivium continuum, & consequenter unum numero peccatum, quamvis gravius: certe etiam in physicis, quamvis aqua A. sit ens completum, potest tamen commixta cum aqua B. per unionem physicam constituere unum continuum physicum: cur ergo non pariter in moralibus? *

Additio II.

* Nec dicas: Ergo etiam erit unum continuum morale, & consequenter unum numero peccatum, si quis ex eodem æstu libidinoso adhuc perdurante committat tres pollutiones, vel eadem nocte cum una tres fornicationes, sicuti si ex eodem commotionis impetu committeret tres Blasphemias, vel tres contumelias ejusdem speciei.

Respondeo enim negando illatum. Disparitas est; quia ex communi prudentum æstimatione illæ completæ pollutiones & fornicationes ita sunt in se ipsis actus perfecte completi, ut unus cum altero nequeat constituere unum morale, ac continuum; quoniam una pollutio, vel fornicatio non accepit ab altera augmentum intra eandem lineam: non enim talis juxta communem sensum prudentum censeretur semel pollutionem, vel semel aliquam gravio-
for-

fornicationem commisisse, sed tres. Econtra qui tribus verberibus, vel alapis repetitis, aut tribus continuis ejusdem speciei contumeliis alterum inhonorat, bene dicitur ex communi prudentum sensu semel verberasse Petrum v.g. sed gravius, vel semel inhonorasse; sed graviori contumelia, quam si tantummodo una alapa, vel una contumelia non repetita eundem affecisset. Vide de hoc fusius la Croix lib. IV. num. 150. & seqq. *

Additio III.

* Quæres adhuc finaliter, quot numero distincta peccata committat ille, qui per aliquod tempus intermittit eam, quam posset, & teneretur facere restitutionem ablatorum in bonis famæ, seu fortunæ, aut executionem alterius rei, ad cujus impletionem obligatur ex præcepto, vel voto &c. Resp. talem tamdiu unum tantummodo numero peccatum, gravius tamen committere, quamdiu moraliter manet idem numero propositum non restituendi rem alienam, vel non adimplendi rem promissam &c. Censetur autem id ipsum malum propositum non restituendi &c. moraliter permanere tamdiu, quamdiu quis mente, & habitualiter ita est dispositus, ut quoties de facienda restitutione cogitat, semper vel positive consentiat non restituere, vel negative se habens omittat velle restituere, aut Votum servare, etiam si sibi occurrat sua obligatio. Ita Sporer tract. 4. Prelim. ad Præcept. secunda Tabule cap. 3. sect. 3. num. 121. La Croix lib. 5. num. 181. & Sabinus

Quest. V. Unde desumatur Distin. numerica, &c. 57
binus Bononiensis in sua *Lace Moral. part. 1. tract. 35. n. 15.* cum aliis. Ratio est: quia voluntas illa mala taliter adhuc permanens conjungit moraliter similia ad invicem peccata per intermissionem restitutionis, vel executionis votorum &c. commissâ. Confirmatur; si aliquid hanc moralem unionem interromperet, sicque peccata numero multiplicaret, foret vel somnus, vel distractio, vel conversio ad alia negotia disparata: sed nihil horum dictam moralem unionem interrumpit: ergo. Major est Adversariorum: minor probatur a pari in alio exemplo: ponamus, quod quis habeat efficacem voluntatem trucidandi suum inimicum, præparet arma, & quærat occasiones ubique locorum eundem aggrediendi, tandem inveniatur ipsum, & repetitis vulneribus occidat: in hoc casu committitur unum numero homicidium, quamvis gravissimum; nec continuatio, seu unio inter voluntatem efficacem occidendi, & inter ipsam occisionem interrumpitur per somnum, distractiones, aut quia subindetalis Homicida ad alia disparata negotia intra hoc tempus se convertit, modo id ipsum tempus intermedium inter priores, & posteriores actus non sit nimis longum: ergo pariformiter erit etiam hic discurrendum. *

Additio IV.

* Quodsi dicta mala voluntas non restituendi, aut votum non exequendi &c. revocaretur,

E

vel

Anacl. Reiffenst. Theol. Tom. II.

vel expresse, puta per contritionem &c. vel saltem interpretative, e. g. assumendo media restitutionis, voti executionis &c. & postea iterum de novo intermitteretur ipsa restitutio, aut voti executio, sive de novo eliceretur malum propositum non restituendi, votum non exequendi, haud dubie ex communi Doctorum fieret interruptio inter actus priores & posteriores, sicque peccata multiplicarentur. Cæterum pro praxi Confessariorum notat ex DD. Sabinus Bononiensis *loc. cit. n. 17.* non debere eosdem quoad similes casus nimis esse anxios ac molestos pœnitentibus in inquirendo numero interruptionum, sed sufficere, si inquirent, quanto tempore res aliena voluntarie & culpabiliter detenta sit, vel quamdiu culpabiliter votum non fuerit executioni mandatum &c. *

Additio V.

* Pro majori dictorum claritate ponuntur tanquam Corollaria duo casus. *Primus.* Petrus famulus ante trimestre abstulit Hero suo septem florenos, quos adhuc culpabiliter retinet; modo confitetur, quod commiserit furtum. In hoc casu, si Pœnitens sponte non expresserit, quærat Confessarius *primo*, num furtum sit in materia gravi? *Secundo*, quanto tempore retineat hanc rem alienam culpabiliter? *Tertio*, an intra hoc tempus nunquam voluerit restituere? Si nunquam: continuabitur peccatum; alias autem multiplicabitur juxta numerum multiplicatæ volitionis restituendi.

Quest. V. Unde desumatur Distin. numerica, Sc. 59

Secundus casus. Paulus ægrotus vovit peregrinationem ad Divam Virginem Oettinganam post recuperatam sanitatem illico instituendam. Sanitati autem plene restitutus differt peregrinationem non solum per breve temporis spatium, quod non foret peccatum grave, sed etiam uno, alterove anno, & quidem absque ulla rationabili causa, ac quamvis facillime, ac commode eandem conformiter suo voto facere potuisset. Modo id ipsum Clavibus Ecclesiæ in Sacramento Pœnitentiæ subjicit. In isto secundo casu pariformiter Confessarius indaget prius, a quanto tempore potuisset commode hoc votum exequi, quod neglexit? Secundo, an intra hoc tempus sibi proposuerit, illud executioni mandare, & quoties? Atque ex responso pœnitentis denuo desumet, num is unum vel plura numero distincta perpetraverit peccata. NB. Posui notanter hic casum, quo quis pro determinato tempore seu illico votum executioni mandandum adpromisit: nam si nullum tempus executioni præfixisset, an etiam tunc differens mortaliter peccaret, colligetur ex materia de votis. *

Additio VI.

** Notetur pariter ad finem ex P. Herincx p. 2. disp. 5. de peccato n. 61. sequens doctrina: Experientia docet, homines rudes, præsertim rarius confitentes, determinatum numerum peccatorum haud scire, minus exprimere posse, vel si rogati exprimant, sæpe mere conje-

Stando illum exprimere, siue quia tacere erubescunt, siue ut a molesta Confessarii interrogatione se eximant. Proinde circa tales precipue ad laborandum est, ut adsit seria contritio ac detestatio peccatorum cum proposito ipsa, & occasiones ipsorum vitandi. De cætero autem ex notitia temporis elapsi ab ultima confessione, durationis peccati, status & consuetudinis vivendi, frequentia occasionum &c. formare studeat Confessarius, quale poterit, de numero peccatorum iudicium, dum magis determinatum frustra se sperare prudenter existimabit. Ita Illustrissimus Herincx. **

DISTINCTIO II.

De Peccato mortali, & veniali.

QUÆSTIO I.

De natura, conditionibus, & signis Peccati mortalis, & venialis.

SUMMARIUM.

1. Peccatum mortale, quid?
2. Peccatum veniale, quid?
3. Peccatum mortale, & veniale, in nonnullis conveniunt.
4. In pluribus tamen differunt.

Quest. I. De natura, conditionibus, &c. 61

5. *Ad quodcunque peccatum actuale tres requiruntur conditiones.*

I Ut sit voluntarium.

6. *II. Ut sit liberum.*

7. *III Ut advertatur malitia peccati.*

8. *Ad peccatum mortale requiruntur alia tria, quæ?*

9. *Ad peccatum veniale sufficit advertentia semiplena intellectus.*

10. *Quenam censeatur perfecta advertentia & sufficiens ad peccatum mortale?*

11. *Et quanam imperfecta, seu semiplena?*

12. *Signa, quibus in dubio discerni possit consensus perfectus ab imperfecto.*

Regula I. Regula II. Regula III. Regula IV.

* *Quale sit Peccatum, si malum advertatur tantum in genere?*

I. **C**ONCL. I Per Peccatum mortale illud intelligitur, quod ita Deum offendit, ut in animum inducat privationem gratiæ sanctificantis, & amicitiae Divinæ (quæ privatio est mors animæ) & si quis in ea finaliter decedit, puniatur etiam pœna æterna, quæ est mors secunda. Et de hoc dicitur *Sapient. 16. Homo occidit per malitiam animam suam.* Et *Rom. 6. Stipendia peccati, mors.* Qua de causa recte peccatum istud appellatur mortale.

2. *Peccatum veniale* econtra illud dicitur, quod licet Deum offendant, non tamen ita graviter, ut amicitiam cum DEO destruat, & inducat æternæ pœnæ reatum. Et dicitur *veniale* a venia, eo quod facilius veniam consequatur,

& aliquo modo venia dignum sit. De hoc intelligitur illud *Proverb. 24. Septies enim cadet iustus* Et *Jacob. cap. 3. In multis offendimus omnes.* & hujusmodi.

3. CONCL. II. Peccatum mortale, ac veniale, in nonnullis conveniunt, in pluribus tamen differunt. Et quidem conveniunt in primis ex eo ; quia non solum peccatum mortale, sed etiam veniale, est actus moraliter malus, DEO displicens, ipsumque offendens, ac proinde dignus supplicio sibi correspondente. Insuper conveniunt : quia non solum peccatum mortale, sed etiam veniale nequit eligi ad promovendam honestatem alterius finis ; cum juxta illud Apostoli *Rom. 3.* non sint facienda mala, ut eveniant bona. Tertio conveniunt : quia utrumque peccatum est actus humanus moraliter malus, ac proinde requirens voluntarium, atque libertatem sufficientem. Insuper utrumque peccatum a sola creatura rationali, non autem a DEO, vel brutis elici potest. Sunt & nonnulla alia, in quibus peccatum veniale ac mortale conveniunt, quæ hic omituntur.

4. Econtra vero differunt hæc duo : nam peccatum veniale longe facilius potest consequi remissionem, quam mortale ; unde jure merito illud vocatur veniale a venia. Deinde, peccatum veniale non tollit vitam animæ, sive gratiam sanctificantem ; neque excludit ab amicitia Dei, neque privat ipsum in perpetuum visione Dei, ac æterna beatitudine : bene tamen peccatum mortale. Tertio peccatum mor-

mortale virtualiter ac moraliter magis amat creaturam, quam Deum, nam peccans mortaliter constituit sibi ultimum finem in creatura, saltem virtualiter ac interpretative, quatenus per peccatum mortale convertitur ad creaturam, bene cognoscens, quod per illam conversionem amittat conjunctionem cum Deo, & ab eo tanquam ultimo Fine suo separetur: secus fit in peccato veniali. Alia discrimina inter utrumque peccatum patebunt ex sequentibus Conclusionibus.

5. CONCL. III. Ad contrahendum quodcunque peccatum actuale, sive mortale, sive veniale, tres requiruntur conditiones. Prima est, ut sit voluntarium, id est, ut fiat a voluntate consentiente. Et defectu hujus conditionis nullus actus est peccatum, qui non est voluntarius; sive is sit internus vel occultus, ut cogitationes contra Fidem, cogitationes blasphemæ, motus carnis, etiamsi fiant usque ad effusionem seminis, dummodo non sint voluntarii; sive externus ac violentus, ut si cuiquam reluctanti manus elevetur a Tyranno ad thus Idolo incendendum, vel si stuprum virgini per vim inferatur. Hæc enim, & alia hujusmodi, si sint homini prorsus involuntaria, ejusque voluntas in talia nullatenus consentiat, peccata non sunt, imo potius occasio victoriæ, & augmenti meriti supernaturalis. Unde D. Augustinus lib. De vera Religione cap. 14. ait: *Usque adeo peccatum voluntarium est malum, ut nullo modo sit peccatum, si non sit voluntarium.*

6. Altera conditio, ad contrahendum quod-

libet peccatum requisita, est, ut sit liberum; id est, ut sit in potestate voluntatis illud facere, vel non facere. Et defectu hujus conditionis excusantur a peccato motus primi iræ, concupiscentiæ, & sensualitatis, qui præveniunt advertentiam & libertatem nostram; item alii motus vehementissimi, quibus usus rationis perturbatur, aut qui nobis dormientibus accidunt, vel contingunt omnino contra renitentiam nostræ voluntatis.

7. Tertia conditio est, ut advertatur malitia peccati. Et defectu hujus conditionis excusatur a peccato, qui aliquo die non jejunit, nihil cogitans de jejunio in tali die; item qui lapide projicit fortuito, non videns periculum aliquod lædendi transeuntes; item qui celebrat contractum usurarium, non advertens ipsum esse talem. Cæterum hæc tria perfectius debent concurrere ad peccatum mortale, quam veniale; ut mox amplius dicetur.

8. CONCL. IV. Tria insuper ad peccatum mortale requiruntur, quorum, si unum desit, jam non amplius fit peccatum mortale, sed ad summum veniale. Primo enim, ex parte intellectus requiritur plena advertentia, & deliberatio. Secundo, ex parte voluntatis requiritur perfectus consensus. Et tertio, ad peccatum mortale requiritur gravitas materiæ. Ita Doctores omnes; idque importat ipsa gravitas peccati mortalis, utpote digni æterna damnatione.

9. CONCL. V. Quamvis advertentia ad peccatum mortale requisita debeat esse plena, & perfecta, per firmum iudicium intellectus de malitia actus, vel saltem de periculo ipsius, ut dictum est: nihilominus ad peccatum veniale sufficit advertentia semiplena, seu imperfecta notitia, per imperfectum & semiplenum iudicium de malitia actus, vel periculo ipsius. Ita rursus communis. Ratio discriminis inter peccatum mortale, & veniale est, quod hoc sit levis duntaxat offensa Dei, nec separans hominem ab amicitia ipsius, sicuti peccatum mortale; ergo etiam sufficit minor advertentia, ac deliberatio, ad contrahendum peccatum veniale, quam mortale. Sed occasione hujus

10. Quæritur I. Quænam censeatur esse perfecta advertentia, & sufficiens ad peccatum mortale? Resp. I. Nullum est peccatum mortale in consensu voluntatis, nisi cogitatio aliqua præcesserit (& quidem cogitatio expressa, quam vocant actualem) malitiæ moralis, vel periculi, vel saltem expressa aliqua dubitatio. Ratio est: quia si nihil horum præcesserit, censeatur adfuisse naturalis inconsiderantia & oblitio malitiæ actus. Et hinc communiter Doctores eum excusant a peccato, qui in die jejunii comedit carnes, nihil cogitans de præcepto seu die jejunii: & idem de aliis similibus dicendum.

11. Resp. II. Cum Sanchez *disp. I. in Decalogum c. 1. n. 10.* & aliis, quod tunc plena deliberatio adsit, quando ratio perfecte animad-

vertit objectum malum quoad circumstantias, quibus moveri potest ad illud excutiendum: semiplena autem & imperfecta, cum quis ita animadvertit, aut animadvertere potest quadam præsentī cogitatione, ut possit quidem excutere malum illud, sed non tam facile, eo quod nondum plene cernat, in quonam, vel quali motu hæreat; prout solet accidere semidormientibus, seu illis, qui nondum plene a somno excitati, pollutionis sibi contingentis malitiam advertunt.

12. Quæritur II. Quomodo, quibusve signis in dubio discernere possimus, an quis habuerit consensum perfectum, & sufficientem ad peccatum mortale, vel imperfectum duntaxat, qui non sufficit ad mortale? Resp. cum Mastrio *disp. 13. Theol. Mor. num. 13.* Bonacina, Reginaldo, & aliis, id ex sequentibus regulis dignosci posse. I. Si homo advertens ad peccatum ita se cognoscit esse animo dispositum, ut, quamvis illud facile committere posset, non committeret; tunc ut plurimum signum est, atque judicandum, non adfuisse consensum deliberatum, & sufficientem ad mortale. II. Si dubitans sit vir adeo bonæ & timoratae conscientiae, ut peccatis dissentire soleat, in dubio ut plurimum judicandum est, eum non habuisse plenam advertentiam, & perfectum consensum: licet aliquam in repellendis tentationibus negligentiam admiserit. Secus est dicendum de eo, qui frequenter tentationibus succumbere consuevit, hic enim in dubio putandus est consensisse perfecte. Ratio discriminis est:

est: quia, cum prior summo odio peccatum mortale prosequatur; si in illud plene, deliberate, ac perfecte consensisset, facile discerneret, econtra vero, cum posterior illud parvi faciat, si minime consensisset, nullum in ipso suboriretur dubium. III. Quando quis dubitat, an aliquid fecerit in somno, an in vigilia, seu dum esset sui compos, vel potius dum ebrietate aut phrenesi correptus fuit, non leve signum est, fecisse seu voluisse sine plena advertentia & consensu: nam quæ cum plena advertentia & consensu fiunt, facillime cognoscuntur facta fuisse ratione plene advertente; cum rationis usus liberam permittat homini de suis actionibus cognitionem, nisi forte mora temporis aliquam induxerit oblivionem. Aliam, & ordine IV. regulam addit Sanchez *lib. 1. Decalog. cap. 1. num. 18.* dicens; Quando motus pravus tempore fere imperceptibili insurgit, & paulo post, quamprimum in mentem venit, eum adversari rationi, voluntas ipsum expellere curat, est signum, aut nullius, aut imperfecti consensus præstiti.

Additio.

* Quæres III. An censeatur haberi advertentia sufficiens ad mortale, si incidat tantum in genere objectum vel actionem esse malam, absque eo, quod occurrat in specie, num sit peccatum mortale, vel veniale? Resp. I. Si incidat objectum vel actionem esse malam in genere, & simul occurrat periculum, quod possit esse mortale peccatum, in hoc casu habetur
fuf.

sufficiens advertentia ad peccatum grave, cum probe cognoscatur adesse periculū gravis peccati, quæ cognitio sufficit ad contrahendum peccatum grave, uti patet de eo, qui operatur cum dubio practico. Ita in hoc sensu communis.

Resp. II. Si nihil occurrat de periculo peccati mortalis, & de obligatione ante operationem melius indagandi ex apprehensione periculi exsurgente, tunc non habetur sufficiens advertentia ad peccatum mortale; quamvis apprehendatur aliqua malitia in genere, prorsus abstrahendo a mortali & veniali; adeoque talis operatio erit tantum venialiter mala. Ita Felix Potestas in suo examine *Tom. 1. part. 4. cap. 6. n. 3724.* & la Croix *Lib. 1. n. 3.* cum Navar. Arriag. Gobat. Valentia &c. contra Mastrium, Bonacinā, Tannerum, Azorium &c. Ratio est; quia gravitas in tali casu nullo modo est cognita neque in confuso; adeoque nec voluntaria. Nec dicas: etiam levitas peccati non est cognita expresse in eo casu, & tamen est sufficienter voluntaria; cum etiam in ista sententia contrahatur adhuc leve peccatum; ergo pariformiter potest discurre de gravitate. Resp. enim negando consequentiam: major enim requiritur advertentia ad peccatum mortale seu grave, quam ad veniale, ac leve; quia ad peccandum venialiter satis est, quod talis cognoscat se peccare, & non cognoscat se graviter peccare; sicuti ad peccatum veniale sufficit advertentia semiplena non item ad mortale. *

QUÆSTIO II.

Quibus de causis peccatum ex genere
mortale, fiat per accidens veniale,
& econtra?

SUMMARIUM.

13. Peccatum veniale triplex est, videlicet veniale ex genere suo,
Ex parvitate materiæ, & ex imperfectione actus.
(b) Juxta dicta n. 8.
14. Peccatum mortale duplex: aliud tale ex genere suo,
Aliud ex accidenti.
15. Peccatum ex genere mortale tribus modis potest fieri veniale per accidens.
16. Peccatum veniale quomodo generatim fiat mortale per accidens?
17. Istud fit I. ratione conscientie erroneæ, vel dubiæ.
18. II. Ratione finis mortalis adjuncti.
Et quomodo hoc intelligendum?
19. III. Ratione contemptus;
Et quando fiat transgressio legis ex contemptu?
20. Corollaria.
21. IV. Ratione nimii affectus, volentis transgredi præceptum sub mortali obligans.
22. V. Ratione gravis scandali.
(c) Tract. 4. Dist. 7. quæst. 2.
23. Addunt aliqui periculum proximum incidendi in mortale.

24. Pec-

24. *Periculum proximum peccandi mortaliter quod?*

(d) Tract. 14. Dist. 8. quæst. 3.

13. **C**ONCL. I. Peccatum veniale triplex est; aliud enim est veniale ex suo genere & objecto, aliud ex parvitate materiæ, & aliud ex imperfectione actus. Ita communis. *Peccatum ex genere suo veniale* dicitur illud, quod versatur circa objectum, quod per se, & absolute spectatum, est materia offensæ levis: ut cogitatio vana, verbum otiosum, mendacium jocosum, risus immoderatus, & hujusmodi. Ratio est: quia talia ex objecto non habent gravem cum recta ratione, ac lege Dei repugnantiam. *Peccatum veniale ex parvitate materiæ* dicitur illud, quod licet ex genere suo esset mortale v. g. furtum, ob levitatem tamen materiæ est veniale: ut est furtum unius oboli, aut alterius rei levis. Tandem *peccatum veniale ex imperfectione actus* dicitur, quod fit veniale ex defectu perfectæ deliberationis, quamvis ex objecto foret mortale. Siquidem ad peccatum mortale requiritur plena deliberatio, ac perfectus consensus(b) unde, si talis non adsit, actus ex genere suo mortalis, per accidens redditur venialis: uti sunt subiti, ac non plene deliberati motus odii, invidiæ, luxuriæ, superbiæ, & hujusmodi.

14. **C**ONCL. II. Peccatum mortale duplex est, aliud quidem mortale ex genere suo, aliud vero mortale ex accidente. Ita rursus communis Doctorum. Porro *peccatum mortale ex genere*

genere suo dicitur illud, quod per se graviter lædit charitatem Dei, vel proximi, aut nos ipsos: & talia peccata ex genere suo mortalia sunt omnia, quæ sunt contra Virtutes Theologicas, item ferme omnia, quæ fiunt contra præcepta Decalogi, dummodo excipias mendacium jocosum, una cum similibus, nam illud ex genere suo non est mortale, quamvis sit contra octavum Præceptum Decalogi. *Peccatum mortale ex accidente* dicitur, cum actus aliquis cæteroquin venialis, aut etiam ex genere suo indifferens, fit per accidens mortalis: quod, quomodo contingat, patebit ex dicendis. Hinc ulterius fit

15. CONCL. III. Peccatum ex genere suo mortale, potest fieri veniale per accidens tribus de causis. I. Si ex parte intellectus non adsit perfecta advertentia malitiæ: prout fit, si quis ex imperfecta advertentia rationis gravem vindictam proximo appetat. II. Ex parte voluntatis, si nempe non adsit perfectus consensus voluntatis: cujus signa sunt, si quis valde timide, ac suspense, processisse se meminit: vel si semidormiens fuit non plene sui compos, judicetque, se id non fuisse facturum, si plene vigilasset, & hujusmodi, de quibus dictum n. 12. Tandem III. Peccatum mortale potest per accidens fieri veniale ex parte materiæ, si hæc sit parvi momenti: prout furtum, quod ex genere suo est mortale, ratione parvitatæ materiæ potest fieri veniale. Ratio horum omnium patet ex dictis supra n. 8. estque certa, & communis inter Theologos. Modo cæteroquin bene

ne advertas, quod dentur aliqua peccata, quæ ex parte materiæ non recipiunt parvitatem; uti odium Dei, Blasphemia, &c.

16. CONCL. IV. Peccatum ex genere suo veniale, potest per accidens fieri mortale variis etiam modis; qui tamen omnes hac universali regula comprehenduntur, quod tunc *Peccatum ex genere veniale fiat per accidens mortale, quando supervenit aliqua circumstantia transferens illud ad speciem peccati mortalis*. Ita certa, & communis Doctorum; & mox explicabitur sequenti Conclus. unde fit

17. CONCL. V. Quinque præsertim de causis, seu modis, peccatum ex genere veniale, fit per accidens mortale. I. Ratione conscientie erroneæ, vel dubiæ, quando videlicet committitur practice dubitando, vel erronee credendo, se facere peccatum mortale. Ratio hujus patet ex dictis *Tract. I. Dist. 4. quæst. 2. & 3.*

18. II. Peccatum ex genere veniale, fit per accidens mortale ratione finis mortalis adjuncti, id est, quando intentio est mortalis; ut, si quis faciat mendacium jocosum, ut foeminam inducat ad fornicationem. Ratio est: quia, cum finis mortalis intendatur, jam committitur peccatum mortale ratione hujus pravi finis. Cæterum hoc non ita accipiendum est, quasi tunc duplex peccatum grave committatur, unum mendacii mortalis, & alterum fornicationis desideratæ, ac utrumque in Confessione sit necessario explicandum; satis enim est, illud malum

malum desiderium, utpote ex quo tota malitia mortalis in id veniale derivatur, fateri in Confessione, prout notat Sanchez *lib. 1. in Decalog. c. 5. n. 7.* Nam seclusa malitia finis mortalis, mendacium illud manet veniale, quod non est necessario confitendum; licet optimum sit, illud quoque fateri. Et idem dicendum de similibus.

19. III. Peccatum veniale, per accidens fit mortale ratione contemptus, id est, si transgressio aliqua, vel inobedientia de se venialis, committitur ex formali contemptu Legis, vel Legislatoris: hoc enim est peccatum superbiæ consummatæ, ac formalis inobedientia; & licet materia legis obligantis sub veniali sit levis, contemptus tamen legis est gravis. Circa hoc notandum cum Doctore Angelico. 2. 2. q. 186. art. 9. & aliis communiter, quod tunc aliquis transgrediatur præceptum ex contemptu, quando voluntas ejus renuit subjici ordinationi legis, vel Regulæ sui ordinis, & ex hoc procedit ad faciendum aliquid contra legem, seu Regulam: id est, contemptus præcepti est causa illius peccati committendi, atque ideo quis præceptum violat, quia ipsi, aut Superiori præcipienti subjici non vult. Quare contemptus formaliter, & directe tendit contra legis, ac Legislatoris superioritatem: atque idcirco ex veniali reddit peccatum mortale.

20. Infertur proinde I. Quod peccare ex contemptu importet duo, nempe actum peccandi, & causam ejus: requiritur enim, ut quis

F

peccet

peccet ex contemptu præcepti, id est, ideo, quia præceptum est. Inferitur II. cum cit. D. Thoma, & aliis passim, quando quis propter aliquam causam particularem, v. g. ex concupiscentia, vel ira inducitur ad aliquid faciendum contra legem, vel Regulam, quod is non peccet ex contemptu, sed ex aliqua alia causa, v. g. ex ira, concupiscentia, vel prava consuetudine. Imo sola prava consuetudo peccandi non illico arguit contemptum legis; quamvis frequentia peccati dispositive inducat ad contemptum, juxta illud Prov. 18. *Impius, cum in profundum venerit peccatorum, contemnit.*

21. IV. Peccatum veniale, per accidens fit mortale ratione nimii affectus; id est quando in veniali constituitur ultimus finis. Caterum ad hoc non satis est, quod committens veniale feratur nimis intenso affectu in objectum ejus; sed tunc illud evenit, quando quis eo affectu committit peccatum ex genere veniale, ut vellet illud committere etiam transgrediendo præceptum sub mortali obligans. Sic fit, si quis ita inordinate afficiatur ad fabulas, lusum, verba otiosa, & hujusmodi, ut malit die Festo omittere Sacrum, quam illis privari. Item, si quis committat veniale cum ea animi præparatione, ut, quamvis esset mortale peccatum, adhuc illud perpetraret. Hic tamen affectus non tantum habitualis, sed etiam actualis esse debet, ut peccatum mortale contrahatur: quia ad culpam non imputatur id, ad quod committendum habitus tantum est paratus.

22. V. Veniale transit in mortale ratione gravis

gravis scandali, quod peccator secuturum prævidit; aut prævidere potuit, ac debuit: ut si ex tali peccato veniali præbeas alteri directam occasionem blasphemandi, quia in tali casu peccato veniali quidpiã superadditur graviter charitati proximi repugnans. Sed de hoc plura alibi (c) agendo de scandalo.

23. Addunt aliqui, quod veniale, vel etiam opus indifferens, transeat in mortale ratione periculi proximi in mortale incidendi: quando nimirum quis sine sufficienti cautela, aut necessitate aliquid facit, per quod in peccatum mortale labitur, vel in proximum periculum peccandi mortaliter.

42. Porro periculum proximum peccandi mortaliter illud esse censetur, quod ex suo genere frequenter homines similis conditionis in peccatum mortale inducit; vel si experimento constet in hoc homine talem effectum habere, ut nunquam, aut ferme nunquam ea utatur sine novo peccato. Gobat. tr. 7. Theol. Experim. n. 525. & seq. ac alii. Et illud quidam Auctores moraliter determinant, hoc modo: Si quis, inquiunt, existens in ejusmodi occasione decem vicibus, septies, aut ultra in peccatum cadat, est occasio proxima; unde in Confessione explicanda est species peccati, cujus periculo se exposuit, quia eodem peccati genere peccavit, juxta illud Ecclesiastici 3. Qui amat periculum, in illo peribit. Verum de hoc alibi. (d)

Q U Æ S T I O III.

Quibus modis remittantur peccata venialia? ubi & de Sacramentalibus.

S U M M A R I U M.

25. *Hic non agitur de remissione peccati mortalis.*

(e) Tract. 14. Dist. 2. q. 2. & 3. ac Dist. 6. q. 3.

26. *Peccata venialia multis remediis extra Sacramentum Pœnitentiæ expiari possunt.*

27. *I. Per contritionem.*

28. *II. In homine iusto etiam per attritionem de illis conceptam.*

29. *III. Per actum aliarum virtutum, qui æque placeat Deo, &c.*

30. *IV. Per omnia Sacramenta novæ legis rite suscepta.*

31. *Sacramentalia vero non remittunt venialia per se ac immediate.*

32. *Sed remote solum, ac mediate.*

33. *Sacramentalia, quid, & quot sint?*

34. *Inter ea numeratur oratio quotidiana Fidelium.*

35. *Aspersio Aquæ benedictæ, &c.*

36. *Manducatio panis benedicti.*

37. *Confessio generalis.*

38. *Largitio eleemosynæ.*

39. *Et Benedictio Episcopi, vel Abbatis consecrati.*

UT ex titulo Quæstionis patet, non loquimur hic de peccato mortali, nam quæ dispositio ad ejusdem remissionem requiritur,

ratur, & quibus modis virtute contritionis perfectæ, aut dignæ receptionis Sacramentorum illud remittatur, dicetur suo loco. (e) Sed loquendo de peccatis venialibus, sit

26. CONCL. I. Certum est, quod peccata venialia non sint materia necessaria Sacramenti Pœnitentiæ, ac proinde aliis etiam modis extra illud possint remitti. Ita omnes Catholici; & patet ex Concilio Trid. S. 14. c. 5. ubi dicitur: *Nam venialia, quibus a gratia Dei non excludimur, & in quæ frequentius labimur, quamquam recte & utiliter, citraque omnem præsumptionem in Confessione dicantur, quod piorum hominum usus demonstrat; taceri tamen citra culpam, multisque aliis remediis expiari possunt* Hæc Concilium: ubi bene notandum ly multisque aliis remediis expiari possunt.

27. CONCL. II. Extra Sacramentum delentur peccata venialia imprimis per Contritionem; & quidem omnia, quorum displicentiam continet, seu de quibus in genere saltem habetur Contritio. Ita communis Doctorum; siquidem Contritio perfecta sufficit ad tollenda peccata mortalia; ergo multo magis ad venialia, si de illis habeatur. Solum hic adde cum Suarezio part. 3. tr. 4. disp. 11. sect. 3. n. 6. & aliis, quod, licet quæcunque Contritio, etiam remissa, sufficiat ad tollendam omnem culpam eorum peccatorum venialium, de quibus habetur, non tamen semper sufficiat ad tollendam omnem pœnam eis correspondentem: ad hoc enim requiritur major satisfactio pœnalis, nisi suppleatur per intensiores actus Virtutum.

28. CONCL. III. Peccata venialia extra Sacramenta, delentur in homine iusto etiam per Attritionem de eisdem conceptam. Ita Suarez *loc. cit. n. 11*. Mastrius *disp. 21. Theol. moral. n. 82*. Tannerus, alique, contra Vasquez, & quosdam Recentiores, in homine iusto ad deletionem peccati venialis extra Sacramentum requirentes Contritionem formalem, vel saltem virtutalem. Ratio autem nostræ Conclusionis est: quia peccata venialia non sunt tam gravis offensa Dei, sicuti mortalia; ergo etiam minor sufficit satisfactio pro eorundem remissione, quam pro remissione peccatorum mortalium.

29. CONCL. IV. Etiam per actus aliarum Virtutum, qui æque placent Deo, ac veniale displicuit, delentur peccata venialia hominis iusti, si actus illi virtuosus eliciantur in ordine ad deletionem peccati venialis, aut saltem a Deo ad talem finem acceptentur. Ita Doctor Subtilis 4. *dist. 21. quest. 1 §. In ista questione*. Mastrius *loc. cit. n. 83*. & alii. Ratio desumitur inprimis ex illa Salvatoris promissione *Luce c. 6. Dimittite, & dimittentur vobis*. Et similis promissio etiam de aliarum actibus Virtutum, ac præsertim Misericordiæ, passim habetur in Scriptura sacra. Accedit Concilium Trid. *loc. cit.* ubi ait, peccata venialia multis aliis remediis expiari posse.

30. CONCL. V. Peccata venialia remittuntur ex opere operato per omnia Sacramenta novæ legis cum debita dispositione suscepta, dummodo ad ea nullus formalis, vel virtualis vigeat affectus. Ita Mastrius ibidem *n. 85. cum communi*

Quest. III. Quibus modis remittantur &c. 79

muni SS. Patrum, & Doctorum. Ratio est: quia omnia Sacramenta novæ Legis sunt instituta a Christo Domino ad sanctificandas animas nostras ex opere operato, seu ex virtute Dominicæ Passionis, atque conferendam digne suscipientibus remissionem peccatorum.

31. CONCL. VI. Sacramentalia vero qualia sunt Aspersio Aquæ benedictæ, Manducatio panis benedicti &c. non habent vim remittendi venialia ex se atque immediate, sed remote solum & mediate, quatenus propter fidem, & preces, atque suffragia Ecclesiæ, quæ in benedictione Aquæ lustralis, & hujusmodi orat, ut res illæ benedictæ conferant ad salutem mentis & corporis devote recipientium, impetrant nobis a Deo auxilia gratiæ prævenientis atque excitantis nos ad eliciendos actus bonos Pœnitentiæ, vel aliarum virtutum, per se sufficientes ad Remissionem peccatorum venialium; simulque, quia ejusmodi Sacramentalia propter Ecclesiæ preces juvant ad impetranda nobis alia Dei beneficia, v.g. dæmonis compressio-nem, præservationem a peccandi periculis, & corporis sanitatem. Ita Doctor Subtilis 4. *dist.* 21. q. 1. D. Thomas, & communior Theologorum contra Azorium *part. 1. Instit. moral. lib. 4. cap. 11. q. 4.* & quosdam alios. Ratio quoad primam partem est: quia hujusmodi Sacramentalia non habent talem virtutem remittendi venialia ex institutione Christi, utpote de qua nullibi constat, sicuti de virtute Sacramentorum: Ecclesia vero ex se hanc virtutem eisdem dare nequit.

32. Secunda vero pars, quod Sacramentalia saltem remote (modo in Conclusionem explicato) remittant venialia, probatur ex eo: quia Deus non finit Ecclesiæ præces omnino esse irritas, & inanes. Quamvis interim negari non possit, hunc effectum remissionis peccatorum venialium non esse omnino infallibilem; & hoc præcipue propter exiguam fidem, ac devotionem recipientis, aut ejus indispositionem: alioquin certe aspersio Aquæ benedictæ dormienti facta, conferret ipsi effectum remissionis peccatorum venialium, quod nemo dicet. Sed occasione hujus

33. Quæres, quid sint Sacramentalia? Resp. *Sacramentalia* nihil aliud sunt, quam res sacræ seu actiones aut remedia quædam ab Ecclesia instituta, quibus solet attribui effectus remissionis peccatorum venialium, modo proxime declarato. Communiter autem hujusmodi Sacramentalia enumerantur sex, ad quæ cætera reducuntur, & continentur sequenti versiculo:

Orans, tinctus, edens, confessus, dans, benedicens.

34. Per ly *Orans*, denotatur quotidiana Oratio Fidelium, ac præsertim *Pater noster*; de quo dicitur c. de quotidianis, de Pœnit. dist. 3. *De quotidianis, brevioribus, levibusque peccatis, sine quibus hæc vita non ducitur, quotidiana oratio Fidelium satisfacit, eorum est enim dicere, Pater noster, qui es in cælis &c. Delet omnino hæc oratio minima & quotidiana peccata.* Huc reducitur *Tunio pectoris.*

35. Per

Quest. III. Quibus modis remittantur Sc. 81

35. Per ly *Tinctus*, significatur asperſio Aquæ benediſtæ : de qua c. *Aquam, de Conſecr. diſt. 3.* ſic legitur : *Nam ſi cinis vitulæ ſanguine aſperſus populum ſanctificabat, & mundabat : multo magis aqua ſale aſperſa, diviniſque precibus ſacrata populum ſanctificat, atque mundat.* Huc reduci-
tur Unctio cæremonialis in Regem, & ſimi-
les Unctiones ; item impositio Cineris bene-
dicti.

36. Per ly *Edens*, intelligunt aliqui dignam Sacroſanctæ Eucharistiæ, imo cujuſlibet Sacra-
menti ſuſceptionem. Verum hoc non tam vi-
detur ſpectare ad Sacramentalia, quam ad ipſa
Sacramenta : & hinc alii per ly *Edens*, intelli-
gunt devotam manducationem Panis benediſti,
& hujusmodi. Ubi tamen DD. ſuadent, imo
Gretſerus apud la Croix *lib. 6. part. 1. n. 227.*
obligat, ut, niſi velimus noſmetipſos tali Be-
nediſtione indignos reddere, reſidua ſimilium
rerum ſpecialiter ſic benediſtarum e. g. Offa
Agni, vel putamina Ovorum tempore Paſcha-
li benediſtorum reverenter, ac decenter tra-
ctentur, potius comburendo quam talia offa ca-
nibus, aut ovorum illorum putamina in fime-
tum projiciendo.

37. Per ly *Confessus*, communiter intelli-
gitur Confessiō generalis, quæ in hunc finem ab
Ecclesia eſt inſtituta, ut dicatur in principio
Miſſæ, atque ſub Prima, & Completorio.

38. Per ly *Dans*, denotatur elargitiō Elee-
moſynæ, juxta illud *Tob. 4. Eleemoſyna ab om-
ni peccato liberat. Daniel. c. 4. Peccata tua Elee-
moſynis redime, & alibi.* Huc reducuntur alia

Opera misericordiæ, tum corporalia, tum spiritualia.

39. Tandem per ly *Benedicens*, designatur Benedictio Episcopi, vel Abbatis consecrati, alios benedicens; prout explicat Bonacina tom. I. disp. 5. q. 6. sect. 2. punct. 2. citans plures alios, & tenet Glossa in Proœmio Sexti Decretalium v. *Benedictionem*: ubi inquit: *Per Benedictionem Prælati devote susceptam venialia remittuntur*: atque ad hoc allegat c. *Ditum est*, & c. *Maledicam*, & cap. *Intra I. quest. I.* quamvis non adeo clare id habeant.

DISTINCTIO III.

De Septem Peccatis Capitalibus.

QUÆSTIO I.

De Superbia, & variis eam concernentibus.

S U M M A R I U M.

1. Peccata capitalia sunt septem: & cur sic appellantur?
2. Superbia, quid?
3. Superbia si sit consummata, est peccatum mortale.
4. Secus, si sit imperfecta.
5. Plures sunt filie Superbiæ, quæ?
6. Vana gloria, quid?
7. Et quale peccatum?
8. Presumptio, quid, & quale peccatum?
9. Am-

9. Ambitio, quid, & quale peccatum?
10. Superbia, cur dicatur vitium capitale?
11. Quænam sint remedia contra Superbiam?

I. SUPPONITUR cum D. Gregorio *lib. 31. moral. c. 31.* & communi Doctorum, septem esse peccata Capitalia: quæ sunt Superbia, Avaritia, Luxuria, Invidia, Ira, Gula, & Acedia. Et hæc dicuntur *Capitalia*, quoniam ab his alia peccata oriuntur, & instar capitis, quod influit in membra, ipsa influunt in alia peccata; ut inquit D. Gregorius *loc. cit.* Siquidem ex his septem capitalibus vitiis frequentius cætera peccata oriuntur, secundum rationem causæ finalis, licet nonnulla ex aliis causis interdum orientur. Et quia Superbia vitiorum omnium mater est ac regina (*in ipsa enim initium sumpsit omnis perditio. Tob. 4.*) de ea merito ante illa peccata capitalia tractatur.

2. CONCL. I Superbia est appetitus inordinatus propriæ excellentiæ super alios, *Mastrius disp. 15. Theol. mor. n. 137.* Dicitur *excellentiæ super alios*: nam Superbia proprie dicta involvit affectum immoderatum excellentiæ suæ relatæ ad alios, quibus aliquis præesse cupit, aut antecellere: prout desumitur ex ipso nomine superbiæ; etenim *superbire* sic dicitur a *super*, & *ire*, quia nempe superbus super alios, & supra suam mensuram ire vult. In quo sensu D. Augustinus *lib. 14. de Civitate Dei c. 3.* ait: *Quid est superbia, nisi perversæ celsitudinis appetitus?* Nec obstat, quod idem S. Augustinus *loc. cit. c. 13.* asserat, quod sibi placens immoderate,

derate, sit superbus. Nam hoc recte a Doctore nostro ibidem explicatur de superbia large dicta (quam alio nomine *Philautiam* vocant) cum superbia proprie accepta involvat relationem excellentiæ super alios, ut dictum.

3. CONCL. II. Superbia est peccatum mortale, si sit consummata & perfecta, id est, si quis ita excellere appetat, ut DEO, Superioribus, eorumque legibus subjici nolit. Ita certa, & communis Doctorum. Quinimo ejusmodi superbia consummata est peccatorum omnium gravissimum: talisque præcipue datur in diabolo, ac pessimis hominibus; estque radix omnium peccatorum, prout declarabitur n. 10.

4. Dicitur notanter, *si sit consummata & perfecta*. Siquidem imperfecta tantum superbia, qua quis non renuens iis subjici, quibus debet, in suo duntaxat affectu sese magnificat, est tantum veniale peccatum, ut docent passim Doctores: quia sine Dei, & aliorum respectu, sese plus justo efferre, non est adeo gravis inordinatio. Et quamvis superbia ex genere suo sit peccatum mortale, nihilominus aliqui motus ipsius propter imperfectionem actus, aut alias circumstantias, possunt esse veniales: foret tamen gravis inordinatio, adeoque peccatum mortale, si fieret cum notabili aliorum contemptu, vel complacentia in aliorum abiectione.

5. Etsi plures soleant assignari Filiæ superbiæ, ut inobedientia, Jactantia, Hypocrisis, Contentio, Pertinacia, Discordia, Curiositas,
tres

tres tamen sunt præcipuæ, videlicet, vana gloria, Præsumptio, & Ambitio, quæ ideo dicuntur filiæ superbiæ, quatenus ab ea originantur. Mastrius *disp.* 15. *Theol. mor. n.* 138. cum aliis.

6. CONCL. III. *Vana gloria*, quæ est una ex præcipuis Filiabus superbiæ, est cupiditas inanis gloriæ. Ratio est: quia vanus gloriosus vult propriæ manifestationem excellentiæ, sive veræ, sive fictæ; unde appetitus excellentiæ movet ad inanem gloriam, & sic oritur ex superbia, tanquam infelix soboles ipsius.

7. Porro Vana gloria est peccatum per se, seu ex genere suo tantum veniale, ut docet D. Thomas 2. 2. q. 132. art. 3. eo quod hoc vitium ex genere suo, & secundum se spectatum, nec Deo, nec proximo, gravem inferat injuriam. Hinc concionari v. g. vel alias actiones sacras facere ob vanam gloriam, est tantum veniale peccatum. Quo tamen non obstante, vana gloria sæpe fit peccatum mortale per accidens; idque vel ratione materiæ, si nimirum gloriatio sit de re mortaliter mala: quia approbatio operis pravi, eandem cum illo speciem habet: vel ratione notabilis damni proximo illati; ut si quis prorumpat in gravem ejusdem contumeliam, qualis fuit jactantia Pharisæi, *Lucæ* 18. dicentis: *Non sum sicut ceteri hominum: raptores, injusti, adulteri: velut etiam hic publicanus*, aut hujusmodi.

8. CONCL. IV. *Præsumptio* est appetitus agrediendi aliquid supra vires: cum enim homo vult dicere, vel facere aliquid supra id, quod potest,

potest, dicitur *Præsumptuosus*. Est autem *Præsumptio* communiter, ac ex genere suo, peccatum veniale: fit autem per accidens mortale, si gravis injuria Deo, aut damnum proximo inferatur: v. g. si quis præsumat jurisdictionem Ecclesiasticam, potestatem Ordinis sacri, officium Medici, Advocati, Confessarii &c. sine debita peritia suscipere; aut si quis aliquid præsumit cum periculo probabili gravis damni proprii corporalis, vel spiritualis incurrendi, absque iusta causa.

9. CONCL. V. *Ambitio*, quæ est una ex præcipuis Filiabus superbiæ, est inordinatus appetitus dignitatis, & honoris non debiti: ut si ambias Beneficium, vel Officium, quo es indignus. Est per se peccatum veniale: fit autem mortale vel ratione materiæ, ex qua honor inordinate petitur: vel ratione medii mortalis, per quod honor quæritur: vel ratione gravis damni, quod proximo infertur. Quod si vero moderate honor appetatur ob honestum finem, nullum erit peccatum, sed actus Magnanimitatis.

10. Quæres, cur superbia dicatur esse vitium Capitale? Resp. id intelligendum esse potissimum de superbia completa, quæ omnem humilitatem & subjectionem excludit: ut cum quis in tantum sese extollit, ut nolit legi Divinæ, ac legitimorum Superiorum, esse subiectus. Hæc autem non tantum est vitium Capitale, sed etiam regina & mater omnium vitiorum, juxta D. Gregorium lib. 3. *moral. cap.*
31. idque tum propter universalem ejus influen-

influentiam, quam habet in omnia vitia: tum quia ex eo, quod quis renuat esse subjectus legi Divinæ, ac legitimorum Superiorum, aperitur porta latissima omnibus peccatis, legumque transgressionibus. Hinc Ecclesiastici 10. dicitur: *Initium omnis peccati est superbia; qui tenuerit illam, adimplebitur maledictis, & subvertet eum in finem.*

II. Quæres ulterius, quænam sint remedia contra superbiam? Resp. cum communi Doctorum, eadem esse remedia superbiæ, quæ Humilitatis adjumenta, de quibus fufe libri Ascetici. Tria tamen præcipue sunt remedia contra Superbiam a Doctore Angelico 2. 2. q. 162. art. 6. ad. 1. assignata, ad quæ cætera reduci possunt. Primum, est consideratio propriæ infirmitatis: juxta illud Ecclesiastici 10. *Quid superbis terra & cinis?* Secundum, est consideratio magnitudinis Divinæ, secundum illud Job. 15. *Quid tumet contra Deum spiritus tuus?* Tertium, est consideratio imperfectionis priorum bonorum, de quibus homo superbit, juxta illud Isaia 40. *Omnis caro scenum, & omnis gloria ejus quasi flos agri. Et Isaia 64. Quasi pannus menstruatæ justitiæ nostræ.*

QUÆSTIO II.

De Avaritia, & Filiabus ejus.

SUMMARIUM.

12. Avaritia, quid?

13. Ava-

13. *Avaritia, quale sit peccatum?*
14. *Ipsa rectissime numeratur inter peccata capitalia, cur?*
15. *Filie Avaritiæ sunt septem, nempe, Obduratio cordis, Inquietudo mentis,*
16. *Violentia, Fallacia, Perjurium, Fraus, & Proditio.*

12. **C**ONCL. I. *Avaritia* est immoderatus appetitus habendi pecunias, sive possessiones. Ita in re communis. Dicitur, *immoderatus appetitus*: nam si ipse sit ordinatus, qualis fuit in Abraham, Jacob, & multis aliis, pecunias & possessiones copiosas ob debitum finem habentibus, peccatum non erit; juxta illud *Psal. 61. Divitiæ si affluant, nolite cor apponere.* Et additur, *habendi pecunias, sive possessiones*: quia circa has, tanquam objectum suum, versatur Avaritia. Quod si vero fiat sermo de immoderata cupiditate habendi voluptates, mundanam excellentiam, aut aliud ejusmodi bonum creatum, non erit proprie Avaritia, prout hæc est speciale vitium.

13. **C**ONCL. II. Avaritia, prout adversatur Justitiæ, est ex genere suo peccatum mortale; quamvis per accidens possit fieri veniale propter imperfectionem actus, aut levitatem materiæ, sicuti de furto dici solet. Prout vero Avaritia opponitur liberalitati, est peccatum ex genere suo veniale; nisi in tantum crescat amor divitiarum, ut præferatur Charitati Dei, aut proximi, volens potius transgredi præceptum sub mortali obligans, quam largiri suas pecunias, dando

Quæst. II. De Avaritia. & Filiabus ejus. 89

dando v. g. eleemosynam pauperi in extrema necessitate constituto. Ita D. Thomas 2. 2. q. 118. art. 4. & alii passim.

14. CONCL. III. Avaritia rectissime numeratur inter Vitia Capitalia. Ratio est : quia ex Avaritia, velut ex fonte & radice, multa alia peccata oriuntur; prout patet ex septem Filiabus ejus mox enarrandis. Hinc 1. *Timoth. 6.* dicitur: *Qui volunt divites fieri, incidunt in tentationem, & in laqueum diaboli, & desideria multa inutilia, & nociva, quæ mergunt homines in interitum & perditionem. Radix enim omnium malorum est cupiditas.* Sic enim *Ecclesiast. 10.* dicitur *Nihil est iniquius, quam amare pecuniam: hic enim & animam suam venalem habet.* Unde *ad Coloss. 3.* Avaritia appellatur *Simulacrorum servitus*, qualia passim habentur in Scriptura sacra.

15. CONCL. IV. Filiæ Avaritiæ sunt septem, ac recte recensentur a D. Gregorio *cit. lib. 31. moral. cap. 31.* dum ait: *De Avaritia proditio, fraus, fallaciâ, perjuria, inquietudo, violentia, & contra misericordiam obdurations cordis oriuntur.* Ratio est; quia Avaritia excedit in duobus: videlicet in retinendo, & in acquirendo. Ut excedit in retinendo, parit *Obdurationem cordis*, claudens viscera sua ad preces pauperis. Ut vero excedit in acquirendo, sic in affectu parit *inquietudinem mentis*, seu supervacuas curas, quæ avarus, semper in crastinum sollicitus, superflue agitur: nam, ut dicit *Ecclesiastes c. 5.* *Avarus non implebitur pecunia.*

G

16. Porro

Anacl. Reiffenst. theol. Tom. II.

16. Porro in effectu inducit Avaritia ad alias quinque Filias. Nam interdum impellit, ut vim proximo quis inferat, aliena rapiendo; uti faciunt fures & raptores: & sic committitur *Violentia*. Interdum inducit ad committendum dolum, ut fit in contractibus illicitis, vel licitis male exercitis. Qui dolus si committatur simplici verbo, erit *Fallacia*: si additum fuerit juramentum, erit *Perjurium*. At si dolus committatur in opere, vel id fiet circa rem aliquam, & erit *Fraus*; vel contra personam, & dicetur *Proditio*. Et sic in omnibus sunt septem Filiae Avaritiæ.

Q U Æ S T I O III.

De Luxuria, & Filiabus ejus.

S U M M A R I U M.

17. *Luxuria quid, & quale peccatum?*
Ejus species, quæ?
 (a) *Tract. 9. dist. 4. per totum.*
18. *Luxuria recte numeratur inter vitia capitalia.*
19. *Ejus filiae sunt octo; nimirum*
20. *Cæcitas mentis.*
21. *Præcipitatio.*
22. *Inconsiderantia.*
23. *Inconstantia.*
24. *Amor sui, & Odium Dei.*
25. *Affectus præsentis sæculi, &*
26. *Horror futuri sæculi.*

17. CONCL. I. *Luxuria* est inordinatus appetitus, vel usus venereorum. Ita communis. Et hoc peccatum est ex genere suo mortale, ac inter vitia Intemperantiæ vel maxime exprobrabile. Ejus septem species recte numerantur, videlicet Fornicatio, Adulterium, Incestus, Stuprum, Raptus, Sacrilegium, & Vitium contra naturam; quamvis nonnulli omittant unam, videlicet Sacrilegium. Verum de Luxuria, ejusque speciebus alibi. (a)

18. CONCL. II. Luxuria recte connumeratur inter septem Vitia Capitalia. Ratio est: quia multa alia ex illa oriuntur, tum propter vehementiam delectationis venereæ, tum propter connaturalitatem hujusmodi concupiscentiæ, unde ex ejus appetitu procedit homo ad multa vitia perpetranda, prout nimium quantum probat misera experientia.

19. CONCL. III. Filiæ Luxuriæ post S. Gregorium *cit. lib. 31. moral. c. 31.* & communem Doctorum, convenienter numerantur octo; nempe Cæcitas mentis, Præcipitatio, Inconsiderantia, Amor sui, Odium Dei, Affectus præsentis sæculi, & Horror futuri sæculi. Harum priores quatuor se tenent ex parte intellectus, ejusque vires atque operationes valde deordinant; aliæ quatuor se habent ex parte voluntatis, ipsiusque deordinant operationes.

20. *Cæcitas mentis*, quæ est prima Luxuriæ Filia, facit, quod luxuriosus non apprehendat bonum & malum, ut sunt. Hinc *Danielis c. 13.*

de tali dicitur: *Species decepit te, & concupiscentia subvertit cor tuum.* Videmus proinde, tales homines bona sua cum Filio Prodigio, de quo *Lucæ c. 15.* dissipare vivendo luxuriose, & honorem parvi pendere, ac multa alia sibi inconvenientia facere. Et hoc exprimunt Pictores pingendo subinde Libidinem in forma pueli, velatos oculos habentis.

21. *Præcipitatio* impedit actum intellectus seu rationis, qui est consilium de his, quæ agenda sunt propter finem. Nam qui cæco amore agitantur, absque consilio præcipitanter operantur, sibi que de rebus agendis consulere nequeunt, ut eas dirigant ad debitum finem: & hinc sæpe in varia mala labuntur: propter consilii defectum.

22. *Inconsiderantia* est tertia Luxuriæ Filia, quia per Luxuriam impeditur, ac deordinatur rectum rationis iudicium de agendis: qui enim hac pice maculantur, inconsiderate agunt, quæ proprium statum & personam decent. Hinc *Danielis c. 13.* legitur de Senibus luxuriosis: *Everterunt sensum suum, & declinaverunt oculos suos, ut non viderent cælum, neque recordarentur iudiciorum iustorum.*

23. *Inconstantia* facit, quod quis ex affectu voluptatum venerearum a piis propositis facile deficiat. Nam homo ex impetu concupiscentiæ impeditur, ne exequatur id, quod recta ratio faciendum esse dictavit, unde in omnibus suis decretis inconstans apparet: estque huiusmodi peccator difficilis curationis.

Quæst. IV. De Invidia, ejusque Filiabus. 93

24. *Amor sui*, ac vicissim *Odium Dei*, dicuntur Filiæ *Luxuriæ*, eo quod luxuriosus homo ob voluptates seipsum faciat finem suarum actionum, non Deum; imo lascivus solet a rebus Divinis abhorrere, atque ab ipso Deo, tanquam peccatorum vindice. Unde patet, hæc duo deordinare voluntatem, ejusque actum, quoad appetitum finis, ne scilicet debitum Finem ultimum, qui est solus Deus, prosequatur.

25. *Affectus præsentis sæculi*, & vicissim *Horror futuri sæculi*, sunt etiam Filiæ *Luxuriæ*: amor enim voluptatum carnalium ita animum luxuriosi afficit, ut subinde etiam Beatitudini æternæ paratus foret renuntiare, si præsentibus frui jugiter permetteretur. Et hinc oritur

26. *Horror futuri sæculi*. Quia luxuriosus, dum nimis carnalibus delectationibus detinetur, contemnit & fastidit spirituales: & quia nimia detentio & perseverantia in delectationibus carnalibus hic animum captivavit, illic vero contemplatio gravitatis peccati cum terrore inferni cor affligit, mox sequitur Horror futuri sæculi, in tantum, quod homo quandoque prolabatur in desperationem. Ecce! in quot laqueos incidunt, qui in hoc turpissimo vitio habituantur.

QUÆSTIO IV.

De Invidia, ejusque Filiabus.

SUMMARIUM.

27. *Invidia, quid?*

Invidus proprie, quid?

G 3

28. *Coro-*

28. *Corollaria.** *Quid de Mercatoribus cupientibus habere
Emptores ad alios euntes ?*29. *Invidia, quale peccatum ?*30. *Invidia recte connumeratur inter vitia capitalia.*31. *Ejus filiae sunt quinque ; nimirum**Susurratio, Detractio, Exultatio in adversis proximi, Afflictio in prosperis ejus,
& Odium.*

27. **C**ONCL. I. *Invidia est tristitia de bono proximi, prout proprium malum aestimatur, & diminutivum proprii boni, seu propriae gloriae ac excellentiae. Hoc enim vitium est praecipue de bonis, in quibus est gloria & honor ; estque ad illos tantum, quibus homo vult se aequare, vel praeferre, non autem respectu multum distantium, cum nullus plebejus v.g. homo, nisi insanus, studeat se aequare, vel praeferre in gloria Regi, aut alteri multum excellentiori. Porro per Invidiam volumus, & desideramus alium carere tali bono, quia per illud nos excellit. Unde proprie Invidus dicitur, qui tristatur de bono alterius, putans inde propriam excellentiam diminui.*

28. Infertur proinde, quod tristari de bono alterius, non quia ipse tale bonum habet, sed quia nos tale bonum non habemus, non spectet ad peccatum Invidiae : nam haec tristitia proprie est Zelus, & aemulatio ; & si sit de bonis honestis, est laudabilis, juxta illud 1. Cor. 12. *Aemulamini charismata meliora.* Infertur ulterius,

terius, si quis tristetur de bono alterius, in quantum imminet sibi exinde periculum cujuspiam nocumenti (utputa si quis tristetur de exaltatione sui inimici, timens, ne ab ipso postea lædatur) quod talis tristitia non sit invidia, sed magis effectus timoris; ut notat D. Thomas 1. 2. q. 36. art. 1. & sequuntur alii.

Additio

* Ex his ipsis dictis pariter inferitur, quod proprie invidia non sit, nec grave peccatum, si Mercator, sive alius Artifex, vel Opifex tristetur ex eo, quod vicinus vendat, & non ipse: etenim talis tristitia non tam versatur circa bonum alterius, quam circa malum proprium, quod est carentia venditionis; unde non tam tristatur, quia alter vendit, quam quia ipse non vendit tantum, quantum alter. Prout recte cum Burghaber, & la Croix advertit Franciscus Henno *Tract. de Peccatis disp. 4. qu. 3. conclus. 1.* Nec dicas: si alter pariter non venderet, nec ille prior tristaretur: consequentur tristatur de bono alterius, adeoque de bono alieno. Resp. enim venditionem alterius esse quidem occasionem propriæ tristitiæ, sed non motivum ejusdem, prout tamen requiritur ad invidiam. Ita Henno *loc. cit.* Interea tamen, si similis tristitia procedit ex interna radicata passione & aversione erga alterum, qua sæpius jam erat gavissus de alterius infortunio, signum est evidens latentis invidiæ, & odii erga proximum. In dubio (ut practice loquamur) quærat Confessarius ex tali homine pœnitente,

an, si æqualem alteri accessum habuisset emptorum, nihilominus fuisset contristatus de ejusdem fortuna, & si deprehendat animum ejusdem dispositum, ut credat, quod sic &c. prudenter deducet Confessarius, hanc tristitiam processisse ex invidia. *

29. CONCL. II. Invidia est peccatum mortale ex genere suo, contrarium Charitati: quia Charitas gaudet de bono proximi, Invidia vero tristatur de bono proximi. Potest nihilominus Invidia fieri peccatum veniale, tum ob imperfectionem consensus, & non plenam advertentiam; tum ob materiæ levitatem, uti pueris contingere consuevit, qui de levibus aliorum puerorum bonis tristitiam capere solent.

30. CONCL. III. Invidiæ peccatum recte inter vitia Capitalia numeratur a S. Gregorio *sape cit. lib. 31. moral. cap. 31.* & communi Theologorum. Siquidem ex ipsa invidia, tanquam ex capite, multa alia peccata originem ducunt, uti patet ex quinque Filiabus ejus mox enarrandis: ac merito tum a sacra Scriptura, tum SS. Patribus gravissime perstringitur.

31. CONCL. IV. Filiæ Invidiæ recte a S. Gregorio *loc. cit.* assignantur quinque; quæ sunt Odium, Sufurratio, Detractio, Exultatio in adversis proximi, & Afflictio in prosperis ejus. Invidus namque, dum de bono proximi tristatur, putans, inde suam excellentiam diminui, ob hanc tristitiam tollendam movetur ad desiderandum, ut proximus illo bono careat: unde incipit suo conatu gloriam alterius diminueri;

nuere; idque vel occulte, & tunc sequitur *Sufurratio*; vel manifeste, & tunc sequitur *Detractio*. Quod si consequatur suam intentionē, gaudet de illius adversitate: si vero non potest, affligitur de ipsius prosperitate: & si hæc tristitia duret, postea generat *Odium*. De hoc peccato dicitur Sap. 2. *Invidia diaboli mors introivit in orbem terrarum.*

QUÆSTIO V.

De Ira, & Filiabus ejus.

SUMMARIUM.

32. *Ira, quid? est bona, si modum non excedat, & Satellitium rationis.*
33. *Ira inordinata, quale peccatum?*
34. *Filiæ iræ sunt sex, nempe*
35. *Indignatio.*
36. *Tumor mentis.*
37. *Clamor.*
38. *Contumelia.*
(d) Tract. 9. dist. 6. quæst. 2. per totum.
39. *Blasphemia.*
(e) Tract. 5. dist. 3. q. 5. per totum.
40. *Rixæ.*

32. **C**ONCL. I. *Ira*, prout est unum ex peccatis Capitalibus, est inordinatus appetitus vindictæ. Dicitur, *inordinatus*: nam si ordinate appetatur vindicta, non est peccatum. Quinimo *Ira*, si præscriptum rationis modum non excedat, bona est; & habet in homine

eum locum, quem miles in Republica: nec im-
merito dicitur *Satellitium rationis*, de qua in-
telligendum illud *Psalm. 4. Irascimini, & nolite*
peccare. Sic fit, si vindicta appetatur debito mo-
do, puta exigente Justitia per ministros Justi-
tiæ. Similiter peccatum non est, si Superio-
res debito cum moderamine irascuntur culpis
subditorum, eosque puniunt.

33 Quod si ira modum a ratione præscri-
ptum non servet, adeoque sit inordinata, jam
erit peccatum. Et quidem, si ira modum a
ratione præscriptum excedat ex parte objecti,
expetendo scilicet injustam vindictam, v. g.
ob causam non legitimam, aut majorem vindi-
ctam, quam oportet, vel absque debita aucto-
ritate Superioris exequendam, est ex genere
suo peccatum mortale; quamvis per accidens
ob imperfectionem actus, vel levitatem vindi-
ctæ appetitæ, possit fieri veniale. Et de tali
Ira, præsertim tendente ad vindictam mortis
intelligitur illud Salvatoris. *Matth. 5. Omnis,*
qui irascitur fratri suo, reus erit judicio. Si
vero ira non servet præscriptum a ratione mo-
dum duntaxat ex parte ipsius motus, tunc erit
ex genere suo peccatum veniale; quamvis
per accidens possit fieri mortale, ut puta ratio-
ne affectus adjuncti, quo quis paratus existit
aliquid facere, quod est peccatum mortale,
vel si quis deliberate modum adeo excedat, ut
videatur potius fera bestia quam homo, erum-
pendo in gestus enormes, tunctiones, spumas,
membrorum contorsiones &c. nam similia ma-
gis, vel saltem æque creaturam rationalem tan-
quam

quam Imaginem Dei deturpant, quam plena ebrietas: uti recte cum nostro Marchantio & Sporero advertit Henno *Tract. de Peccatis. disp. 4. quest. 5. Conclus. 2.*

34. CONCL. II. Filiæ Iræ communiter a Doctoribus cum cit. D. Gregorio *lib. 31. Moral. cap. 31.* sex assignantur; quæ sunt, Indignatio, Tumor mentis, Clamor, Contumelia, Blasphemia, Rixa.

35. *Indignatio* est inordinatus affectus ex eo, quod quis reputet, se indigne ab alio tractari. Est communiter veniale peccatum; imo si ex justo rationis judicio procedat, nullum est. Posset tamen esse mortale, si cresceret usque ad deliberatum odium, vel contemptum personæ gravem.

36. *Tumor mentis* est, quo quis morose excogitat diversas vias vindictæ, iisque cogitationibus animum tumefacit. Quale sit peccatum judicandum est ex qualitate vindictæ, quæ excogitatur accedente sufficienti deliberatione.

37. *Clamor* est, cum iratus extollit vocem multa inordinate & confuse effutiens. Est communiter peccatum veniale, nisi aliud addatur, utputa blasphemia, vel contumelia, aut hujusmodi.

38. *Contumelia* est dictum, vel factum injuriosum, quo quis proximo præsentī palam aliquod malum objicit, aut ejus honorem & estimationem palam violat. Est ex genere suo peccatum mortale, nisi levitas materiæ, aut imperfectio actus excuset; de qua amplius alibi, (d)

39. *Blasphemia* fit, cum jactamus convitia in Deum, aut Sanctos: estque peccatum mortale, nisi inadvertentia, aut indeliberatio excuset. De hac etiam ex professo alibi. (e)

40. *Rixæ* tandem, si modum graviter non excedant, uti & *leviculæ pugnæ*, veniales sunt: secus, si progrediantur ad seditiones, vulnera, cædes.

QUÆSTIO VI.

De Gula, & Filiabus ejus.

SUMMARIUM.

41. *Gula*, quid?

Committitur quinque modis.

42. *Gula* ut sic dividitur in *comestationem*, & *ebrietatem*.

43. Est de se, ac ex genere suo, peccatum veniale.

44. *Nihilominus* per accidens fit mortale in pluribus casibus.

(f) Dist. 2. num. 21.

45. *Ebrietas*, quid?

46. *Differentia* inter dormientem, & ebrium.

47. *Ebrietas* plena est ex genere suo peccatum mortale.

48. *Signa* plenæ ebrietatis, quæ?

49. Quando censeatur ebrietas voluntaria, sicque peccatum mortale?

50. *Inebriare* se causa recuperandæ sanitatis, vel tuendæ vitæ, non est peccatum.

* *Quid* sentiendum, si fiat ex alio fine?

51. Comedentes, & bibentes ob solam voluptatem, an peccent?
52. Gula est peccatum capitale, cujus quinque sunt Filie, nimirum
53. Hebetudo mentis.
54. Immoderata letitia.
55. Multiloquium.
56. Scurrilitas; & quomodo hæc differat a stultiloquio?
Et multiloquio?
57. Et Spurcitia, seu immunditia.

41. **CONCL. I.** Gula est inordinatus appetitus cibi, & potus. Ita in re communis. Sive ut aliqui loquuntur, Gula est vitium in appetitione, & usu cibi & potus, debitum modum excedens, delectationis gratia. Hoc autem fieri potest quinque modis, sequenti versiculo comprehensis:

Præpropere, laute, nimis, ardentè, studiose.

Præpropere edit quis, quando tempore jejuniante horam comedendi fit comestio. *Laute*, quando quis cibos nimis exquisitos, ac delictos, vult comedere. *Nimis*, quando plus justo comeditur. *Ardenter*, si voraciter quis comedat. *Studiose*, dum quis quærit cibos nimis accurate præparatos.

42. **CONCL. II.** Gula opponitur virtuti Temperantiæ, & Sobrietatis; atque ut sic dividitur in Comestationem & Ebrietatem, tanquam in duas species, quarum illa in inordina-

to appetitu seu excessu ciborum, hæc vero in excessu potus committitur. De his dicitur *ad Galat. 5. Manifesta sunt autem opera carnis: quæ sunt fornicatio &c. ebrietates, comestationes, & his similia, quæ prædico vobis, sicut prædixi: quoniam, qui talia agunt, regnum Dei non consequentur.*

43. CONCL. III. Tametsi vitium Gulæ inter peccata capitalia recte numeretur, eo quod plurium aliorum origo esse soleat; nihilominus per se loquendo, atque ex genere suo, ea est peccatum veniale. Ita Sylvester v. *Gula n. 2.* allegans mentem D. Thomæ pluribus in locis, Mastrius *Disp. 15. Theol. Moral. n. 146.* Reginaldus *lib. 15. n. 64.* & alii. Ratio est: quia Gula præcise sumpta, & seclusis malitiis contra alias virtutes pugnantibus non repugnat graviter charitati Dei, vel proximi. Unde si quis edat ante tempus, si nimis exquisita, si plus justo, si nimis voraciter ad modum canum, vel nimis exquisite præparata (qui sunt quinque modi peccandi vitio Gulæ) per se loquendo non peccat mortaliter.

44. Nihilominus per accidens, & ob adjunctam malitiam aliis virtutibus repugnantem variis modis Gula fit peccatum mortale, atque juxta allegatam sententiam D. Apostoli *ad Gal. 5.* inducit amissionem vitæ æternæ. Idque imprimis accidit ratione perversæ voluntatis, quando scilicet in tali delectatione Gulæ constituitur finis ultimus, juxta quod de similibus legitur *ad Philipp. 2. Quorum Deus venter est:*
hac

hac enim ratione generaliter ex peccato veniali fieri per accidens mortale, jam supra (f) dictum est. Sic fit, quando homo adeo inhæret delectationibus ciborum & potus, ut ob eas paratus sit legem Dei graviter violare: puta, si quis ob id furetur, vel contractus faciat iniquos, si violet jejunia Ecclesiæ diebus prohibitis vescendo carnibus, vel sæpius comedendo; si non solvat creditoribus, ut opipare victitet, ac hujusmodi. Deinde Gula fit mortale peccatum ratione gravis nocumenti, si id homo corpori suo advertenter adfert. Idem accidere potest in aliis similibus casibus, ac præsertim in ebrietate, quæ est altera species Gulæ ut sic, & contradistincta a Comestatione, de qua proinde loquendo, fit

45. CONCL. IV. *Ebrietas est excessus in potu inebriante, causa voluptatis, donec usus rationis adimatur.* Ita in re Doctores communiter. Dicitur, *donec usus rationis adimatur.* Siquidem malitia ebrietatis plenæ, & perfectæ, in eo consistit, quod quis tantum ob voluptatem, aut ingluviem, advertenter se privet usu rationis, & quidem violenter, ac modo innaturali rationem perturbando, seque privando proxima potestate utendi ratione ad omnem subitam necessitatem.

46. Et hoc ultimum notanter additur, ad excludendum somnum: nam etiam dormiens privatus existit usu rationis, sed modo naturali ab Auctore naturæ instituto, ad virium naturalium conservationem. Simulque dormiens non simpliciter existit privatus usu rationis, quia ex-
cita-

citatus a somno, quocunque tandem tempore, mox habet proximam potestatem utendi ratione ad omnem necessitatem : hoc autem secus fit in plene, ac perfecte ebrio, uti patet.

47. CONCL. V. Ebrietas plena & perfecta, qua prædicto modo usus rationis plene sopitur, est ex genere suo peccatum mortale. Ita omnes Doctores. Ratio est : quia censetur gravis difformitas, magnumque malum, abjecta rationis potestate ad brutorum stoliditatem voluptatis causa ultro se abjicere. Unde ebrietas inter opera carnis, quæ excludunt a regno Cælorum, merito connumeratur *cit. cap. 5. ad Galatas*.

48. Dicitur, *Ebrietas plena & perfecta*, Nam, si quis post potum adhuc discernere possit inter bonum & malum, licet non nihil phantasia turbata sit, aut sequatur vomitus, lingua titubet, pedes vacillent, oculi cernant duplicia, vel domus gyrari videatur, nondum est plena ebrietas; ideoque tantum peccatum veniale, quamvis ex gravioribus, si deliberate sit commissum. Lessius *lib. 4. de just. & jure. c. 3. n. 30.* Bonacina *disp. ult. in Decalogum q. 1. punct. 1. n. 4.* & alii : qui simul pro signo ebrietatis ponunt ; si quis temulentus non advertit, quid agat, & bonum a malo non discernat ; adeoque sequenti die non meminerit, quid pridie fecerit, dixerit, aut qua ratione domum venerit &c. cum alias talium rite meminisse soleat.

49. Cæterum allata Conclusio intelligenda est, dummodo ejusmodi ebrietas sit voluntaria. Et hoc fit, quando quis ebrietatem intendit directe, vel saltem indirecte, nempe tantum bibendo, quantum potest, non curans, an sequatur ebrietas, nec ne; vel quando quis advertit se inebriandum, si pergat potare, & nihilominus non desistit. Quod si quis non præviderit periculum ebrietatis (prout accidit in ebrietate Noe *Gen* 9.) & ignorans fortitudinem potus, vino circumventus fuit, aut in auram exiens vento turbatur, nec hoc prævidit, culpa vacat saltem mortali.

50. Insuper Conclusio posita duntaxat procedit, si ebrietas fiat causa voluptatis. Nam non esse peccatum, inebriare se ex præscripto Medicorum, si aliter sanitas recuperari non possit in casu quopiam extraordinario, tenent Sylvester, Cajetanus, Toletus, Layman, & alii. Siquidem malitia ebrietatis in eo consistit, quod quis sine justa & gravi causa, tantum ob voluptatem, adeo se ingurgitet, donec usu rationis privetur, ut notat Mastrius *disp.* 15. *Theol. Moral.* n. 147. In casu autem posito adest justa causa reparandæ sanitatis. Et ob eandem rationem non esse peccatum, si quis cogatur bibere intento ense, alioquin interficiendus, tenent Lessius, Azorius, Reginaldus, & alii.

Additio

* *Nec dicas*, Ex hac ultima doctrina semel admissa sequi videtur, quod pariformiter liceat sese ad invicem provocare ad haustus cum ma-

H

ni-

nifesto periculo plenæ ebrietatis ex parte unius saltem Potatorum, si alter tanquam Victor exinde lucretur certas pecunias ad hunc finem positas? quoniam tales non bibunt ob *voluptatem*, sed ut obtineant honorem, ac pecunias.

Nam contra est, quod non solum formalis ebrietas, quæ nimirum fit ex motivo *voluptatis*, sed etiam alia voluntaria, ac violenta per potum privatio totalis rationis (quæ ab aliis vocatur ebrietas materialis) sit illicita: utpote notabilis difformitas creaturæ rationalis, saltem tunc, quando causa motiva sese inebriandi non sit valde ardua, qualis haud dubie neutiquam foret præcise lucrum pecuniarum, ac putativus ille honor, quem similes compotatores sibi accrescere imaginantur. De hoc fusius videatur Gobat in *Quin. Tr. s. c. 6. S. s. a n. 26. usque ad num. 36.* Legatur quoque desuper S. August. *Serm. 231. de tempore* taliter scribens: *Certa bibendi lege contenditur, qui poterit vincere, laudem meretur ex crimine &c. O infelicitas generis humani! quam multi inveniuntur, qui ebriosos, & luxuriosos amplius, quam oportet, cogunt bibere, & ante ostium pauperibus petentibus vel unum calicem dissimulant dare - - Et quod pejus est, aliqui Clerici, qui hoc deberent prohibere, ipsi cogunt alios plus bibere, quam expedit &c. si te, & alium inebriaveris, habebis hominem amicum, habebis Deum inimicum.* Ita S. Augustinus. *

§ 1. Quæres incidentaliter, an comedentes, & bibentes ob solam voluptatem captandam, pec-

peccent venialiter? Ad hoc olim multi Doctores responderunt negative: verum eorum sententia amplius teneri non potest, cum sit novissime rejecta ab Innocentio XI. qui inter alias etiam sequentem Propositionem, ordine 8. damnavit: *Comedere & bibere usque ad satietatem ob voluptatem non est peccatum, modo non ob sit valetudini, quia licite potest appetitus naturalis suis actibus frui.* Ubi tamen bene notandum ly *ob solam voluptatem*: nam si quidem sentiatur voluptas, verumtamen ob hanc solam quis non comedat, vel bibat, sed ad conservandam valetudinem, aut restaurandas vires, peccatum nullum committitur; cum hic sit finis a natura intentus moderatæ comestitionis. Videantur dicta *Tract. 1. dist. 2. quæst. 5. post. num 39.*

52. CONCL. VI. Gula merito inter Peccata capitalia connumeratur, eo quod sit mater plurium vitiorum, prout nimium probat prohdolor! ipsa experientia: præcipue autem; teste S. Gregorio *cit. cap. 31.* quinque infelices gignit Filias, quæ sunt, Hebetudo mentis, immoderata Lætitia, Multiloquium, Scurrilitas, & Spurcitia.

53. *Hebetudo mentis*, seu Stupiditas consistit in eo; quod non possit quis orare, aut alia hujusmodi præstare. Hæc fit mortalitunc, quando quis inordinate bibendo, vel comedendo, voluntarie redditur ineptus ad intelligenda vel præstanda ea, quæ ad salutem sunt necessaria; vel ad quæ ex officio, aut alias sub gravi peccato quis tenetur.

54. *Immoderata*, seu inepta *lætitia* hoc loco non quamvis inordinatam denotat lætitiā, qualis omne peccatum comitari solet, sed eam præcipue, quæ movet ad cantiones obscenas, actus turpes, saltus vel choreas inhonestas &c. Et huiusmodi immoderata lætitia fit mortale peccatum, quando est inductiva ad consensum aut delectationem mortalem; vel ad eam ordinatur.

55. Per *Multiloquium* peccatur juxta illud *Proverb. 10. In multiloquio non deerit peccatum.* Et quidem tunc peccat quis mortaliter per *Multiloquium*, quando illo utitur in gravem irreverentiam Dei, aut in tantum eo delectatur, ut paratus sit illud præferre impletioni alicujus præcepti sub culpa mortali obligantis: alioquin vero, ac ex genere suo, est peccatum veniale.

56. *Scurrilitas* idem est, ac jocularitas quædam, proveniens ex defectu rationis, quæ sicut non potest cohibere verba, ita non potest cohibere exteriores gestus. De hac, sicut & de *Stultiloquio*, fit mentio *ad Ephes. cap. 5.* ubi etiam *Scurrilitas* aperte secernitur a *Stultiloquio*, dum dicitur: *Aut turpitudine, aut stultiloquium, aut scurrilitas, quæ ad rem non pertinet.* Differt autem *Scurrilitas* a *Stultiloquio*, quod *Scurrilitas* dicat quamdam inhonestatem in verbis & gestibus, v. g. *Scurrilia* dicere, canere, vel alia huiusmodi ad risum excitandum agere. *Multiloquium* vero consistit in superfluitate verborum: quæ si proferantur absque recta ratione, seu iudicio intellectus. *Stultiloquium* erit.

Porro

Porro Scurrilitas per se, & secluso scandalo, est peccatum veniale: foret tamen mortale, si fieret causa delectationis venereæ.

57. *Spurcitia tandem seu Immunditia*, attenditur secundum inordinatam emissionem quarumcunque superfluitatum, specialiter vero quantum ad emissionem seminis: & hæc, si voluntaria sit, est peccatum mortale. Tantum autem cibi vel potus capere, ut vomitus sequatur, si usus rationis non adimatur, per se loquendo non videtur peccatum mortale; ut notat communior, & probabilior Doctorum.

QUÆSTIO VII.

De Acedia, & Filiabus ejus.

SUMMARIUM.

58. *Acedia quid?*

59. *Acedia dupliciter accipitur,*

I. *Generaliter.*

60. II. *Specialiter, & quale peccatum sit?*

61. *Acedia recte ponitur inter vitia capitalia.*

62. *Acedia filie sunt sex, nempe*

63. *Malitia.*

64. *Rancor.*

65. *Puſillanimitas.*

66. *Desperatio.*

67. *Torpor, &*

68. *Evagatio mentis.*

Huc spectat curiositas

Verbositas, & Inquietudo.

58. **C**ONCL. I. Acedia generaliter denotat incuriam, negligentiam, & pigritiam quamdam: in proposito autem, & prout est septimum peccatum Capitale, *Acedia* est fastidium rerum spiritualium. Unde directe repugnat effectui Charitatis, qui est, gaudere de bono spirituali.

59. Porro Acedia sumitur dupliciter. Primo generaliter, pro omni tædio, & torpore animi, bona facere negligentis: & hoc modo Acedia non habet rationem specialem vitii, quia omne vitium refugit spirituale bonum virtutis oppositæ; ut patet in luxurioso, & guloso, quorum prior tristatur de bono Continentiæ, posterior de bono Abstinentiæ, illudque refugit, prout est laboriosum, aut corpori molestum, vel delectationis ejus impeditivum.

60. Secundo Acedia sumitur specialiter, seu prout est speciale vitium: & consistit in tristitia de bono Divino, de quo alioquin Charitas gaudet: & hoc modo Acedia ex se, ac genere suo, est peccatum mortale, quia directe repugnat Charitati Dei: utpote cum sit tristitia ac tedium de ipsa amicitia Dei, mediante habituali charitate alias obtinenda: quoniam hæc ipsa ab acedioso apprehenditur tanquam mala appetitui sensitivo, propter adjunctas difficultates obtinendi, atque conservandi eandem per virtutum exercitia, & illicitarum voluptatum fugam. Priori autem modo, seu generaliter sumpta Acedia, tunc demum est peccatum mortale, cum propter

Quest. VII. De Acedia, & Filiabus ejus. III

propter eam committitur opus prohibitum, vel omittitur opus præceptum sub mortali.

61. CONCL. II. Acedia, prout est tristitia de spirituali bono Divino, ac speciale vitium, recte a S. Gregorio *lib. 31. Moral. cap. 31.* inter vitia capitalia numeratur, utpote cum plura alia vitia oriantur ex ea secundum rationem causæ finalis. Nam sicut homines multa operantur propter delectationem, tum ut ipsam consequantur, tum quia ex ejus impetu ad aliquid agendum permoventur, ita etiam propter tristitiam multa operantur, vel ut ipsam evitent, vel quia ejus pondere in aliqua mala agenda prorumpunt.

62. CONCL. III. Filiæ Acediæ merito sex enumerantur a S. Gregorio *loc. cit.* & aliis, quæ sunt Malitia, Rancor, Pusillanimitas, Desperatio, Torpor circa præcepta, ac Evagatio mentis circa ipsa.

63. *Malitia* non sumitur hic, prout est genus omnium vitiorum; sed accipitur specialiter pro ea malitia, qua quis odio habet bona spiritualia, & vellet ea non esse; aut qua ipsum pœnitet bene fecisse, vel implevisse id, ad quod tenebatur: aut qua contemnit Dei beneficia, v. g. desiderando, se non fuisse natum, aut non agnovisse Christum &c. est autem malitia sic sumpta ex genere suo mortale peccatum.

64. *Rancor* etiam non accipitur hic communiter

niter pro odio ; sed pro quadam indignatione contra eos, qui ad spiritualia bona inducunt.

65. *Pusillanimitas* est respectu consiliorum, qua nimirum homo Divina consilia, quæ perfectionis sunt, exequi non audet ex mero animi timore: utputa, si quis a jejuniis, Religione, & hujusmodi virtutum actibus se subtrahit, ex timore deficiendi. Et hæc ex genere suo est veniale peccatum, nisi ratione voti, aut alia de causa quis sit obligatus ad talia bona opera exequenda.

66. *Desperatio*, intellige, consequendæ æternæ beatitudinis, est peccatum mortale, quando cum consensu rationis pleno fit, ut est certum.

67. *Torpor* est circa præcepta, quando scilicet homo negligit & omittit facere ea, quæ sunt ex præcepto facienda. Alii vero per Torporem intelligunt eum, cum bona opera non fiunt cum debito fervore.

68. Tandem *Evagatio mentis* est, qua quis in exercitio operum spiritualium evagatur circa illicita, aut impertinentia. Et hæc, si fiat per cogitationem, diffundentem se ad cognitionem imperinentium, dicitur *Curiositas*; si vero per locutionem, dicitur *Verbositas*: & si per inquietudinem corporis, quando scilicet aliquis per inordinatos membrorum motus vagacitatem indicat mentis, tunc dicitur *Inquietudo*.

TRA-

TRACTATUS IV.

DE

VIRTUTIBUS THEOLOGICIS

I. **J**ustitia Christiana generatim duo involvit, fugam scilicet peccatorum, & actionem bonorum operum; juxta quod dicitur *Psal. 36. Declina a malo, & fac bonum.* Et *Isaia cap. 1. Quiescite agere perverse, discite bene facere.* Quia igitur præcedenti Tractatu visum est de peccatis, superest, ut per spectata peccatorum malitia, Virtutum excellentia, decor, & natura declaretur; atque earum imprimis, quæ cæteras antecellunt, uti sunt Virtutes Theologicæ, sic dictæ, quia Deum pro suo immediato objecto respiciunt. Porro Tractatus de Virtutibus Theologicis celebris est, atque ob sui utilitatem, simul ac necessitatem, non solum in Theologia speculativa, sed etiam Morali communiter examinatur.

DISTINCTIO I.

De Virtutibus Theologicis generatim.

QUÆSTIO I.

Quid, & quotuplex sit tum Virtus ut sic,
tum Theologica?

SUMMARIUM.

1. *Justitia Christiana involvit duo: quæ?*
2. *Virtutis nomen varie accipitur.*
Et quomodo in proposito?
3. *Virtus quid?*
4. *Sumitur magis proprie pro habitu.*
5. *Virtus ut sic tripliciter dividitur.*
6. *Virtutes intellectuales, & morales, quid?*
7. *Virtutes infusæ & acquisitæ dantur, & quid sint?*
8. *Virtus Theologica, quid?*
9. *Virtutes Theologicæ quomodo differant a Moralibus?*
10. *Religio, quomodo respiciat Deum?*
11. *Tres tantum sunt Virtutes Theologicæ.*

2. **P**RO clariori resolutione præmittendum, quod nomen Virtutis latissime spectatum varias habeat significationes. Et inprimis quandoque Virtus accipitur pro quacunque perfectione, præsertim ea, quæ in vi seu facultate operandi consistit. Sic *Psal. 32.* dicitur: *Verbo Domini cæli firmati sunt, & spiritu oris ejus omnis virtus eorum.* Sic econtra membra languida hominis, dicuntur esse destituta omni virtute sua. Deinde nomen Virtutis sumitur nonnun-

Quest. I. Quid, & quotuplex sit tum Virtus &c. 115
nunquam pro effectu seu opere, quod per
excellentem vim operativam attingitur, seu ef-
ficitur: sic *Marc. c. 6.* dicitur de Christo: *Non*
poterat ibi virtutem ullam facere. Sed hæ Vir-
tutis acceptiones nostro proposito parum deser-
viunt. Tertio igitur, & magis ad propositum,
Virtus accipi solet, vel pro actu, sive opera-
tione moraliter bona; ut est actus Fidei, Spei,
& Charitatis Divinæ, actus humilitatis, pa-
tientię, & hujusmodi: in quo sensu D. Au-
gustinus *l. 2 De libero arbitrio, cap. 19.* dixit:
Virtutem esse bonum usum liberi arbitrii. Vel
pro habitu, seu facilitate & promptitudine qua-
dam, inclinante ad ejusmodi bonam operatio-
nem: & hæc posterior est magis propria Vir-
tutis acceptio, de qua loquendo, sit

3. CONCL. I. *Virtus generatim sumpta,*
est habitus perficiens substantiam intellectua-
lem, & ad bonam operationem inclinans. Ita
in re communis Doctorum. Unde & Aristo-
teles *2. Ethic. cap. 6.* dixit, quod Virtus ho-
minis aliud non sit, quam habitus, ex quo &
bonus homo ipse efficitur, & bonum ejus opus:
sive, ut verbis ejusdem utamur, *virtus est, quæ*
facit habentem, & opus ejus bonum. Et in hoc
sensu virtus opponitur vitio; nam vitium red-
dit habentem malum, & opus ejus malum.

4. Dicitur I. *Habitus.* Quamvis enim Vir-
tus quandoque sumatur pro ipsomet actu vir-
tuoso, ut proxime dictum est; communius ta-
men, & magis proprie, accipitur pro habitu,
ad eliciendos ejusmodi actus bonos inclinante:
neque enim illico solet dici virtuosus, tempe-
rans,

rans, vel mansuetus &c. qui unum vel alterum actum virtutis temperantiæ, vel mansuetudinis elicit, sed qui ex actibus illis jam frequentatis acquisivit habitum, sive promptitudinem quamdam sic operandi. Dicitur II. *Perficiens substantiam intellectualem*: quia Virtus proprie accepta non datur in brutis, aut rebus inanimatis, sed in homine duntaxat, & Angelis, perfectissime autem in DEO. Dicitur III. *Et ad bonam operationem inclinans*: quia sicut generaliter habitus inclinant ad actus sibi correspondentes prompte atque faciliter eliciendos, ita & Virtus jam habituata, seu radicata in homine.

¶ 5. CONCL. II. Virtus generatim dividitur tripliciter, nimirum ex parte subjecti in Virtutes intellectuales & morales, & ex diversitate causæ efficientis in infusas & acquisitas, & ex diversitate objecti in Theologicas & Morales. Ita communis, idque probatur inductione.

¶ 6. In primis enim *Virtutes intellectuales* sunt eæ, quæ intellectum, in quo subjectantur, perficiunt: & tales juxta Aristotelem 6. *Ethic. c. 3.* sunt quinque, videlicet Intellectus, Scientia, Sapiëntia, Ars, & Prudentia, nam hæ spectant ad intellectum, in eoque subjectantur: quibus addi potest Fides infusa & Theologica, quam Philosophus ignoravit. Verum de his (dempta Prudentia, & Fide, de quibus infra suo loco) melius agitur in Philosophia. *Virtutes morales*, prout contra distinguuntur ab intellectualibus, dicuntur, quæ subjectantur in appetitu rationabili (hoc est, in voluntate) & versantur circa dirigendos mores, atque juxta dictam rectæ rationis moderantur, & dirigunt affe-

Quæst. I. Quid, & quotuplex sit tum Virtus &c. 117
affectus animi nostri. Et hujusmodi virtus moralis tum ab Aristotele 2. *Ethic. cap. 6.* & Doctore nostro 3. *dist. 36. quæst. un. §.* Dicitur tum ab aliis passim definitur dicendo : *Virtus est habitus elevatus in mediocritate consistens, quoad nos determinata ratione, prout definierit sapiens.*

7. Deinde dari Virtutes infusas, & acquisitas, patet ex eo : quia cum Virtutes nobis a natura non insint, imo defacto ; ac post lapsum primi parentis nostri Adæ, cogitationes hominum potius intentæ sint ad malum ab adolescentia sua ; hinc duæ generatim sunt causæ effectivæ Virtutum, videlicet Deus per infusionem earum, & proprium exercitium hominis, quo quilibet sibi comparat quosdam habitus virtuosos. Proinde & juxta hoc duplex principium effectivum, Virtutes ut sic recte dividuntur in infusas, & acquisitas. Et quidem *Virtutes infusæ* dicuntur eæ, quæ nobis a Deo immediate infunduntur ; ut sunt habitus Fidei, Spei, & Charitatis, qui etiam parvulis in Sacramento Baptismatis divinitus infunduntur ; ut taceantur eæ Virtutes, quæ Angelis, & primis nostris Parentibus in sua creatione a Deo infusæ fuerunt. *Virtutes acquire* econtra sunt, quæ nostra industria nostrisque frequentatis actibus comparantur, seu acquiruntur : ut sunt habitus Temperantiæ, Mansuetudinis, & hujusmodi : nam ut inquit Philosophi, *ex frequentatis actibus fit habitus.* Cæterum de tertio membro datæ divisionis in Virtutes Theologicas, & Morales, mox amplius dicitur ; hinc sit

8. CONCL. III. *Virtus Theologica* ut sic recte
de-

118 *Tract. IV. De Virtutibus Theologicis Dist. I.*
describitur, dicendo: Virtus Theologica est
virtus a Deo infusa, cujus principalis actus ten-
dit in Deum tanquam objectum immediatum.
Ita in re Doctores communiter. Dicitur in pri-
mis, *Virtus a Deo infusa*: nam Virtutes Theo-
logicae, prout sumuntur pro habitu, infun-
duntur homini a Deo in Sacramento Baptismi.
Et additur, *cujus principalis actus tendit in Deum*,
quia non est necesse, ut omnis ejus actus im-
mediate tendat in Deum; nam actus ille, quo
quis credit revelationem Divinam, Mundum
esse creatum in tempore, canem Tobiae in hu-
jus adventu movisse caudam suam *Tob. cap. II.*
est quidem actus Fidei, non tamen tendit in
Deum immediate, sufficit proinde ad ratio-
nem Virtutis Theologicae, quod actus ejus
principalis sic immediate tendat in Deum, ut-
pote in quem credimus, quem consequi spe-
ramus, quem super omnia amamus.

9. Ceterum per illa verba *tanquam objectum
immediatum*, assignatur differentia Virtutum
Theologicarum a moralibus; proveniens ex
diversitate objecti. Siquidem Virtutes Theo-
logicae habent pro suo immediato objecto De-
um, in quem earum actus principalis tendit,
tanquam in objectum terminativum *Quod*: se-
cus autem in Virtutibus Moralibus, puta in
Religione, Temperantia, Misericordia, & aliis
hujusmodi: nam hae pro suo immediato obje-
cto non habent Deum, sed vel cultum DEO
exhibendum, vel passiones moderandas, aut
miseriam indigentium sublevandam &c. Quam-
vis & hae saltem mediate ac remote tendant in
Deum,

Quest. I. Quid, & quotuplex sit tum Virtus &c. 119
Deum, propter quem tales actus boni eliciuntur.

10. Si dicas. Religio etiam immediate respicit Deum, utpote cui defert cultum debitum, Eumque honorare satagit; ergo. Resp. claritatis gratia distinguendo antecedens: Religio respicit Deum ut objectum immediatum, ac terminativum *Quod*, negatur; ut objectum *Cui*: conceditur antecedens, sed negatur consequentia. Quia Virtutes Theologicæ respiciunt Deum ut objectum *Quod*, & quidem principaliter (nam actus principalis earum est, credere Deum esse, sperare Deum consequi in æterna beatitudine, Deum super omnia amare) Religio vero pro objecto *Quod* respicit cultum Deo deferendum, ipsum vero Deum respiciuntaxat ut objectum *Cui*, cui videlicet cultum illum deferre laborat.

11. CONCL. IV. Tres tantum dantur Virtutes Theologicæ, videlicet Fides, Spes, & Charitas, & non plures. Ita omnes Theologi; nam prædictis tribus duntaxat convenit definitio Virtutis Theologicæ proxime allata. Hinc & Apostolus 1. *Corinth.* 13. has tres tantum enumerat, dicens: *Nunc autem manent Fides, Spes, Charitas, tria hæc.* Et Concil. Trid. Sess. 6. c. 7. de his tribus solummodo mentionem facit, dum inquit: *Unde in ipsa justificatione cum remissione peccatorum hæc omnia simul infusa accipit homo per Jesum Christum, cui inseritur, fidem, spem & charitatem.* Quo tamen non obstante quælibet harum Virtutū Theologicarum distinguitur in habituales, & actuales; per hanc intelligendo actua.

120 *Tract. IV. De Virtutibus Theologicis Dist. I.*
actuale exercitium, sive actum ipsum Fidei, vel
Charitatis; per illam vero habitum istarum Vir-
tutum divinitus nobis infusum.

QUÆSTIO II.

De perfectione & cessatione Virtutum
Theologicarum, & an habeant medium?

S U M M A R I U M.

12. *Virtutes Theologicæ sunt perfectiores Moralibus.*
13. *Inter Theologicas quæ sit perfectior?*
14. *Charitas amittitur per omne peccatum mortale, non Fides & Spes.*
15. *Hæ tamen tunc informes sunt, non vivæ.*
16. *In Beatis manet Charitas, non Fides, & Spes.*
17. *Virtutes consistunt in medio, vel formaliter, vel tantum materialiter.*
18. *Et habent medium vel ex parte objecti, vel solum ex parte actus.*
19. *Virtutes Theologicæ, an, & quomodo habeant medium?*

12. **C**ONCL. I. Virtutes Theologicæ sunt perfectiores omnibus Virtutibus Moralibus. Ita communis: nam Theologicæ habent perfectius objectum, videlicet ipsummet Deum.

13. **C**ONCL. II. Inter ipsasmet Virtutes Theologicas omnium excellentissima est Charitas, deinde Spes; non obstante, quod ordine generationis Fides præcedat Spem, & hæc Charitatem. Ita communis omnium, cum Doctore Angelico 1. 2. q. 62. art. 3. & desumitur ex illo

Quæst. II. De perfect. & cessatione Virtutum Sc. 121

illo 1. Corinth. 13. Nunc autem manent Fides, Spes, Charitas, tria hæc: major autem horum est Charitas. Accedit ratio: quia Charitas nos perfectius conjungit Deo, quam Fides, & spes. Imo Charitas est mater omnium Virtutum, ac sine ea cæteræ Virtutes non sunt meritoria, nec profunt de condigno ad vitam æternam, juxta illud Apostoli 1. Corinth. 13. Et si habuero omnem fidem, ita ut montes transferam, Charitatem autem non habuero, nihil sum. Et si distribuero in cibos pauperum omnes facultates meas, & si tradidero corpus meum, ita ut ardeam, Charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest.

14. CONCL. III. Charitas amittitur quidem per quodlibet peccatum mortale, non tamen semper Fides & Spes. Ita omnes Theologi. Nam Charitas defacto est impossibilis cum quolibet peccato mortali, ac per illud demeritorie destruitur: habitus vero infusus Fidei amittitur per oppositum actum Infidelitatis, & Spes per actum Desperationis.

15. CONCL. IV. Fides & Spes, quando in peccatoribus reperiuntur sine Charitate, non obstante, quod in propria sua specie sint perfectæ, nihilominus sunt informes, non vivæ, ac imperfectæ in tantum, quia non perducunt ad beatitudinem. Ita Doctor Subtilis 3. dist. 36. §. De tertio, idque desumitur tum ex verbis Apostoli 1. Corinth. 13. proxime relatis: tum ex illo ad Galat. 5. ubi dicitur: in Christo JESU neque circumcisio aliquid valet, neque præputium, sed fides, quæ per Charitatem operatur. Et in

I

hoc

Anacl. Reiffenstuel, Theol. Tom. II.

122 *Traçt. IV. De Virtutibus Theologicis. Dist. I.*
hoc sensu D. Augustinus lib. 15. de Trinitate cap.
18. ait : *Sine Charitate quippe Fides potest quidem
esse, sed non & prodesse.* Et lib. 14. de Civitate
Dei cap. 9. *Sic igitur fides est quidem sine Char-
tate, sed non perfecta virtus.*

16. CONCL. V. In Patria, seu in Statu glo-
riæ cœlestis, non remanet in Beatis Fides &
Spes, bene tamen Charitas. Ita omnes Docto-
res. Probatur hoc inprimis de Fide : quia Fi-
des est solum de illis rebus, quæ non videntur ;
unde D. Augustinus *Serm. 27. De verbis Aposto-
li*, ait : *Quid est Fides? Credere, quod non vides.*
Atqui Beati vident Deum semper, ac intuiti-
ve; ergo non possunt amplius in Deum cre-
dere. Confirmatur : quia, ut inquit Aposto-
lus 1. Corinth. 13. *Videmus nunc per speculum in
enigmate, tunc autem facie &c. Cum autem ve-
nerit, quod perfectum est, evacuabitur, quod ex
parte est.* Probatur idem de Spe : quia ut ait
Apostolus Rom. 8. *Spes quæ videtur, non est spes :
nam quod videt quis, quid sperat?* atqui Sancti
in cœlis vident id, quod est objectum Spei,
scilicet Deum, Eoque perfecte fruuntur; er-
go amplius non sperant. Quod autem in Bea-
tis maneat Charitas, certum est, juxta illud
1. Corinth. 13. *Charitas nunquam excidit. Un-
de Sancti in cœlis perfectissime amant Deum.*

17. Quantum attinet ad posteriorem partem
Quæstionis, est præmittendum, quod Virtu-
tes varie possint intelligi consistere in medio,
videlicet formaliter, & secundum se, vel dun-
taxat

taxat materialiter. *Formaliter*, & secundum se, *virtus consistit in medio*, quando ipsemet habitus virtutis inter duos extremos habitus vitiosos sibi oppositos versatur, prout Liberalitas mediat inter Avaritiam, & Prodigalitatem; nam quodlibet horum vitiorum extreme opponitur Liberalitati: Avaritia quidem per defectum, sumptus etiam necessarios non faciendo; Prodigalitas vero per excessum, expendendo bona sua in sumptus non necessarios. *Materialiter* dicitur *virtus consistere in medio*, quando ex una quidem parte contingit formaliter peccari contra illam virtutem; ex altera vero parte non sic, sed solum per oppositionem ad aliam virtutem ob certas rationes & circumstantias: sic Temperantia mediat inter Intemperantiam in cibo & potu, & inter Inediam: nam Inedia, per quam quis voluntarie se interficit, formaliter non opponitur Temperantiæ, sed Charitati erga se ipsum.

18. Alio adhuc modo Virtutes possunt intelligi habere medium, nempe vel ex parte objecti; vel solum ex parte actus. Priori modo contingit, Virtutes habere medium, quando objectum actus virtuosi ita requirit medium, ut neque certam mensuram ejus excedere, neque ab eadem deficere possit: sic fit in virtute Temperantiæ, quæ salvatur in mediocritate cibi & potus sumendi, ita ut neque minus sumatur, quam exigit natura juxta præscriptum rectæ rationis. Posteriori modo Virtus intelligitur habere medium, quando virtus non petit cer-

124 *Tract. IV. De Virtutibus Theologicis. Dist. I.*
tum modum ex parte objecti observandum, bene tamen in actibus circa illud versantibus, ne scilicet alio modo, quam oportet, exerceantur: sic amor Dei consistit in medio; nam non potest excedere ex parte objecti (Deus enim est dignus omni amore) bene tamen ex parte actus, volendo scilicet amorem Dei elicere illicito modo, v. g. occidendo se ipsum.

19. CONCL. VI. Virtutes Theologicae habent quidem suo modo medium, quod possunt, ac debent observare; non tamen habent medium ex parte objecti sui formalis, sed solum ex parte actus, sive exercitii earum. Ita communis; idque suadetur ex illo vulgato dicto: *Virtus consistit in medio.* Hinc, *Isaia cap. 30.* dicitur: *Hæc est via, ambulate in ea, & non declinetis neque ad dextram* (scilicet per excessum) *neque ad sinistram* (nempe per defectum) qualia etiam habentur *Deutr. 5. & Proverb. 4.* Et *D. Apostolus Rom. 12.* generatim præcipit, *Non plus sapere, quam oportet sapere.* Accedit ratio: quia in exercitio Virtutum Theologicarum potest dari non solum defectus, prout fit in omissione talium actuum tempore argenti præcepti (ut taceamus vitia extreme opposita per defectum, nempe Infidelitatem, Desperationem, & Odium Dei) sed etiam excessus, si actus illi fiant modo indiscreto, & *plus quam oportet, sapere* volendo; prout fieret, se ipsum ob amorem Dei putativum interficiendo aut eidem immolando filium suum, prout olim fecerunt Gentiles.

DISTIN.

Quæst. I. Quid sit Fides, & quod objectum ejus? 125

DISTINCTIO II.

De Fide.

QUÆSTIO I.

Quid sit Fides, & quod objectum ejus?

SUMMARIUM.

1. Fidei nomen varie accipitur.
2. Aliæ Fidei acceptiones,
3. Fides supernaturalis actualis,
4. Et habitualis, quid?
5. Objectum materiale Fidei, quod?
6. Objectum Fidei complexum, & incomplexum, quid?
7. Corollaria.
(a) Dist. 3. quæst. 5.
8. Objectum formale Fidei est veracitas Dei.
9. Plebeji, quomodo credant ob propositionem Con-
cionatoris?
10. Evangelio non crederem, nisi me Catho-
licæ Ecclesiæ commoveret Auctoritas,
quomodo intelligendum?

I. **STYLO** receptissimo inter Virtutes Theo-
logicas primo loco ponitur Fides, non
quod ea sit dignior cæteris, sed quia, ut inquit
Concilium Trid. Sess. 6. cap. 8. *Fides est huma-
næ salutis initium, fundamentum, & radix om-
nis justificationis*: quod intelligendum de Fide
supernaturali, & Theologica. Siquidem ge-
neratim Fidei nomen varie sumitur, quandoque

126 *Tract. IV. De Virtutibus Theologicis. Dist. II.*
pro Fidelitate seu veritate in servandis promissis: in quo sensu is dicitur servare Fidem, qui stat suis promissis. Deinde pro conscientia, seu dictamine ejus: sic accipitur *Rom. 14. Omne quod non est ex fide* (id est, quod est contra dictamen conscientiae) *peccatum est.* Quo modo etiam in Jure dicitur quis bonae fidei possessor, qui bona conscientia quidpiam possidet, credens, illud esse suum. Tertio, Fides, quandoque sumitur pro fiducia consequendi rem desideratam, aut promissam: prout accipitur *Matth. 14. Modice fidei, quare dubitasti?* Et *Jacobi cap. 1. Postulet autem in fide nihil hesitans.* Quamvis hunc locum multi Doctores non absque fundamento accipiant de ipso actu Fidei Theologicae, seu assensu credulitatis Divinarum promissionum, cujus effectus est praedicta fiducia, juxta illud *Marcicap. 11. Omnia, quaecunque petitis, credite, quia accipietis.*

2. Rursus aliquando fides accipitur pro objecto fidei, juxta illud Symboli S. Athanasii: *Hæc est fides Catholica;* id est, Articuli Fidei Catholicae, seu objecta materialia ejus. Ultimo tandem, & proprie, ac quantum ad propositum, accipitur Fides pro Virtute intellectuali, & quidem Theologica, qua creditur aliquid propter auctoritatem Dei illud revelantis. Et dicitur, *propter auctoritatem DEI:* non enim hic loquimur de Fide humana, qua aliquid creditur propter auctoritatem hominum illud affirmantium; sed sermo est solummodo de Fide Divina, de qua Apostolus *ad Heb. 10.* dicit: *Justus ex fide vivit.* His prænotatis, sit

Quest. I. Quid sit Fides, & quod objectum ejus? 127

3. CONCL. I. *Fides supernaturalis actualis* est actus supernaturalis, quo quis concurrente simul gratia Divina excitante, & collustrante assentitur alicui propositioni ex eo, quia Deus summe verus ipsam revelavit. Ita in re communis. Siquidem motivum Fidei actualis est veracitas Dei, quidpiam nobis revelantis: nam quia Deus, qui nec fallere potest, nec falli, hoc aut illud hominibus revelare dignatus est, hinc Fide Divina credimus, illud esse verum.

4. CONCL. II. *Fides supernaturalis habitua-*lis est virtus divinitus nobis infusa, & donum Dei, quo firmiter assentimur iis omnibus, quæ a Deo nobis revelata sunt, quatenus sunt revelata. Ita communis Doctorum. Neque enim differt hæc definitio ab ea, quam affert S. Paulus Apost. ad Heb. 11. dicens: *Est autem fides sperandarum substantia rerum, argumentum non apparentium*, nam *ly argumentum non apparentium*, indicat totam naturam Fidei in data definitione clarius explicatam: *argumentum enim* idem est, ac firma adhæsiō intellectus: *ly non apparentium* &c. denotat, quod talis firma & infallibilis adhæsiō intellectus nitatur certitudine revelationis Divinæ, factæ de iis, quæ quidem nondum videmus, speramus tamen consequi in cælis. Unde additur, *sperandarum substantia rerum*: quibus verbis partim nobis indicatur primarium objectū Fidei, qui est Deus, quemque pie vivendo in cælis consequi speramus: partim vero manifestatur quædam Fidei proprietas, utpote quæ debet esse certa & infallibilis, unde appellatur *substantia*: simulque

128 *Tract. IV. De Virtutibus Theologicis. Dist. II.*
est fulcrum Spei Christianæ, nam quæ speramus,
fide Divina fiunt nobis certa.

5. CONCL. III. Objectum materiale primarium incomplexum Fidei, est solus Deus; quamvis omnes aliæ a Deo nobis revelatæ propositiones spectent ad objectum materiale, minus tamen principale, & complexum fidei Divinæ. Ita rursus Theologi communiter. Ratio primæ partis est: quia, ut inquit D. Augustinus *lib. 4. de Civitate Dei. cap. 20. Fidei primum, & maximum officium est, ut in verum credatur Deum.* Accedit, quod inter omnia credibilia omnium maximum, atque præstantissimum sit ipsemet Deus; utpote qui est ens infinitum, & summe bonum, & ad cuius cognitionem omnia cætera credibilia referuntur: atqui hoc intelligitur per objectum primarium materiale Fidei; ergo. Hinc in Symbolo Apostolorum mox a principio dicitur: *Credo in Deum &c.* & postmodum pro clariori ejus cognitione cæteri Articuli subjunguntur.

6. Altera pars ex eo patet: quia per objectum materiale Fidei intelligitur illud, quod est credendum fide Divina, præsertim quando per auctoritatem Ecclesiæ nobis constat de tali revelatione a Deo facta; ergo etiam omne istud spectat ad objectum materiale. Et additur, *complexum*: nam per *Objectum Fidei complexum* intelligitur tota propositio objectiva divinitus revelata, cui assentimur mediante actu Fidei: per *incomplexum* vero intelligitur subjectum, & prædicatum talis propositionis divinitus revelatæ.

Quest. I. Quid sit Fides, & quod objectum ejus ? 129

7. Infertur proinde, quod ad objectum materiale Fidei spectet imprimis Deus, ejusque existentia, & Myſterium SS. Trinitatis. Deinde creatio Mundi, & redemptio generis humani per Christum facta. Insuper quidquid in S. Scriptura, seu Libris Canonicis continetur : nam quamvis eorum aliqua parum videantur ad Dei cognitionem facere, ut, quod canis Tobiae caudā moverit, quod Saul quæſierit asinas, & hujusmodi ; nihilominus quia & hæc a Spiritu sancto in Sacris Litteris nobis sunt revelata, pertinent ad objectum materiale, minus tamen principale Fidei, suntque credenda propter auctoritatem Divinæ veritatis, ac revelationis. Insuper spectant ad objectum materiale Fidei ea, quæ ex Traditione Apostolica nobis Ecclesia proponit credenda, ut dicetur inferius. (a)

8. CONCL. IV. Objectum formale & motivum Fidei supernaturalis, est prima & infallibilis veracitas Dei, seu veritas ejus in revelando. Ita Doctor Subtilis *Quest. 1. Prologi.* cum Scotistis, & multis aliis. Ratio est : quia ideo credimus Fide Divina articulis Fidei, quia Deus eos nobis revelavit, & ideo credimus Deo revelanti, quia est prima veracitas ; ergo veracitas Dei revelantis est ratio motiva Fidei Divinæ, & consequentur ejus objectum formale.

9. Nec dicas. Plurimi de plebe credunt articulis Fidei, non ex motivo veritatis Dei revelantis, sed ob propositionem Concionatoris, vel Ecclesiæ Catholicæ : atqui hi eliciunt ve-

130 *Tract. IV. De Virtutibus Theologicis. Dist. II.*
ros actus Fidei Divinæ; ergo. Respondetur
enim, distinguendo majorem: credunt articu-
lis Fidei, ob solam propositionem Concionato-
ris, aut Ecclesiæ, negatur; credunt ob hanc, &
simul implicite apprehensam revelationem ve-
racissimam Dei, conceditur major: & eodem
modo distincta minori, negatur consequentia.
Siquidem dum homines simpliciores credunt
articulis Fidei, sibi per Concionatores atque Ec-
clesiam propositis, simul apprehendunt, id a
Deo fuisse revelatum, ob cujus infallibilem ve-
racitatem credunt auditis, ac propositis per Ec-
clesiam & Concionatores. Nam, ut dicitur
Rom. 10. Fides ex auditu, auditus autem per
Verbum Christi. Et 1. Thess. 2. Quoniam, cum ac-
cepissetis Verbum auditus DEI, accepistis illud non
ut verbum hominum, sed sicut est vere Verbum
Dei. Occasione cujus proinde.

10. Quæritur, quomodo sit intelligendum il-
lud dictum S. Augustini *lib. contra Epist. Funda-*
menti cap. 5. Ego vero Evangelio non crederem,
nisi me Catholica Ecclesiæ commoveret auctoritas.
Unde est communis praxis Fidelium, qui cre-
dunt, quidquid Sancta Mater Ecclesia creden-
dum proponit? Resp. hoc ex eo fieri, non
quod Ecclesiæ auctoritas sit objectum formale
Fidei, seu ratio motiva credendi (hæc enim
est sola veracitas Dei, quidpiam revelantis)
sed quia Ecclesiæ auctoritas est ratio nobis pro-
ponens, seu ostendens objecta credendi. Nam
per Ecclesiam proponuntur, ac exhibentur
nobis illi Articuli, qui sunt credendi, atque
per

Quæst. II Quænam puncta Fidei sint necessario Sc. 131
per ipsam sive libri Canonici Sacræ Scripturæ,
sive Traditiones Apostolicæ determinantur, at-
que declarantur, quod sint a Deo revelati, &
a Spiritu Sancto dictati, vel a Christo ore tenus
Apostolis traditi, atque per Apostolos posteris:
sicque fit, quod hi potius, quam alii per Hæ-
reticos, vel apocryphos libros jactitati, propter
infallibilem veracitatem Dei Fide Divina sint a
Fidelibus credendi. Quia igitur Spiritus San-
ctus in negotio tantimomenti non finit Eccle-
siam, dilectam suam Sponsam, errare, secu-
rissime, & absque ullo erroris periculo credun-
tur propter Dei veracitatem, & fide Divina
omnia ea, quæcunque Ecclesia nobis sic cre-
denda proponit. Et hoc innuunt citata S. Au-
gustini verba: *Evangelio non crederem, nisi me*
Ecclesiæ commoveret auctoritas: prout clare indi-
dicat ly commoveret.

QUÆSTIO II.

Quænam puncta Fidei sint necessario
explicite credenda.

S U M M A R I U M.

11. *Credere explicite, & implicite, quid?*
Fides explicita, & implicita, quæ?
12. *Salus animæ, prima, & ultimata.*
Necessitas medii, & necessitas præcepti,
quid?
13. *Fides tum habitualis, tum actualis, quomodo*
necessaria ad salutem?

14. *In-*

132 *Tracl. IV. De Virtutibus Theologicis. Dist. II.*

14. *Infantibus & perpetuo amentibus, non est necessaria fides actualis.*

15. *Necessitas explicite credendi aliquos Articulos non est equalis respectu omnium.*

16. *Fides explicita de existentia DEI, & ut Remuneratoris, requiritur necessitate medii.*

17. *Idem affirmant multi de Mystério SS. Trinitatis, & Incarnationis Verbi.*

18. *Notabilis objectio solvitur.*

19. *Dicta solutio propugnatur, & objectio retorquetur.*

20. *Cognitio, & fides ex puris naturalibus non iuvat ad justificationem.*

21. *Aliud est, explicite credere; aliud, explicite scire Articulos Fidei.*

22. *Non pauci tenent oppositam sententiam.*

23. *Quenam teneantur Fideles explicite credere necessitate præcepti?*

** Item an Virginitas perpetua B. Virginis, & quenam circumstantiæ circa Passionem, Resurrectionem, & Ascensionem Christi explicite credenda? Addit.

** An sufficiat Symbolum tantum tenere memoria, & non intelligere sensum ejus? vel e converso, utrum sufficiat scire solam substantiam in eo comprehensam?

24. *Doctrina notabilis quoad hoc.*

* Alia adhuc notabilis doctrina.

¶ **A**DVERTENDUM cum communi Doctorem, dupliciter nos posse credere Articulis Fidei, nimirum explicite, & implicite. *Credere*

dere explicite idem est, quod *distincte* & in particulari credere aliquod *Mysterium Fidei*; puta, quod Deus sit unus in *essentia*, & in personis *trinus*; quod Christus pro nobis sit passus, &c. Unde *Fides explicita* dicitur, per quam res divinitus revelata, in se, & sub propria ratione creditur: ut sit in allatis exemplis. *Implicite* vero credere idem est, ut alicui propositioni Fidei assentiri confuse, in communi seu universali, quatenus virtualiter continetur in alia propositione, quam *distincte* credimus: ut, si quis credat, quidquid sancta Mater Ecclesia credendum proponit; talis enim *implicite* credit omnes *Articulos Fidei*. Hinc *Fides implicita* appellatur, per quam credimus res in universali, seu prout in aliqua alia propositione continentur.

12. Notandum ulterius, quod duplex possit intelligi necessitas Fidei ad salutem animæ (sive primam, quæ est gratia sanctificans; sive ultimam, quæ est æterna gloria, seu visio beatifica in Cœlis) una *medii* seu *finis*, alia *præcepti*. *Necessitas medi*, seu *finis*, dicitur illa, qua quidpiam ita est necessarium ad finem, puta ad salutem animæ consequendam, ut sine eo, quamvis inculpabiliter omittatur, finis, v. g. animæ salus, obtineri non possit: sic in statu Evangelii Baptismus aliquis, nimirum vel Fluminis, vel fluminis, vel Sanguinis est necessarius ad vitam æternam, quia sine eo, etiam ex ignorantia invincibili, aut impotentia physica non suscepto, salus æterna obtineri non potest; uti patet in

parvulis in utero materno decedentibus. *Necessitas præcepti* dicitur ea, qua quidpiam sub obligatione præcepti necessario præstandum est ad consequendam salutem æternam, eo quod alioquin quis transgrediendo præceptum mortaliter peccaret, nisi excuset ignorantia, vel impotentia. Addunt Doctores tertium membrum, nempe *Necessitatem medii*, & *præcepti simul*: prout defaëto adultis hominibus necessarius est Baptismus Fluminis determinate ad salutem, casu quo possunt eum in re suscipere. His prænotatis, sit

13. CONCL. I. Fides non solum habitualis, sed & actualis, seu accepta pro ipso actu credendi aliquod supernaturale objectum, fuit omnibus, usum rationis habentibus, pro quocunque statu necessaria ad gratiam, & æternam gloriam consequendam, & quidem necessitate medii seu finis, adeo, ut ea prætermisssa salus animæ obtineri nunquam potuerit, nec possit, etiamsi inculpabiliter seu ex ignorantia invincibili non habeatur. Ita communis Theologorum, & patet ex illo *ad Heb. 11. sine fide impossibile est placere DEO: credere enim oportet accedentem ad DEUM, quia est, & inquirentibus se remunerator sit.* Quæ verba non solum de Fide habituali, quam solam suscipiunt parvuli in Sacramento Baptismatis, sed etiam de Fide actuali quorundam Mysteriorum quandoque ab adultis habenda, communiter intelliguntur a Doctoribus; idque ex se ipsis satis indicant. Hinc Innocentius XI. merito inter alias propositiones sequentem, ordine 16. damnavit

Quæst. II. Quenam puncta Fidei sint necessario Sc. 135
navit, *Fides non censetur cadere sub præceptum speciale, & secundum se.*

14. Dicitur notanter, *omnibus hominibus usum rationis habentibus.* Quia infantibus, ac perpetuo amentibus, non est necessaria Fides actualis, sed sufficit habitualis, id est, habitus Fidei supernaturalis in Sacramento Baptismatis infusus. Unde Concilium Trid. Sess. 7. can. 13. de Baptismo ait: *Si quis dixerit, parvulos, eo quod actum credendi non habent, suscepto Baptismo inter fideles computandos non esse: ac propterea præstare, omitti eorum Baptisma, quam eos non actu proprio credentes baptizari in sola fide Ecclesiæ, anathema sit.*

15. CONCL. II. Licet omnes Fideles teneantur explicite credere aliquos Articulos Fidei, hæc tamen necessitas non est æqualis respectu omnium. Ita Scotus 3. dist. 25. q. 1. & alii. Ratio est: quia Majores Ecclesiæ, ut Prælati & præsertim Episcopi, tenentur habere fidem magis explicitam Mysteriorum Fidei Catholicæ, utpote qui subditos suos ex officio instruere tenentur de rebus Fidei. Minores vero, præsertim rudiores & simpliciores, de necessitate non tenentur omnes & singulos Articulos explicite & distincte credere, sed sufficit, principales credere explicite (quinam autem hi sint, mox dicetur) cæteros vero credere implicite, seu in generali, credendo, quidquid Ecclesiæ credendum proponit.

16. CONCL. III. Fides explicita de existentia veri Dei, & quod Is sit justus remunerator, decernens præmia justis, & improbis
sup-

supplicia, omnibus adultis usumque rationis habentibus, est necessaria ad salutem necessitate medii. Ita communis Doctorum, & desumitur ex citatis illis verbis Apostoli *Heb. 11. Sine fide impossibile est placere DEO: credere enim oportet accedentem ad DEUM, quia est, & inquirentibus se remunerator sit.* Hinc Innocentius XI. merito inter alias sequentem, ordine 22. Propositionem damnavit: *Non nisi fides unius DEI necessaria videtur necessitate medii, non autem explicita Remuneratoris.*

17. CONCL. IV. Insuper multi Doctores volunt, necessario esse explicitè credendum necessitate medii Mysterium SS. Trinitatis, nec non Mysterium Incarnationis, nempe Filium DEI esse pro nobis incarnatum, Christumque esse verum Deum & hominem. Ita sentit Sanchez *lib. 2. in Decalog. cap. 2. n. 8. & seqq.* citans pro hac sententia D. Thomam, Gabrielem, Molinam, Valentiam; idemque tenent Mastrius, Sannig, Filliucius, Bassæus, alique plures. Rationem dant: quia hæc duo Mysteria sunt fundamentum totius nostræ salutis. Nam in nomine SS. Trinitatis confertur Baptismus, sine quo nemo potest salvari: per Christum vero sumus salvati, atque redempti, Ipseque simul est verus Deus; verique Dei Filius, per quem creati sumus.

18. Nec obstat (inquiunt) quod multi Gentiles, quin & adulti prius in infantia baptizati, v. g. pueri in sylvis enutriti, & paulo post acquisitos annos discretionis morientes, aut muti
&

Quæst. II. Quanam puncta fidei sint necessario Sc. 137
& surdi a nativitate, invincibiliter ignorent hæc
Myſteria utpote nunquam ſibi propoſita. Reſp.
enim, tales non damnari propter peccatum
Infidelitatis, ſed vel propter peccatum origi-
nale, vel propter alia peccata contra Legem
Naturæ commiſſa. Quod ſi verò quis eorum
jam baptizatus nunquam mortaliter peccave-
rit, ad Divinam providentiam pertinet, ut vel
ſpeciali lumine ſupernaturali interius illuſtre-
tur, vel ab aliquo alio hæc Fidei Myſteria eidem
proponantur, ut explicite credere poſſit; prout
in ſimili factum legitur Eunucho Reginae Can-
dacis *Actor. cap. 8.* & Cornelio Centurioni.
Actor. 10.

19. Neque hæc reſponſio cuiſpiam rara, vel
voluntarie data videatur. Siquidem allata in-
ſtantia non ſolum urget contra ſententiam, ad-
mittentem, quod explicite credendum ſit ne-
ceſſitate medii Myſterium SS. Trinitatis, & In-
carnationis Dominicæ; ſed ea etiam ſolvenda
eſt ab omnibus Theologis, utpote qui juxta
noviſſimum Decretum Innocentii XI. *num. 16.*
allegatum, admittere tenentur, quod Fides ex-
plicita *unius DEI ut Remuneratoris* ſit neceſſaria
ad ſalutem neceſſitate medii. Nam pariter
quæritur, quomodo explicite poſſit credere in
Deum ut Remuneratorem, ſicque ſalvari mu-
tus & ſurdus a nativitate, aut puer jam bapti-
zatus, ſed poſt acquiſitos annos diſcretionis il-
lico moriens, qui de æterna retributione, atque
de Deo ut Remuneratore, invincibiliter nihil

K

nun-

138 *Tracl. IV. De Virtutibus Theologicis. Dist. II.*
unquam audivit, imo (loquendo de illo furdo)
neque audire potuit?

20. Nec juvat dicere, talia lumine naturali
posse cognosci. Nam (si non detur responsio
proxime allata) contra est: quia vel Deum ut
Remuneratorem non licet naturali ratione co-
gnoscere, vel si hoc fieri possit (prout natura-
liter potest cognosci, atque demonstrari existen-
tia Dei) tamen istud non sufficit ad salutem,
juxta cit. Decretum Innocentii XI. in quo pa-
riter sequens, ordine 23. Propositio, damna-
ta legitur: *Fides late dicta ex testimonio creatu-
rarum, similive motivo ad justificationem suffi-
cit.* Et merito hæc Propositio est damnata:
nam, ut loquitur Concilium Trid. *Sess. 6. cap.*
*8. Fides est humane salutis initium, fundamen-
tum, & radix omnis justificationis:* atqui hu-
jusmodi initium, fundamentum & radix, ne-
quit haberi ex puris naturalibus: quidquid olim
contradixerint Pelagiani & Semipelagiani hæ-
retici; ergo.

21. Addunt tamen Auctores hujus sententiæ,
quod aliud sit, *explicite credere* Articulos Fidei;
& aliud, *explicite scire*, ita ut quis interroga-
tus possit rationem reddere de prædictis Myste-
riis Fidei: primum enim necessarium est neces-
sitate medii, non secundum. Insuper (inqui-
unt) sufficit, hujusmodi Articulos & Mystera
Fidei cognoscere saltem secundum substantiam,
imo si quis tam hebes sit, ac obtusus ingenio,
ut non possit hos omnes Articulos capere secun-
dum substantiam, sufficit, si saltem assensum
præbuerit hujusmodi Articulis ad salutem ne-
cessariis,

Quæst. II. Quænam puncta fidei sint necessario Sc. 139

cessariis, eosque crediderit, dum sibi proponebantur a Parocho, vel alio. Quia sic jam tales explicite credunt, licet non explicite sciant illos, ita ut interrogati possint apte respondere, & rationem reddere: hoc enim posterius non est necessarium ad salutem necessitate medii, sed solum necessitate præcepti, a qua tamen rudes excusantur ratione suæ impotentia. Bassæus. *ψ. Fides I. n. 11.* cum aliis.

22. Dicitur notanter in Conclusionem, *n. 17.* data: *Insuper multi Doctores volunt Sc.* Nam oppositam sententiam, videlicet hæc duo Mysteria Fidei non esse necessario credenda necessitate medii, sed duntaxat necessitate præcepti, etiam non pauci tenent: ut Lugo *disp. 12. de Fide n. 91. & seqq.* citans Medinam, Vegam, Suarez, Turrianum, pluresque alios; eamque non minus probabilem censet Layman *lib. 2. tract. 1. cap. 8. & Herincx disp. 7. de Fide n. 49.* Ratio horum est: quia necessitas illa medii post prædicationem Evangelii neque habetur clare ex S. Scriptura, neque ex traditione Patrum, neque ex ratione; nam tam rationes, quam testimonia S. Scripturæ, atque Sanctorum Patrum, commode intelliguntur de necessitate præcepti, non medii.

23. CONCL. V. Omnes Fideles, postquam ad rationis usum pervenerunt, tenentur necessitate præcepti explicite credere, & saltem quoad substantiam seu crasso modo scire Mysteria contenta in Symbolo Apostolorum, Orationem Dominicam, Sacramenta maxime necessaria, ut Baptismum, Eucharistiam, & Pœ-

140 *Traçt. IV. De Virtutibus Theologicis. Dist. II.*
nitentiam; reliqua vero tunc, quando quis ea
recepturus est, & v. g. Matrimonium initu-
rus, item Præcepta Decalogi, & Ecclesiæ. Ita
Doctores communiter. Quæ de causa omnes
ejusmodi Articuli, & materiæ, dicuntur *Pri-
ma Fidei Rudimenta*, quæ in Catechesibus publi-
ce circumferuntur in Ecclesia, & omnibus
proponuntur tanquam explicite credenda, &
scienda.

Additio

** Quamvis contenta in Symbolo sciri so-
lum debeant quoad substantiam, tamen non
sufficit symbolum istud tenere tantum memo-
ria, & non intelligere sensum ejus; cum id
perinde sit, ac nescire. Hos inter nescientes
computari possunt ignari Linguae latinæ, qui
tamen non callent Symbolum, nisi latine, ut
ait Herincx *Disp. 7. de Habitu & actu Fidei. N. 60.*
E converso non exigitur, ut Symbolum scia-
tur memoriter, dummodo sciantur quoad sub-
stantiam in eo comprehensa, ut de iis interro-
gatus quis possit apte respondere. Id enim,
& non plus ipse simplex textus Symboli, ac
Christi suave jugum, & ipse communis sensus
fidelium petunt. Itaque de SS. Trinitatis My-
sterio expresso in Symbolo sufficit scire, quod
in una natura Divina sint tres Personæ distin-
ctæ realiter, scilicet Pater, Filius, & Spiritus
Sanctus, quæ non sint tres Dii, sed unus tan-
tum Deus, vel, ut dicit Herincx, quod Pa-
ter sit Deus, Filius sit Deus, Spiritus S. sit
Deus, & tamen nequaquam sint tres Dii, sed
unus tantum Deus. De Incarnatione Verbi
Divi.

II. *Quæst. II. Quenam puncta fidei sint necessario Ec. 141*
Divini sufficit scire, quod Filius Divinus humanam carnem, & naturam ex Maria Virgine assumpserit, adeoque Christus sit verus Deus, verusque homo simul, conceptus sine opera maritali, per cooperationem Spiritus Sancti, & natus ex Maria Virgine. Tali modo discurrendum est fere de reliquis.

Dubitant tamen aliqui, an Virginitas perpetua B. Virginis, etiam post partum, ratione tertii articuli sit explicite credenda? Salmanticenses *Tom. 5. Cursus Theol. moralis* affirmant: quia hoc satis exprimitur in Symbolo, dum dicimus: *natum ex Maria Virgine*: cum enim absolute appellet Virginem, non debemus ea verba restringere ad determinatum statum, sed extendere ad omnem, id est, ante, in, & post partum: adde, quod hæc circumstantia Virginitatis perpetuæ in Deipara commendet maxime excellentiam Mysterii Incarnationis. Nihilominus huic responsioni contradicunt Azorius, Sanchez, Joann. Ponc. apud Herincx cit. N. 61.

Circumstantias Passionis *sub Pontio Pilato*, & Resurrectionis Christi *tertia die* Herincx, & Salmanticenses existimant non esse sciendas, & credendas explicite sub gravi obligatione: quia sunt levioris momenti, & parum conducunt ad excellentiam redemptionis generis humani, quamvis levem obligationem agnoscat noster Poncius *Dist. 25. in Comment. N. 101.* eo quod alias non fuissent positæ in Symbolo. Idem videtur

142 *Tract. IV. De Virtutibus Theologicis. Dist. II.*
detur esse de Sepultura Christi, ut loquuntur
Herincx & Salmanticenses, cum non sit cir-
cumstantia adeo gravis, sed solum pars articu-
li, quæ novam difficultatem non habet, servit-
que unice ad confirmandam veram mortem
Christi, & declarandam resurrectionem Eius-
dem, quæ utraque aliunde supponitur satis cre-
dita & cognita. Contra vero judicant Salman-
tenses circumstantiã *Crucifixionis* esse expre-
sse credendam, quia peculiariter per eam com-
mendatur opus Redemptionis humanæ, & ideo
hæc circumstantia singulariter prædicatur a S.
Paulo 1. Corinth. 1. *Prædicamus Christum cruci-
fixum.* Unde & alii asserunt, sub mortali de-
bere fideles scire se signare signo crucis.

Descensus Christi ad inferos est explicite sub
obligatione gravi credendus. Lugo, Salman-
tenses, Herincx, & alii contra Suarez, Ca-
stropalao, & alios; ratio est: quia descensus
ad inferos, five partes inferiores terræ fuit ab
Apostolis in Symbolo positus tanquam novus
peculiaris articulus, & non tanquam circum-
stantia alterius articuli: accedit, quod per hunc
descensum cognoscatur clarius Redemptionis
Christi universalitas, & efficacia, quæ usque
ad inferos penetravit, e manibus tenebrarum
& ex umbra mortis animas Sanctorum eru-
endo.

Pariter Sessio Christi ad Dexteram Patris est
explicite credenda, & scienda. Herincx, Sal-
manticenses, & alii: Ratio est: quia his ver-
bis indicatur æqualitas gloriæ, quam Christus
ut Deus cum Patre habet, & suprema gloriæ
&

Quest. II. Quenam puncta fidei sint necessario Sc. 143
& potestas, quam post Patrem ut homo obtinet, supra & in omnes Angelos & homines juxta illud Pauli Hebr. 1. ad quem Angelorū dixit aliquando, sede a dextris meis? quæ cum in aliis articulis non sint declarata, censendum est, ea in hoc esse significata ea intentione, ut explicite credantur. Tandem communionem Sanctorum censent plures non esse explicite credendam ob difficultatem intelligendi, quæ etiam Doctores circa sensum in varias opiniones abripit. Interea, quod rem ipsam concernit; non est tanta difficultas cognoscendi sensum sub his verbis latentem, siue dein per communionem hanc intelligatur participatio eorundem Sacramentorum, seu potius participatio mutua bonorum operum, & orationum, quam etiam rudes Catholici norunt, & ideo Sanctos orant, ac mutuas orationes petunt. Herincx *disp. 7. de Habitu, & Interno actu Fidei. n. 63. ***

24. Hoc tamen intellige: nisi impotentia, aut invincibilis ignorantia excuset: nam isthæ necessitas, talia explicite credendi & sciendi, est præcepti duntaxat; unde potest excusare impotentia, aut invincibilis ignorantia, non minus, ac in aliis præceptis. Quod notandum pro hominibus agrestibus, & hebetibus: quamvis & hi pro viribus sint instruendi, ut præter primaria Fidei Mysteria sciant saltem ea, quæ ad dignam Sacramentorum receptionem ab ipsis peragendam, & status sui conditionem observandam, requiruntur. Certe Innocentius

XI. Anno 1679. sequentem inter alias Propositionem, ordine 64. damnavit: *Absolutionis capax est homo, quantumvis laboret ignorantia Mysteriorum Fidei, & etiam si per negligentiam, etiam culpabilem nesciat Mysterium Sanctissimæ Trinitatis, & Incarnationis Domini nostri IESU Christi.* Hactenus Propositio damnata. Væ autem Pastoribus, quibus ex Officio sub gravissimo peccato incumbit pueros, aliosque ignorantes suæ Parochiæ in similibus instruere, si ex socordia negligant. O! quam longe utilius inquit P. Herincx hic *D. 7. n. 42.* Instituerentur coram plebe Conciones Catechetiæ, quam conceptus subtiles captum plebis excedentes.

Additio.

* Quæres occasione damnatæ Propositionis prius allatæ, quid ergo agendum Confessario, si in Confessionali deprehendat puerum, aut alium rudem vincibili laborare ignorantia principalium Mysteriorum Fidei, SS. Trinitatis, & Incarnationis Dominicæ, qui tamen serio promittit, quod ea velit proxime addiscere, sicque ignorantiam suam deponere? Ante Respon- sionem suppono, quod talis nequiret absolvi, si nollet eam, quam posset, deponere ignorantiam, uti per se patet ex propositione damnata, & ratione: etenim talis nolens deponere ignorantiam vincibilem, quam posset, est in actuali voluntate peccatum suum grave continuandi, sic utique incapax absolutionis? Quod si autem serio promittat, se velle proxime hanc
igno-

Quest. II. Quenam puncta fidei sint necessario &c. 145

ignorantiam deponere, de qua nunc cordintime dolet: Resp. conformiter libello succincte declaranti propositiones damnatas I. Extra articulum mortis neque tunc talem esse absolvendum, antequam eundem Confessarius breviter, ac pro modulo pœnitentis instruat de Mysterio SS. *Trinitatis*, & *Incarnationis*. Ratio est: quia juxta prius dicta saltem probabile est, hæc duo Mysteria esse necessario credenda non solum necessitate præcepti, sed etiam necessitate medii, adeoque exponeretur Sacramentum probabili periculo nullitatis, si talis, antequam hæc credat Mysteria, actu absolveretur; nam, si quæ sunt necessaria necessitate medii, sine his nequit Sacramentum Pœnitentiæ valide subsistere &c. Sic si quis neque crederet Deum ut Unum, & Remuneratorem, talis, nisi prævie instrueretur, invalide absolveretur, non solum si laboraret ignorantia vincibili, sed etiam invincibili: nam absque necessariis necessitate medii nequit aliquis obtinere gratiam sanctificantem, adeoque nec gratiam absolutivam.

Resp. II. Si pœnitens iste de suis peccatis omnibus, sicque virtualiter de ista ignorantia (supposito, quod fuerit vincibilis) vere doleat cum proposito, nec tamen ob periculum imminentiæ mortis amplius tempus videretur superesse, prævie ante absolutionem hunc instruendi de dictis Mysteriis SS. *Trinitatis*, & *Incarnationis*, absolvi debet, non quidem absolute, sed conditionate: nam pariter probabile,

146 *Traët. IV. De Virtutibus Theologicis. Dist. II.*
 imo probabilissimum est, dicta Myſteria eſſe
 neceſſaria tantum neceſſitate præcepti, non
 autem medii, adeoque bona ejus voluntas in
 his circumſtantiis, ubi amplius inſtrui nequit,
 redderet hunc capacem abſolutionis, non qui-
 dem abſolutæ (ne ob probabilitatem alterius
 contrariæ ſententiæ Sacramentum exponeretur
 periculo invaliditatis) ſed conditionatæ. Vi-
 deatur Dominicus Viva in ſua Trutina Theo-
 logica in dictam propoſitionem. *

Q U Æ S T I O III.

Quo tempore obligentur Fideles ad elici-
 endum actum Fidei?

S U M M A R I U M.

25. *Præceptum Fidei affirmativum, & negativum, quid?*
26. *Obligatio eliciendi actum Fidei, Spei &c. Alia per ſe & directe, alia per accidens.*
27. *Datur præceptum Divinum per ſe obligans quandoque ad actum Fidei.*
28. *Non ſufficit actum Fidei tantummodo ſemel in vita elicere.*
29. *Primum tempus, quo præceptum Fidei obligat.*
30. *Quando infidelibus adultis cenſeatur vera Fides ſufficienter propoſita?*
 (b) *De hoc inferius Dist. 3. n. 55. & ſeqq.*
31. *Circa Myſteria Fidei non licet ſequi opinionem minus probabilem relicta probabiliore, & cur;*

23. *Quan-*

Quæst. III. Quo tempore obligentur Fideles ad Sc. 147

32. Quando pueri baptizati teneantur elicere actum Fidei ?

33. Secundum tempus, quo præceptum Fidei per se obligat.

34. Tertium tempus dictæ obligationis. Diverse Doctorum sententiæ circa tempus, quo in vita decursu tenemur elicere actum Fidei.

35. Rarius peccatur contra hoc præceptum Fidei, cur ?

36. Quartum tempus, quo per accidens & indirecte obligamur ad actum Fidei.

37. Qualis Confessio tunc sufficiat ?

38. Quintum tempus, quo obligat præceptum Fidei, est articulus mortis.

Moribundi ad actus virtutum Theologicarum maxime excitandi.

25. **C**onveniunt Doctores, præceptum Fidei duplex esse, unum affirmativum, aliud negativum. Præceptum Fidei affirmativum importat, ut ea omnia, quæ a DEO sunt revelata, atque ut talia nobis per Ecclesiam proposita, credamus. Negativum est, ut Fidem nunquam negemus, neque dissolvamus rebus Fidei, nec etiam erroneis dogmatibus Divinæ veritati contrariis ab Ecclesia reprobatis fidem præstemus. Quia igitur certum est inter Doctores, quod præcepta negativa obligent semper & pro semper; hinc in nullo prorsus casu, aut tempore, licitum est Fidem negare aut falsum credere. Econtra vero, quia præcepta affirmativa obligant quidem semper, sed non pro semper (id est, obligant solum pro deter-

determinato tempore, ac in certis casibus & circumstantiis) hinc quaestio remanet, quando nam istud affirmativum Fidei praeceptum obliget, siue quonam tempore quis teneatur ad eliciendum actum Fidei, & quidem internum: nam de Confessione externa Fidei dicetur *Quest. seq.*

26. Cæterum duplex considerari potest obligatio eliciendi actum internum Fidei (quod servata proportionem pariter dicendum de obligatione eliciendi actum Spei, vel Charitatis &c.) una per se & directe, altera vero indirecte & per accidens. Prior obligatio tunc censetur adesse, quando praeceptum affirmativum Fidei (Spei, vel Charitatis &c.) ex se ipso, atque immediate obligat, ita ut omittens tunc actum Fidei, contra hanc virtutem directe peccet. Indirecte seu per accidens dicitur obligare praeceptum affirmativum Fidei, quando talis obligatio provenit ratione alterius praecepti obligatorii, quod observari non potest absque actu Fidei: ut quando actus Fidei est medium necessarium ad implendum praeceptum alterius virtutis; quod servari nequit, nisi praecedat actus Fidei.

27. **CONCL. I.** Datur praeceptum divinum per se obligans ad eliciendum quandoque actum internum Fidei. Ita communis Theologorum; atque desumitur ex S. Scriptura passim, ut ex *cap. 16. Marci n. 19.* allegando; & *cap. 1. ad Rom. Justus autem ex fide vivit. Ad Heb. 11. Sine fide impossibile est placere DEO: credere enim oportet &c.* cum concordantiis. Hinc merito
Alexan-

Quæst. III. Quo tempore obligentur Fideles ad Sc. 149

Alexander VII. hanc inter alias, ordine primam propositionem, damnavit: *Homo nullo unquam vitæ suæ tempore tenetur elicere actum Fidei, Spei, & Charitatis, ex vi præceptorum Divinorum ad eas virtutes pertinentium.*

28. CONCL. II. Præceptum Divinum de eliciendo actu Fidei per vitæ decursum sapius obligat, nec sufficit actum Fidei tantummodo semel in vita elicere. Ita certa, & communis; atque præter textus S. Scripturæ proxime citatos, probatur ex illo 1. Corinth. 16. *Vigilate, stete in fide.* Et 1. Petri 5. *Cui (diabolo) resistite fortes in fide.* Nam hujusmodi vigilantia, resistentia, & statio in Fide, non salvatur proprie in solo habitu, sed dicit actuale exercitium, simulque persistentiâ in ea cum frequentatione actuum. Hinc rectissime Innocentius XI. damnavit sequentem, ordine 17. Propositionem: *Satis est, actum fidei semel in vita elicere.* Item hanc ordine 65. *Sufficit illa Mysteria semel credidisse;* ubi sermo est de Mysterio Sanctissimæ Trinitatis, & Incarnationis Domini Nostri Jesu Christi. Verum descendendo magis ad particularia tempora dictæ obligationis, sit

29. CONCL. III. Primum tempus, quo præceptum Fidei obligat, illud est, quando Fides cuipiam primitus sufficienter proponitur; tunc enim præceptum hoc per se obligat ad eliciendum actum credendi. Ita communis; & colligitur ex illo Salvatoris Marc. cap. 16. *Euntes in Mundum universum, prædicate Evangelium omni creaturæ: qui crediderit, & baptizatus fuerit, salvus erit, qui vero non crediderit, condemn-*

demnabitur. Quæ postrema verba gravem obligationem denotant, cum nemo, nisi ob peccatum mortale condemnetur. Sed occasione hujus.

30. Quæres, quandonam censeatur cuiquam vera Fides sufficienter proposita? Respond. I. Loquendo de adultis infidelibus, tunc fides censetur ipsis sufficienter proposita, ita ut non temere aut imprudenter, sed prudenter credant, & non credendo peccent contra præceptum Fidei, quando rationibus, signis sive notis, aut etiam miraculis, aliisque probationibus, accedente præsertim interiore lumine supernaturali, ita illis credibilia proponuntur Mysteria Fidei, ut recta ratio eisdem dicet, nostram Fidem esse veram, & contrariam Sectam esse falsam; juxta quod dicitur *Psal. 92. Testimonia tua credibilia facta sunt nimis* (b) Et merito Innocentius XI. sequentem inter alias, ordine 4. Propositionem damnavit; *Ab infidelitate excusabitur Infidelis non credens ductus opinione minus probabili.*

31. Neque obstat, quod in aliis materiis moralibus quandoque liceat sequi opinionem minus probabilem. Disparitas enim est: quia in talibus non semper potest, adhibita etiam quacunque diligentia, certitudo, atque veritas ipsa deprehendi: bene tamen circa Mysteria de Fide credenda. Unde cognoscens ex memoratis motivis, suam opinionem circa credenda de Fide minus probabilem existere, aut accedente interiori lumine supernaturali tenetur probabiliorem, tutioremque partem sequi, & credere,

Quæst. III. Quo tempore obligentur Fideles ad Sc. 151
credere, aut consulendo doctores, & Divinum auxilium ferventius implorando veritatem Fidei Catholicæ amplius investigare. Quod si vero vel ex superbia, vel ex inordinato terrenorum affectu, aut negligentia aliunde culpabili id facere intermiserit, jam hoc ipso ignorantia veræ Fidei erit vincibilis, atque culpabilis. Neque opinio illa, veritati Fidei contraria respectu talis hominis potest revera dici probabilis, eo quod sit destituta gravi fundamento: cum contra eam stet, seu militet ratio convincens, ex infallibili veracitate DEI revelantis deprompta, quam talis, cognita præsertim majori probabilitate assertionis Catholicæ, magis investigare & potuisset, & debuisset, ac nihilominus hoc culpabiliter facere neglexit, haud obstante, quod istud cognoverit esse negotium gravissimum, & tangens totam æternitatem.

32. Resp. II. Loquendo de pueris inter Fideles educatis, tunc illi tenentur vi hujus præcepti elicere actum Fidei, quando rationis usum consecuti Mystéria Fidei audiunt, apprehenduntque, quod illa credere sit necessarium ad salutem. Unde, si tunc non eliciunt actum Fidei, peccant contra istud præceptum, nisi forte per inadvertentiam excusentur, aut actus Fidei notabiliter non differatur. Et hoc ultimum idcirco additur: quia ejusmodi obligatio non est accipienda pro metaphysico instanti, sed morali; ita videlicet, ut in re tanti momenti non fiat notabilis mora, arbitrio viri prudentis. Sanchez lib. 2. in Decal. cap. 1. n. 3. & seqq. Herincx disp. 7. de fide. quæst. 6. n. 76. & alii.

33. CON.

33. CONCL. IV. Alterum tempus, quo præceptum Fidei per se obligat, tunc est, quando urget gravis tentatio contra Fidem, quæ aliter vinci nequit; tunc enim tempus est resistendi contrariis actibus Fidei, seque in vera Fide munendi. Idem dicendum, quando imminet periculum abnegandæ Fidei ex horrore tormentorum: idque ob rationem datam. Item, quando instat præceptum exterius confitendi Fidē: hanc enim debite ac veraciter confiteri non possumus, nisi interior Fidei assensus accedat. *Herincx num. 77. Sanchez, Bassæus & Fides I. n. 16. & alii.*

34. CONCL. V. Insuper per vitæ decursum aliis quandoque temporibus urget præceptum eliciendi actum internum Fidei. Ita communis, atque desumitur ex dictis *Concl. I. & II.* Verumtamen in assignando determinato tempore hujus obligationis, multum variant Auctores; nam aliqui statuunt tempus unius anni: ut Sanchez *loc. cit. n. 3.* post Ledesinam. Alii assignant Festa solemniora, in quibus celebrantur aliqua Mysteria Fidei: tunc enim dicunt, teneri nos virtute hujus præcepti elicere actum Fidei circa talia Mysteria. Quidam vero non improbabiler asserunt, singulis diebus Dominicis adesse talem obligationem credendi: quorum sententiæ favet Doctor Subtilis 3. *dist. 9. quest. un. §. De secundo.* dicens, *quod Dominicis diebus saltem videatur adoratio aliqua necessario exhibenda Deo.* Et tandem nonnulli censent, hoc committendum cujusque arbitrio, dummodo actus internus credendi non nimium diffe-

Quæst. III. Quo tempore obligentur Fideles ad Sc. 153
differatur: eo quod tempus hujus obligationis
nullibi clare determinatum reperiatur.

35. Pro praxi tamen advertendum, quod
quamvis Fideles sæpius in vita teneantur elice-
re actum internum Fidei, ut dictum est: nihilo-
minus ipsi ob hoc non debeant reddi anxii
& perplexi, quasi non semper satisfecissent.
Nam inprimis plerumque excusantur ratione
ignorantiæ, vel inadvertentiæ hujus obligatio-
nis; eoque magis, quod neque Doctores con-
veniant in determinatione temporis, quo ur-
get dicta obligatio, contra quam proinde ra-
rius peccatur. Deinde practice loquendo ejus-
modi obligationi censetur satisfieri per actus
Fidei, qui concurrunt in exercitio aliorum
Actuum bonorum, utputa Spei, Charitatis
Dei, Pœnitentiæ, Orationis, devotæ recita-
tionis Symboli, formatione signi Crucis, au-
ditione Missæ, ac hujusmodi. Herincx *loc. cit.*
num. 76. Sannig dist. 1. de Fide quæst. 21. n. 3.
& alii.

36. CONCL. VI. Ulterius per accidens &
indirecte obligatur quis ad internum actum Fi-
dei eliciendum, quotiescunque adest obligatio
exercendi actum alterius virtutis præsupponen-
tis actum Fidei. Ita certa, & communis. Ra-
tio clara est: quia, si quis obligetur ad exer-
citiū alterius virtutis, hoc ipso obligatur ad
ponenda media ipsius, atque omne illud, sine
quo nequit haberi exercitiū actus præcepti.
Sic qui in certis circumstantiis tenetur Contri-
tionem elicere, tenetur pariter actum Fidei ha-
bere;

bere; non enim potest quis propter Deum offensum conteri de peccatis, nisi credat & DEUM esse & ipsum pœnitentibus peccata remittere. Idem servata proportionem dicendum in casu, quo quis obligatur elicere actum Spei, vel Charitatis, aut Religionis &c. cum & hi præsupponant actum Fidei.

37. Dicitur in Conclusionem, *per accidens & indirecte*. Siquidem hæc Conclusio loquitur de illis casibus, in quibus præceptum Fidei non obligat per se & directe, sed duntaxat per accidens, quatenus homo aliunde tenetur elicere actum certæ virtutis, quem elicere nequit absque præsupposito actu Fidei. Et hinc, qui in tali casu non elicit actum illius alterius virtutis, v. g. non convertitur ad DEUM per veram contritionem, satisfacit in Confessione, dicendo: *Se non elicuisse talem actum virtutis*, v. g. Contritionis, *cum elicere teneretur*: nam præceptum Fidei tunc per se non obligabat. Bassæus *ſ. Fides I. n. 15.* & alii.

38. CONCL. VII. Quintum & ultimum tempus, quo obligat hoc præceptum, est articulus mortis. Ita communis. Ratio est: quia tunc magis tenetur homo se munire adversus tentationes diaboli, seque conjungere DEO, tanquam ultimo Fini, per actum Fidei, quæ est prima, & omnium reliquarum virtutum fundamentum, ac radix nostræ justificationis. Et hinc præsertim moribundi excitandi sunt ad eliciendos actus Fidei, aliarumque virtutum Theologicarum, nec non & Contritionis, prout passim monent Ritualia Diœcesana, aliique libri:

Quest. IV. Quæ sit obligatio exterius confit. &c. 155
 bri: idque tum ex eo, ut per exercitium harum præstantissimarum virtutum homo moriturus sese amplius conjungat DEO, tanquam ultimo Fini: tum quia hujusmodi actus sunt valde meritorii, atque ad depellendas, superandasque tentationes diabolicas, tunc fortius urgentes, efficacissimi: tum quia præceptum Divinum de exercendis harum virtutum actibus maxime tunc obligare dignoscitur.

QUÆSTIO IV.

Quæ sit obligatio exterius confitendi & profitendi Fidem?

SUMMARIUM.

39. *Actus Fidei, item Confessio & Professio Fidei, quomodo differant?*
40. *Datur præceptum Divinum de non neganda Fide externe.*
41. *Etiam externa Fidei confessio quandoque est de præcepto.*
42. *Duplex necessitas externæ confessionis Fidei.*
43. *Quando obligemur ad externam Fidei confessionem?*
44. *Casus, in quibus necesse est Fidem occultare modo licito.*
45. *Varii modi Fidem licite occultandi.*
Quando liceat eam occultare tacendo, vel non?
46. *Quando Fides possit, vel non possit occultari fugiendo?*
47. *Licitum est, eam occultare signis ex se indifferentibus.*

48. *Nisi ea præcipiantur in contemptum Fidei, &c.*

49. *Et nisi sint instituta ad profitendam falsam Religionem.*

50. *Quid, si talia fiant per jocum, aut in Comædiis?*

51. *Vestibus infidelium, quando sit licitum uti?*

52. *Et quando non?*

* Item quando liceat equivocare?

39. **N**OTANDUM, quod assensus seu actus Fidei corde fiat, confessio autem Fidei præstetur ore; juxta illud Apostoli *ad Rom. cap. 10. Cordé enim creditur ad justitiam, ore autem confessio fit ad salutem.* Sicut autem exterior confessio Fidei fit verbis, ita professio fit factis, aut rebus externis v. g. vestibus, vel aliis in signum illius assumptis.

40. **CONCL. I.** Datur præceptum Divinum de non neganda Fide externe. Ita est de Fide, atque in Concilio Romano sub S. Cornelio Papa definitum contra hæresin Elcesaitarum, dicentium, posse instante persecutione negari Fidem exterius, dummodo ea corde retineatur. Sed Catholica veritas aperte desumitur ex verbis Christi *Matth. 10. Qui negaverit me coram hominibus, negabo & ego eum coram Patre meo.* Item 2. *Timoth. cap. 2. Si negaverimus eum, & ille negabit nos. & alibi.* Hoc ipsum confirmat exemplum tot millium SS. Martyrum, qui mori maluerunt, quam Fidem exterius negare.

41. **CON.**

Quæst. IV. Quæ sit obligatio exterius confit. Sc. 157

41. CONCL. II. Etiam externa Fidei confessio pro aliquo tempore est de præcepto. Ita rursus omnes Catholici. Patet hoc ex illis verbis Christi. *Matth. 10. Omnis ergo, qui confitebitur me coram hominibus, confitebor & ego eum coram Patre meo.* Et alibi.

42. Dicitur notanter, *pro aliquo tempore.* Duplex enim est necessitas externæ confessionis Fidei in præmissis duabus Conclusionibus insinuata. Una negativa, scilicet Fidem exterius non negandi: & hæc, cum in præcepto negativo fundetur, obligat semper & pro semper; nunquam enim licitum est, Fidem exterius negare, licet corde retineatur juxta dicta *n. 40.* Altera est affirmativa, videlicet Fidem exterius confitendi, sive verbis sive factis: & hæc necessitas, quia fundatur in præcepto affirmativo, obligat quidem semper, non tamen pro semper, sed pro aliquo determinato duntaxat tempore. Quale autem sit hoc tempus per sequentes Conclusiones restat declarandum: hinc fit

43. CONCL. III. Tunc obligamur ad externam Fidei confessionem, quando per ejus omissionem subtraheretur notabilis ac magnus honor debitus DEO, aut utilitas proximis, ne pervertantur in fide, impendenda. Ita Doctores communiter cum D. Thoma 2. 2. q. 3. art. 2. Unde si quis de Fide interrogatus taceret, & ex hoc crederetur, quod Fides non esset vera, aut alii per ejus taciturnitatem averterentur a Fide, peccatum fieret: nam in hujusmodi casibus obligat præceptum confitendi

Fidem, cum omiffio talis confessionis foret contra honorem Dei, vel utilitatem proximi spiritualem.

44. Secus est, quando spectatis omnibus circumstantiis nulla honori Divino injuria notabilis infertur, neque tale imminet detrimentum proximo in ipsa sua vera Fide, imo potius timetur turbatio Infidelium suboritura absque alia utilitate Fidei, aut Fidelium: nam tunc non obligat præceptum affirmativum Fidei exterius confitendæ (etsi hanc negare nunquam liceat) neque est laudabile, in tali casu Fidem publice confiteri, imo necesse tunc est, eam occultare modo licito. Unde ait Christus *Matth. 7. Nolite Sanctum dare canibus, neque mittatis margaritas vestras ante porcos, ne forte conculcent eas pedibus suis, & canes conversi dirumpant vos.* Ita recte observat Doctor Angelicus *loc. cit. ad 3.* & alii passim.

45. CONCL. IV. Extra casum, quo propter honorem DEI, vel proximorum salutem urget præceptum affirmativum Fidei exterius confitendæ, licite Fides occultatur variis modis. Et I. quidem tacendo, vel interrogantem, si fuerit privata persona, ratione quadam congruenti eludendo. Additur notanter, *si fuerit privata persona*: nam interrogatus de sua Fide ab eo, qui publica auctoritate fungitur, aut a Judice, tenetur ex præcepto affirmativo Fidei eam sine ambiguitate & verborum æquivocatione ingenue confiteri, etiamsi ex illa Fidei confessione sibi mors impendeat: quia tunc redundat ingens honor DEI, & Fidei nostræ.

Nec

Quaest. IV. Quæ sit obligatio exterius confit. Sc. 159
Nec obstat, quod sit secutura perturbatio Infidelium: hæc enim ob tantam utilitatem honoris divini, Fideique Christianæ, tunc est contemnenda: sic enim semper sensit S. Rom. Ecclesia, & exemplum dederunt SS. Petrus & Joannes *Act. 4.* Hinc Innocentius XI. sequentem inter alias Propositionem, ordine 18. damnavit: *Si a potestate publica quis interrogetur, fidem ingenue confiteri, ut DEO, & Fidei gloriosum consulo: tacere, ut peccaminosum per se non damno.*

46. II. Potest licite Fides occultari fugiendo. Siquidem licitum est homini Christiano, tempore persecutionis fugere, vel sese occultare, ne cogatur de rebus Fidei respondere, sicque possit periculum vitæ evadere: unde dixit Salvator *Cum persequentur vos in civitate ista, fugite in aliam.* Accedit ratio; quia sic fugiens non significat, se non esse Christianum, vel se negare Fidem; sed potius indicat contrarium, scilicet se nolle Fidem Christi negare, ac malle fugiendo periculum eam negandi evitare. Potest tamen contingere, quod hujusmodi fuga ob aliquas speciales circumstantias reddatur illicita, si nimirum ex tali fuga redundet periculum in honorem DEI aut proximorum salutem, quod sua præsentia evitaretur: ut si Episcopus, vel Parochus tempore persecutionis fugiat, cū tunc maxime illius opera & auxilio subditi indigeant; tenentur enim ex officio subditis suis consulere in necessariis ad salutem. Unde Christus *Joan. cap. 10.* ait: *Bonus pastor animam suam*

160 *Tract. IV. De Virtutibus Theologicis. Dist. II.*
dat pro ovibus suis; mercenarius autem videt lu-
pum venientem, & fugit.

47. III. Licitum est occultare Fidem signis,
quæ ex se sunt indifferentia; non vero illis,
quæ ad profitendam falsam Religionem insticu-
ta sunt. Ita Mastrius *disp. 10. Theol. Moral. num.*
12. & communis aliorum. Sic, ut alii tacean-
tur, S. Sebastianus in Aula Diocletiani licite
occultavit fidem sub chlamyde militari, ut Chri-
stianos commodius adjuvare valeret. Similiter
secluso scandalo non est illicitum ingredi Tem-
pla hæreticorum, vel eorum Conciones audire
curiositatis gratia, cum talis ingressus de se sit
indifferens. Item transiens per loca Infidelium,
& hæreticorum, potest diebus jejunii vesci car-
nibus metu mortis, carceris, vel amissionis bo-
norum, alioquin, si deprehenderetur, incur-
rendæ: quia etiam esus carniû ex se est indiffe-
rens, neque abstinencia illa est introducta ab Ec-
clesia ad discernendos Catholicos ab hæreticis,
nec urget præceptum jejunii Ecclesiastici cum
tanto periculo mortis, aut hujusmodi. Et idem
dicendum de similibus.

48. Hæc tamen intellige, nisi Princeps infi-
delis aut hæreticus talia præciperet in contem-
ptum Fidei; vel ad profitendam falsam Sectam
suam: quia tunc talia non licerent, cum ce-
derent in contemptum Fidei, aut legis Eccle-
siasticæ; unde potius cuidam moriendum esset,
quam comedere carnes diebus prohibitis in con-
temptum Fidei, vel Ecclesiæ Catholicæ appo-
sitas. Similiter non liceret illis diebus come-
dere carnes ab Infidelibus, vel hæreticis appo-
sitas

Quest. IV. Quæ sit obligatio exterius confit. &c. 161
fitas ad explorandum, an quis sit Catholicus, si inde sequeretur notabilis Divini honoris diminutio, vel proximi scandalum, juxta dicta n. 43. atque docet cum aliis citatus Mastrius n. 13. Unde Apostolus 1. Corinth. 8. ait: *Si esca scandalizat fratrem meum, non manducabo carnem in æternum.*

49. Additur notanter num. 47. non vero illis, quæ ad profitendam falsam Religionem instituta sunt. Sic enim non est licitum, imo foret peccatum contra præceptum negativum Fidei, sacrificare Idolis, vel coram illis genua flectere, aut imaginem inanum deorum ad collum gestare, vel alias cæremonias, seu actiones facere, quæ ex sua natura protestativæ sunt falsæ Religionis, etiamsi quis talia fîcte faceret. Ratio est: quia tales actiones cultum superstitiosum intrinsece continent, suntque ex sua natura falsæ Religionis protestativæ; unde neque metu mortis licet eum cultum exterius exhibere, quantumvis animo fîcto.

50. Excipe, nisi id fiat per modum joci, aut repræsentationis, prout in Comædiis fieri solet: hæc enim non est illicita, cum non sit falsæ fidei protestatio, sed potius repræsentatio illius per modum irrisionis, idque aspicientibus abunde pateat, uti supponitur.

51. Quæres I. An licitum sit Fideli, per Provincias Infidelium transeunti, illorum vestibus uti ad occultandam Fidem causa mortis vitandæ? Resp. Solutionem patere ex hætenus dictis: nam licitum est deferre habitum Infidelium, qui ab istis portatur sine ullo Religionis

intuitu, sed solum varius est pro diversitate Nationum, & Provinciarum, prout passim in Anglia, atque aliis hæreticis Provinciis, eorum vestibus utuntur Catholici. Idem etiam quandoque fit in Turcicis Regnis.

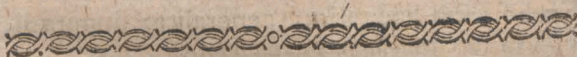
52. Secus foret dicendum, neque liceret uti talibus infidelium vestibus, si essent per ipsorum Principes institutæ ut signum ad eorum Sectam profitendam: nam tunc, qui talibus vestibus ad professionem falsæ Religionis deputatis uteretur, hoc ipso talem Sectam vel Religionem exterius profiteretur, quod est contra præceptum negativum Fidei de non profitenda falsa Religione, neque neganda exterius vera Fide, ut dictum *num. 40.*

Additio.

* Quæres II. An licitum sit Sacerdoti, aut Religioso vitandæ mortis causa, vel ob aliquod notabile Bonum spirituale salutis animarum tacere, vel verbis ambigui seu æquivocis eludere, supposito, quod interrogetur a Principe, sive Magistratu acatholico, per cujus regionem transit, num sit Sacerdos, vel Religiosus? Respondetur affirmative, nisi ex circumstantiis honor Divinus notabiliter, aut salus animarum exinde in fide periclitaretur. Ita Sporer *Parte 2. in I. Præcept. Decal. cap. 2. Sect. 4. §. 1.* Ratio est: quia hæc interrogatio non est de ipsa nostra Fide (cum multi sint Catholici, & tamen nec Sacerdotes, nec Religiosi) sed tantum de aliquo particulari statu, nimirum Clericali

cali vel Monachali, quem injuste, & ex mero odio erga hunc statum interroganti non tene-
mur cum tam gravi damno proprio, vel alieno
confiteri, adeoque erit locus verbis indifferen-
tibus & ambiguis: quoniam qua talis Judex vel
Magistratus in his circumstantiis non legitime
interrogat. Quinimo, si talis positive negaret
coram hæreticis, se esse Sacerdotem, vel Re-
ligiosum, committeret quidem mendacium, si-
cuti si id faceret coram Catholicis, non tamen
grave in materia fidei. Secus dicendum, si ne-
garet, se esse Catholicum, vel Papistam; ubi
per Papistam intelligitur ordinarie subditus Pa-
pæ quoad spiritualia. Ita noster Franciscus
Henno *Tract. de Virtut. disp. 4. quest. 1. Conclus.*
1. Resolut. 8. *

DISTINCTIO III.

De Ecclesia, Libris Canonicis, & Traditionibus.

QUÆSTIO I.

De vera Christi Ecclesia.

SUMMARIUM.

1. *Ecclesia, quid?*

*Dividitur in Triumphantem, Purgantem,
& Militantem.*

2. *Ec-*

2. *Ecclesia Militans sumitur dupliciter.*

Synagoga, quæ?

3. *Vera Christi Ecclesia in terris est visibilis.*

4. *Solvitur objectio hæreticorum.*

5. *Vera Ecclesie Caput invisibile est Christus, Visibile Summus Pontifex.*

6. *Nec tamen Ecclesia est biceps.*

7. *Vera Ecclesia Christi non potest errare in Articulis Fidei, neque deficere.*

8. *Extra eam nemo salvatur.*

9. *Quid dicendum de Catechumenis.*

1. **N**omine Ecclesiæ, quantum ad propositum, communiter a Doctoribus Catholicis intelligitur certus hominum cœtus, ad veram Dei cognitionem & cultum, veramque Religionis societatem divinitus evocatus. Et Ecclesia sub hac ratione generaliter sumpta dividitur in *Ecclesiam Triphantem*, quæ Beatos in cœlis complectitur: *Purgantem*, quæ continet Animas Purgatorii: & *Militantem*, quæ Fideles in præsentis vita etiamnum cum hostibus humani generis militantes comprehendit. Nihilominus adhuc triplex hæc Ecclesia propter unitatem Capitis sui, quod est Christus Dominus, censetur unica tantum Ecclesia, tres ejusmodi diversas partes in se continens, juxta quod dicitur in Symbolo: *Crede in Unam, Sanctam, Catholicam, & Apostolicam Ecclesiam.*

2. Cæterum in præsentis potissimum sermo est de Ecclesia Militante. Et hæc rursus dupliciter sumitur; primo late, seu universaliter pro cœtu

tu omnium Fidelium ab initio mundi usque ad finem ejus existentium: quomodo loquitur S. Gregorius Papa *Homil. 19. in Evangel. Universalis Ecclesia, ab Abel justo usque ad ultimum Electum, qui in fine mundi nasciturus est.* Deinde, & quidem frequentius, Ecclesia sumitur pro cœtu, seu congregatione omnium Christi Fidem atque doctrinam profitentium, quæ sub uno & summo post Christum Capite & Pastore in terris gubernatur. Et hoc modo sumimus Ecclesiam in proposito: nam Ecclesia Dei, prout erat sub veteri testamento, seu tempore Legis Mosaicæ, proprio nomine *Synagoga* appellatur; juxta quod ait Breviarium Romanum, *die 8. Maji de S. Michaële Archangelo: Eum ut olim Synagoga Judæorum, sic nunc custodem & patronum Dei veneratur Ecclesia.*

3. CONCL. I. De fide est, veram Christi Ecclesiam in terris esse visibilem: cujus quidem Caput primum, sed pro nunc invisibile, est Christus Dominus; post ejus vero discessum Caput visibile totius Ecclesiæ Militantis est Romanus Pontifex, Christi in terris Vicarius. Ita omnes Catholici; quamvis hæretici hoc visibile Caput Ecclesiæ communiter negent, ac multifarie impugnent, perpetuoque odio prosequantur, cum videant, ab Eodem suas hæreses palam confundi, condemnari & profligari. Prior pars hujus Conclusionis, videlicet veram Christi Ecclesiam in terris esse visibilem, probatur ex S. Scriptura contra Hæreticos. Et in primis illo Salvatoris *Matth. 18. Quod si non audierit*

166 *Tract. IV. De Virtutibus Theologicis. Dist. III.*
dierit eos, dic Ecclesia, si autem Ecclesiam non
audierit, sit tibi sicut ethnicus & publicanus.
Similiter S. Paulus ait *Actor. cap. 20.* Attendite
vobis, & universo gregi, in quo vos Spiritus
Sanctus posuit Episcopos, regere Ecclesiam Dei.
Et *1. Timoth. 3.* inquit idem Apostolus; Hæc
tibi scribo, ut scias, quomodo oporteat te in
Domus DEI conversari, quæ est Ecclesia DEI
vivi. Atqui nemo potest dicere Ecclesiæ, ne-
que scire, num alter eam audiverit, neque
etiam potest quis regere Ecclesiam Dei, nisi ea
sit visibilis, & sciatur, quæ sit illa Ecclesia;
ergo.

4. Nec obstat, quod obijciunt hæretici.
Quidquid fide credimus, non est visibile: sed
Ecclesiam fide credimus juxta illud Symboli
Apostolici: *Credo in Sanctam Ecclesiam Catho-*
licam; ergo ea non est visibilis. Resp. enim
inprimis retorquendo argumentum; nam Chri-
stus *Joan. 20.* dixit: *Quia vidisti me Thoma,*
credidisti: ergo in sano sensu, quod videmus,
credere possumus, dum videlicet aliud vide-
mus, & aliud credimus, prout fit in proposito.
Resp. itaque secundo, majorem esse veram dun-
taxat in hoc sensu, quod sub ea ratione, qua
aliquid videtur, id sub fidem non cadat; quam-
vis bene possit credi sub alia ratione, sub qua
non videtur, ut probat exemplum S. Thomæ
Apostoli. Sic in proposito Ecclesiæ est visibi-
lis, in quantum videntur homines eam consti-
tuentes, & auditur professio Fidei, ac cernuntur
sacræ Cæremoniæ: quod autem isthæc consti-
tuant veram Christi Ecclesiam, hoc non vide-
tur

tur, sed creditur, Deo id multipliciter attestante.

5. Altera pars Conclusionis, quod hujus veræ Ecclesiæ Caput primum sit Christus, nemo Christianorum est, qui neget; id siquidem expressissime docet Apostolus *ad Ephes. cap. 5.* dicens: *Christus est caput Ecclesiæ.* Et rursus *Ephes. 1.* Et ipsum (Christum) *dedit caput supra omnem Ecclesiam, quæ est corpus ipsius*: videlicet Corpus mysticum, cujus ipse est Caput mysticum, & quidem ob suam supremam excellentiam, atque Divinitatem, primum & principale. Ultima tandem pars, quæ est contra hæreticos; probatur ex eo: quia quamvis Christus in cœlis existens maneat adhuc Caput Ecclesiæ invisibile, quatenus eandem adhuc gubernat, & regit, fovetque per internum influxum gratiarum supernaturalium: non tamen manet Caput visibile Ecclesiæ Militantis, utpote quam non amplius per semetipsum gubernat modo visibili (prout olim fecerat in vita sua) cum nec amplius eidem Ecclesiæ Militanti sit visibiliter præsens. Unde ne Ecclesia sua visibilis careret Capite visibili, sanctum Petrum, atque ejus legitimos Successores, Summos videlicet Pontifices, constituit Caput Ecclesiæ visibile, suumque in terris Vicarium, dicens eidem Petro post resurrectionem suam trina vice *Joan. 21. Pasce agnos meos, pasce oves meas.* Id ipsum patet ex aliis Sacræ Scripturæ locis, prout amplius ostendunt Controversistæ.

6. Nec dicas, hinc sequi, quod Ecclesia sit biceps, & consequenter monstrosa. Negatur
enim

enim sequela. Quia Christus est Caput Ecclesiae primum, atque invisibile; S. Petrus vero, ejusque legitimi Successores, sunt Caput Ecclesiae duntaxat secundarium & vicarium, visibile tamen, quod est primario subordinatum. Unde non sequitur, quod Ecclesia sit biceps; sicuti neque Regnum quodcunque temporale censetur biceps, quod in absentia sui Regis gubernatur per Proregem, utpote qui plene subordinatur Regi, ipsiusque vices duntaxat gerit, ac ejus nomine cuncta gubernat.

7. CONCL. II. Vera ac visibilis Ecclesia ex speciali promissione Christi, & assistentia Spiritus Sancti, non potest errare in Articulis Fidei, neque omnino deficere. Ita omnes Catholici; quamvis hæc Conclusio intelligenda sit non de aliqua parte Ecclesiae (nam certum est, aliquam partem Ecclesiae, id est, nonnullos Christianos, imo & aliquas partes Orbis Christiani errare posse, & reipsa quandoque errasse) sed de tota & universali Ecclesia. Conclusio sic explicata probatur ex illo Salvatoris *Matth. 16. Tu es Petrus, & super hanc petram edificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi non prævalerunt adversus eam.* Item *Matth. 28.* promisit Christus Ecclesiae perpetuam suam assistentiam, dicens: *Et ecce, ego vobiscum sum omnibus diebus, usque ad consummationem seculi Joan. c. 16. Spiritus veritatis docebit vos omnem veritatem.* Et *1. Timoth. 3.* vocatur Ecclesia DEI vivi, columna & firmamentum veritatis. Atqui si Ecclesia universalis in Fide aliquando erraret, aut omnino deficeret, jam prævalerent adversus eam por-

tæ inferi, neque ipsa esset columna & firmamentum veritatis, neque aliæ dictæ Christi promissiones verificarentur; ergo.

8. CONCL. III. Extra veram Christi Ecclesiam nemo potest salvari. Ita certum, estque decisum in Concilio Generali, seu Lateranensi sub Innocentio III. atque refertur *cap. Firmiter. De Summa Trinitate*, ubi dicitur: *Una vera est Fidelium universalis Ecclesia, extra quam nullus omnino salvatur*. Ideoque SS. Patres passim declarant exemplo Arcæ Noe, extra quam regnante diluvio nullus hominum mortem evaserat; ac præsertim S. Hieronymus in Epistola ad Damasum Papam (& habetur c. *Quoniam vetusto*. 24. q. 1.) ubi Cathedram S. Petri, seu Ecclesiam Catholicam Arcæ Noë comparans, subjungit: *Si quis in Arca Noë non fuerit, peribit regnante diluvio*.

9. Nec obstat, quod juxta D. Ambrosium, aliosque Sanctos Patres & Theologos, Catechumeni possint salvari, & multi salventur, quæ tamen per Baptismum necdum sunt ingressi Ecclesiam Dei. Resp. enim cum Sannig. *Distinct. 3. de Fide quæst. 1. n. 6.* & aliis, allatam Conclusionem esse intelligendam sic, quod nemo possit salvari extra Ecclesiam, id est, qui nec re, nec voto est in Ecclesia: Catechumeni autem, licet per januam Baptismi actu recepti necdum sint ingressi Ecclesiam, nihilominus voto jam sunt in Ecclesia. Et hoc sufficit ad salutem, non minus, ac Baptismus in voto susceptus; mediante quo, si desit occasio recipiendi Sa-

M

cra.

170 *Tract. IV. De Virtutibus Theologicis Dist. III.*
cramentum Baptismi, posse hominem salvari,
patet ex Concilio Trident. *Sess. 6. cap. 4.* ac
pluribus locis Juris Canonici, & præsertim ex
cap. Veniens. de Presbyt. non baptizato ibi: Cum
quis non solum per Sacramentum Fidei, sed per
Fidem etiam Sacramenti efficiatur procul dubio
membrum Christi.

QUÆSTIO II.

Quænam sint notæ veræ Ecclesiæ
Christi.

SUMMARIUM.

10. Ratio præsentis Quæstionis.
11. Notæ Ecclesiæ a modernis hæreticis assignatæ
rejiciuntur.
12. Veræ notæ Ecclesiæ Christi sunt quatuor,
nempe
13. Quod sit Una.
14. Sancta.
15. Catholica.
16. Et Apostolica.
17. Hæ quatuor notæ conveniunt soli Romanæ
Ecclesiæ.
18. Ea est Una, & nulla alia Secta.
19. Ea est sancta.
20. Ea est Catholica, non vero ulla Secta hæreti-
corum.
21. Eadem est Apostolica.
22. Methodus brevissima reducendi hæreticos ad
Fidem Catholicam.

10. **S**ciendum, quod ab initio nascentis Ec-
clesiæ jam diversæ fuerint exortæ sectæ &
hære.

Quæst. II. Quanam sint notæ veræ Eccl. Sc. 171
hæreses, quarum quælibet prætendebat, apud
se veram consistere Ecclesiam, hocque signis,
seu notis ac Symbolis quibusdam ostendere co-
nabantur. Ut igitur vera Ecclesia deprehendi,
& a falsis sectis dignosci valeat, consulto recur-
rendum est ad veras Ecclesiæ notas.

II. Hæretici nostri temporis satis communi-
ter duas assignant Ecclesiæ notas, videlicet ve-
ram & inconcussam prædicationem Evangelii,
& sincerum usum Sacramentorum. Verum
hæc sententia communiter rejicitur a Catholi-
cis: siquidem notæ veræ Ecclesiæ debent ipsa
esse notiores (generatim enim notæ debent esse
notiores ea re, cujus sunt notæ, quia alias non
essent notæ, sed ignotæ) simulque aliis sectis seu
Ecclesiis falsis non communes, ut patet; alio-
quin enim non sufficienter discernere veram
Ecclesiam a falsa. Atqui ita accidit prædictis
duabus notis: nam quælibet hæreticorum Secta,
tum Ariana, Sabelliana, tum Lutherana, Calvi-
niana, Zwingliana, & Anabaptistica &c. ha-
ctenus semper jactitavit, & adhuc jactitat, apud
se esse veram prædicationem Evangelii, usum-
que sincerum Sacramentorum (quod ipsum cum-
primis, atque veraciter de se affirmat S. Mater
Ecclesia Catholica) hinc prædicta duo non pos-
sunt esse signa, symbola, notæque veræ Ec-
clesiæ Christi, ac proinde aliæ erunt investi-
gandæ. Unde sit

12. CONCL. I. Veræ notæ Ecclesiæ Chri-
sti principaliter sunt quatuor, videlicet, quod
ea sit UNA, SANCTA, CATHOLICA, ET
APOSTOLICA. Ita omnes Catholici. Siqui-

dem hæ quatuor notæ partim habentur in Symbolo Apostolorum, ubi dicitur, *Credo in Sanctam Ecclesiam Catholicam*: partim in Symbolo Nycæno & Constantinopolitano, in quo aliæ duæ clarius sunt expressæ, vel additæ; videlicet, quod sit *Una* (quæ particula tamen in Symbolo Apostolico sufficienter jam continetur, dicendo in singulari, *Sanctam Ecclesiam*) & *Apostolica*, dicendo: CREDIMUS UNAM, SANCTAM, CATHOLICAM, ET APOSTOLICAM ECCLESIAM. Et hoc quidem Symbolum, utpote in Concilio generali Constantinopolitano Anno Domini 381. receptum, approbatur, & in SS. Missæ Sacrificio ferme quotidie recitatur a tota Ecclesia universali, imo neque ab hæreticis nostri temporis negatur: unde restant solum prædictæ quatuor notæ explicandæ.

13. Prima igitur Ecclesiæ nota est, quod sit *Una*: *Non enim est dissensionis Deus, sed pacis.* 1. *Corinth.* 14. Cæterum hæc Ecclesiæ unitas consistit inprimis in unitate Capitis, quatenus omnes in Ecclesia existentes idem agnoscunt Caput, tum invisibile, sive Christum Dei Filium, tum visibile, sive Summum Pontificem, Christi in terris Vicarium. Deinde in Unitate & concordia doctrinæ, juxta illud *Hebr. 13. Doctrinis variis & peregrinis nolite abduci.* Et rursus in unitate cultus Divini, & ritus Sacramentorum, quatenus idem apud omnes Sacrificium offeratur, æqualitas in cultu Divino observetur, atque eadem Sacramenta & cum iisdem cæremoniis dispensentur. Et hanc trinam principalem unitatem, in vera Ecclesia Christi

Quest. II. Quenam sint notæ veræ Eccl. &c. 173

Christi observandam, insinuat D. Apostolus, ex instinctu Spiritus Sancti, scribens *ad Ephes. c. 4. Unus Dominus, una Fides, unum Baptisma.*

14. Secunda veræ Ecclesiæ nota est, quod sit **SANCTA**: juxta quod loquitur Apostolus *Ephes. 5.* vocans *Ecclesiam gloriosam, non habentem maculam aut rugam, aut aliquid hujusmodi, sed ut sit Sancta & immaculata.* Dicitur autem Ecclesia, quantum ad propositum, præcipue ex eo *Sancta*: quia professio ejus & doctrina est sancta nihilque continens contra rectam rationem, bonosque mores, juxta illud *Psal. 18. Lex Domini immaculata, convertens animas, testimonium Domini fidele &c. Justitiæ Domini rectæ.* Insuper Ecclesia dicitur *Sancta*, quia a Viris Sanctissimis propagata semper fuit, & in ea plurimi eximiæ Sanctitatis Viri per cuncta semper sæcula floruerunt, & florent.

15. Tertia Ecclesiæ nota est, quod sit **CATHOLICA**, id est, universalis. Et quidem vera Ecclesia dicitur universalis seu Catholica, inprimis quoad locum, quatenus toto Orbe terrarum diffusa est, juxta illud *Marci 16. Euntes in mundum universum, prædicate Evangelium omni creaturæ.* Et *Actorum cap. 1. Eritis mihi testes in Jerusalem, & in omni Judæa, & Samaria, & usque ad ultimum terræ.* Deinde vera Christi Ecclesia dicitur universalis, etiam ratione temporis, quia semper durabit, & nunquam deficiet, juxta illud *Matth. 16. Et super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi non prævalebunt adversus eam.* Et *Matth. ult. Et ecce, ego vobiscum sum omnibus diebus usque*

174 *Tract. IV. De Virtutibus Theologicis. Dist. III.*
ad consummationem sæculi; & consequenter etiam
semper manebunt Rectores Ecclesiæ, sicque
& ipsa Ecclesia perseverabit usque ad Consum-
mationem sæculi, finemque Mundi.

16. Quarta tandem veræ Ecclesiæ nota est,
quod sit APOSTOLICA. Porro vera Eccle-
sia Christi dicitur *Apostolica*; tum quia in Aposto-
lis initium habuit, ab eisque per universum Or-
bem propagata est; tum præsertim, quantum
ad propositum, quia in ea datur continua suc-
cessio Episcoporum ab Apostolis deducta usque
ad moderna tempora; qualem continuam, &
non interruptam successionem Episcoporum ab
Apostolis usque ad nos, nulla alia Congrega-
tio habet præter Romanam Catholicam Eccle-
siam. Hinc S. Augustinus *contra Epist. Mani-*
chæi c. 7. inquit: *in Catholica Ecclesia tenet me ab*
ipsa Sede Petri Apostoli, cui pascendas oves suas
post Resurrectionem Dominus commendavit, usque
ad præsentem Episcopatum successio Sacerdotum.
Quænam autem sit hæc successio Sacerdotum,
idem S. Augustinus *Epist. 165. ad Generosum,* de-
clarat dicens: *Petro enim successit Linus, Lino Cle-*
mens (numerat omnes Romanos Pontifices us-
que ad sua tempora) *Siricio Anastasius: in hoc*
ordine successionis nullus Donatista (Lutheranus)
Episcopus invenitur. Idem passim observant
alii Sancti Patres, hac continuata successione
Episcoporum, tanquam efficacissimo argumen-
to, ad ostendendam contra hæreticos veram
Ecclesiam utentes.

17. CONCL. II. Hæ quatuor veræ Ecclesiæ
Christi notæ conveniunt S. Romanæ Ecclesiæ,
&

Quest. II. Quenam sint notæ veræ Eccl. Sc. 275
& nulli alii Sectæ. Hæc Conclusio est rursus
omnium Catholicorum; & quia plurimum ab
ipsa dependet, oportet eam breviter per sin-
gulas partes probare.

18. Primo igitur S. Mater Ecclesia Romana
(quam Hæretici ex contemptu, & odio in Sum-
mum Pontificem, appellant *Papisticam*) est
Una; tum quia præter Christum, Caput invi-
sibile veræ Ecclesiæ, agnoscit unum Caput vi-
sibile in terris, Papam videlicet legitimum Pe-
tri Successorem, Christique in terris Vicarium:
quod nulla alia Secta facit. Habet & unitatem
atque concordiam veræ doctrinæ, cultus Divi-
ni, usus Sacramentorum, ejusdemque incru-
enti Sacrificii Missæ, per totum quaquaver-
sum Orbem terrarum. Hoc autem nulli Sectæ
hæreticorum competit, cum neque habeant
unitatem capitis visibilis in terris, neque con-
veniant in unitate doctrinæ, usuque & nume-
ro Sacramentorum, ut palam est cuilibet ter-
ras hæreticorum vel parum peragranti. Certe
plerique eorum, qui ab hæreticis ad Catholi-
cos, atque in gremium S. Matris Ecclesiæ re-
deunt, pro motivo suæ conversionis allegare
solent discordiam suorum, concordiamque Ca-
tholicorum in doctrina Fidei, cultuque Divino.
Quære ubique terrarum apud Catholicos no-
stros, an credant sub speciebus panis, & vini il-
lico post verba consecratoria adesse SS. Cor-
pus & Sanguinem Christi, & respondebunt om-
nes per quatuor mundi partes diffusi, ac bene in
fide Catholica instructi, se firmiter sic credere.
Quære in locis, in quibus Lutherani sunt per-

mixti cum Calvinistis, & respondebunt priores, se credere adesse Corpus Christi quidem, non tamen illico post Consecrationem, sed sub manducatione; posteriores autem dicent, omnino non adesse realiter, sed tantum figurative. Item Lutherani rigidi in multis condemnabunt eos, quos vocant Moderatos, & vicissim hi ultimi rejicient in sua doctrina primos. En! pulchram unitatem! Quare huc quadrat illud S. Hieronymi *Epist. 58. ad Damasum* ubi ait: *In tres partes scissa Ecclesia ad se rapere me festinat &c.* Ego interim clamito: *Si quis Cathedra Petri jungitur, meus est. Meletius, Vitalis, atque Paulinus* (Lutherus, Calvinus, Zwinglius, &c.) *tibi herere se dicunt: possem credere, si hoc unus assereret: NUNC AUT DUO MENTIUNTUR, AUT omnes.*

19. Secundo, Ecclesia Romana est *Sancta*, tum propter Sanctitatem doctrinæ, quam perpetuo tradit, docens præcepta Dei esse observanda &c. ubi econtra Lutherani, aliique Seditatores asserunt, ea esse observatu impossibilia, & plura hujusmodi. Tum propter Viros Sanctissimos, a quibus propagata, agnita, defensa & propugnata semper fuit, puta SS. Apostolos, Sanctos Ecclesiæ Doctores, Augustin. Hieron. Ambros. Gregorium, Bernardum, Thomam Aquinatem, Bonaventuram, aliosque. Tum propter hos eosdem, aliosque plurimos Viros Sanctitate vitæ conspicuos, qui a tempore Apostolorum usque nunc in Ecclesia Romana semper floruerunt, & adhuc florent, de quibus existant integri librorum Tomi: adeo, ut

ut solus Ordo Seraphicus a tempore Lutheri numeret circiter quadraginta solemniter Canonizatos & Beatificatos; & quasi innumeros alios vitæ sanctitate, miraculisque conspicuos; ut taceamus cæteras Religiones, totamque Ecclesiam Catholicam. Ubi econtra Lutherani, alique hujus temporis Sectarii, neque unum e suis Sanctum, five vitæ Sanctitate & miraculorum gloria conspicuum, assignare valent: talem nimirum, qui pariter ab aliis sic coleretur, uti tamen plurimi ex A catholicis tanquam Sanctos venerantur Doctores Catholicæ Ecclesiæ; puta Hieronymum, Augustinum, Basilium, Chrysostomum &c. Imo apud Adamum Floro in suo articulo Decretorio. *cap. 6. §. 6.* ipsemet Lutherus in *cap. 5. Epist. ad Galatas.* & adhuc clarius in *Epist. de Anabaptistis ad duos Parochos,* fatetur, in Papatu esse nucleum Christianismi, & multos pios, magnosque Sanctos.

20. Tertio, S. Romanam Ecclesiam esse Catholicam, id est toto Orbe terrarum nobis cognito diffusam, clarum est: cum non solum in Europa, imo & in Asia, & Africa, in medio gentis perversæ Mahumeticæ, atque in ipsa America longe, lateque diffundatur. Econtra Sectarii, five Lutherani, five Calvinistæ, aut Anabaptistæ &c. non nisi in parva Germaniæ parte conclusi tenentur: aut si aliqui eorum propter negotiationes, & lucra mundana, in Indiis Orientalibus, vel Occidentalibus defacto existant, in comparatione ad Catholicos modicum sane locum occupant. Accedit, ipsos hæreticos extreme inter se distare, & quamlibet

eorum Classẽm damnare alteram, veluti in fide aberrantem, ut proinde facta supputatione singulæ eorum Sectæ non nisi minimum locum obtineant. Unde hoc intelligentes ipsimet hæretici, nomen Catholicorum appropriate attribuant Romano-Catholicis. Quod ipsum jam suo tempore factum, recte notavit D. Augustinus *lib. de vera Religione. cap. 7.* dicens: *Tenenda est nobis Christiana Religio, & ejus Ecclesiæ Communicatio, quæ Catholica est, & Catholica nominatur, non solum a suis, verum etiam ab omnibus inimicis, velint enim, nolintve ipsi quoque hæretici, & schismatum alumni, quando non cum suis, sed cum extraneis loquuntur, Catholicam nihil aliud quam Catholicam vocant, non enim possunt intelligi, nisi hoc eam nomine discernant, quo ab universo Orbe nuncupatur.* Hactenus, & ad propositum efficacissime D. Augustinus: qui idem S. Pater *Libro contra Epist. fundament. cap. 4.* hoc ipsum confirmat.

21. Quarto, Sanctam Romanam Ecclesiam esse *Apostolicam*, sive in ea dari continuam Successionem Episcoporum ab Apostolis usque ad nos, patet vel maxime in continua & nunquam interrupta successione Romanorum Pontificum, a quibus alii Episcopi per totum terrarum Orbem semper fuerunt creati, & destinati. Admittunt Acatolici potiores ipsimet cum D. Augustino superius citato legitimam & non interruptam successionem Pontificum a Petro usque ad quartum vel quintum circiter sæculum; ostendant ergo, efficaciter tamen (nam
con-

contrariæ calumniæ, & falsa argumenta fuerunt pridem a Bellarmino & aliis Controversistis Catholicis soluta) Ecclesiam Romanam postea ab hac *Apostolica Successione* defecisse.

Quod autem rursus hæc nota ly *Apostolica* neque Lutheranæ, neque Calvinianæ, aut ulli Sectæ conveniat, patet ex eo, quia non apparet ullum vestigium talis successionis : nam quæro ex Lutheranis, vel Calvinistis, si Ecclesiam suâ velint ab Apostolis absque interrupta serie descendere, sicque *Apostolicam* esse, ubi nam ergo eadem Ecclesia tanquam Apostolica, per Apostolos & legitimos Successores continuata, post prima quatuor sæcula usque ad adventum Lutheri, aut Calvini &c. extiterit ? Romanæ nolunt hoc prædicatum concedere. Præcedentibus antiquis Hæreticis pariter vix attribuent ; nam quinam fuerunt illi Hæretici, & cur non eorum symbolum assumpserunt, sed novum corpus doctrinæ symbolicæ cuderunt, si apud dictos hæreticos Apostolica una sancta Catholica extitit Ecclesia.

Nec reponant in angustias redacti pro ultimo suo refugio, Ecclesiam veram pro illo tempore intermedio mansisse tantummodo peries paucos quosdam quasi invisibilem. Nam quomodo sic perstitisset *Catholica*, seu per universum mundum diffusa ? quam notam antiquissima Concilia, Nicenum, Constantinopolitanum, imo ipsimet Apostoli in communi symbolo Apostolorum veræ Ecclesiæ attribuerunt ? Et quis sibi persuadeat, Ecclesiam veram, mille ferme annis fuisse a Deo adeo derelictam, & ignotam ;
cum

180 *Traët. IV. De Virtutibus Theologicis. Dist. III.*
cum tamen pronuntietur *Matth. cap. 16. supra*
Petram, & per D. Augustinum civitas *Matth.*
5. supra montem posita, quæ non potest ab-
scondi?

22. CONCL. III. Methodus brevissima at-
que efficacissima, errantes animas, & hæretica
pravitate seductas reducendi ad Fidem Catho-
licam, est clare proponere atque explicare
eisdem præmissas quatuor notas veræ Ecclesiæ
Christi. Ita Controversiæ. Et ratio est: quia
datur solum una Ecclesia Christi non plures,
ut constat ex Symbolo Apostolorum, in quo in
singulari dicitur, *Credo sanctam Ecclesiam Ca-*
tholicam. Simulque illa vera Ecclesia Christi
est infallibilis in suis dogmatibus, neque po-
test errare in Fide, idque ob infallibilem Chri-
sti promissionem, ut dictum *num 7.* ac proinde,
quidquid ea proponit esse Fide Divina creden-
dum, absque ullo erroris periculo credere
oportet veracitatem Dei talia revelantis, nobis-
que per Ecclesiam suam proponentis. Cum
igitur ex supradictis quatuor Ecclesiæ notis pa-
teat, Ecclesiam Romanam Catholicam esse ve-
ram Christi Ecclesiam, utpote cui soli compe-
tunt quatuor illæ notæ, non autem Sectæ Lu-
theri, Calvinii, aut alii, jam ipsa in dogma-
tibus Fidei est infallibilis; consequenter cum
ea rite creditur Purgatorium, numerus septe-
narius Sacramentorum, Missæ Sacrificium,
& sic discurrendo de cæteris Fidei Mysteriis.

Quest. III. De sacra Scriptura , seu Lib. Ec. 181

Q U Æ S T I O III.

De Sacra Scriptura , seu Libris Canonis.

S U M M A R I U M.

23. Libri Canonici seu S. Scripturæ , qui ?
24. Numerus eorum in Ecclesia Catholica est antiquissimus.
25. Solvitur objectio cum notabili Additione.
26. Hunc vel illum librum esse Canonicum , unde constat ?
(a) Supra n. 7.
27. Declaratur amplius Conclusio.
28. Vulgata vetus Editio S. Scripturæ est authentica, & quenam sit illa ?
29. An in hac quolibet minima vocula sit de Fide ?
30. Verior opinio.
31. Solvuntur objectiones.
32. Lectio S. Scripturæ in lingua vulgari iuste est interdicta.
33. Quid in Germania quoad hoc ?

23. **C**ONCL. I. Numerus Librorum S. Scripturæ, qui & Libri Canonici appellantur, ille est, quem ponit Sacrum atque Oecumenicum Concilium Trident. Sess. 4. in Decreto de Can. Scrip. ubi Libros Canonicos ex unanimi totius Ecclesiæ consensu, & antiquissimorum Conciliorum vestigiis inhærendo, recenset, eosque veluti a Spiritu Sancto dictatos recipit, ac veneratur, dum inter alia sic habet. *Sunt vero infra scripti : Testamenti Veteris , quinque Libri*

bri Moysi, id est, Genesis, Exodus, Leviticus, Numeri, Deuteronomium, Josue, Judicum, Ruth, quatuor Regum, duo Paralipomenon, Esdræ primus & secundus, qui dicitur Neemias, Tobias, Judith, Hester, Job, Psalterium Davidicum centum quinquaginta Psalmorum, Parabola, Ecclesiastes, Canticum Canticorum, Sapientia, Ecclesiasticus, Isaias, Hieremias cum Baruch, Ezechiel, Daniel, duodecim Prophetæ minores: id est, Osea, Joel, Amos, Abdias, Jonas, Micheas, Nahum, Abacuc, Sophonias, Aggeus, Zacharias, Malachias, duo Machabæorum, primus & secundus. Novi Testamenti, quatuor Evangelia, secundum Mattheum, Marcum, Lucam, & Joannem, Actus Apostolorum à Luca Evangelista conscripti: quatuordecim Epistolæ Pauli Apostoli, ad Romanos, duæ ad Corinthios, ad Galatas, ad Ephesios, ad Philipenses, ad Collossenses, duæ ad Thessalonicenses, duæ ad Thimotheum, ad Titum, ad Philemonem, ad Hebræos. Petri Apostoli duæ, Joannis Apostoli tres, Jacobi Apostoli una, Judæ Apostoli una, & Apocalypsis Joannis Apostoli. Si quis autem Libros ipsos integros cum omnibus suis partibus, prout in Ecclesia Catholica legi consueverunt, & in veteri vulgata latina editione habentur, pro Sacris & Canonicis non suscepit, anathema sit. Hactenus verbatim Concilium Tridentinum.

24. Unde patet, librum tertium & quartum Esdræ, simulque librum tertium & quartum Machabæorum non esse ex Libris Canonicis, quamvis

vis in Bibliis communiter apponantur, ne penitus pereant. Cæterum prædictus numerus Librorum Canonicorum Sacrae Scripturae non est novus, quinimo est antiquissimus in Ecclesia Catholica; & receptissimus. Sic quippe S. Augustinus *lib. de Doctrina Christiana cap. 8.* omnes & singulos præfatos Libros inter Canonicos reponit, atque enumerat. Similiter omnes illi Libri inter Canonicos recepti sunt in Concilio Carthaginensi (anno 397. celebrato) *cap. 47.* item in Concilio Romano primo sub Gelasio Papa anno 494. celebrato, atque in aliis subsequentibus Conciliis, & præsertim in Florentino in Decreto Unionis.

25. Nec obstat, quod olim de Libro Tobiae, Judith, & quibusdam aliis fuerit controversia inter Catholicos Doctores, eosque quidam SS. Patres excluferint e numero Librorum Canonicorum. Resp. enim, id contigisse ante definitionem Ecclesiae, quando re adhuc dubia, & necdum per Ecclesiam definita, utraque pars probabiliter amplecti, & teneri poterat; prout fieri solet in aliis materiis necdum ab Ecclesia definitis, & adhuc inter Catholicos Doctores controversis. At post definitionem Ecclesiae nullus Sanctus Pater, aut alius vere Catholicus, ullum ex præfatis Libris Canonicis rejecit.

Additio

* Quod si autem quæras, ex qua igitur causa multi Hæretici ex numero Librorum Canonicorum

184 *Tract. IV. De Virtutibus Theologicis. Dist. III.*
corum S. Scripturæ excluderint præter Libros
Machabæorum, & nonnullos alios in veteri,
etiam in novo Testamento, Epistolam Pauli ad
Hebræos, Epistolam Jacobi, Epistolam Judæ,
& Apocalypsin? Respondeo cum Bellarmino
Tom. I. Controvers. lib. 1. de Verbo Dei. ex Fran-
colino *in suo Tyrocinio part. 1. §. 3.* ob eandem
causam, ob quam tempore S. Augustini Ma-
nichæi, alique Hæretici rejecerunt omnes
Libros veteris Testamenti, de quibus citatus
sanctus Pater *Libro de Dono perseverantiae* ait:
Scripturas sic accipiunt, ut suo quodam privile-
gio, imo sacrilegio, quod volunt, sumant, quod
nolunt, rejiciant: quando nimirum id suis
principiis (uti in Libris Machabæorum com-
mendatio precum pro defunctis persolvenda-
rum) minus favere agnoscunt: etsi id ipsam
jam ab antiquo receptum, & a moderna Ca-
tholica Romana Ecclesia, habente omnia signa
veræ Ecclesiæ in præcedenti Quæstione ex-
plicata, fuerit tanquam de fide agnitum.
Undenam ergo aliunde illi Hæretici, qui omnia
ex Verbo Dei scripto clare probari posse con-
tendunt, suos præcise Libros S. Scripturæ esse
Canonicos sufficienter ostendere queunt? ex-
hibeant nobis clarum aliquem Textum, quem
nec D. Augustinus (utique doctior hisce) po-
tuit invenire, utpote qui juxta dicta nequidem
Evangelio credidisset, nisi auctoritas Ecclesiæ
eum commovisset. Et quidem jure merito;
ex quo alio enim, nisi ex hac ipsa Auctoritate
tam numerus determinatus librorum, quam
legitima versio, ac interpretatio Sacræ Scriptu-
ræ

Quæst. III. De sacra Scriptura, seu Lib. Sc. 185
ræ in tanta disceptantium, etiam ipsorummet
inter se Heterodoxorum varietate (ubi e. g.
apud Ignatium Schvvarz in *Instit. Histor. cap.*
1. Epistolam Divi Jacobi Calvinus vocat aure-
am: Lutherus autem Stramineam: Zvvingli-
ni Lutherum appellant apertum verbi Divini
carnificem, atque corruptorem: econtra Luthe-
rus Zvvinglianos interpretes stultos, & clitel-
arios Sc.) undenam (inquam) nisi ex dicta Ec-
clesiæ auctoritate desumi finaliter & quietative
poterunt?

26. CONCL. II. Hunc vel illum Librum
esse Canonicum, & habere auctoritatem S.
Scripturæ a Deo dictatæ, aliunde non constat,
quam ex Traditione Majorum, & definitione
Ecclesiæ. Ita omnes Catholici. Siquidem
Ecclesiam in rebus Fidei ob specialem assisten-
tiam Spiritus Sancti errare non posse, jam (a)
dictum est; ergo quidquid ipsa Fidelibus cre-
dendum, & tanquam Librum a Spiritu Sancto
dictatum esse proponit, pro tali indubie reci-
piendum est. Accedit, quod plura Evangelia
sub nomine diversorum Apostolorum, ut Tho-
mæ, Thaddæi, Andreæ, Bartholomæi, Bar-
nabæ &c. fuerint conscripta, de quibus fit men-
tio c. *Sancta Romana dist. 15.* ergo necessaria
fuit auctoritas Ecclesiæ, quæ insistendo con-
tinuæ Traditioni ab Apostolis haustæ, atque
a Spiritu Sancto peculiariter directæ, hujus-
modi noxias & apocryphas scripturas a veris
discerneret, verumque Evangelium a Deo dicta-
tum Fidelibus credendum proponeret. Et hinc

N

rectissi-

186 *Tract. IV. De Virtutibus Theologicis. Dist. III.*
rectissime S. Augustinus *lib. contra Epistolam*
Manichæi cap. 5. palam protestatur, dicens:
Ego vero non crederem Evangelio, nisi me Catho-
lica Ecclesiæ commoveret Auctoritas. Et rursus
ibidem ait, *Evangelium Nazareorum non admit-*
tam, quia non admittitur ab Ecclesia.

27. Verissimum quidem est, potuisse Deum
pluribus aliis modis veram Fidem, verbumque
suum, seu S. Scripturam manifestare homini-
bus, puta per semetipsum immediate, vel per
Angelos &c. Verumtamen sicut olim Saulum
(id est, Paulum Apostolum) & Cornelium
Centurionem, & Eunuchum Reginæ Candacis,
non per se, aut Angelos suos, in vera Fide eru-
dire voluit, sed per homines, videlicet per
Ananiam, Petrum Apostolum, & Philippum,
ut legitur in Actibus Apostolorum *cap. 8. 9.* &
10. ita etiam ordinarium medium agnoscendi
veram Scripturam Sacram aliud esse noluit,
quam auctoritatem Ecclesiæ Catholicæ, utpote
quæ teste ipsomet Spiritu Sancto 1. *Timoth. 3.*
Est columna & firmamentum veritatis. Hinc jam
a primordiis suis, orta circa observantiam Le-
galium dissensione, S. Mater Ecclesia, in Spi-
ritu Sancto ex Apostolis, aliisque Fidelibus legi-
time congregata *Actor. cap. 15.* determinavit,
Gentiles ad Fidem Christi conversos non obli-
gari Lege Mosaica.

28. CONCL. III. Sacra Scriptura, in vul-
gata veteri Editione contenta, vere est authen-
tica. Ita novissime declaravit, & propter anti-
quissimum Ecclesiæ usum observari statuit Con-
cilium Trident. *Sess. 4. in Decreto de Editione Li-*
brorum.

Quæst. III. De sacra Scriptura, seu Lib. Eccl. 187
brorum, his verbis. Insuper eadem Sacrosancta
Synodus statuit, & declarat, ut hæc ipsa vetus &
vulgata Editio, quæ longo tot sæculorum usu in
ipsa Ecclesia probata est, in publicis lectionibus,
disputationibus, prædicationibus, & expositioni-
bus pro authentica habeatur, & ut nemo illam re-
jicere quovis prætextu audeat, vel præsumat.
Hæc Concilium,

Additio.

* Ut autem habeatur plena notitia, quænam
sit illa *vulgata Editio* Sacræ Scripturæ, a Con-
cilio Tridentino juxta primum dicta, agnita
tanquam authentica, notandum est ex Tyroci-
nio Francolini Romæ a Reverendissimo P. Ma-
gistro Sacri Palatii approbato. I. Quod origi-
nales, & primævi omnes sacri Codices vete-
ris Testamenti fuerint Hebraice in lucem dati,
exceptis Libris Tobiae, Judith, Esdræ, ac Da-
nielis ab initio Chaldaice, & secundo Macha-
bæorum, teste D. Hieronymo, Græce vulga-
tis. Econtra quoad novum Testamentum ori-
ginales Libri, si Francolino fides est, primitus
fuerunt Græce editi, exceptis epistola D. Pauli
ad Hebræos, & Evangelio S. Matthæi Hebraico-
Syriace, seu potius Syro-Chaldaice conscriptis.
Putant nonnulli Evangelium S. Marci in prin-
cipio Latine fuisse vulgatum.

Notandum II. Primam illam Editionem ve-
teris Testamenti tempore captivitatis Babylo-
nicæ, si non ex integro deperditam, saltem fuis-
se magna ex parte vitiatam, atque corruptam,

quam Esdras Divino plenus Spiritu integræ fidei restituit, ast postea Rabbinorum ignorantia, vel Amanuensium sive imperitia, sive incuria successive saltem ex aliqua parte iterum depravavit.

Notandum III. Quod post Hebraicam præcipua sit veteris Testamenti Editio Græca septuaginta duorum Interpretum Seniorum Hebræorum, utramque linguam perfecte callentium, qui jussu Philadelphi Regis Ægypti ducitis & quinquaginta circiter annis ante Christum in Insula Pharos mirabili consensu litteras Divinas ex lingua Hebraica selectis Exemplaribus magis authenticis, & Deo singulariter assistente transtulerunt in linguam Græcam, hacque versione non solum Ecclesia Græca, verum etiam ipsimet Apostoli & Evangelistæ jam usi fuerunt, quæ tamen defacto non amplius est pura, suoque originali conformis, uti jam suo tempore observavit S. Hieronymus in præfatione ad Paralip.

Notandum IV. Quod demum quoad utrumque Testamentum subsecuta fuerit Editio Latina, ubi præcipue duæ versiones circumferebantur; una *antiqua*, incerti Auctoris, altera vero *nova*, jussu S. Damasi Papæ a S. Hieronymo conscripta: ex quibus duabus non longe post tempora S. Gregorii cum maturissimo examine, & post longam discussionem, ac collationem cum Exemplaribus majoris fidei conflata est unica; quæ appellatur *vulgata*, & communis, quam Concilium Tridentinum *loc. cit.* vult haberi pro authentica, ex qua reliquæ
ver-

Quæst. III. De sacra Scriptura, seu Lib. Sc. 189
versiones desumi debent, si tanquam legitimæ
agnosci velint ab Ecclesia nostra: tanquam illa,
quæ habet notas veræ Ecclesiæ. *

29. Num autem quælibet minima vocula, &
particula Editionis vulgatæ, sit de fide, vari-
ant Doctores. Affirmant Franciscus Turrianus
2. 2. dist. 22. dub. 4. & quidam alii. Tum quia
idem Concilium Trid. cit. Sess. 4. ait: *Si quis
autem libros ipsos integros cum omnibus suis par-
tibus, prout in Ecclesia Catholica legi consueve-
runt, & in veteri vulgata Editione habentur,
pro sacris & Canonicis non susceperit, anathema
sit*: atqui etiam omnes vocalæ sunt partes.
Tum quia alioquin tota Editio vulgata nuta-
bit, si in ea quidpiam non canonicum, & quod
non est de Fide, contineri dicatur: nam, ut
inquit D. Augustinus Epist. 9. ad Hieronymum.
*Sacra Scriptura, quæ ad fidem posteris edita est,
admissa auctoritate mendacii tota dubia nutat &
fluctuat.*

30. Oppositam nihilominus sententiam plu-
res alii Theologi & Controversistæ tenent, ut
Bellarminus lib. 9. de verbo DEI cap. 11. Ber-
nardinus Vetvveis in Speculo veræ Ecclesiæ lib.
2. cap. 6. art. 4. n. 3. Tannerus tom. 3. disp.
1. De fide. quæst. 5. n. 79. Burghaber Controvers.
4. n. 16. citans alios. Afferunt enim, quam-
vis Editio vulgata pro authentica ab omnibus
habenda sit, utpote quoad fieri potuit, pura
& emendata, nihilque continens, quod sit
contra Fidem Catholicam, & bonos mores;
nihilominus eam necdum ita ab omnibus men-
dis purgatam esse, quin adhuc emendari pos-

fit, aut aliquibus in locis, ubi jam olim ejusdem lectiones variabant, locus esse valeat disceptationi, & aliqua alia lectio ei, quæ in vulgata Editione posita est, subinde præferri. Ratio esse potest: quia hoc ipsum videtur insinuare Præfatio Bibliis vulgatæ Editionis præfixa, dum ait: *Quam quidem* (Editionem vulgatam) *sicut omnibus numeris absolutam, pro humana imbecillitate affirmare difficile est, ita ceteris omnibus, quæ ad hunc usque diem prodierunt, emendatorem, purioremque esse minime dubitandum.* Et infra: *In hac tamen pervulgata lectione, sicut nonnulla consulto mutata, ita etiam alia, quæ mutanda videbantur, consulto immutata relicta sunt.*

31. Nec obstat Concilium Trid. *loc. cit.* Quia loquitur de partibus, utputa Capitulis, atque integris Libris, quorum nonnullos Hæretici, contra quos præcipue agit Concilium, rejecerunt; non autem de voculis, seu particulis. Idque ex eo amplius patet, quod primum post dictum Decretum Concilii Trid. Editio vulgata per Theologos a Sede Apostolica ad hoc destinatos fuerit revisa, & in nonnullis emendata. Dictum autem D. Augustini procedit admissio semel in quâpiam Scriptura mendacio, quale nefas est admittere in Editione vulgata Bibliorum.

32. CONCL. IV. Lectio Sacræ Scripturæ in lingua vulgari sine Episcopi, aut Inquisitoris licentia juste fuit interdicta. Et hæc quidem prohibitio habetur in *Indice Librorum prohibitorum. Regula 4.* Ratio hujus prohibitionis ibidem

Quest. III. De sacra Scriptura, seu Lib. 3. c. 191
 dem assertur: quia experimento manifestum est,
 si Sacra Biblia vulgari lingua passim sine disci-
 mine permittantur, plus inde ob hominum te-
 meritatem detrimenti, quam utilitatis oriri. Si-
 quidem S. Scriptura, ob altitudinem Mysterio-
 rum supernaturalium, de quibus tractat, ac
 plurimas locutiones Propheticas, & allegoricas
 &c. non tam intellectu facilis & clara est, ut
 a quovis, etiam cæteroquin indocto homine,
 vel muliercula, statim possit recte intelligi,
 prout præsumptuose jactitant Hæretici moder-
 ni. Sed de hoc plura *Quest. seq.*

33. Notat tamen Layman *lib. 2. tract. 1. cap.*
15. num. 8. Quod hæc prohibitio non legen-
 di Sacra Biblia vulgari idiomate, in hisce Re-
 gionibus nostris recepta non sit. Nam, ut in-
 quit Nicolaus Serarius, *non puniuntur, sed lau-*
dantur, qui in Germania nostra, nulla diserte pe-
tita facultate, Biblia vulgata Eckii, vel Dieten-
bergii legunt. Versio autem Germanica Lu-
 theri, & aliorum hæreticorum, prorsus in-
 terdicta est, utpote pestifera, ob multas ad-
 mixtas depravationes, & falsas interpretatio-
 nes.

QUÆSTIO IV.

De multiplici Sensu, Obscuritate, atque
 Interpretatione Sacræ Scripturæ.

S U M M A R I U M.

34. *Sensus S. Scripturæ duplex, litteralis &*
mysticus.
 35. *Sensus litteralis alius proprius, alius impro-*
prius.

192 Tract. IV. De Virtutibus Theologicis. Dist. III.

36. Sensus mysticus, quis?

37. Est multiplex, ut

Sensus Allegoricus,

Anagogicus; & Tropologicus seu Moralis.

38. Universim quatuor sensus S. Scripturæ,

39. Et in singulis excellabant singuli Ecclesiæ Doctores.

40. Quid sensus Accommodatitius S. Scripturæ?

41. S. Scriptura sapius est obscura.

42. Ipsamet S. Scriptura hoc testatur.

43. Interpretatio canonica S. Scripturæ pertinet ad Ecclesiam.

44. Doctrinaliter eam interpretari, quibus conveniat?

34. **C**ONCL. I. Generatim, ac prima sui divisione, Sensus Sacrae Scripturæ alius est litteralis, alius spiritualis seu mysticus. Ita communis. Et quidem *Sensus litteralis* est, quem verba ipsa immediate significant: prout v. g. hoc nomen *Jerusalem* significat civitatem Palæstinæ, ac plurimæ historiæ in S. Scriptura contentæ litteraliter significant res olim gestas.

35. Porro Sensus iste litteralis S. Scripturæ subdividitur in proprium, & in improprium seu figuratum. *Proprius* est, quem verba in propria sua significatione usurpata immediate significant: prout fit, dum dicitur David esse Rex, Jerusalem capta &c. *Sensus improprius, seu figuratus* est, quem verba improprie seu figurate

Quest. IV. De multiplici Sensu, Obscurit. &c. 193
rate accepta significant: puta, quem habent
per quamdam Metaphoram, Metonomiam,
Catechresin, aut aliam Figuram Rhetoricam:
quales locutiones figuratæ in S. Scriptura sunt
fatis frequentes, ac præsertim in Prophetis, imo
& alibi. Sic Christus Dominus noster dicitur
Leo, Petra, Lapis angularis, Agnus, Vitis &c.
per similitudinem quamdam, ac metaphoram,
non per proprietatem. Sic etiam Deus, qui ta-
men est purissimus Spiritus, dicitur habere ma-
nus, quatenus est Omnipotens; videre oculis,
quatenus est Omniscius; habere pedes, quia
est ubique, irasci, pœnitere, ac hujusmodi,
ob diversos effectus suos.

36. *Sensus mysticus, seu spiritualis* S. Scriptu-
ræ est ille, qui non significatur per verba im-
mediate, sed mediate solum; quatenus signi-
ficatur per res illas, quas verba immediate
significant. Sic historia Agni Paschalis *Exodi*
cap. 12. relata, litteraliter significat ritum Agni
Paschalis a Judæis olim immolandi; spiritua-
liter vero seu mystice significat Christum pro
salute totius Mundi in ara Crucis postmodum
immolatum: idem videre est in aliis innume-
ris.

37. Cæterum Sensus spiritualis, seu mysti-
cus S. Scripturæ, rursus dividitur in Alle-
goricum, Anagogicum, & Tropologicum seu
Moralem, juxta numerum videlicet trium Vir-
tutum Theologicarum, quibus hi tres Sensus
mystici S. Scripturæ correspondent. Siquidem
Sensus Allegoricus correspondet Fidei, & tunc
habetur, quando verba S. Scripturæ præter sen-

sum litteralem, quem habent, significant aliquid pertinens ad Fidem. *Sensus Anagogicus* correspondet Spei, & tunc habetur, quando verba S. Scripturæ præter sensum litteralem, quem continent, significant aliquid pertinens ad vitam æternam, quam speramus. *Sensus* tandem *Tropologicus* seu *Moralis* correspondet Charitati, & habetur, quando præter sensum litteralem verborum significatur aliquid pertinens ad instructionem morum, seu opera Charitatis exercenda.

38. Et conformiter dictis communiter a Doctoribus dicuntur esse quatuor Sensus S. Scripturæ, videlicet Litteralis, Allegoricus, Anagogicus, & Tropologicus seu Moralis, de quibus extant sequentes duo versiculi.

Littera gesta docet: quid credas; Allegoria.
Moralis, quid agas; quo tendas, Anagogia.

Et hi quatuor Sensus commode ostenduntur in nomine *Jerusalem*: nam hæc vox Litteraliter significat urbem Palæstinæ; Allegorice Ecclesiam Militantem, Anagogice Ecclesiam Triumphantem, & Tropologice seu Moraliter quamcunque Animam fidelem. Idem sensus vel omnes, vel saltem aliqui reperiuntur in Cæremoniis veteris Legis, Vasibus Sanctuarii, & aliis hujusmodi, quæ proinde varie exponuntur a Sanctis Patribus, & Doctoribus Ecclesiasticis.

39. Notatum quoque est a Varis doctis, juxta hos quatuor sensus S. Scripturæ quatuor dari præci-

Quaest. IV. De multiplici Sensu, Obscurit. &c. 195
præcipuos Doctores Ecclesiæ, videlicet S. Hieronymum, S. Ambrosium, S. Augustinum, S. Gregorium Papam; & singulos in singulis S. Scripturæ sensibus principaliter excelluisse, Hieronymum in Litterali, Ambrosium in Allegorico, Augustinum in Anagogico, & Gregorium in Morali.

40. Tacetur hic sensus Accommodatitius S. Scripturæ, quo videlicet dicta de uno postmodum accommodantur alteri, ac de eo dicuntur: siquidem iste proprie non est verus aliquis S. Scripturæ sensus, sed potius transductio verborum S. Scripturæ a suo sensu ad alium, ab Auctore Deo non intentum. Nihilominus hic modus applicandi, seu accommodandi S. Scripturam, si cætera concurrant, malus non est, imo practicatur ab Ecclesia Catholica passim in Breviario, & Missali Romano, dum dicta de Abraham, Noe, & aliis veteris Testamenti accommodantur ad diversos Sanctos novi Testamenti. Idem Sensus Accommodatitius a SS. Patribus frequenter adhibetur in suis Libris ac Homiliis, idemque in Concionibus frequens est, ac utilissimus, nam verba S. Scripturæ miram quamdam gravitatem & energiam præferunt, ita ut ad persuadendum sint accommodatissima. Cavendum tamen, ne quavis occasione verba S. Scripturæ accommodentur, seu applicentur ad profana, scurrilia, fabulosa, & hujusmodi: id enim nefas est, atque in Concilio Trid. Sess. 4. graviter prohibitum.

41. CONCL. II. Sacra Scriptura sæpius est obscu-

obscura, neque est tam perspicua, aperta, & intellectu facilis cuivis, etiam indocto homini vel mulieribus, quin indigeat vera & genuina interpretatione. Ita omnes Catholici Doctores contra Hæreticos. Ratio est: quia S. Scriptura tractat de summis & altissimis Fidei Mysteriis rebusque supernaturalibus, nempe de SS. Trinitate, Incarnatione Filii Dei, Sacramentis, Prædestinatione, & aliis hujusmodi captum humanum, nisi Fides adjuvet, longe superantibus. Insuper sacra Scriptura continet plurimas locutiones allegoricas, & figuratas, imo non pauca, quæ prima fronte videntur contraria, verba etiam ambigua, ac phrasæ Hebraicas. Atqui talia non illico possunt patere hominibus idiotis & indoctis, multo minus quibusvis mulierculis: alioquin certe SS. Patres, atque Ecclesiæ Doctores, frustra tantum temporis consumpsissent in studio, & intelligentia sacrae Scripturæ.

42. Confirmatur. Ipsamet S. Scriptura testatur, quædam in ea reperiri obscura, & intellectu difficilia, quæ proinde indigent vera interpretatione. Hinc quippe Christus, incipiens a Moyse & omnibus Prophetis, interpretabatur duobus Discipulis, euntibus in Emmaus, Scripturas, quæ de ipso erant *Luc. 24.* Similiter Christus Dominus post suam gloriosam Resurrectionem *aperuit illis* (id est, Discipulis suis) *sensum, ut intelligerent Scripturas.* Atqui hoc non fuisset necesse, imo frustraneum, post tot prædicationes integro triennio ex ore Christi.

Christi jam auditas, si S. Scriptura esset ex se prorsus clara, & cuilibet aperta, ut præsumptuose jactitant Hæretici. Accedit, quod ipsemet Spiritus sanctus per os D. Petri expresse testificetur, in S. Scriptura, & præsertim in Epistolis D. Pauli, esse quædam intellectu difficilia: sic enim habetur 3. Petri cap. 3. *in quibus (nempe Epistolis D. Pauli) sunt quædam difficilia intellectu, quæ indocti & instabiles depravant, sicut & ceteras Scripturas, ad suam ipsorum perditionem.* Hæc ibi:

43. CONCL. III. Interpretatio canonica & infallibilis S. Scripturæ, verique sensus illius ad Ecclesiam pertinet. Ita omnes Catholici, habeturque expresse in Concilio Trid. Sess. 4. in Decreto de edit. & usu Sac. Libr. hisce verbis: *Quem (sensum S. Scripturæ) tenuit, & tenet sancta Mater Ecclesia, cujus est judicare de vero sensu & interpretatione sanctarum Scripturarum.* Unde dicitur Matth. 18. *Si Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus & publicanus.*

44. CONCL. IV. Interpretari S. Scripturam etiam doctrinaliter, non cuilibet convenit, sed Viris duntaxat doctis & idoneis, ac præsertim iis, quibus id ex officio incumbit, utputa Ecclesiæ Doctoribus, Episcopis, & hujusmodi. Ita communis. Ratio est: quia alioquin adesset manifestum periculum errandi in interpretatione sacræ Scripturæ, si hanc indocti passim & præsumptuose attentarent. Accedit, quod Deus in Ecclesia sua voluerit observari hierarchiam,

198 *Tract. IV. De Virtutibus Theologicis. Dist. III.*
 chiam, & subordinationem subditorum erga
 Superiores, atque esse ordinem inter Doctores
 & discipulos, inter Pastores & oves, ut alii
 doceant, alii discant, alii Scripturam inter-
 pretentur, alii alia officia exercent. Unde
Ephes. 4. dicitur: *Et ipse dedit quosdam quidem*
Apostolos, quosdam autem Prophetas, alios vero
Evangelistas, alios autem Pastores & Doctores,
ad consummationem Sanctorum. Et *1. Corinth. 12.*
Nunquid omnes interpretantur? Quasi diceret,
 non; sed illi solum, quibus id ex officio incum-
 bit, quique a Deo ad hoc electi sunt.

QUÆSTIO V.

De Traditionibus.

SUMMARIUM.

45. *Traditio, quid?*
46. *Est triplex, nempe Traditio Divina,*
Apostolica, & Ecclesiastica.
47. *Traditiones Divinæ sunt admittendæ.*
* Quod ampliatur adhuc magis.
48. *Ipsæ sunt ejusdem infallibilitatis, ac Verbum*
Dei scriptum.
49. *Regula dignoscendi Traditiones Divinas.*

45. **T**raditionis nomine intelligitur in propo-
 sito doctrina quædam ad Religionem
 spectans, quæ tamen expresse in sacra Scriptura
 non habetur, neque ex illa clare deducitur; si-
 ve dein hujusmodi doctrina in libris SS. Patrum
 scripta reperiatur, sive non.

46. Dividitur autem Traditio in Divinam, Apostolicam, & Ecclesiasticam. *Traditio Divina* (quæ & *Verbum Dei non scriptum* appellatur) ea est, quam Apostoli immediate a Spiritu sancto dictatam, vel ex ore Christi acceperunt, quæque ab Apostolis promulgata, & continua successione conservata, & quasi de manu in manum ad nostra usque tempora tradita fuit: qualis traditio potissimum habetur circa materiam & formam Sacramentorum, & alia hujusmodi in Ecclesia Catholica perpetuo custodita, quæ tamen in S. Scriptura expresse non habentur. *Traditio Apostolica* solet nonnunquam confundi cum Divina, eo quod hæc ab Apostolis promulgata fuerit: proprie autem Traditio Apostolica vocatur ea, quæ ab Apostolis instituta est cum assistentia Spiritus Sancti, nec tamen in S. Scriptura reperitur expressa; ut est jejunium Ecclesiasticum, certis temporibus ab Apostolis institutum. *Traditio tandem Ecclesiastica* dicitur consuetudo quædam antiqua ab Episcopis, vel populo fidei in Ecclesiam introducta. In præsentī sermo est præcipue de Traditionibus Divinis, seu Verbo Dei non scripto.

47. CONCL. I. Præter S. Scripturam sunt admittendæ, & observandæ, quædam Traditiones, seu Verbum Dei non scriptum. Ita omnes Catholici; estque novissime definitum in Concilio Trid. *Sess. 4. in Decreto de Canonicis Scripturis*. Idem communiter probatur ex S. Scriptura 2. *Thess. 2.* ubi Apostolus præcipit, dicens: *Itaque fratres state, & tenete Traditiones,*
quas

200 *Tract. IV. De Virtutibus Theologicis. Dist. III.*
quas didicistis, sive per sermonem, sive per epistolam nostram. In quem locum S. Chrysostomus ita scribit: Hinc patet, quod non omnia per epistolam tradiderit, sed multa etiam sine literis: eadem vero fide digna sunt tam illa, quam ista. Eodem modo passim loquuntur alii sancti Patres.

Additio.

* Et quomodo ante Legem scriptam in ipsa Lege naturæ, post tot sæcula sibi invicem succedentia haberi potuit notitia de remedio contra peccatum originale, præsertim quoad famellas &c. Item de futuro Messia &c. nisi per continuas Traditiones cum speciali assistentia Spiritus sancti? undenam Moyse, primo sacri Textus Scriptori, post bis mille annos, & ultra hæc ipsa notitia, una cum altera de Mundi primordiis, de Paradiso, de primis Parentibus illuc collocatis &c. communicata fuit, nisi præter specialem Dei vigilantiam per tales Traditiones? nam uti genealogica Tabula Saliani apud Ignatium Schwartz in *instit. Histor.* ostendit, *Amram*, Pater Moyse pluribus adhuc annis cum *Levi* Atavo suo, econtra *Levi* cum *Isaac* annis triginta tribus circiter, *Isaac* cum *Sem* quinquaginta, *Sem* cum *Mathusalem* nonaginta octo, & demum *Mathusalem* cum *Adamo* centum quadraginta tribus annis convixerunt, ex quo notitiam de creatione Cæli, & Terræ, ac Homini de limbo terræ, de ligno scientiæ boni & mali, de transgressione Præcepti Divini

ni

ni in comedendo fructu, de venturo Messia &c. haud dubie a Protoparente Adamo per successivas Traditiones haurire potuerunt. Si autem admittuntur Traditiones Divinæ in antiquo, cur non pariter in Testamento novo? Nec dicatur, Christum novi Testamenti Auctorem reprehendisse Judæos propter Traditiones, dum *Matth 15.* inquit: *irritum fecistis Mandatum DEI propter Traditionem vestram.* Respond. enim, Christum ibidem reprehendisse non Traditiones Divinas, & Apostolicas, sed Phari- saicas, quarum aliquæ erant inutiles, aliæ etiam ex parte periculosæ. Cæteroquin Traditiones Divinas & Apostolicas voluit Apostolus ad *Thessalonicenses*, *loc. cit.* observari. *

48. CONCL. II. Traditiones Divinæ sunt ejusdem infallibilitatis & Auctoritatis, cujus est ipsum Verbum Dei scriptum. Ita rursus omnes Catholici. Unde Tridentinum Concilium *cit. Sess. 4.* sic ait: *Sacrosancta Synodus Traditiones tum ad fidem, tum ad mores pertinentes, tanquam vel ore tenus a Christo, vel a Spiritu sancto dictatas, & continua successione in Ecclesia Catholica conservatas, pari pietatis affectu, ac reverentia suscipit, & veneratur.* Accedit ratio: quia verbum Dei, si scriptum, si non scriptum, eandem vim atque infallibilitatem habet; cum non solum in scriptis, sed & in verbis suis Deus semper sit infallibilis.

49. CONCL. III. Regula dignoscendi Traditiones Divinas ab Apostolicis, vel Ecclesiasticis ex eo habetur, si Ecclesia ipsa judicet,

O

hanc

202 *Tract. IV. De Virtutibus Theologicis. Dist. III.*
hanc vel illam Traditionem esse Divinam: quod
quidem patere potest vel ex definitione Eccle-
siæ facta in Concilio Generali, aut per Sum-
mum Pontificem loquentem (ut ajunt) ex Ca-
thedra, vel si unanims consensus SS. Patrum,
& Doctorum id testetur.

QUÆSTIO VI.

Quænam sit totius Fidei Resolutio?

S U M M A R I U M.

50. *Resolvere fidem quid?*
51. *Resolutio Fidei a priori fit in primam veracita-
tatem Dei nobis revelantis.*
(b) *Dist. 2. quæst. 1. n. 8.*
52. *An resolvatur ultimate in Deitatem?*
53. *Instantia de circulo proponitur.*
54. *Et solvitur.*
55. *Motiva credibilitatis Fidei, quæ?*
56. *Fides non resolvitur in motiva humana.*
57. *Actus Fidei non est merus Actus intellectus,
Sed ad ipsum requiritur pia affectio volunta-
tis.*
58. *Propositio damnata refertur, ac refutatur.*
59. *Aliæ duæ propositiones damnatæ quoad pro-
positum.*

50. **A**DVERTENDUM, quod Resolvere Fi-
dem aliud non sit, quam ordine retro-
grado ea, quibus ad Actum Fidei pervenimus,
relegendo investigare principium seu motivum
primum, cui totius Fidei certitudo innititur.
Quando enim interroganti redditur ultima ratio
nos movens ad actum Fidei, & ad quem nulla alia
movit,

movit, tunc Fides nostra ultimo resolvi dicitur, ac proinde ibidem standum est, ne detur processus in infinitum. Hoc prænotato, sit

§1. CONCL. I. Loquendo de Resolutione Fidei in objectum suum formale, sic Fides Divina a priori & ultimate resolvitur in primam veritatem, seu veracitatem Dei nobis revelantis. Ita Doctor noster 3. *Dist.* 33. estque communis Theologorum. Ratio est: quia objectum formale, & motivum Fidei supernaturalis, est prima & infallibilis veracitas Dei, seu veritas ipsius in revelando, ut dictum superius (b) & consequenter in eam Fides Divina a priori ac ultimate resolvitur. Unde si quæras, cur credam Mysterium SS. Trinitatis? Resp. Quia Deus hoc revelavit. Si rursus quæras, cur credam Deo revelanti? Resp. Quia Deus est prima Veritas, quæ nec fallere potest, nec falli. Et hic datur status in assignanda ratione Fidei supernaturalis, & a priori.

§2. Si dicas. Deus est prima veritas in revelando ratione Deitatis; ergo Fides ultimate resolvitur in Deitatem, utpote ratione cujus competit Deo infallibilis veracitas. Resp. negando consequentiam: etsi enim veracitas resolvatur in Deitatem tanquam in rationem essendi; non tamen resolvitur in eam tanquam in rationem formalem credendi: hæc enim potius sistit in ipsa veracitate, quia Fides non attendit, unde ista veracitas Deo competat. Herincx *disp.* 2. *de Fide quest.* 3. n. 11. Vel dic cum aliis, distinguendo consequens: ergo Fides ultimate resolvitur in Deitatem materialiter,

ter, sive in sensu reali, conceditur; formaliter, seu tanquam in rationem formalem credendi, negatur consequentia.

53. Neque dicas, prius datam responsionem non sufficere, cum ulterius quæri possit, cur credam, hoc Mysterium SS. Trinitatis Deum revelasse? Neque respondere juvat (inquies) quia in sancto Evangelio sic scriptum habetur: nam urgetur, quærendo, cur potius credam Evangelio S. Matthæi &c. quam Evangelio Nicodemi, vel Nazaræorum, vel hujusmodi? Quod si cum S. Augustino *lib. contra Epistolam Manichæi c. 5.* dicam, Evangelio S. Matthæi credo, quia me Catholicæ Ecclesiæ illud amplectentis, atque a Deo revelatum esse attestantis, & veluti Fide Divina credendum proponentis, commovet auctoritas; non sic Evangelio Nicodemi, vel Nazaræorum, aut aliis ejusmodi scripturis, cum non sic ab Ecclesia admittantur. Rursum urgebis, quærendo, cur credam Ecclesiæ? Et si hujus infallibilem auctoritatem ex S. Evangelio probare quis conetur, replicabis, hic committi circulum vitiosum probando S. Scripturam per auctoritatem Ecclesiæ, & hujus auctoritatem vicissim probando per sacram Scripturam.

54. Ad hanc instantiam, quæ in quacunque sententia urget: Respondetur negando assumptum, vel potius suppositum totius discursus: nam dum quæritur, cur credam, Deum hoc revelasse, non amplius petitur ratio a priori, seu causa formalis & motiva credendi Mysterium a Deo revelatum, sed petitur ratio a posteriorio-

steriori, seu quoad nos respectu ipsius revelationis factæ. Porro hæc duo, ut patet ex terminis, sunt valde diversa: & primum quidem spectat ad motivum formale Fidei, posterius vero ad motiva credibilitatis Fidei. Quod ut melius intelligatur, sit

55. CONCL. II. *Motiva credibilitatis Fidei* dicuntur ea, propter quæ moraliter sit evidens, quod Mysteria nostræ Fidei sint a Deo revelata, & consequenter propter infallibilem ejus veracitatem credibilia: juxta quod *Psalm. 92.* dicitur: *Testimonia tua credibilia facta sunt nimis.* Porro hujusmodi motiva Doctor noster Subtilis q. 2. Prologi §. *Contra omnes istos.* & seqq. ad octo capita apte reducit; quæ sunt, Prænuntiatio Prophetica, Scripturarum concordia, Auctoritas scribentium, diligentia recipientium, Rationabilitas contentorum, Irrationabilitas singulorum errorum, Ecclesiæ stabilitas, & Miraculorum claritas. Et propter hujusmodi motiva credibilitatis, Mysteria Fidei sunt evidenter credibilia, hoc est, evidenter digna, quod credantur esse a Deo revelata, prout tradit Ecclesia Catholica.

56. Nec dicas. Omnia ista motiva sunt humana, nobisque innotescunt mera fide humana, ut puta per libros, narrationem Seniorum, prædicationē Parochorum, vel dictamen rationis naturalis: atqui Fides Divina resolvitur in talia motiva; ergo sequitur, eam resolvi in mera motiva humana, quod est absurdum. Resp. enim, quidquid sit de majori, negando minorem: quia ipsa Fides Divina non resolvitur

tur in talia motiva, tanquam rationem formalem & ultimatam credendi, sed iudicium duntaxat credibilitatis objecti Fidei. Nam quia Deus regulariter non loquitur immediate nobis singulis, hinc assensus Fidei supernaturalis ordinarie non fit, nisi prævia fide humana, qua quis prius credit suo Prædicatori, vel Ecclesiæ (quam per supra dictas Notas, veram esse Ecclesiam Christi agnovit) proponenti Myſteria Fidei, atque testificantem, ea esse a Deo revelata, juxta illud *Rom. 10. Fides ex auditu.* Hoc autem semel supposito, intellectus fidelis ac persuasus, talia esse a Deo revelata, totum se convertit in ipsius Dei veracitatem, ac propter istam unice per actum Fidei supernaturalis assentitur Myſteriis veræ Fidei.

§7. Hoc ipsum amplius declaratur ex eo: quia actus Fidei supernaturalis non est merus actus intellectus, sed ad eum etiam prærequiritur actus voluntatis, imperantis assensum Fidei propter infallibilem veracitatem Dei revelantis. Siquidem actus Fidei Theologicæ sunt liberi (alioquin enim meritorii non essent) ac proinde non præcise consistunt in actibus intellectus, quæ est potentia naturalis, sed insuper ad eos requiritur pia affectio supernaturalis voluntatis, qua isthæc intellectui imperet, ut propositis sibi articulis, simulque motivis credibilitatis accedente simul gratia collustrante Dei propter infallibilem veracitatem Dei revelantis firmissime assentiatur ejusmodi Myſteriis, credendo vera esse, quæ Deus nobis revelare dignatus

natus est. Quod ipsum apertius docet Concilium Tridentinum Sess. 6. c. 6. ibi: *Disponuntur autem ad ipsam justitiam; dum excitati gratia Divina, & adjuti fidem ex auditu concipientes, libere moventur in Deum, credentes, veræ esse, quæ divinitus revelata, & promissa sunt.* Et hinc fit, quod audita eadem veræ Fidei prædicatione quidam credant, alii non: quia nimirum illi gratiæ Divinæ excitanti, & adjuvanti libere cooperantes, suo intellectui imperant, simulque eliciunt actum Fidei supernaturalis, non vero cæteri.

58. Huc facit novissimum Decretum Innocentii XI. inter alias Propositiones sequentem, ordine 19. damnantis; *Voluntas non potest efficere, ut assensus Fidei in se ipso sit magis firmus, quam mereatur pondus rationum ad assensum impellentium.* Et merito hæc Propositio damnatur: siquidem intellectus ex vi objecti propositi non necessitatur ad assensum, nisi ubi adest evidentia veri; atqui in objectis Fidei non adest evidentia veri (nam *Fides, est sperandarum substantia rerum, argumentum non apparentium.* Hebr. 11.) ergo ex vi solius objecti intellectus nunquam necessitatur ad assensum Fidei, & consequenter ad hunc determinari debet per imperium voluntatis, ut firmiter in obsequium fidei sic objecto adhæreat, quam mereatur pondus rationum (intellige præcedentium motivorum credibilitatis) ad assensum impellentium.

59. Quantum ad præsentem de fide materiam, sunt insuper cavendæ aliæ duæ Propositiones, itidem ab Innocentio XI. damnatæ.

Earum prior, ordine 20. sic sonat: *Hinc potest quis prudenter repudiare assensum, quem habebat supernaturalem.* Altera vero ordine 21. ita docuit: *Assensus Fidei supernaturalis, & utilis ad salutem, stat cum notitia solum probabili revelationis; imo cum formidine, qua quis formidet, ne non sit locutus Deus.* Ambæ Propositiones, sicut jacent, damnatæ sunt, ac proin vitandæ.

Additio.

* Ubi denuo adverte, etiam has ambas Propositiones fuisse vel ex ea ratione jure meritissimo reprobatas: nam vel ille assensus, de quo loquuntur istæ propositiones, nititur summa Dei veritate in dicendo, vel alio motivo creato, & quidem tali, quod ex gravi ratione apparet fallibile? si posterius; non est actus supernaturalis Fidei, nec Virtutis Theologicæ: cum non habeat pro objecto Deum, puta in præsentia, quatenus summe verum in dicendo. Si prius: quomodo possum prudenter repudiare hunc assensum, aut de veritate ejusdem prudenter, ac probabiliter formidare? cum ex una parte Deus loquens nec fallere, nec falli queat, ex altera vero, *quod sit locutus Deus*, non habeam ullam NB. gravem rationem dubitandi: nam motiva credibilitatis, præcedentia actum Fidei, me reddunt moraliter certum, Deum fuisse locutum. Quomodo ergo NB. prudenter possum assensum istum repudiare, vel NB. prudenter formidare, ne non sit locutus Deus; cum non
 appre-

Quæst. I. Quotuplex, & quamgrave &c. 209
apprehendam rationem gravem formidandi?
alias enim stante hac actuali gravi formidine de
opposito, non eliceretur verus actus fidei, fo-
retque obligatio ulterius, quantum moraliter
fieri potest indagandi veritatem.*

DISTINCTIO IV.

De Vitiis Fidei oppositis.

QUÆSTIO I.

Quotuplex, & quam grave peccatum sit
infidelitas?

SUMMARIUM.

1. Infidelitas alia positiva, alia negativa.
2. Culpabilis, & inculpabilis.
3. Infidelitas pure negativa, & privativa, quid?
4. Species Infidelitatis generatim sunt tres, nempe
Paganismus, Judaismus, & Hæresis.
5. Pagani, qui? Judei, & Hæretici, qui?
6. Quæ infidelitas sit cæteris gravior?
7. Infidelitas, an sit peccatum?
8. Et quale?

1. **I**Nfidelitas hic sumitur, prout est oppo-
sita Fidei Theologicæ. Et hæc generatim
est duplex: una positiva, qua aliquid creditur
contrarium Fidei: qualis est in Hæreticis, Ju-
dæis, ac Ethnicis adultis. Altera negativa,
quæ est absentia, vel carentia Fidei; qualis ha-
betur ab ignorantibus Mysteria veræ Fidei.

O 5

2. Utra-

2. Utraque Infidelitas subdividitur in culpabilem, & inculpabilem : nam potest quis non tantum vincibiliter & culpabiliter ignorare Myſteria Fidei, aut credere erroneum in Fide, ſed quandoque etiam invincibiliter, credendo erronee aliquid a Deo eſſe revelatum, quod tamen tale non eſt, imo a parte rei exiſtit falſum atque erroneum.

3. Porro ignorantia invincibilis Myſteriorū Fidei, ſeu carentia involuntaria Fidei, vocatur a Theologis *Infidelitas pure negativa*, qualis datur in iis, qui nihil unquam de Fide audierunt, ſive ſint parvuli, ſive adulti. Ignorantia autem vincibilis, & voluntaria Myſteriorum Fidei, appellatur *privativa*; nec aliud eſt, quam carentia Fidei in eo, qui cum poſſet, & deberet Fidem habere audiendo prædicationem Evangelii, id negligit: quo modo ſolum in adultis reperiri poteſt, eſtque ex genere ſuo peccatum mortale. His prænotatis, ſit

4. CONCL. I. Species Infidelitatis generatim ſunt tres, videlicet Paganismus, Judaismus, & Hæreſis. Ita Theologi communiter cum D. Thoma 2. 2. q. 10. art. 5. Unde & Eccleſia Catholica in die Paraſceves pro iſtis tribus tantum generibus Infidelium, nempe pro Hæreticis, Judæis, & Paganis, ſingillatim orare conſuevit. Accedit ratio: quia aut Infidelitas adverſatur veræ Fidei nullo modo, ne quidem in figuris, ſuſceptæ; & eſt *Paganismus*: aut adverſatur Fidei, ſuſceptæ ſolum in figuris, & umbra veteris Legis, nempe in Circumciſione, taliſque

aliisque cæremoniis Legis Mosaicæ, & est *Judaismus*; aut adversatur Fidei in se formaliter susceptæ, & est *Hæresis*; vel si quis ad Paganismum, sive Judaismum deficiat, appellatur proprio nomine *Apostasia a fide*: quomodo Julianus Imperator, a Christianis ad Ethnicos deficiens, dicitur *Julianus Apostata*.

5. Igitur *Pagani* sunt, qui sentiunt contraria Fidei Christianæ, quam nullo modo profitentur: ut sunt Idololatræ colentes plures deos, aut idola sua; item Turcæ, qui licet unum Deum profiteantur cæli terræque Conditorum, negant tamen & SS. Trinitatem & Christum, neque alias veritates Fidei admittunt, ut a Christo revelatas, vel quatenus ad Fidem Christianam pertinent, sed quatenus a Mahomet Pseudopropheta eas acceperant. *Judei* dicuntur, qui etiamnum legem Mosaicam ad litteram observant, circumcidendo se, ac alia Legalia (quæ fuerunt umbra futurorum, per Christum jam completorum) superstitiose custodiendo, totumque novum Testamentum negando, sperantes Christum primum venturum, utpote quem necdum venisse pertinaciter credunt. *Heretici* tandem vocantur, qui post receptum Sacramentum Baptismi pertinaciter sentiunt, seu errant contra aliquam veritatem Fidei Catholicæ, duo siquidem ad Hæresin formaliter sumptam requiruntur, videlicet & error in intellectu contra aliquam veritatem Fidei, & pertinacia in voluntate, ut magis dicetur *Quest. seq.*

6. CONCL. II. Quamquam extensive, seu ratio-

ratione errorum materialium cum Fide pugnantium, gravior sit Infidelitas Paganorum, quam Judæorum, & dein gravior Judæorum, quam Hæreticorum: nihilominus intensive, seu loquendo quantum ad rationem culpæ, gravior est Infidelitas Hæreticorum, quam Judæorum, & horum, quam Paganorum. Ita Doctor Angelicus 2. 2. q. 10. art. 6. & Theologi communiter. Ratio primæ partis est: quia Gentiles, seu Pagani, in pluribus articulis errant contra Fidem, quam Judæi; & hi in pluribus, quam Hæretici, ut patet; quia Paganismus negat omnia divinitus revelata, Judaismus ea solum, quæ sunt novi Testamenti, Hæresis autem aliqua horum: atqui per Infidelitatem extensive graviolem intelligitur ea, quæ pluribus Fidei articulis opponitur, seu quæ in pluribus errat contra veram Fidem; ergo. Altera pars desumitur ex *Epist. 2. S. Petri cap. 2.* ubi de Hæreticis, seu relapsis a Fide dicitur: *Facta sunt eis posteriora deteriora prioribus: melius enim erat illis, non cognoscere viam justitiæ, quam post agnitionem retrorsum converti.*

7. CONCL. III. Etsi Infidelitas mere negativa, qualis reperitur in iis, quibus vera Fides nunquam fuit annuntiata, sicque hanc inculpabiliter ignorant, proprie non sit peccatum, sed potius pœna peccati originalis, Infidelitas tamen positiva voluntaria est gravissimum peccatum. Ratio primæ partis desumitur ex defectu voluntarii ad peccatum requisiti, unde Christus *Joan. 15.* ait: *Si non venissem, & locutus fuisset eis, peccatum non haberent, videlicet In-*

Quæst. II. Quid requiratur ad formalem &c. 213
Infidelitatis; hincque merito inter alias propositiones Michaëlis Baji etiam sequens, ordine 68. rejecta est: *Infidelitas pure negativa in his, quibus Christus non est predicatus, peccatum est.* Altera vero pars Conclusionis, nempe Infidelitatem positivam esse gravissimum peccatum, habetur ex S. Scriptura passim, ut *Marci ult. Qui vero non crediderit, condemnabitur.* Item *Joan. 3. Qui non credit, jam judicatus est.* & alibi.

8. Cæterum hoc peccatum incredulitatis, seu infidelitatis positivæ gravius est, quando est directe volitum per voluntatem repugnantem auditui Fidei, vel etiam audita, Fidemque contemnendo. Unde ex genere suo, ac per se loquendo Infidelitas est gravius peccatum omnibus illis, quæ contrariantur Virtutibus moralibus, puta furto, adulterio, homicidio & hujusmodi: quamvis per accidens, nempe propter imperfectionem actus, possit interdum Infidelitas esse minus grave peccatum.

QUÆSTIO II.

Quid requiratur ad formalem & perfectam
Hæresin?

SUMMARIUM.

9. *Hæresis unde sic dicatur?*

10. *Et quid sit?*

11. *Ad Hæresin formaliter sumptam requiritur &
error in intellectu.*

13. *Coro-*

214 *Tract. IV. De Virtutibus Theologicis. Dist IV.*

12. *Corollarium.*

13. *Et pertinacia in voluntate.*

14. *Hinc errans contra Fidem, sed paratus credere, quod credit Ecclesia, non est hæreticus. Cautela Scriptorum Catholicorum.*

15. *Quid si aliquis ignoret, opinionem suam ad-
versari sensui Ecclesiae?*

(a) *Juxta dicta Dist. 2. n. 30.*

16. *Pertinacia ad hæresin requisita, in quo con-
sistat?*

17. *Corollarium.*

18. *Hæretici formales, &*

19. *Hæretici materiales, qui?*

20. *Dubitans de Fide peccat peccato hæresis.*

21. *Dummodo excipiat natus inter hæreticos,
donec sufficienter instruatur.*

22. *Quid dicendum de involuntariis cogitationi-
bus Hæreticis?*

23. *Dubitans in Fide, an incurrat excommunica-
tionem?*

9. **E**T si præsens Quæstio procedat de omni-
bus tribus Infidelitatis speciebus, specia-
liter tamen moveri solet de Hæresi, utpote ma-
gis obvia, quamvis quæ de hac dicuntur, suo
modo locum habeant in aliis infidelitatibus.
Porro Hæresis est nomen græcum, & dicitur
sic ab electione; atque ex usu Scriptorum Ec-
clesiasticorum plerumque accipitur in malam
partem, nempe pro ea electione, qua ex ar-
bitrio nostro contra doctrinam Christi, & sen-
sum S. Matris Ecclesiæ eligimus nobis, quid
credere velimus.

10. CONCL. I. *Hæresis* est error voluntarius, quem quis pertinaciter tenet contra aliquam veritatem Fidei Christianæ, quam suscepit, seu professus est. Ita in re communis Doctorum, & magis patebit ex dicendis. Solum nota, ad *Hæresin* requiri, ut quis Fidem Christi aliquando suscepit per Sacramentum Baptismi, vel alias eandem publice professus sit; alioquin enim error contra Fidē esset Paganismus, vel Judaismus. Catechumeni tamen, id est, in Christum credentes: sed nondum baptizati, si post susceptam Christi Fidem ad *Hæreticos* deficiant, coram Deo vere sunt *Hæretici*, licet non subiaceant pœnis ab Ecclesia contra *Hæreticos* latis, eo quod per Baptismum necdum sint ingressi in Ecclesiam. Pirrhing tit. de *Hæret. num.* 3. & alii.

11. CONCL. II. Ad *Hæresin* formaliter sumptam duo insimul requiruntur, nimirum & error in intellectu, & pertinacia in voluntate. Ita communis. Et quidem requiri errorem in intellectu, patet: quia *Hæresis* est species Infidelitatis: hæc autem importat errorem in intellectu contra veram Fidem.

12. Inferunt proinde Doctores, quod si quis metu mortis, seu pœnarum neget exterius Fidem, aut aliquid Fidei contrarium affirmet absque tamen interiori mentis assensu (id est, non credendo id, quod ore profert) quamvis graviter peccet contra præceptum profitendi exterius Fidem, vere tamen & proprie coram Deo, & in Foro conscientiae non sit *Hæreticus*: quia *Hæresis* essentialiter consistit in interno
judi-

judicio erroneo intellectus contra veram Fidē, quale hic non adesse supponitur. Additur nō-
tanter, *coram DEO, & in Foro conscientie*. Si-
quidem in Foro externo Ecclesiæ talis censetur
hæreticus, atque ut Hæreticus per Inquisito-
res Hæreticæ pravitatis merito punitur: nam
Ecclesia non judicat de occultis c. Erubescant. dist.
32. Eccl. Sicut tuis, de Simomia.

13. Quod autem simul ad formalem & per-
fectam Hæresin requiratur pertinacia in volun-
tate, fatentur passim Doctores. Unde D. Au-
gustinus *Epist. 162.* ac refertur *can. Dixit Apo-*
stolus 24. q. 3. sic ait: *Qui sententiam suam quam-*
vis falsam, atque perversam nulla pertinaci ani-
mositate defendunt, præsertim quam non audacia
sue præsumptionis pepererunt, sed a seductis atque in
errorem lapsis parentibus acceperunt, querunt au-
tem cauta sollicitudine veritatem, corrigi parati,
cum invenerint, nequaquam sunt inter hæreticos
deputandi. Hæc ibi.

14. Inferunt rursus Doctores, quod errans
contra Fidem simul tamen judicio Ecclesiæ se-
se submittens, paratus credere, quod ipsam
credere intellexerit, non sit Hæreticus: quia
in suo errore non est pertinax. Idque desumi-
tur ex Jure Canonico. *cap. Damnamus. de sum-*
ma Trinitate. ubi hac de causa Joachim Abbas
non censetur Hæreticus, non obstante, quod
docuerit sententiam Hæreticam ibidem damna-
tam, quia videlicet scripta sua submisit judicio
Sedis Apostolicæ, sicque non fuit pertinax, ac
proinde neque Hæreticus, sed erraticus, ut lo-
quitur Fagnanus *ad cit. c. Damnamus, n. 26.* Et
hac

Quaest. II. Quid requiratur ad formalem &c. 217

hac de causa Scriptores Catholici caute in principio, vel fine librorum suorum, solent apponere protestationem, qua omnia sua dicta & scripta iudicio & correctioni Sanctæ Ecclesiæ Catholicæ subijciunt: per hoc siquidem evitant periculum hæreticæ pravitatis, etsi forsan in eorum scriptis per inadvertentiam irrepens doctrina ab Ecclesia damnata reperiretur. Fagnanus *loc. cit. n. 13.*

15. Quinimo addunt Doctores, quos citat, & sequitur Pirrhing *tit. de Hæreticis. n. 2.* quod si quis ignoret, etiam ex ignorantia mortaliter culpabili & crassa, opinionem suam adversari doctrinæ Ecclesiæ Catholicæ, jam non sit proprie hæreticus, neque Ecclesiasticis Hæreticorum pœnis obnoxius. Rationem dant: quia deest pertinacia, quæ requirit scientiam, quod contrarium teneatur ab universali Ecclesia Christi. Accedit, quod peccatum hæresis non sit peccatum ignorantiae, sed peccatum infidelitatis positivæ: ad hanc autem requiritur, ut Mysteria Fidei cuiuspiam sufficienter proponantur. (4)

16. CONCL. III. Pertinacia ad hæresin formalem requisita non consistit in hoc, quod quis errorem suum acriter & mordicus diu retineat, & pertinaciter tueatur: sed in eo consistit dicta pertinacia, quod quis suum contra Fidem errorem retineat, postquam contrarium est ipsi sufficienter, nimirum taliter propositum, ut de eodem amplius rationabiliter dubitare nequeat, sive quando scit contrarium teneri a reliqua universali

versali Christi Ecclesia, cui judicium suum vult præferre. Ita Mastrius *disp. 10. Theol. Moral. n. 24.* estque in re communis. Ratio est : quia quilibet in rebus credendis tenetur se subicere regulis ab Ecclesia præfixis, utpote quæ est *columna & firmamentum veritatis. 1. Timoth.* Igitur, si quis hoc non fecerit, jam plus nimio & inordinate adhæret errori suo, atque ideo pertinax in eo censeri debet.

17. Infertur proinde, quod ad hanc pertinaciam non requiratur major mora temporis, quam quæ requiritur ad hoc, ut cum plena advertentia possit quis judicare de veritate Fidei sufficienter sibi proposita, & nihilominus suo velit judicio adhærere. Multo minus requiritur prima, vel secunda correctio; quamvis hæc possit conducere ad plene cognoscendam latentem pertinaciam contra veritatem Fidei.

18. CONCL. IV. Recte proinde Hæretici dividuntur in formales, & in materiales tantum. *formales hæretici*, de quibus solis definitio Hæresis, aliaque antecedentia procedunt, dicuntur illi, qui cum pertinacia eligunt, vel sequuntur sententiam hæreticam contra definitionem Ecclesiæ; sive id fiat luci temporalis gratia, sive intuitu vanæ gloriæ, vel odii, aut vindictæ. Et de his loquitur S. Augustinus *lib. de Fide Catholica*, atque refertur c. *Firmissime. de Hæretic.* *Firmissime tene, & nullatenus dubites, omnem hæreticum vel schismaticum cum diabolo & Angelis ejus æterni ignis incendio participandum, nisi ante finem vite, Catholica fuerit*

Quest. II. Quid requiratur ad formalem Eccl. 219
fuert incorporatus, & redintegratus Ecclesie
Hæc ille.

19. *Heretici materiales* (qui tamen juxta S. Augustinum num. 13. *relatum, nequaquam sunt inter hæreticos deputandi*) dicuntur illi, qui non ex malo animo aut pertinacia, sed ex simplicitate, aut defectu debitæ informationis errant circa Fidem. Et horum multi sunt in vulgo Hæreticorum; nam in defectu pertinaciæ nemo est hæreticus formaliter, qui paratus est judicium suum Ecclesiæ submittere, aut nescit veram Christi Ecclesiam contrarium tenere, vel ita dispositus est saltem habitualiter, ut a suo errore discederet, si sciret eum esse veræ Fidei contrarium. Mastrius loco citato & alii.

20. Quæres, an dubitans de Fide sufficienter sibi proposita committat Hæresin? Resp. I. Qui circa Fidei articulum, seu propositionem aliquam sufficienter sibi propositam deliberate dubitat, peccat peccato hæresis, cum virtualiter judicet, ejusmodi articulum Fidei habere incertam veritatem. Hinc Stephanus Papa, relatus cap. 1. de Hæretic. ait: *Dubius in fide, infidelis est, sive hæreticus.*

21. Dicitur notanter, *circa articulum Fidei sufficienter sibi propositum.* Nam, ut cum aliis notat Layman lib. 2. Tract. 1. cap. 13. n. 5. hinc excipiendi sunt illi, qui inter hæreticos nati & educati Catholicam Religionem ignorant: his enim dubitare interim licet, donec instruantur, & argumenta seu motiva credibilitatis Fidei nostræ sufficienter & recte apprehendant. Ratio est: quia talis dubitatio in istis non est

220 *Tract. IV. De Virtutibus Theologicis Dist. IV.*
conjuncta cum pertinacia, imo eam ordinant
ad penetranda melius fundamenta Fidei Catho-
licæ, exemplo Beroensium, qui audita prædi-
catione S. Pauli, *susceperunt verbum cum omni*
aviditate, quotidie scrutantes Scripturas, si hec
ita se haberent, ut legitur in Actibus Apostolo-
rum cap. 17.

22. Additur etiam, *deliberate dubitat*: alio-
quin enim ob defectum voluntarii peccatum
non incurritur. Et hinc annotandum est, exi-
mendū fore scrupulum iis, qui de Fide Ca-
tholica dubitare se putant, eo quod hæreticæ
aut blasphemæ cogitationes ipsis occurrere so-
leant: cum enim has serio detestentur, & nun-
quam (uti supponitur) in animum venire exop-
tent, insuper protestationem faciant eis nun-
quam consentiendi, non possunt culpæ impu-
tari, sed magis merendi apud DEUM occasio-
nem præbent. Et certe solet diabolus animas
Deo devotas sæpius per fortissimas imaginatio-
nes, & vivacissimas repræsentationes sic tor-
quere, ac si actualiter consensissent; ubi tamen
tales se plenissime submittere debent instructio-
ni docti Confessarii, nec multum cum antiquo
serpente disputare, ne sicuti prima Mater no-
stra Eva decipiantur.

23. Resp. II. An dubitans de Fide, suam-
que dubitationem signo exteriori sufficienter
manifestans præter peccatum mortale insuper
incurrat excommunicationem ipso jure latam
in Hæreticos, major est difficultas. Affirmant
plerique in casu, quando quis deliberate dubi-
tat, suamque dubitationem signo externo suf-
ficien-

Quæst. III. De conditionibus ad incur. &c. 221
 ficienter prodit: idque afferunt propter rationes *n. 20.* allatas. Negat Tannerus *tom. 3. disp. 1. quæst. 8. n. 109.* post Sa, eo quod talis hæresin plene consummatam & perfectam non habeat. Idem probabile censet Lud. Engel in *Collegio Juris Canonici tit. de Hæreticis. num. 2.* cum aliis.

Q U Æ S T I O III.

De conditionibus ad incurrendam excommunicationem ob Hæresin requisitis, ejusque absolutione.

SUMMARIUM.

24. *Inter alias hæreticorum pœnas prima est excommunication.*
25. *Ad excommunicationem ob Hæresin incurrendam quatuor conditiones requiruntur I.*
26. II. 27. III. 28. & IV. *Conditio.*
29. *De Jure communi nequeunt Episcopi absolvere ab Hæresi.*
30. *Solvitur instantia.*
31. *Tamen in Germania solent habere specialem licentiam absolvendi ab ea.*
 * *Quibusnam hæc licentia concedi soleat?*
32. *In mortis articulo potest quilibet Sacerdos absolvere ab hæresi, & aliis casibus &c.*
33. *An tunc simplex Sacerdos possit absolvere præsentem proprio Confessario?*
34. *Quis sit modus recipiendi hæreticos resipiscetes?*

35. *In praxi quid dicendum de absolutione eorum, qui sunt Hæretici materialiter.*

(b) *Ut dictum n. 25.*

Aut etiam formaliter?

(c) *Ut dictum n. 31.*

* Notabile Corollarium practicum.

24. **I**NTER varias Hæreticorum pœnas, Jure tum Canonico tum Civili contra eosdem latas, de quibus fusius agunt Jurisconsulti, maxima & prima est excommunicatio major: quam non quidem ipso Jure Divino, sed antiquissimo Jure Ecclesiastico incurrunt. Et licet olim hæc excommunicatio non fuerit latæ sententiæ, postmodum tamen & ipso jure incurreretur tanquam censura latæ sententiæ, & defacto est reservata Summo Pontifici per Bullam Cœnæ Domini, sic dictam, quia quotannis a Summo Pontifice promulgari solet in die Cœnæ Domini. His prænotatis, sit

25, **CONCL. I.** Ad excommunicationem ob Hæresin incurrendam sequentes quatuor conditiones requiruntur. Prima est, ut quis sit hæreticus formalis: nam hæretici materiales duntaxat, sicuti juxta S. Augustinum superius relatatum inter hæreticos deputandi non sunt, ita neque excommunicationem in hæreticos formales latam incurrunt. Hinc tales a proprio Parocho possunt Sacramentaliter absolvi: quamvis aliquarum Ecclesiarum consuetudo exigat, ut tales etiam materiales hæretici mittantur ad eos, qui ab hæresi potestatem absolvendi habent.

Quæst. III De conditionibus ad incurr. Ec. 223
bent. Layman ibidem *cap. 13. n. 4.* Pirrhing
tit. de Hereticis. n. 16. & alii.

26. Secunda conditio ad incurrendam dictam excommunicationem requisita est, ut quis hæresin internam signis externis manifestet: siquidem ob solam hæresin mente conceptam non incurri excommunicationem, eo quod Ecclesia non puniat actum mere internum, passim fatentur Theologi, ac proinde ab eadem possunt absolvere quivis expositi Confessarii. Sufficit autem ad incurrendam excommunicationem propter hæresin, quod hæc sufficienter exprimatur signo exteriori quamvis occultissimo, ac nullo prorsus alio teste præsentē. Dicitur tamen, *sufficienter exprimatur*, propter sequentes conditiones.

27. Tertia itaque conditio est, ut actio externa, per quam hæresis interna manifestatur, sit mortaliter peccaminosa. Unde excommunicatus non est, qui hæresin animo conceptam alteri manifestat consilii petendi causa, vel ut ab eo melius instruatur: nam huiusmodi manifestatio non est mala seu peccaminosa, quinimo actus bonus, qui ab Ecclesia puniri non potest.

28. Quarta tandem conditio est, ut aliquis hæresin suam exterius manifestet animo eam asserendi, seu profitendi. Ratio est: quia excommunicatio lata est propter externum peccatum hæresis, quale non est nisi illud, quod ab interna hæresi informatur, dum quis eam exterius asserere, vel adstruere intendit. Hinc si quis in somno vel plena ebrietate proferat

verba hæretica, non incurret hanc Excommunicationem, cum desit animus. Item si quis lapsus interne in hæresin Lutheri, carnes comedat die ab Ecclesia interdicto ex mera voracitate seu gula, excommunicationem non incurrit: quia comedere carnes ex se est res indifferens, ipsas vero manducare die jejunii est peccatum gulæ, ob violatam legem Ecclesiasticam ex motivo Temperantiæ latam. Quod si vero per talem carniū comestionem velit suam hæresin internam exterius manifestare (quod ipsum ex aliis circumstantiis, puta loci, temporis &c. determinandum erit) tunc excommunicationem in Hæreticos latam incurrit; quia hæresin interiorem sufficienter opere externo manifestat.

29. CONCL. II. Quamvis de Jure communi non possint Episcopi, multo minus alii inferiores absolvere ab excommunicatione propter hæresin contracta extra mortis articulum, seu periculum, ac secluso privilegio speciali: nihilominus tale privilegium in partibus Germaniæ habent plerique Episcopi, possuntque talem potestatem quibusdam aliis viris idoneis communicare. Prima pars, licet ob textum Concilii Trid. *Sess. 24. cap. 6. de Reformat.* a nonnullis Doctoribus fuerit olim in dubium revocata, desumitur ex terminis Bullæ Cœnæ Domini, in qua inter alia sic dicitur: *Ceterum a prædictis sententiis nullus per alium, quam per Romanum Pontificem, nisi in mortis articulo constitutus, nec etiam tunc: nisi de stando Ecclesie man-*

Quest. III. De conditionibus ad incurr. &c. 225
mandatis, & satisfaciendo cautione præstita, absolvi possit.

30. Nec obstat, quod hæc verba per quosdam Auctores explicata fuerint de absolutione ab hæresi duntaxat publica. Resp. enim eorum sententiam amplius sustineri non posse, ob Decretum Alexandri VII. inter alias Propositiones etiam sequentem, ordine 3. damnantis: *Sententia asserens, Bullam Cœnæ solum prohibere absolutionem hæresis, & aliorum criminum, quando publica sunt, & id non derogare facultati Tridentini, in quo de occultis criminibus sermo est, Anno 1629. 18. Julii in Consistorio Sacræ Congregationis Emin. Cardinalium visa & tolerata est. Hactenus Propositio damnata.*

31. Altera vero pars patet ex praxi: siquidem, ut testatur Gobat tract. 7. *Theol. experim. n. 331.* plerique Episcopi Germaniæ inter alias complures facultates Spirituales, ad reiteratam supplicationem, a Sede Apostolica de quinquennio in quinquennium obtinere solent specialem licentiam absolvendi ab hæresi, quam & quibusdam aliis viris idoneis valeant communicare. Unde in casu emergente talis licentia (si aliunde a Sede Apostolica specialiter non habeatur) erit petenda a Reverendissimo Domino Ordinario loci, vel ejus in Spiritualibus Vicario Generali.

Additio.

* Dicitur notanter, *Si aliunde a Sede Apostolica hæc licentia specialiter non habeatur*: prout

tamen quibusdā humiliter supplicantibus solet hæc gratia specialis in Germania concedi. Sic in nostra Provincia ad humilem instantiam singulis quinquenniis renovandā conceditur tam Provinciali, quam uni ex Fratribus in singulis Conventibus per dictum Provinciale deputando facultas absolvendi in Foro conscientię Hæreticos etiam sæculares extraneos ab Hæresi, & libros Hæreticorum (paucis exceptis) legendi, vel retinendi, ad quos haud dubie etiam poterunt similes hæretici mitti pro absolutione: prout plura de hac & aliis materiis Hæresin concernentibus videre poteris fusius in Jure Canonico l. 5. T. 7. per totum.

32. CONCL. III. In mortis articulo, vel etiam probabili periculo, possunt quilibet Confessarii (imo & Sacerdotes quicunque) absolvere ab hæresi, atque annexa excommunicatione, omnibusque aliis casibus Papæ reservatis quoslibet pœnitentes, dummodo de stando Ecclesię mandatis, & satisfaciendo cautionem, si opus fuerit, idoneam præstiterint. Ita communis Doctorum: idque patet tum ex relatis verbis Bullæ Cœnæ Domini, ubi articulus mortis expresse excipitur: tum ex Concilio Trid. Sess. 14. Cap. 7. de Pœnitent. ubi sic habetur: *Verumtamen pie admodum in Ecclesia DEI custoditum semper fuit, ut nulla sit reservatio in articulo mortis: atque ideo omnes Sacerdotes quoslibet pœnitentes, a quibuscumque peccatis, & censuris absolvere possunt.* Ita Concilium Tridentinum admodum provide pro salute animarum sic disponens. Ex quibus verbis S. Concilii tam

Quest. III. De conditionibus ad incurr. &c. 227

amplis docet unanimis Doctorum, quod quilibet etiam simplex Sacerdos, imo & Sacerdos degradatus, excommunicatus, irregularis, apostata, possit in mortis articulo absolvere, si non adsit proprius Confessarius, Parochus, vel Episcopus.

33. Num autem præsentem proprio Confessario, puta Episcopo, vel Parocho, possit simplex Sacerdos absolvere in mortis articulo, variant Doctores. Negant multi, eo quod prædicta facultas absolvendi solum videatur tunc concessa simplici Sacerdoti ob extremam moribundi necessitatem, quæ jam cessat, si adsit proprius Episcopus, vel Confessarius, aut Parochus. Et hæc sententia in Praxi merito est observanda, ne ob defectum praxis, atque uberioris scientiæ contingat error per simplicem Sacerdotem cum periculo salutis æternæ morituri. Nihilominus secluso tali periculo posse tunc simplicem Sacerdotem absolvere, non obstante præsentia proprii Parochi vel Confessarii probabile censent multi alii Doctores, eo quod Concilium Tridentinum *loc. cit.* loquatur indistincte, quod nulla sit reservatio in mortis articulo: atqui *ubi lex non distinguit, neque nos distinguere debemus. l. de Pretio. ff. de Publiciana in rem action. Ergo.*

34. Quæres, quis sit modus recipiendi Hæreticos resipiscentes? Resp. I. Eos, qui a secta Lutheri, Calvini, vel alia recedere volunt, antequam ad professionem Fidei, atque ad Sacram Confessionem admittantur, cum primis

Catho-

Catholicæ. Alioquin enim multi sicte accedent ob timorem Magistratus sæcularis, aliamve causam, nec diu in Fide Catholica permanent, sed facile in suos errores hæreticos relabentur; unde multa incommoda oriri poterunt. II. Hæreticus resipiscens debet abjurare hæresim suam, prout ordinatur in Jure Canonico, c. *Si qui voluerint*, &c. I. *Saluberrimum. 1. q. 7.* Et hæc abjuratio communiter fit coram Sacerdote & testibus: faciendo publicam Professionem Fidei, prout præscribitur in Ritualibus Diœcesanis, aliisque Libris de hac materia tractantibus. Tandem III. peracta ista Professione Fidei post præviam sufficientem instructionem perficienda, resipiscens ab hæresi admittitur ad Sacramentum Pœnitentiæ, & Communionis.

35. Porro si talis reperiatur solum fuisse materialiter hæreticus, aut ex quacunque causa non incurrisse sententiam excommunicationis latam in hæreticos, poterit is absolvi a quolibet Confessario approbato. Siquidem Summus Pontifex ordinarie nullum peccatum sibi reservat, nisi propter annexam excommunicationem sibi reservatam: unde sublata ista excommunicatione, vel ob ignorantiam, aut aliam causam ex superius specificatis sub n. 25. *ac seqq.* non contracta, potest quilibet Confessarius ab hæresi quoad culpam absolvere. In praxi tamen attendere oportet consuetudinem locorû, juxta quam tales etiam materiales hæretici, qui primum ab Hæresi transeunt ad Catholicos, mittuntur ad eos, qui potestatem absolvendi

Quest. III. De conditionibus ad incurr. Sc. 229

ab hæresi habent. (b) Quodsi vero quis fuerit hæreticus formaliter, neque Confessarius potestatem absolvendi ab excommunicatione propter hæresin contracta habet, tunc vel mittat pœnitentem ad eum, qui simili potestate pollet, vel ipsemet hanc licentiam per speciales supplices litteras ab Episcopo loci, seu ipsius Vicario Generali obtinere satagat: nam in hisce partibus ferme omnes Episcopi specialem habent facultatem absolvendi ab Hæresi, quam etiam aliis Viris qualificatis delegare possunt. (c)

Additio.

* Pro praxi, quando veniret aliquis Hæreticus, qui primum ab Hæresi ad Fidem Catholicam transiret, observentur dicta priora. Si vero alius Catholicus extra articulum, vel probabile periculum mortis accederet ad Confessarium non præditum facultate absolvendi a Casibus Bullæ Cœnæ, & se accusaret, quod e.g. non crediderit, *dari Purgatorium*, aut *Christum existere sub speciebus Eucharisticis* &c. antequam talem dimittat ad alium speciali facultate absolvendi præditum, quærat prius ex eo. I. An deliberate, vel indeliberate id contigerit? Item num scienter vel ignoranter? si indeliberate vel ex ignorantia Hæreseos fecerit, res est salva: poterit enim absolvere; alias autem indaget II. Utrum hanc Hæresin etiam deliberate signo aliquo exteriori manifestaverit & quidem animo asserendi eandem. Quod si unicum ex his requisitis desit, poterit adhuc absolvere, alias indaget III. An huic suo asserto Hære-

Hæretico exterius deliberate prolato cognoverit saltem in confuso esse annexam aliquam poenam gravem Ecclesiasticam, puta excommunicationem? nam si hanc neque in confuso scivisset, non obstante, quod per hanc suam manifestationem gravissime peccaret, adhuc non incurreret excommunicationem, & consequenter adhuc valide & licite daretur absolutio a tali Confessario: etenim casus Papales juxta communem non reservantur nisi propter annexam excommunicationem, quæ, si ignoratur, neque incurritur.

Ex quo patet, quam imprudenter & indiscrete agant illi Confessarii, qui, quamprimum intra confitendum quidpiam de Hæresi audiunt, illico Confessionem abrumpunt, & poenitentes nunc fortassis melius, quam alio tempore dispositos mittunt sine absolutione ad quosdam facultate absolvendi a Casibus Bullæ Cœnæ præditos: ubi ipsimet sæpius præsertim simpliciores & rudiores absolvere potuissent, si circa priora tria puncta sese informari curassent. *

QUÆSTIO IV.

De Apostasia, Læctione Librorum prohibitorum, Disputatione cum Hæreticis, aliave cum ipsis communicatione.

SUMMARIUM.

36. *Apostasia a Fide, quid?*

37. *Apostasia a Religione,
Vel Conventu,*

38. *Apostasia*

Quest. IV. De Apostasia, Lectione Lib. Sc. 231

38. *Apostasia ab Ordine, quid?*
39. *Lectione librorum perversorum, praesertim haereticorum recte prohibita.*
* *Etsi in particulari aliqua persona cesset periculum subversionis.*
40. *Duplex circa eam prohibitio Ecclesiae, una contenta in Bulla Cœne.*
* *Quatuor circa dictam prohibitionem sunt notanda.*
41. *Excusat parvitas materiae, & quæ talis sit?*
42. *Altera prohibitio reperitur in Indice librorum prohibitorum.*
43. *Disputare de rebus Fidei, quando licitum?*
44. *Laicis prohibitum est sic disputare.*
45. *Quandonam id sit licitum Clericis?*
46. *Catholicis an liceat comitari funera haereticorum?*
* *An etiam sepelire in cæmeteriis Catholicorum?*
Additio I.
* *Item an liceat famulari apud Haereticos? Addit. II.*
* *Item an, & quæ communicatio sit prohibita cum Judæis, & Paganis? Addit. III.*

36. **C**ONCL. I. *Apostasia a Fide est totalis discessio a Fide Christiana. Ita communis. Unde tunc proprie committitur Apostasia a Fide, cum quis non tantum in parte susceptam Fidem Christianam deserit, sed in totum, puta deficiendo ad Paganismum, prout fecit Julianus Apostata, vel ad Judaismum. Fatendum tamen; quod communiter etiam a Fide Catholica transiens ad Haereticos dicatur apostas-*

232 *Traët. IV. De Virtutibus Theologicis. Dist. IV.*
apostatare; sed hæc locutio non est tam propria.

37. Dicitur, *Apostasia a Fide*. Nam præter hanc est adhuc duplex Apostasia, videlicet a Religione, & ab ordine. *Apostasia a Religione* est criminosa & mortifera recessio ab Instituto Ordinis Religiosi sine animo revertendi. Et recte apponitur, *criminosa recessio*; nam qui cum licentia Prælati egreditur, v. g. transiens ad arctiorem Religionem, vel ejectus a Religione, aut secundum Canones ad Episcopalem Dignitatem promotus, Apostata non est. Additur etiam, *sine animo revertendi*: nam si quis ad tempus vagaretur sine licentia Prælati, Fugitivus potius censeretur spectato Jure communi, quam Apostata; licet juxta particulares quarundam Religionum Constitutiones etiam hi nomine Apostatarum quandoque comprehendantur, eorumque pœnis subiaceant; ut de Ordine FF. Minorum observat Sanctorus de Melfi in *Statuta Generalia, cap. 2. Statuto 62*. Huc reducitur *Apostasia a Conventu, vel Habitu*, & fit, quando aliquis Religiosus sine licentia Prælati recedit a Conventu, vel omnino habitum Regularem dimittit.

38. *Apostasia ab Ordine* dicitur, cum quis in sacris Ordinibus constitutus, puta Subdiaconus, Diaconus, vel Sacerdos ad statum conjugii, vel laicalis conversationis, dimisso habitu Clericali, propria temeritate se transfert. Pœnæ talium Apostatarum præter peccatum
mor-

Quest. IV. De Apostasia, Lectione Lib. Ec. 233

mortale, quod incurrunt, plures sunt in Jure Canonico statuta, de quibus alii.

39. CONCL. II. Lectio librorum perversorum, præsertim hæreticorum, quando ex ea aliquod morale periculum subversionis imminet, est indubie Jure Divino naturali prohibita; hinc quia ejusmodi periculum frequenter imminet, absolute loquendo recte S. Mater Ecclesia lectionem Librorum perversorum, præsertim Hæreticorum, prohibuit. Nam, ut dicitur 2. *Timoth. c. 2. Sermo eorum ut cancer serpit*: unde est merito vitandus, atque per modum justæ cautelæ pie admodum Ecclesia Catholica Fideles ab hujusmodi venenosis scriptis avertit.

Additio.

* Nec dicas, apud te cessare periculum subversionis, quod erat finis, seu causa motiva prohibitionis legendi libros Hæreticos. Resp. enim etiam transmissio, quod circa tuam personam particularem nullum subsit periculum perversionis (de qua tamen tua præsumptione multum dubito) adhuc te non posse libros Hæreticos legere; quia, uti patet ex jam dictis *Tract. de Legibus*, si cessat causa motiva Legis non in universali communitate, sed tantum in particulari persona, exinde non cessat ipsa Lex. Et certe, si sub hoc prætextu illico & ordinarie absque concursu aliarum adhuc graviorum circumstantiarum liceret legere libros Hæreticos, facile quam plures curiosi de se præsumerent

234 *Tract. IV. De Virtutibus Theologicis. Dist. IV.*
fumerent, nullum subesse lectioni periculum,
& exinde legentes non pauci successive perver-
terentur. Fateor tamen subinde in extraor-
dinariis circumstantiis dandum esse locum Epi-
schejæ, ut viro alicui docto, ac pio ex præ-
sumpta licentia liceat quidpiam in libris Hære-
ticis inquirere, ac legere, si exinde defenditur
ex una parte Ecclesiæ honor, qui alias pati de-
beret, aut prudenter speratur conversio cu-
jusdam Hæretici; ex altera vero parte ob pe-
riculum in mora non facile patet recursus ad il-
lum, qui posset dare licentiam hos libros le-
gendi. Ita exemplificant in certis casibus, ra-
rioribus tamen, P. Marchantius *Parte 2. Tribunal.*
tract. 2. lect. 4. q. 3. dub. 1. la Croix Tomul. 8.
lib. 7. num. 343. & Sporer Tract. 2. in 1. præcept.
Decal. cap. 3. sect. 4. §. 1. num. 37. *

40. CONCL. III. Circa Lectionem librorum
prohibitorum duplex defacto est considerata
prohibitio Ecclesiæ. De posteriori agetur *n. 42.*
Prior vero est contenta in Bulla Cænæ Domi-
ni, in qua excommunicantur excommunica-
tione Papæ reservata, Hæreticorum libros hæ-
resin continentes, vel de Religione tractantes,
sine auctoritate Sedis Apostolicæ scienter le-
gentes, retinentes imprimentes, vel quomo-
dolibet defendentes.

Additio.

* Observanda sunt in hac tertia Conclusionem
singula verba, atque ex his deducendum,
quatuor conditiones requiri, ut quis legens ta-
les libros excommunicationem Bullæ Cænæ
Papæ

Papæ reſervatam incurrat. I. Debet eſſe liber. II. Alicujus Hæretici. III. Hæreſin continere, vel ſaltem de Religione tractare. IV. Scienter legi.

Defectu *primæ conditionis* juxta quosdam non incurreret iſtam excommunicationem, qui legeret Manuſcripta Hæretici non compacta, ſeu ordinata per modum alicujus libri. Ita Rodriquez, Barbarinus, Tamburinus, Dominicus Viva & alii apud la Croix *loc. cit. num. 339.* quod tamen videtur difficile: melius autem meo judicio alii ſaltem tunc concedunt, quando iſta manuſcripta non accedunt ad quantitatem decem foliorum.

Defectu *ſecundæ conditionis* eximeretur ab Excommunicatione Bullæ Cœnæ, qui legeret libros Ethnïcorum, Judæorum, vel etiam Catholicorum, quamvis aliqua falſa dogmata ibi continerentur. Ratio eſt; quia ſolum libro alicujus Hæretici hæc pœna Excommunicationis in Bulla Cœnæ annectitur: ergo in hac odioſa materia Excommunicatio tanquam graviffima pœna non debet extendi ad alios libros; nam *odia reſtringi, favores convenit ampliari.* Reg. 15. *Juris in 6.* Ob quam ipſam rationem non contraheret Excommunicationem Bullæ Cœnæ Papæ reſervatam, qui in libris Catholicorum Doctrinam Hæreticorum ad verbum relataſſet: nam adhuc verum eſſet, quod non legeret librum alicujus Hæretici, quamvis cæteroquin, ſi id ex malo fine faceret, haud dubie graviter peccaret.

Defectu *tertiæ conditionis* non foret Excom-

municatus Excommunicatione majori Papæ reservata in Bulla Cœnæ, qui legeret Hæreticorum libros Historicos, Philosophicos, Juristas vel Medicos; nam etsi sint Hæreticorum, non tamen tractant de Religione, ac sua Hæresi, saltem non ex professo. Econtra vero incurreret dictam Excommunicationem, qui legeret librum alicujus Hæretici de Religione ex professo tractantem, sive exponendo S. Scripturā, sive Theologiam, sive Conciones aut casus Conscientiæ, sive alia, quæ ad cultum Dei vel Sanctorum aut ad salutem animarum spectant, teste Suarez *de Fide*, D. 20. *sect.* 2. n. 16. quamvis talis liber nullam in se Hæresin contineret: nam Bulla Cœnæ prohibet legere librum alicujus Hæretici sub distinctione *Hæresin continentem, vel de Religione tractantem*, quia non vult Ecclesia, ut Filii sui ex aqua turbida bibant, & ex putrido loco margaritas colligant, nec petit in Religione instrui ab Hæreticis.

Defectu *quartæ conditionis* non contraheret sæpius mentionatam Excommunicationem Bullæ Cœnæ, qui ex ignorantia etiam crassa & culpabili legeret talem librum, sive sit ignorantia facti, sive juris, id est, sive nesciat librum hunc esse alicujus Hæretici, sive ignoret, lectioni dicti libri fore annexam Excommunicationem. Videantur de his latius Sporer *loc. cit.* S. 1. & *seqq.* La Croix *loc. cit.* n. 328. & *seqq.* ac Felix Potestas in suo *Examine Tom. 2. p. 2. c. 8. per totum.* Atque has quatuor Conditiones pro praxi bene notent illi Confessarii, qui non habent speciale Privilegium absolvendi a casibus

Quæst. IV. De Apostasia, Lectione Lib. Eccl. 237

bus Bullæ Cœnæ : exinde enim videre poterunt, num suos pœnitentes, qui confitentur, se quidpiam in libro hæretico legisse, absolvere valeant, necne : Etenim si quatuor allegatæ conditiones concurrant, extra articulum vel periculum mortis &c. debebunt abstinere, & ad alios facultate præditos mittere. *

41. Quod tamen intelligendum est, nisi taliter legentes excuset parvitas materiæ; ut juxta quosdam AA. est una pagina, etiam libri in folio impressi. Pirrhing. *tit. de Hæreticis n. 20.* citans alios. Imo plures Doctores censent, dictam excommunicationem non incurri ab eo, qui secluso alio subversionis periculo legit Epistolam, Concionem, aliamve brevem scripturam, etiam impressam alicujus Hæretici, atque hæresin continentem : quia verba Bullæ Cœnæ in rigore intellecta loquuntur de libris; prædictæ autem scripturæ non censentur vulgariter nomine libri, prout observat Herincx. *disp. 9. de Fide, quæst. 8. n. 86. & Sanchez l. 2. in Decalog. c. 10. n. 29.* maxime si hæ Scripturæ sint minores decem foliis, uti vult Tamburinus. Ideoque Catholici his in locis non faciunt sibi scrupulum, si secluso alio periculo legant Epistolam, vel concionem quamdam hæreticam, quam interdum ab amicis hæreticis accipiunt; quamvis, quia facile venenum latentis hæresis potest inficere corda incauta, Parochis & Confessariis merito sit invigilandum, ut talia evitentur.

42. Altera Ecclesiæ prohibitio circa lectionē librorum, ob errores vel errorum suspicionem

prohibitorum, continetur in Indice Librorum prohibitorum, qui jussu S. Concilii Tridentini, & auctoritate SS. Pontificum editus est, & continet plures regulas. Et quidem virtute dicti Indicis Librorum prohibitorum, ubi is receptus est, incurrunt excommunicationem, non tamen reservatam Papæ, qui legunt libros ob errores vel errorum suspicionem prohibitos. Dicitur, *ubi is receptus est*, nam Indicem librorum prohibitorum quoad secundam Classem non esse in Germania receptum, asserunt multi Auctores, ac præsertim Layman. *lib. 2. tract. 1. c. 15. n. 8.*

43. CONCL. IV. Etsi licitum sit Viris doctis & quandoque necessarium, justam ob causam de rebus Fidei cum infidelibus disputare, id tamen non nisi debitis cum circumstantiis est faciendum. Ita communis. Et quidem prima pars patet exemplo Christi, qui disputavit cum Phariseis *Joan. c. 8.* & alibi. Similiter S. Stephanus disputasse legitur cum Judæis *Actor. 6.* Paulus cum Judæis & Græcis *Actor. 9.* quod ipsum SS. Patres contra Hæreticos sæpius fecisse dignoscuntur. Altera vero pars probatur inductione: inprimis enim ad id ex parte disputantis requiritur congrua scientia; quia viris indoctis de Fide disputare non licet ob periculum, multos errores proferendi cum jactura & dedecore Fidei Catholicæ, atque scandalo audientium.

44. Secundo requiritur ex parte disputantis, ne eidem sit inhibita disputatio lege aliqua positiva humana. Sic quippe in Jure Canonico

c. 2. de Hæret. in 6. sub pœna excommunicationis ferendæ sententiæ prohibetur Laicis, *publice vel privatim de Fide Catholica disputare*; notat tamen Herincx *disp. 9. de Fide quest. 3. n. 34.* post Coninch, & alios præmissam legem seu prohibitionem vel non esse usu receptam, vel usu contrario abrogatam in terris, in quibus Hæretici cum Catholicis permixti vivunt: quia passim ibidem cum Hæreticis in privatis colloquiis disputant laici, & sæpe id necessarium est pro avertendo pusillorum scandalo, præsertim ubi propter persecutiones Hæreticorum Clerici non tollerantur.

45. Tertio requiritur finis honestus, videlicet defensio veræ Fidei, errorum confutatio, confirmatio Fidelium, Infidelium conversio, aut infirmorum confortatio. Item, ut ex tali disputatione sperare liceat utilitatem quamdam & fructum: sive in eo, cum quo fit disputatio sive in audientibus: alioquin enim disputatio foret inutilis, aut ob pravum finem penitus illicita.

46. Quæritur I. An liceat Catholicis comitari funera Hæreticorum ad sepulturam? Resp. hic opus est distinctione. Et quidem in locis, ubi prohibitum est Catholicis conversari cum Hæreticis, sub pœna excommunicationis; palam est, non licere eorum funera comitari: alioquin enim quis ageret contra justam, gravemque prohibitionem. Econtra vero in illis locis, ubi Catholici promiscue vivunt cum Hæreticis, & quotidie sine alia prohibitionem cum iis-

240 *Tract. IV. De Virtutibus Theologicis Dist. IV.*
dem conversantur, licitum est Catholicis comitari funera Hæreticorum, interesse eorum nuptiis, agere ibidem Paranympum &c. Ratio est, tum quia hic cessat omne scandalum, simulque nulla est prohibitio in contrarium, uti supponitur; tum quia sepelire mortuos secundum se est opus bonum Misericordiæ corporalis; tum tandem, ut notat Layman. *l. 1. tract. 5. part. 2. cap. 4. circa finem*, talis comitatus, cognationis, vel necessitudinis gratia præstitus, potius spectat ad communionem politicam, non autem est approbatio hæresis.

Additio I.

* Quær. II. An in Germania, ubi Hæretici sunt tolerati, funera eorum licite sepeliri possint in Cœmeteriis Catholicorum? Resp. I. Si moriantur tanquam notorie Hæretici formales, de per se loquendo non possunt licite sepeliri in Cœmeterio Catholicorum. Ita sub his terminis communis, quantum constat. Ratio est; quia, si decedunt tanquam Hæretici formales notorii, moriuntur in notorio gravi peccato, sed in notorio gravi peccato mortui nequeunt, de per se loquendo, in loco sacro, uti est Cœmeterium Catholicorum, sepeliri, prout fatentur omnes cum *Glossa in cap. Ex parte de Sepulturis. §. communicabatur.* ergo. Quia tamen sæpius non constat notorie in particulari, num isti, vel illi sint Hæretici formales, vel tantum materiales &c. Hinc Resp. II. Absolute loquendo juxta probabiliorem sententiam, Hæretici etiam in Germania non sunt sepeliendi
in

in Cæmeterio Catholicorum, nisi ubi adest consuetudo contraria legitime præscripta, vel ubi alias imminet periculum gravis mali ob potentiam Hæreticorum, uti tempore hostili facile contingere potest. Hæc responsio magis probata reperietur *Tract. 13. Dist. 2. q. 2. num. 21. & seqq.* ac in Jure Canonico *lib. 3. Decret. Tit. 28. §. 3. per totum.* quorsum hic lector brevitatis gratia remittitur.

Additur autem notanter I. *Ubi non adest consuetudo contraria*; quæ tamen dicitur vigere in quibusdam Germaniæ locis, prout ex Layman & Card. de Lugo advertit *la Croix Tomul. 1. lib. 2. n. 111.* Certe vidi etiam Ecclesias in Germania, in quibus Catholici & A catholici mutatis vicibus sua Officia celebrant.

Additur II. *Vel ubi alias imminet periculum gravis mali*; nam cum isto non obligat Lex humana, prout jam annotatur in Jure Canonico *loc. cit. n. 78. **

Additio II.

* Quær. III. An in Germania Catholici licite famulentur apud Hæreticos? Resp. I. Si adest periculum proximum perversionis, nequeunt famulari Catholici apud Hæreticos. Ita communis & recta, nam *qui amat periculum, peribit in illo.*

Resp. II. Si absit hoc periculum perversionis, nec aliunde quidquam obstet, in Germania, ubi Hæretici cum Catholicis impune vivunt permixti; possunt Catholici famulari Hæreticis, eo ipso, cum Hæretici sint tolerati, & cum ipsis

citra Excommunicationē in Germania commu-
nicari possit: licet cæteroquin ordinarie talis
famulatus non suadeatur, & si fiat, expresse sub-
jungatur a Theologis, ut similis famulus, an-
tequam operas Hæretico addicat, hanc condi-
tionem apponat, ut nimirum permittatur ob-
servare præcepta Ecclesiæ.

Resp. III. Etiam absente periculo perversio-
nis nequeunt Catholici famulari apud Hæreti-
cos, si Catholici per hunc famulatum frequen-
ter sine rationabili causa impediuntur ab ob-
servatione præceptorum Ecclesiæ, e.g. audien-
di Missam, abstinentiæ a comestione carnis die-
bus Veneris ac Sabbatinis, vel ab operibus ser-
vilibus die festivo &c. Ita cum Bonacina, Lay-
man & cum aliis Castropalao hic *Tit. 22. p. ult. n. 6.*
Ratio est; quia quilibet Catholicus tenetur præ-
cepta Ecclesiæ servare, quando id sine gravi
suo incommodo & damno facere potest: possent
autem tales famuli observare præcepta Eccle-
siæ sine gravi suo incommodo & damno, quan-
do nimirū inveniunt faciliter Dominos Catho-
licos æque bonos & quasi idem, vel tantummo-
do paulo minus dantes salarium: ergo in simili
casu tenentur potius accedere Dominos Ca-
tholicos, quam Acatholicos pro famulatu. Id
ipsum exemplificat la Croix *l. 2. n. 130.* taliter:
Offerat Dominus Catholicus æque bonus fa-
mulo pro salario sex florenos, Acatholicus sep-
tem, in eo casu potius Catholici, quam Aca-
tholici servitium eligere debet, supposito, quod
ab Acatholico frequenter impediatur ab obser-
vatione præceptorum Ecclesiæ, quia defectus
unius

unius floreni non est notabile damnum. Quod si vero Catholicus Dominus vellet dare in eo casu tantummodo quatuor florenos, vel adhuc minus, videretur, respectu famuli alicujus grave damnum, seu cessatio notabilis lucri in comparatione septem florenorum, quos porrigere vult A catholicus: unde in tali casu non teneretur operas suas addicere Catholico, si cæteroquin absit periculum perversionis apud Hæreticum; quoniam præcepta Ecclesiæ cum vere notabili incommodo seu damno gravi non obligant, quale damnum, seu potius lucrum cessans adesset in præsentia.

Resp. IV. Si talis Catholicus raro impeditur ab observatione alicujus præcepti Ecclesiastici, vel si frequenter quidem, at cum gravi causa e. g. si debet custodire pecora, vigilare in excubiis militaribus, navigare in mari per aliquot menses &c. In similibus casibus, non obstante tali impedimento, potest licite famulatum præstare Hæretico. Ita cum Gobat & Layman la Croix *loc. cit. n. 105*. Ratio est, quia regulariter loquendo in similibus circumstantiis impediretur pariformiter, si has operas addixisset alicui Domino Catholico, adeoque ex parte Domini A catholici non intercedit aliquod speciale impedimentum: licet cæteroquin pro majori adhuc securitate (quoniam occulte venenum Hæreticum aliquoties instillatur suaviter) etiam tali famulo conformiter dictis præcedentibus haud dubie magis Dominus Catholicus, quam Hæreticus foret suadendus. Videatur de simili-

244 *Tract. IV. De Virtutibus Theologicis. Dist. IV.*
similibus fusius Gobat in *Quinario. Tit. 5. cap.*
33. a num. 93. & in Theolog. Experiment. Tit. 5.
a num. 313.

Additio III.

* Quæritur IV. Quænam communicatio cum
Judæis vel Paganis, aut Saracenis sit prohibi-
ta Christianis? Respond. I. Christianis non tan-
tum prohibetur communicare in cæremoniis
Judæorum v. g. in Circumcisione, vel Agni Pa-
schalis comestione &c. sed etiam illicitum est,
habitare cum Judæis, vel famulari in ipsorum
ædibus, uti expresse deciditur *cap. Ad hæc. de*
Judæis & Saracenis. Ubi tamen putat Coninch
apud la Croix *lib. 2. n. 84.* quando Fidelibus
prohibetur habitatio cum Judæis, intelligi so-
lam habitationem illam, in qua Christianus fit
simul subditus Judæo. Quod autem de Ju-
dæis, cum proportionem sentiendum quoque
est de Paganis & Saracenis, conformiter *c. Ju-*
dæi. de Judæis & Saracenis. Respond. II. Pro-
hibitum pariter est, ne Christiani Judæos ad
convivium invitent; item ne ipsi a Judæis in-
vitati compareant. Ita expresse habetur *c. Om-*
nes. 28. quest. 1. Existimat tamen denuo Co-
ninch cum Azorio, illam tantum comestionem
cum Judæis prohiberi, in qua Judæi discretio-
nem ciborum observant juxta legem Mosai-
cam; ubi puto observandum esse consuetudi-
nem locorum, si cæteroquin abest periculum
seductionis. Resp. III. Quod attinet Merca-
turam, & in similibus commercium cum Judæis:
id quidem defacto permissum est Christianis,
atta-

attamen ordinarie loquendo peccatum grave censetur rem apud nos sacram, apud ipsos vero contemptam, puta Statuam Christi, vel Crucem eisdem vendere. Ratio est: quia ordinarie periculum subest irreverentiæ, irrisionis, vel blasphemiarum Christi Domini. Resp. IV. Non solum Jure Ecclesiastico, verum etiam Civili prohibitum est Christianis commercium instituere cum Saracenis, aliisque Infidelibus, quoad arma aliave materialia bellica, quæ contra Christianos deserviunt, ipsis subministranda. Ita habetur non solum in Jure Canonico. c. 6. c. 11. Sc. c. 17. de *Judeis Sc. Saracenis* ac insuper in Bulla Cænæ Domini, verum etiam in Jure Civili *L. Nemo 2. C. Quæ res exportari.* illud ipsum sub pœna capitali, & confiscatione omnium Bonorum interdicitur. Videatur de his ulterius in casu extraordinario præsens Auctor *Lib. 5. Decret. Tit. 6. & cum la Croix, Busenbaum loc. cit. **

DISTINCTIO V.

De Spe, atque oppositis Vitiis.

QUÆSTIO I.

De spe Theologica, ejusque obligatione.

SUMMARIUM.

1. *Spei variæ acceptiones.*

2. *Spei*

246 *Tract. IV. De Virtutibus Theologicis. Dist. V.*

2. *Spes Theologica, quid?*
3. *Spes actualis.*
4. *Objectum materiale primum Spei est Deus.*
(a) *Ut dictum Tract. 4. dist. 1. n. 8 & seq.*
5. *Ad objectum materiale Secundarium Spei, quæ spectent?*
6. *Objectum formale Spei Theologicæ, quod?*
7. *Solvitur instantia.*
Amor Dei duplex, amicitie scilicet, & concupiscentiæ.
8. *Spes Divina est infallibilis, quomodo?*
9. *Præceptum Spei aliud negativum, aliud affirmativum.*
10. *Affirmativum, quando obliget per accidens?*
(b) *Dist. 2. quæst. 3. n. 36. & 37.*
11. *Et quando obliget per se & directe?*
(c) *Cit. Dist. 2. quæst. 3. per totum.*

1. **O** Missis aliis Spei acceptionibus, huc minus attinentibus, Spei nomen aliquando sumitur pro ipsa re sperata, juxta illud D. Apostoli *ad Titum 2. Expectantes beatam Spem.* Quandoque pro aliquo, in quo speratur, seu spes nostra ponitur, prout accipitur, *Psalm. 90. Tu es Domine spes mea.* Magis tamen ad propositum, sumitur Spes pro habitu, vel actu quodam voluntatis, expectantis bonum futurum, arduum item ac difficile. Quod si bonum illud sit naturale, ita ut viribus naturæ acquiri possit, erit spes humana: si vero supernaturale, ut bonum gratiæ & gloriæ cœlestis, ad quod consequendum opus est auxilio Dei, dicetur

Quest. I. De Spe Theologica, ejusque Sc. 247
dicetur Spes Theologica seu Divina. Et de
hac loquendo, sit

2. CONCL. I. *Spes Theologica* est virtus divinitus infusa, qua desideramus consequi Bonum infinitum, ex gratia & meritis in patria adipiscendum. Ita desumitur ex Doctore nostro 3. dist. 26. q. un. Nec in re differt ab illa vulgata definitione, qua dicitur: *Spes est virtus divinitus infusa, per quam certa cum fiducia nostræ salutis, & æternæ vitæ bona expectantur*: nam nostræ salutis, & æternæ vitæ bona primario & principaliter consistunt in consecutione infiniti Boni, qui est Deus Ter. Opt. Max. ejusque visione & fruitione beatifica, quam non nisi ex gratia Divina, & accedentibus meritis nostris consequimur.

3. Cæterum Spes Theologica actualis est actus supernaturalis, quo desideratur Bonum infinitum, DEUS: nam desiderare idem est in re, ac sperare æternam beatitudinem, ut notat Sannig Tom. 4. dist. 4. quest. 1. n. 7. Porro per Spem Divinam, veluti anchoram fortissimam, firmanur Viatores ad obtinendum æternum beatitudinis Bonum in cœlis, quod prius fide perceperunt: unde non immerito a Magistro Sententiarum (id est, Petro Lombardo) 3. dist. 26. appellatur *Spes, certa expectatio future beatitudinis, veniens ex Dei gratia, & meritis præcedentibus: sine meritis enim sperare, non spes, sed præsumptio dici potest.*

4. CONCL. II. Objectum materiale primum, seu Principale Spei Theologicæ est Deus, seu consecutio Boni infiniti, consistens in visione
ne

ne & fruitione beatifica Dei. Ita in re communis. Siquidem illud Spe Divina primario ac immediate speramus, seu consequi desideramus, quod nos perfecte beatificat: atqui hoc non præstat, nisi DEUS Ter. Opt. Max. quatenus eodem in cœlis cum Sanctis suis beatifice fruimur. Accedit, quod, si DEUS non esset objectum immediatum Spei supernaturalis, Spes non esset virtus Theologica; siquidem ad virtutem Theologicam requiritur, ut actus principalis ipsius tendat in Deum tanquam objectum immediatum. (a)

5. CONCL. III. Ad objectum materiale & secundarium Spei Theologicæ spectant omnia bona tam ordinis supernaturalis, ut sunt auxilia Divina, gratia sanctificans, condonatio peccatorum, ac hujusmodi, quam ordinis naturalis, quæ aliquo modo remote conducunt ad attingendum objectum principale Spei, ut puta panis quotidianus &c. Ita communis. Siquidem ea omnia possunt ordinari ut media, vel proxima, vel saltem remota ad attingendum objectum principale Spei, id est, Dominum Deum in æterna gloria beatifice possidendum.

6. CONCL. IV. Objectum formale Spei Theologicæ est ipsamet Bonitas Dei, quatenus nobis bonus est. Ita Doctor Subtilis 3. *dist. 26. quest. un.* Tannerus *tom. 3. disp. 3. quest. 1. n. 14.* citans D. Thomam, Suarez. & alios; Herincx *disp. 10. de Spe. quest. 1. num. 11.* Sannig. & alii: quamvis nonnulli dissentiant, & præsertim illi qui tenent, quod objectum formale Spei: seu motivum sperandi sit summa
& in-

& infinita Dei promittentis Fidelitas, qui, quod promisit, potest præstare, quia omnipotens est; vult præstare, quia benignissimus est, & certissimo præstiturus, quia fidelissimus est: ut proinde (inquiunt) sicuti objectum formale Fidei Theologicæ est infallibilis Veracitas, & Charitatis infinita Bonitas Dei, sic & Spei objectum formale sit summa ejusdem Fidelitas in servandis promissis. Sed quidquid sit de hac Sententia, captu cæteroquin faciliiori, ratio Conclusionis est: quia illud est objectum formale spei, quod proprie movet ad appetitum, seu desiderium objecti materialis: sed talis ratio motiva est bonitas Dei, ut nobis bonus est, seu commodum affert; ergo. Minor ex eo patet: quia voluntas nihil appetit, nisi sub ratione boni.

7. Nec obstat, quod Deus sub ratione Boni sit objectum formale Charitatis. Resp. enim, adhuc disparitatem esse: quia Deus est objectum Charitatis, ut est infinite bonus in se, seu ut est summum Bonum propter se diligibile amore amicitiae: Spei vero est Deus objectum formale, ut est bonus nobis, & diligibilis amore concupiscentiae. Duplex quippe a Theologis solet distingui amor Dei: unus amicitiae, si ve (ut alii loquuntur) benevolentiae, quo bona Deo volumus, quatenus ipsi sunt bona; alter concupiscentiae, quo Deo bona volumus, quatenus nobis sunt bona: ut si Deum amamus, quia est nobis benignus, misericors &c. Additur notanter, *nobis*: quia si Deus amatur, qua-

R

tenus

tenuis in se est bonus, misericors, infinite perfectus &c. erit amor amicitiae, qui est proprius Charitatis Theologicae: amor autem concupiscentiae est proprius Spei Theologicae, & imperfectior priori. Solum adde cum Herincx. *loc. cit. n. 10.* quod promissio Divina sit conditio requisita, ut possimus convenienter sperare non autem ratio formalis, & motiva Spei Theologicae.

8. CONCL. V. Etsi Spes Divina absolute loquendo sit infallibilis, & certa, juxta illud *Rom. 5. Spes autem non confundit.* & alibi: nihilominus per accidens, & ex parte nostri ea potest esse incerta & fallax. Ita Filliucius *tract. 22. n. 248.* & alii. Ratio est: quia Spes consequendi vitam æternam supponit etiam nostram cooperationem, & merita: atqui de his non habemus certitudinem, nam, ut dicitur *Eccl. cap. 9. Sunt justi, & opera eorum in manu Dei, & tamen nescit homo utrum amore, an odio dignus sit.* Et hinc fit, quod ex parte nostra Spes sit incerta, imo quandoque vana & fallax ob defectum nostrae cooperationis, quamvis in seipsa propter infallibilem promissionem DEI sit certissima, dummodo aliunde nihil deficiat.

9. CONCL. IV. Certum est, extare præceptum Spei Divinae: idque aliud est negativum, quo tenemur nunquam desperare, neque præsumere, ac proinde obligat semper, & pro semper: aliud affirmativum, quo aliquoties per vitae decursum tenemur elicere actum Spei. Hinc quippe *Psal. 4. dicitur: Sperate in Domino.* Et ad *Titum cap. 2. Sobrie, juste, & pie viva-*

Quæst. I. De Spe Theologica, ejusque Eſſe. 251

vivamus in hoc sæculo, expectantes beatam spem. Et similia in S. Scriptura passim occurrunt: unde merito Alexander VII. hanc inter alias, ordine 1. Propositionem damnavit: Homo nullo unquam vitæ suæ tempore tenetur elicere actum Fidei, Spei, & charitatis, ex vi præceptorum Divinorum ad eas virtutes pertinentium. Hæc Propositionio est damnata.

10. CONCL. VII. Præceptum affirmativum Spei per accidens seu indirecte obligat, quoties obligat aliquod aliud præceptum, quod observari nequit absque actu Spei Divinæ, saltem virtuali. Sic fit, quando urget præceptum agendi pœnitentiam de peccatis; nam veram pœnitentiam non potest quis agere, nisi saltem virtualiter speret, sese veniam suorum peccatorum consecuturum ex meritis Christi Dei que misericordia; prout in simili dictum est superius (b) de præcepto affirmativo Fidei.

11. CONCL. VIII. Præceptum affirmativum Spei per se & directe obligat inprimis circa initium vitæ, quando videlicet quis sufficienter instructus de rebus Fidei, sese ad Deum convertere tenetur, juxta illud *Hebr. 11. Credere oportet accedentem ad Deum, quia est, & inquirentibus se remunerator sit.* Alterum tempus est finis vitæ, quando homo in extremo constitutus maxime in Deum sperare tenetur; tum ob tentationes eo tempore ingruentes; tum etiam, quia tunc potissimum eo debemus intentionem dirigere, quo migrandum est, nempe ad Deum in æterna beatitudine æternaliter

252 *Tract. IV. De Virtutibus Theologicis. Dist. V.*
 consequendum. Obligat insuper quandoque
 præceptum affirmativum Spei Divinæ sub de-
 cursu vitæ nostræ: verumtamen hujusmodi ob-
 ligationi sufficienter satisfit per actus Spei, qui
 concurrunt in exercitio aliarum virtutum;
 prout in simili dictum est supra (c) fusius de-
 clarando, quo tempore teneantur Fideles elice-
 re actum Fidei Theologicæ; quæ (servata ta-
 men proportionem) huc erunt applicanda.

QUÆSTIO II.

De Vitiis Spei oppositis, Desperatione
 scilicet ac Præsumptione.

S U M M A R I U M.

12. Spei per defectum opponitur Desperatio, per
 excessum Præsumptio.

(d) Ut dictum dist. I. n. 17, & seqq.

13. Desperatio, in quo consistat?

14. Quale sit peccatum?

15. Quid agendum circa personas afflictas?

16. Peccata in Spiritum sanctum, quæ?

Inter ea cur numeretur Desperatio?

17. Hæc potest consistere cum & sine actu infideli-
 tatis.

Desperatio, quid?

18. Præsumptio, quid?

19. Potest committi dupliciter.

12. CUM quælibet virtus suo modo consistat
 in medio (d) hinc contra eam contin-
 git peccari partim per defectum, partim per
 excessum.

excessum. Id ipsum videre licet in Spe Theologica, utpote cui per defectum opponitur desperatio, per excessum autem praesumptio: non quidem, ac si nimium possimus in Deo sperare (Deus enim est infinite bonus, omnipotens, fidelis, misericors &c. ac proinde ex parte obiecti sui formalis non potest fieri excessus contra Spem Theologicam) sed solum, quatenus ex parte actus, seu exercitii Spei Theologicae potest fieri excessus, in quantum actus Spei exercetur modo indebito. Siquidem Spes Theologica includit iudicium, & desiderium consequendi aeternam beatitudinem modo debito, id est ex meritis Christi, & accedente propria cooperatione: desperatio econtra involvit iudicium de ea nunquam consequenda; Praesumptio vero includit iudicium, ac desiderium consequendi aeternam beatitudinem modo aliquo indebito, v. g. per solam fidem, vel ex puris naturalibus, aut vivendo scelerate, ut amplius in progressu declarabitur. Hinc fit

13. CONCL. I. Desperatio opponitur virtuti Spei per defectum, & committitur, cum quis desperat sese remissionem peccatorum, & gloriam aeternam esse consequuturum, atque ideo omnem conatum eandem consequendi intermitte. Duo siquidem in desperatione interveniunt; primo iudicium intellectus, quo quis iudicat, sibi nimis arduum, & impossibile esse consequi beatitudinem: secundo fuga voluntatis, qua quis refugit salutem tanquam obtineri impossibilem, atque ideo ab ejus procuratio-

ne ob difficultatem mediorum apprehensam desistit. Ita Mastrius *disp. 10. Theolog. Moral n. 40.* & alii: quamvis bene notet Herincx *disp. 10. n. 50.* quod desperatio proprie sit in ipsa voluntate, & actu ipsius, quo quis non vult amplius prosequi beatitudinē, aut media ad eam consequendam opportuna adhibere; iudicium vero illud, quo quis putat, se non amplius obtenturum beatitudinem, potius sit aliquid prævium, atque inducens ad desperationem, non autem proprie Desperatio.

14. CONCL. II. Desperatio ex genere suo est peccatum mortale, atque inter cætera maxime periculosum. Ratio est clara: quia desperatio directe opponitur Spei Theologicæ: & quia avertit hominem ab ultimo fine suo, seu cœlesti beatitudine, simulque media omnia ad hanc consequendam abjicit, quis neget, eam esse maxime periculosum peccatum? Unde Isidorus *lib. 2. de Summo Bono. cap. 14.* ait: *Perpetrare flagitium, mors animæ est; desperare autem, descendere in infernum.*

15. Hoc tamen intelligendum est de vera, & voluntaria desperatione: nam quandoque accidunt tentationes violentæ, afflictiones graves, & inconsolabiles mœstitiæ, quibus interdum animæ cruciantur, ita ut omni Spe destitutæ videantur. De his autem non procedunt hætenus dicta; quia sunt potius timores, & angustia excitata a diabolo, vel ex turbatione quadam, aut etiam complexione melancholica provenientes, absque vero & deliberato consensu voluntatis. Super his tamen prudenter invigilare

lare debent Confessarii, hujusmodi afflictas personas in Domino paterne consolando, eisque ostendendo, quod talia culpa vacent, quamdiu voluntas eisdem non consentiat; ac proinde easdem adhortando, ut agnita propria infirmitate, atque demeritis, sese projiciant in sinum bonitatis & misericordiæ DEI, meritaque salutaris Passionis JESU Christi Domini, simulque non obstantibus quibuscunque afflictionibus, & mœstitiis, bonum operari minime desistant,

16. CONCL. III. Desperatio recte connumeratur inter peccata in Spiritum sanctum, quæ communiter cum Magistro Sententiarum 2. dist. 43. & D. Thoma 2. 2. quest. 14. art. 2. sex enumerantur, videlicet Desperatio, Præsumptio, Impœnitentia, Obstinatio, Impugnatio veritatis agnitæ, & fraternæ gratiæ Invidentia. Ita Doctores communiter: nam Desperatio ipsam Dei oblatam munificentiam & gratiam, quæ Spiritui sancto, ceu fonti omnium bonorum tribui peculiariter solet, ex malitia contemptim abjicit; juxta quod impii dixerunt *Jeremiæ* 18. *Desperavimus: post cogitationes enim nostras ibimus, & unusquisque pravitatem cordis sui mali faciemus.*

17. CONCL. IV. Desperatio potest consistere sine actu Infidelitatis, quamvis non raro habeat annexam Infidelitatem. Ita Mastrius loc. cit. n. 34. cum aliis. Ratio primæ partis est: quia potest quis actum desperationis elicere, quamvis non sentiat aliquid contra Fidem: ut si quis credat quidem, Deum esse justum ac misericor-

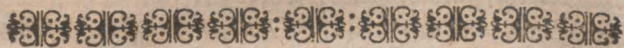
dem, desperet tamen ex eo, quia iudicat salutē sibi esse impossibilem ob suam pronitatem ad peccandum, & contrarietatem : quam in se experitur ad bene agendum. Altera pars ex eo liquet : quia desperatio facile excæcat intellectum, ut quis credat, Deum non esse infinite bonum, ac misericordem. Unde Cain ob Abel occisum a Deo correptus, desperans, Deique misericordiam negans, ait : *Major est iniquitas mea, quam ut veniam merear.* Gen. 4. Et in hoc posteriori sensu Magister Sententiarum loc. cit. definit desperationem, dicendo : *Desperatio est, qua quis diffidit penitus de bonitate Dei, æstimans suam malitiam Divinæ bonitatis magnitudinem excedere.*

18. Quantum nunc attinet ad Præsumptionem, quæ est alterum peccatum Spei Divinæ oppositum per excessum, ea recte definitur, dicendo : *Præsumptio est Spes obtinendi a Deo gratiam & gloriam æternam inordinate*, id est, aliter quam Deus obtinendam statuit. Et huiusmodi Præsumptionem esse peccatum ex genere suo mortale, atque unum ex sex peccatis in Spiritum sanctum, conveniunt Doctores.

19. Dupliciter autem peccatum Præsumptionis committi potest. Primo, cum quis præsumit, se Divinam gratiam, aut æternam gloriam ex seipso, & propriis naturæ suæ viribus adipisci posse : quo modo Pelagiani, antiqui hæretici, & a D. Augustino acerrime impugnati, præsumebant, se posse propriis viribus sine supernaturali auxilio Dei omnia præcepta servare, & æternam beatitudinem mereri. Secundo contingit

Quæst. 1. Quid, ac quotuplex sit Charitas, &c. 257
 tingit Præsumptio, quando econtra quis præsumit, se sola Dei misericordia, ac liberalitate, Christi que meritis, absque propria pœnitentia, & cooperatione per bona opera beatitudinem, vitamque æternam consecuturum. Et talis erat Præsumptio Lutheranorum, aliorumque quorundam Hæreticorum, qui per solam Fidem in Christum absque aliis bonis operibus sperarunt beatitudinem adipisci, quam S. Concilium Trid. Sess. 6. cap. 9. appellat *inanem hæreticorum fiduciam*, & in progressu pluribus refutat.

DISTINCTIO VI.

De Charitate, ejusque obligatione.

QUÆSTIO I.

Quid, ac quotuplex sit Charitas, & quæ
 ejus Obligatio?

SUMMARIUM.

1. Charitas & amor, generatim quid?
2. Charitas, ut virtus Theologica, quid, & quod
 objectum ejus?
 (a) Juxta dicta Dist. 5. n. 7.
3. Deus quomodo appelletur Charitas?
4. Præceptum de diligendo Deum, partim affirmativum, partim negativum.
5. Satisfit diligendo Deum super omnia appetitive.

R 5

6. Deum

6. *Deum super omnia amare intensive, & appetitive quid?*

7. *Probatio Conclusionis.*

8. *Præceptum diligendi Deum obligat ad frequens exercitium.*

9. *Quo determinato tempore illud obliget?*

(b) *Dist. 2. q. 3. per totum.*

Tres sunt propositiones quoad hoc damnatæ.

** *De amore desinteressato, & quibusdam propositionibus Fenelonii Addit. I. & II.*

** *Illationes quædam ex dictis de amore desinteressato Addit. III.*

10. *Tria sunt diligenda, Deus, nos ipsi, & proximus.*

11. *Præceptum diligendi proximum, quantum, & unde oriatur?*

12. *Ei non satisficit per solos actus externos.*

13. *Debemus etiam diligere corpus nostrum.*

14. *An Creaturæ irrationales ex Charitate sint diligendæ?*

* *Quis Ordo Charitatis inter nos & proximos observari debeat? Addit. I. & II.*

I. **C** HARITATIS nomen generatim quidem significat idem, ac amor seu dilectio; plerumque tamen tum in S. Scriptura, tum a SS. Patribus sumitur in bonam partem, nempe pro amore boni honesti, seu bona voluntate: Amor autem indifferenter in bonam & malam partem accipitur, nempe vel pro amore Dei, vel mundi, & pro amore tum honesto, tum illicito, & carnali. In præsentī igitur loquimur de Charitate, prout est tertia Virtus Theologica,

Quæst. I. Quid, ac quotuplex sit Charitas &c. 259

gica, & omnium aliarum virtutum præstantissima, de qua Apostolus I. *Chorinth.* 13. inquit: *Nunc autem manent Fides, Spes, Charitas; tria hæc; major autem horum est Charitas.*

2. CONCL. I. Charitas est virtus divinitus infusa, qua diligitur Deus propter se super omnia, & proximus propter Deum. Ita in re communis. Porro objectum materiale primarium Charitatis est Deus: objectum vero secundarium ipsius est proximus noster, & omnia alia honeste amabilia, seu quæ possunt ad gloriam Dei, sicque propter ipsum amari; nam *universa propter semetipsum operatus est Dominus. Prov. c. 16.* Objectum formale Charitatis DEI est ipsamet infinita DEI bonitas, qua ipse in se bonus est, & amabilis amore amicitiae; (a) ob hanc quippe bonitatem, veluti propter rationem formalem, atque motivam DEUS tanquam infinitum bonum est amandus super omnia.

3. Dices I. *Joan. c. 4.* dicitur: *Deus Charitas est, & qui manet in charitate, in Deo manet;* ergo Charitas non est virtus aliqua infusa. Resp. negando consequentiam: etenim textus allegatus inprimis est intelligendus causaliter, eo modo, quod Deus dicitur spes nostra, patientia nostra, justitia nostra, & huiusmodi, prout passim legitur in S. Scriptura. Deinde Deus dicitur esse Charitas, eo quod sit essentialiter Charitas increata; unde etiam Spiritus sanctus appropriate dicitur *Amor.* Hoc tamen non obstante adhuc in hominibus iustis datur Charitas creata, qua ipsi super omnia diligunt Deum
propter

260 *Tract. IV. De Virtutibus Theologicis. Dist VI.*
propter se, seu infinitam bonitatem suam, &
proximum propter Deum.

4. CONCL. II. Extat Præceptum de diligendo Deum super omnia, idque partim est negativum, ne videlicet Deum odio habeamus, aut aliquid agamus, quod dissolvat amicitiam nostram cum Deo, peccando videlicet mortaliter; partim affirmativum, ut observemus mandata ejus. Ita unanimis Fidelium, & patet ex plurimis S. Scripturæ locis. Sic enim *Deuter. 6.* & *Matth. 22.* legitur: *Diliges Dominum, Deum tuum ex toto corde tuo, & in tota anima tua, & in tota mente tua: hoc est maximum, & primum mandatum.* Item *Joan. 14.* *Qui habet mandata mea, & servat ea, ille est, qui diligit me.* Et similia plura occurrunt passim. Hinc Alexander VII. sequentem inter alias; ordine 1. Propositionem damnavit: *Homo nullo unquam vite sue tempore tenetur elicere actum Fidei, Spei, & Charitatis, ex vi præceptorum divinorum ad eas virtutes pertinentium.*

5. CONCL. III. Præcepto diligendi Deum super omnia, seu ex toto corde, satisficit diligendo efficaciter Deum super omnia appetiative. Ita communior Doctorum, paucis exceptis, qui volunt adesse obligationem diligendi Deum super omnia etiam intensive. Cæterum ut hæc Conclusio melius intelligatur.

6. Notandum cum Scoto 3. *dist. 27. q. un. s. Quantum ad illum.* & aliis, dupliciter posse Deum super omnia amari, videlicet intensive, & appetiative. Tunc Deus dicitur *super omnia amari intensive*, quando actus amoris Dei est
est

Quæst. I. Quid, ac quotuplex sit Charitas. Sc. 261
est intensior, ac vehementior omni alio amore;
tunc vero dicitur Deus *amari super omnia ap-*
pretiative, quando Deus magis æstimatur, quam
omnes creaturæ, ita ut his omnibus præferatur,
& nullius creaturæ timore, aut amore velit
quis Deum offendere. Sic Christus *Matth. 10.*
ait: Qui amat patrem, aut matrem plus quam me,
non est me dignus. Et Paulus *Rom. 8. Nulla crea-*
tura poterit nos separare a charitate DEI. Po-
test autem facile contingere, ut quis magis in-
tensive unum diligit, & simul aliud magis ap-
pretiative: sic enim mater magis intensive di-
ligit filium parvulum, sed magis appetiatiue
filium adultum, qui gubernat rem domesticam;
quia hunc magis æstimat præ illo, quamvis al-
terum juniorem teneriori affectu amoris prose-
quatur. Hac terminorum explicatione præ-
missa.

7. Probatur Conclusio. Nam sensus præce-
pti de diligendo Deo ex toto corde &c. est, ut
Deum diligamus super omnia, ita ut nullius
creaturæ amore velimus ejus præcepta trans-
gredi, ipsumque mortaliter peccando offendere.
Sic quippe 1. *Joan. 2.* dicitur: *Qui autem ser-*
vat verbum ejus, vere in hoc Charitas Dei per-
fecta est. Accedit, quod de facto nobis constare
vix possit, quisnam actus amoris sit intensior
altero, quinimo plerumque parentes solent
multum intense amare filios, & conjuges sese
mutuo; ergo, si magis intensive tenerentur
amare Deum, forent in perpetuo periculo trans-
grediendi hoc præceptum; quod non est dicen-
dum. Sufficit igitur, amare Deum appetiati-

262 *Traët. IV. De Virtutibus Theologicis. Dist. VI.*
ve super omnia, quatenus plus æstimatur Deus
cæteris omnibus, adeo ut nullius creaturæ amo-
re velit quis Deum offendere.

8. CONCL. IV. Præceptum diligendi Deum
obligat ad frequens exercitium, ita ut actus
amoris Dei non multo tempore omittatur. De-
sumitur hoc ex magnitudine hujus præcepti, de
quo Salvator ait *Matth. 22. Hoc est maximum,*
Et primum mandatum, & consequenter per vitæ
decursum sæpius obligat.

9. Quo autem determinato tempore currat
ejusmodi obligatio, variant Doctores, quam-
vis convenient passim in hoc, quod censeant
obligare. I. Circa initium usus rationis. II.
Circa finem vitæ. III. Quando quis gravi ur-
getur tentatione, præsertim odii Dei cum pe-
riculo consensus, nisi ad Deum per actum amo-
ris convertatur. IV. Tota vita sæpius, ita vi-
delicet, ut non multo tempore differendus sit
actus dilectionis Dei, eo ferme modo, quo su-
perius (b) determinatum est tempus, quo Fi-
deles tenentur elicere actum Fidei Theologicæ.
Hinc conformiter dictis ibidem n. 33. Doctor
Subtilis 3. dist. 27. q. un. §. *Quantum ad secun-*
dum. dubitative tamen innuit, hoc præceptum
urgere singulis diebus Dominicis, dum ait:
Quando autem sit hoc (ut quis teneatur habere
actum dilectionis Dei) *forte determinavit hoc*
illud Præceptum divinum: Sanctifica Sabbatum.
Ec. Et Ecclesia specificavit quantum ad Missam
audiendam in die Dominico. de Consec. dist. 1. can.
Missas. Hæc ille. Solum nota, sequentes Pro-
positiones esse vitandas, utpote quas damna-
vit

Quæst. I. Quid, ac quotuplex sit Charitas. &c. 263
vit Innocentius XI. quarum prima, ordine 5.
sic habet; *An peccet mortaliter, qui actum dile-*
ctionis Dei semel tantum in vita eliceret, con-
demnare non audemus. Altera, ordine 6. talis
est: *Probabile est, ne singulis quidem rigore*
quinquenniis per se obligare præceptum charitatis
erga Deum. Ultima, ordine 7. ita sonat: *Tunc*
solum obligat, quando tenemur justificari, & non
habemus aliam viam, qua justificari possumus.
Omnes hæ tres Propositiones sunt damnatæ,
sicut jacent; & merito, ut probant auctorita-
tes S. Scripturæ n. 4. & 8. allegatæ.

ADDITIO I.

De Amore Dei Desinteressato, & Propositioni-
bus quibusdam Fenelonii confixis.

Sciendum est, ab Innoc. XII. Anno Chri-
sti 1699. 12. Maji reprobatum esse Li-
brum Francisci de Salignac Fenelon Archi-
Episcopi Cameracensis, Viri alioquin & do-
ctrina & pietate excellentis, de vita interiore
Gallice editum, excerptis ex eo speciatim 23.
Propositionibus, quas Idem S. Pontifex ut
temerarias, scandalosas, male sonantes, piarum
aurium offensivas, in praxi perniciosas, ac respec-
tive erroneas proscripsit. Ut videre est in
Decreto Pontificio. Cum alias. ad initium hu-
jus operis posito cum insertis omnibus Thesi-
bus Feneolonianis, quæ fuere confixæ. Inter
has ad nostrum propositum præcipue notandæ
sunt, quæ loquuntur de amore puro *Benevo-*
lentiæ

264 *Tract. IV. De Virtutibus Theologicis. Dist. VI.*
lentie vel Desinteressato, quo Deus amatur uni-
ce propter suam bonitatem, qua in se, non
vero ut nobis bonus est, seu sine intuitu no-
stri interesse, nostræ utilitatis, & felicitatis,
ac aliorum bonorum, quæ a Deo speramus.
Quare hic amor vocatur *pura benevolentia*,
qui solius amati, seu Dei bonum tam intrin-
secum, id est, perfectiones ejus, ac extrinse-
cum, id est, ejus honorem pro motivo habet,
non vero bonum amantis, seu nostrum: nam
amor, quo concupiscimus nostrum bonum,
& amamus Deum ut nobis beneficium, vo-
catur amor *concupiscentiæ & interessatus*. Utri-
que huic amori addi potest *mixtus* ex ambo-
bus, quo Deus amatur ut in se, & ut nobis
bonus.

Prima itaque Thesis Feneloniana damnata
sic sonat: *Datur habitualis status amoris Dei,*
qui est Charitas pura, & sine ulla admixtione
motivi proprii interesse. Neque timor poenarum,
neque desiderium remunerationum habent amplius
in eo partem. Non amatur amplius Deus pro-
pter meritum, neque propter perfectionem, neque
propter felicitatem in eo amando inveniendam.
Secunda hæc est: *In statu vitæ contemplativæ*
seu unitivæ amittitur omne motivum interessa-
tum timoris & spei: Similia repetuntur propo-
sitionibus quarta, & vigesima tertia. H. P.
sit

CONCL. I. In propositionibus Fenelonii
proscriptus est status habitualis, & stabilis
amoris puri benevolentiae, seu amor ita pu-
rus, & desinteressatus, ut pro omni tem-
pore

Quæst. I. Quid & quotuplex sit Charitas, &c. 265

pore excludat timorem & spem. Ita Anton. Mayr. T. 7. Theol. n. 747. Virgil. Sedlmayr in Reflex. Crit. supra Ideam Amoris n. 5. Massæus Kresslinger Succinct. Declar. Propositionum damnat. cap. 1. §. 5. n. 19. & seq. ac peculiariter felicissime regnans BENEDICTUS XIV. in aureo suo opere de Beatif. & Canoniz. l. 2. c. 31. n. 7. & seq. Atque in hoc sensu esse damnatas illas propositiones, ex ipsis earum terminis clarum est. Ratio vero eas rejiciendi fuit, quia Fenelonius in iis asseruit statum habituales, seu stabilem impossibilem cum exercitio virtutum spei, & timoris: quod falsum est; cum nullus status tam perfectus esse possit in hac vita nostra, in quo non possint, & non debeant hæ virtutes exerceri. Sic nullus est status, in quo penitus, & pro omni tempore cesset obligatio præcepti spei, sive per se stringentis, sive ratione insurgentium tentationum, quibus nullus status, etiam perfectorum, est liber, & quibus succumberet humana infirmitas, nisi spe futurorum bonorum sustentaretur. Et jam ante Fenelonium Alexand. VII. proscripsit istam ordine primam propositionem: *homo nullo unquam tempore vite sue tenetur elicere actum fidei*, NB. Spei, & Charitatis &c. ergo in quocunque perfectionis statu quis sit constitutus, non tamen est exemptus ab obligatione eliciendi actum spei.

Id quod confirmatur exemplis Sanctissimorum, qui elicuerunt actus Spei, & respexerunt

Anacl. Reiffenstuel. Theol. Tom. II.

runt ad bona futura a Deo promissa, & his se excitaverunt in adversitatibus & tentationibus suis. Ita S. David Psal. 118. v. 112. ait: *Inclina vi cor meum ad faciendas justificationes tuas propter retributionem.* De Moyse dicitur ad Hebr. 11. v. 26. *Majores divitias estimans thesauro Ægyptiorum improprium Christi; aspicebat enim in remunerationem.* S. Paulus 2. Timoth. 1. v. 12. de se dicit: *ob quam causam etiam hæc patior, sed non confundor; scio enim, cui credidi, & certus sum, quia potens est depositum meum servare in illum diem.* Iterum 2. Timoth. 4. in reliquo reposita est mihi corona justitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die iustus Judex. Quamvis hi Sancti frequentissimi fuerint in exercendis actibus purissimæ charitatis, suo tamen quoque tempore elicuerunt actus spei, & pro motivo respexerunt proprium interesse, seu retributionem: ergo status etiam perfectissimi amoris & unionis cum Deo non est impossibilis cum omni actu spei, nec hunc positive excludit.

Adde, quod in S. Scriptura sine exceptione beati pronuntientur, qui sperant in Domino. *Beati omnes, qui confidunt in eo.* Ps. 2. *Qui sperat in Domino, beatus est.* Proverb. 16. v. 20. *Benedictus vir, qui confidit in Domino.* Jerem. 17. v. 7. Proinde & perfecti ac contemplativi, dum sperant in Deo ipsis benefico, adhuc beati sunt, nec a perfectionis tramite aberrant.

Quæ dixi de spe, pugnant quoque pro timore pariter ad virtutem spei spectante: sicut enim

Quest. I. Quid & quotuplex sit Charitas &c. 267

enim ad hanc pertinet profequi bona æterna, ita ad eam quoque attinet fugere, vel timere malum eis oppositum, nimirum pœnam æternam, vel etiam purgatorii a vita æterna retardantis. Dein S. Scriptura omnibus, atque adeo etiam perfectis inculcat timorem. *ad Philipp. 2. v. 12. dicitur: cum metu & tremore vestram salutem operamini. Matth. 10. Timete eum, qui potest animam & corpus perdere in gehennam.*

Præterea ratione tentationum perfectis & contemplativis occurrentium, potest esse obligatio eliciendi sæpius metum pœnarum æternarum, ut ejusmodi actibus animæ sanctæ, & Deo unitæ muniantur contra peccata. Sic *Eccli. 27. dicitur: Si non in timore Domini tenueris te instanter, cito subvertetur domus tua: ergo Justis, & in quocunque statu perfectionis existentibus non est impossibilis timor iste adeo salutaris, ac utilis, imo & aliquando necessarius; cum alias ad ipsum non possent perfecti & contemplativi unquam obligari, quia ad impossibile nemo obligari potest. Hinc David exclamavit Ps. 118. Confige timore tuo carnes meas, a judiciis enim tuis timui ac S. Hieronymus in continuo fuit timore, S. Hilarion imminente quoque morte non sine metu fuit: id etiam aliis Sanctis in amore Divino exercitatissimis accidit: ergo status Sanctitatis, unionis cum Deo, & excellentis Charitatis non excludit timorem salutarem. Qua de re S. Scriptura dicit *Psal. 111. Beatus vir, qui timet Dominum. & Psal. 146. Beneplacitum est Domino super timentes**

268 *Tract. IV. De Virtutibus Theologicis. Dist VI.*
eum, & in eis, qui sperant super misericordia
ejus.

Obj. 1. Fenelonius quoque in statu illo
habituali amoris puri admittit spem; ergo non
recte hic impugnatur. A. constat ex ejus pro-
positione 11. R. n. ant. Nam spes, quæ af-
firmatur in propositione 11. Feneloniana, non
est actus spei stricte talis, sed charitatis, sic
enim habet propositio illa: *In hoc statu ani-*
ma amittit spem sui proprii interesse, sed nun-
quam amittit in parte superiori, id est, in suis
actibus directis, & intimis spem perfectam, quæ
est NB. desiderium desinteressatum promissionum.
Ait desiderium desinteressatum non quærens
bonum proprium non est spes Theologica.

Objic. 2. *Joan. 4. Charitas perfecta foras*
mittit timorem, quoniam timor pœnam habet,
qui autem timet, non est perfectus in chari-
tate: ergo status perfectæ charitatis excludit
timorem, R. D. ant. Charitas perfecta foras
mittit timorem serviliter servilem, cum quo
conjuncta est talis dispositio animi, ut quis ad-
huc peccatum vellet, si pœnam non timeret
c. ant. omnem timorem n. ant. Hinc ex S.
Augustino ait S. Thomas 2. 2. q. 19. a. 9. in
corp. Timor servilis potest habere annexam vo-
luntatem peccandi. De hoc S. Augustinus so-
lum dicit Epist. 120. c. 21. Timor non est in cha-
ritate, quia charitas perfecta foras mittit timo-
rem, sed illum servilem, cum quo nempe stat
voluntas peccandi conditionata, si pœna non
time.

Quest. I. Quid & quotuplex sit Charitas &c. 269
timeretur. Porro non nego, aliquem Sanctum aliquando in particulari casu ita posse contemplatione solius Divinæ bonitatis absorberi, & ita amore Summi boni exardescere, ut nullatenus attendat ad motivum aliquod timoris, ubi contingenter, & accidentaliter amor ob defectum propositionis motivorum, non autem ex natura sua excludit timorem. Quod notandum ad explanandas quasdam auctoritates. De se autem ipsi actus amoris benevolentiae, concupiscentiae & timoris possunt simul in eadem voluntate stare, ut in hoc exemplo: *Domine tu minaris infernum, si te non amem, & promittis aeterna gaudia, si te amem, & impellit tua propria infinita perfectio & bonitas, ut te amem: ergo ex omnibus his motivis te stringo, te amo &c.*

Objicit 3. Auctor Ideæ amoris in Animadversionibus editis Anno 1749. pag. 201. num. 112. Timor S. Hilarionis, & aliorum Sanctorum fuit passio involuntaria, a Dæmone suggesta: ergo ex hoc nihil probatur. R. Hoc, quod in antecedente ponitur, pro sua libertate dixerit vir Ille: Ego n. a. cum enim timor gehennæ possit esse actus bonus, in S. Scriptura commendatus, & juxta propositionem 14. ab Alex. VIII. proscriptam supernaturalis, cur dicamus eum in Sanctis provenisse a suggestionem Dæmonis, & fuisse involuntarium?

Continuatur capta materia de Doctrina Feneloniana & Amore puro &c.

** CONCL. II. In doctrina Feneloniana non est directe, aut indirecte confixus actus amoris puri desinteressati. Ita laudati pro prior conclusionem, quibus accedit Honoratus Tournely *de Sacrament. Pœnitent. q. 4. art. 1. concl. 3.* cum communissima aliorum contra D. Amort in sua Idea amoris.

Prob. 1. Ex ipsis propositionibus damnatis Fenelonii, quæ solum loquuntur de statu habituali amoris puri habitualiter & permanentiter ac necessario pro semper excludente timorem, & spem, ac omne motivum interessatum: propositio enim prima sic habet: *Datur habitualis status amoris Dei, qui est charitas pura &c.* 2da asserit: *In statu vite contemplativæ amittitur omne motivum interessatum timoris & spei.*

Prob. 2. Consultores Romani, qui interfuerunt actui proscriptionis Fenelonii, ut refert Ant. Mayr t. 7. *Theol. Schol. n. 746.* testantur, quod SS. Pontifex Innoc. XII. in Doctrina Fenelonii non reprobaverit actum amoris puri a spe, & metu, sed statum permanentem, & habitualem solum. Idipsum irrefragabili suo testimonio confirmat Ipse Summus felicissime regnans, ac sapientissimus Pontifex BENEDICTUS XIV. Hic enim in suo omnibus numeris absolutissimo opere *de Beatif. & Canoniz.*

Quest. 1. Quid & quotuplex sit Charitas &c. 271
noniz. L. 2. c. 31. actum puræ benevolentiae cu-
jusdam Servi Dei, in scriptis ab hoc relictum,
quo diu noctuque studuit amare Deum, atque
sine intuitu ullius præmii solummodo propter
Deum, approbavit; ac a propositionibus Fe-
nelonii dampnatis vindicavit; ergo actus amo-
ris puri non est in doctrina Fenelonii confixus.

Prob. 3. Non est confixus actus charitatis
Theologicæ, & perfectæ; sed actus charitatis
Theologicæ & perfectæ est actus amoris puri
& desinteressati, quo Deus amatur propter
bonitatem & perfectionem suam ut ipsi Deo,
non ut bonam nobis, prout juxta P. Anton.
Mayr docent, & docuerunt omnes Th. Th.
Tournely vero citatus pro hac conclusione al-
legat plures SS. PP. & addit, horum SS. PP.
doctrinam conspirantibus votis secuti sunt om-
nis Scholæ Theologi: ergo actus amoris puri
& desinteressati non est confixus. min. vero
ex unanimi fere omnium Th. Th. Testimonio
est certa, & ea clare traditur a D. Thoma. 2
2. q. 17. art. 8. in corp. sic dicente: *Amor qui-*
dam est perfectus, quidam imperfectus. Perfectus
quidem Amor est, quo aliquis NB. secundum se
amatur, utpote cui aliquis vult bonum, sicut ho-
mo amat amicum. Imperfectus amor est, quo quis
amat aliquid non secundum ipsum, sed ut illud bo-
num sibi ipsi proveniat, sicut homo amat rem,
quam concupiscit. Primus autem amor pertinet
ad charitatem, quæ inheret Deo secundum se ip-
sum: sed spes pertinet ad secundum amorem, quia
ille, qui sperat aliquid, sibi obtinere intendit.

Ecce juxta D. Thomam Charitas Theologica tanquam virtus specifica a spe & aliis virtutibus distincta respicit pro motivo præcise Deum in se absolute bonum, absque respectu ad proprium amantis interesse, utpote quod est motivum spei. Quod etiam S. Paulus 1. *Corinth. 13. v. 5.* comprobat inquit : *Charitas non querit, quæ sua sunt.*

Ex quibus fluit, nec indirecte esse damnatum actum amoris puri : certum est enim, actum præcipuæ virtutis assertum a SS. PP. & concordi Th. Th. consensu defensum nec indirecte a Sede Apostolica posse reprobari. 2. Ideo indirecte esset damnatus actus puri amoris, quia status fixus, & habitualis puri amoris est damnatus : sed hoc falsum est, cum inter statum permanentem, & actum amoris puri ampla sit disparitas. Etenim status habitualis, cum sit permanens & ex natura sua perpetuus, si esset etiam, & quidem essentialiter purus, ac ex natura sua impossibilis cum spe & timore, ut Fenelonius adstruit, homo nunquam posset satisfacere obligationi timoris & spei sæpius occurrenti in vita, ut dictum est : quod sequitur minime in actu aliquo transeunte amoris puri : nam hic actus ex una parte, cum transit, non tollit facultatem saltem alio tempore eliciendi actum spei & timoris ; ex altera parte actus amoris non ita purus adstruitur ab omni spe, & timore, ut cum hoc non sit simul composibilis ; sed hoc duntaxat affirmatur, actum charitatis Theologicæ, specificè talē non

respicere pro suo motivo partiali interesse proprium amantis: ergo neque indirecte, seu per necessariam consequentiam ex statu habituali amoris puri Feneloniani damnato deductam damnatus est actus amoris puri. **

ADDITIO III.

*Illationes quadam ex dictis de Amore
Desinteressato Dei.*

INferes I. Non recte statui ab Auctore Ideæ amoris Dei, actum Charitatis Theologicæ, a Deo nobis præceptum ex natura sua & formaliter respicere non solam bonitatem Dei absolutam, sed & nostrum interesse: id enim non subsistere patet ex dictis, & etiam ex hoc: quia præceptum Divinum imperat, ut Deum diligamus *ex toto corde*. At vero juxta Auctorem Ideæ Deus diligendus esset *corde diviso*, seu non esset diligendus amore puro, quo unice diligitur Deus, & ejus bonum, sed amore mixto & diviso, quo simul diligitur Deus, & interesse nostrum. Accedit, quod alias actus amoris Theologici præceptus simul ex natura sua esset actus spei, nec ab hoc distingueretur, utpote pro objecto motivo essentiali etiam habens interesse nostrum, & Deum ut nobis bonum, qui essentialiter a spe respicitur. Et quis neget hoc vel simili actu satisfieri præcepto charitatis: *Quia Deus meus es infinite perfectus, & propter te ipsum es omni amore dignissimus, amo te, & ita amo te, ut licet non benefaceres mihi, nec celum dares, tamen te ex toto corde amarem?* Similes e-

nim actus sæpius a sanctis sunt eliciti, ut ostendit Clarissimus Virgilius Sedlmayr Reflexione Critica in Ideam Amoris §. 7. quibus haud dubie illi satisfecerunt præcepto charitatis Divinæ. Interea allatus actus minime includit proprium interesse, est tamen composibilis cum actu spei; posset enim statim ei subjungi: *Quia tamen o Deus meus ex nimia tua erga me bonitate mihi promittis Cælum & beatitudinem dare etiam Te propter hanc bonitatem erga me amo, & beatitudinem eternam spero & desidero.*

Inferes 2. Sequentem actum, quem Auctor Ideæ amoris Divini proponit pro exemplo amoris perfecti amicitiae c. i. non esse actum amoris Dei, nec illo satisfieri præcepto charitatis Theologicæ &c. Actus apud suum Auctorem sic sonat: *O Deus meus, tu es meum summum bonum, mea unica felicitas, finis ultimus omnium desideriorum meorum, mea immensa, ac eterna voluptas: verbo: Deus meus & omnia te aestimo, ac præfero omnibus aliis rebus creatis, honoribus, divitiis, & voluptatibus, te unicum his omnibus contemptis ambio, felix esse cupio, beatitudinem ac vitam eternam quero, sed hanc beatitudinem in te quero, ut ideo fruor te, servio tibi. Servabo mandata tua, quia merces mea es magna nimis, te mihi solum dona, & sufficit mihi.* Ratio hujus asserti est: hic actus neque mixtus est ex benevolentia. & concupiscentia, qualis etiam juxta Adversarium deberet esse actus charitatis Theologicæ præceptus, sed est actus meræ concupiscentiæ, respiciens Deum pure quatenus

tenus nobis, non vero quatenus in se absolute bonum: ergo non foret actus charitatis, sed spei, & desiderii beatitudinis. Ex quo colligere licet, doctrinam Adversarii communissimo sensui Christianorum Doctorum, & indoctorum contrariam, esse aptam, ut homines ei intentos abducatur a modo formandi verum actum Amoris Divini, & contritionis perfectæ: ut liquet partim ex hac formula, partim etiam inde, quia dum juxta nova ista placita nimis forent solliciti de interesse proprio immiscendo suo actui, facile possent oblivisci veri & necessarij motivi charitatis Divinæ, seu bonitatis Dei absolutæ, qua in se infinite perfectus & bonus est, ubi nullatenus actum amoris Divini, aut contritionis perfectæ haberent cum dispendio maximo animarum suarum, ut non sine animi sui dolore jam advertere plures in sacra scientia versatissimi.

Inferes 3. Amorem Theologicum, & præceptum esse quidem actum amoris amicitiae; sed eo ipso esse puræ benevolentiae, & non concupiscentiæ. Communis. Prima pars prob. quia S. Scriptura homines justos & Deum diligentes sæpius vocat amicos Dei: *Vos amici mei estis, si feceritis, quæ præcipio vobis. Joan. 15. Nimis honorati sunt amici tui Deus. Psal. 138. & alibi.* Confirm. Charitas habet conditiones communiter a Th. Th. requisitas ad veram amicitiam, 1. est amor benevolentiae, & quidem mutuus inter Deum & hominem justum ac amantem: sic enim diligit Justus Deum

Deum propter Deum: & Deus diligit hominem Justum propter ipsam Justitiam utilitatem, volendo ei beatitudinem æternam: Unde Deus *Proverb. 8.* dicit: *Ego diligentes me diligo.* 2. Hic amor mutuus est notus utrique amanti; eum enim Deus, qui est omniscius, per se cognoscere debet, neque latet hominem; nam eo ipso, quod Deum amet, cognoscit, quod debeat redamari a Deo. 3. Deus & homo Justus communicant inter se in bonis & similitudine: in bonis quidem, cum homo innumera beneficia a Deo recipiat; homo vero Deo vicissim conferat non quidem beneficia, sed obsequia, honorem, laudem, & gloriam. In similitudine vero communicant; quia homo per charitatem, quæ est ipsa gratia sanctificans, fit naturæ Divinæ quodammodo particeps & Deificatus. Hinc ait Joannes in 1ma sua Epist. c. 3. *Videte, qualem charitatem dedit nobis Pater, ut filii Dei nominemur, & simus.*

Habetur etiam unio animarum; charitas enim nos facit unum spiritum cum Deo. Hinc ait Apostolus 1. *Corinth. 6. qui adheret Domino, unus spiritus est.* Datur etiam communicatio consiliorum; Deus enim secreta sua Justis manifestat; sicut Christus *Joan. 15.* dicit: *Vos autem dixi amicos, quia quæcunque audivi a Patre meo, nota feci vobis.* Tandem charitas præstat securitatem, quia generat fiduciam de Divina bonitate, ne nimis anxie timeamus damnationem.

Prob.

Quæst. I. Quid & quotuplex sit Charitas &c. 277

Prob. 2. Pars Illationis : quod amor iste debeat esse puræ benevolentiae. Amicitiae nomen juxta antiquam institutionem (secundum quam significationes nominum debent accipi) significat puram benevolentiam, qua alteri propter ipsum bene volumus, sine admixta concupiscentia, qua nobis bonum desideramus. Ita enim ait S. Thom. 2. 2. q. 23. art. 1. in corp. *Non quilibet amor habet rationem amicitiae, sed amor, qui est cum benevolentia, quando scilicet sic amamus aliquem, ut ei bonum velimus, si autem rebus amatis non bonum velimus, sed ipsum earum bonum nobis velimus, sicut dicimur amare vinum, aut equum, aut aliud hujusmodi, non est amor amicitiae, sed concupiscentiae.* Nec aliter loquuntur Aristoteles 8. Eth. c. 3. & Cicero l. 2. de finibus. Hinc amicitia importat mutuam redamationem, & communicationem bonorum non ex affectu proprii interesse, sed ex affectu pure gratioso, & benevolo. Sic amor amicitiae tendit in Deum, eum amando propter ipsum, & Deus, quæ amicis suis præstat, eorum in utilitatem, & commodum facit, quamvis omnia ultimato ad se ceu finem *Excellentiae*, non vero utilitatis, qualem a creaturis non recipit, referat. Porro amicitia nostra erga Deum habet sibi adjunctam communicationem beatitudinis effectivam, saltem in jure ad eam : hoc ipso enim Deus homini beatitudinem promittit, & aliquando communicat, quia homo non operatur hujus, sed Dei solius intuitu : unde recte S. Bernardus L. de diligendo Deo dixit : *Non*
sine

278 *Tract. IV. De Virtutibus Theologicis. Dist VI.*
sine premio diligitur Deus, etsi absque premii in-
tuitu diligendus sit. Qua de re non capio, quî
D. Amort ex Legibus amicitiae, & communi-
catione bonorum inter amicos possit inferre,
quod actus amoris Divini, qui est amor ami-
citiae, necessario misceatur ex benevolentia,
& concupiscentia, cum potius oppositum in-
de concludere deberet. Pariter non percipio,
quî auctor *Ideæ c. 3.* in fine ex inclinatione
naturali omnibus hominibus indita ad appe-
tendam beatitudinem velit deducere, amo-
rem Dei perfectum necessario debere esse in-
teressatum. Nam hic non est quæstio de ap-
petitu illo naturali & necessario, qui cum Li-
ber non sit, nec bonus, nec malus, nec me-
ritorius est. Sed loquimur de concupiscentia,
& appetitu voluntario & libero, ac virtuosos;
qui eo ipso, cum liber sit, libere omitti po-
test. Nonne nihil volitum, quin præcogni-
tum? & nunquid Deus potest nobis per intel-
lectum proponi solum ut in se bonus, & ab-
strahi a bonitate ejus erga nos, a beatitudine
ab ipso nobis promissa? In tali autem casu vo-
luntas actu amoris unice ferretur in Deum qua
in se bonum, quia sic solum est cognitus, non
vero in beatitudinem nostram, aut ejus boni-
tatem respectivam, tunc non cognitam. Ita
argumentatur pro nostra sententia Ipse SS. D.
N. BENEDICTUS XIV. a Cujus placitis
auctor *Ideæ* hoc in puncto plurimum distat.

Tandem notes, SS. PP. quos pro se addu-
cit laudatus Auctor *Ideæ*, non raro loqui de
Amore

Quæst. I. Quid & quotuplex sit Charitas &c. 279
Amore, vel charitate in genere, prout sub se
comprehendit perfectam & imperfectam, tan-
quam duas species distinctas; & sicut utique im-
portat & benevolentiam, quæ perfectæ com-
petit charitati, qua amatur Deus propter se,
& ut in se bonus, & concupiscentiam, quæ im-
perfectæ convenit, qua Deus amatur propter
nos, & ut nobis bonus. Verum hic non lo-
quimur de charitate Dei generice, sed de per-
fecta & Theologica specificè tali, quæ ex sua
natura respicit Deum unice propter Deum in
se infinite bonum, & abstrahit a bonitate ejus
respectiva, qua nobis bonus est. Ex dictis
fere omnia solvi possunt, quæ nostris assertis
opponuntur. Qui plura desiderat, consulat
Libellos Clarissimi P. Virgilij Sedlmayr hac su-
per re editos, sicut Tournelium citatum. **

10. CONCL. V. Ex Charitate generatim tria
nobis sunt diligenda, videlicet Deus, nosmet-
ipsi, & proximus. Patet hoc ex illo *Matth.*
22. Diliges Dominum Deum tuum, & proximum
tuum, sicut teipsum: Nam hoc ipso, quod man-
datur, ut quis diligat proximum, sicut seipsum,
dilectio sui ipsius non tantum innuitur (quam-
vis, cum hac a natura satis dictetur, quinimo
homini congenita existat, expressiori præcepto
opus non fuerit) sed insuper ipsa præfertur
dilectioni proximi.

11. Cæterum in allato S. Scripturæ textu ly
sicut denotat similitudinem, non æqualitatem;
prout accipitur *Matth. 5. Estote perfecti, sicut*
&

Et Pater vester cœlestis perfectus est, & alibi sæpe. Hinc non jubemur diligere proximum, quantum nos, sed sicut nos; hoc est, primo loco post Deum nos ipsos, deinde ad normam, & exemplar nostræ dilectionis proximum. Caritas enim inclinat potius in bonum sui subiecti, quam alicujus extranei, idque ob majorem conjunctionem; nam potior est unitas, quam unio. Verum ipsa dilectio proximi necessario sequitur ex præcepto diligendi Deum, prout notat Doctor Subtilis 3. *dist. 37. q. un. §.* *Contra:* nam amans perfecte Deum, hoc ipso debet velle, quod & proximus amet Deum; quia proximus est quoddam bonum extrinsecū Dei, cujus gloria augetur per hoc, quod proximus ipsum amet, eique serviat. Unde ad Charitatem spectat, hæc & similia bona desiderare proximo propter Deum (quod etiam dicendum de bonis proximi corporalibus, aliisque externis, quatenus considerantur ut cedentia ad gloriam Dei) quia ad eandem virtutem pertinet intentio finis, & electio mediorum. Herincx. *part. 3. disp. 11. q. 4. & alii.*

12. CONCL. VI. Præcepto diligendi proximum (quando videlicet illud obligat in occasionibus sublevandæ necessitatis, aut deponendi odium, vel hujusmodi) non satisfit per solos actus externos; sed adest obligatio diligendi ipsum etiam per actus internos & formales Dilectionis. Desumitur hoc ex pluribus S. Scripturæ testimoniis: ut ex illo *Matth. 22. & Luc. 10. Diliges proximum tuum, sicut teipsum.*

Idem

Quæst. I. Quid ac quotuplex sit Charitas Sc. 281

Idem 1. *Joan.* 4. *Charissimi, si Deus dilexit nos, & nos debemus alterutrum diligere.* Ubi in sequentibus plura quoad hoc. Unde Apostolus *Rom. c. 12.* vult, ut sit dilectio sine simulatione: atqui ea, quæ exhiberetur actu exteriori, sed absque ullo actu interno dilectionis, non esset sine simulatione; ergo. Et hinc Innocentius XI. sequentes duas propositiones damnavit, quarum prior, ordine 10. sic sonat: *Non tenemur proximum diligere actu interno & formali.* Altera vero, ordine 11. est talis: *Præcepto proximum diligendi satisfacere possumus per solos actus externos.* Et merito utraque est damnata: nam diligere, toties in S. Scriptura præceptum quoad proximum importat etiam actum internum & formalem, suo tempore prodeuntem in opus externum, juxta illud 1. *Joan.* 3. *Filioli mei, non diligamus verbo, neque lingua, sed opere, & veritate, cum concordantiis.*

13. Addunt quoad præmissa Doctores cum S. Augustino *lib. 1. de Doctrina Christiana, c. 23.* etiam corpus proprium ex charitate esse diligendum, eo quod possit participare æternam beatitudinem, postquam fuerit reunitum animæ post generalem Resurrectionem. Verum hoc membrum sufficienter jam includitur sub dilectione sui ipsius. Neque huic dilectioni corporis repugnat moderata & rationabilis castigatio carnis: quinimo cum ejusmodi discreta carnis mortificatio sit medium consequendi æternam cum anima felicitatem, ea spectat ad verum corporis amorem, sicut ad amorem fi-

T

lii

282 *Tract. IV. De Virtutibus Theologicis. Dist. VI.*
lii disciplina debita a dilectissimis parentibus im-
posita.

14. Quæres I. An etiam creaturæ irrationales ex Charitate sint diligendæ? Resp. cum D. Thoma 2. 2. q. 25. art. 3. & aliis passim; quamvis ex charitate possimus diligere creaturas irrationales, sicut bona, quæ aliis ex charitate dilectis volumus, quatenus scilicet ex charitate volumus eas conservari ad honorem Dei, & utilitatem nostram, vel proximorum; juxta quod *Exodi* 23. præcepit Deus: *Si videris asinum odientis te jacere sub onere, non pertranabis, sed sublevabis cum eo.* Nihilominus creaturæ irrationales non sunt amandæ secundum se, quasi ipsis propter semetipsas, & absque respectu ad honorem Dei, vel utilitatem nostram, aut proximorum velimus bonum: quia charitas fundatur super communicatione beatitudinis æternæ, cujus creatura irrationalis capax non est: neque etiam ea est proximus noster: ac proinde Præceptum Dilectionis ad ipsam non extenditur.

Additio I.

* Quæres II. Qualis ordo Charitatis inter nos, & proximos nostros sit servandus; Resp. ut ordo charitatis inter nos, & proximos nostros servandus melius cognoscatur, communiter DD. triplicem ordinem, seu tres gradus assignant.

Primus gradus est, ut post Deum super omnia diligendum unusquisque diligat semetipsum, quoad

Quæst. 1. Quid ac quotuplex sit Charitas &c. 283

quoad Bona spiritualia salutis animæ necessaria, & postea proximum quoad eadem bona spiritualia, ita quidem, ut huic in extrema necessitate deperdendæ salutis æternæ constituto teneatur aliquis cum periculo non quidem propriæ vitæ spiritualis, bene tamen propriæ vitæ corporalis succurrere, supposito, quod sit spes certa per actionem suam proximo in extrema necessitate salutis æternæ constituto succurrendi, & quod proximus ille in dicta necessitate positus se ipsum juvare nequeat: nam si unquam, certe in simili casu tenemur implere istud præceptum Domini, quo ex charitate juxta S. Joan. 1. cap. 2. debemus pro fratribus animas ponere. Ex quo inquit D. August. lib. de Mend. c. 6. *Temporalem vitam suam pro æterna vita proximi non dubitabit Christianus amittere.*

Secundus gradus, ut diligat se ipsum quoad bona vitæ suæ corporali necessaria, & postmodum proximum quoad eadem bona huic ad conservationem vitæ necessaria.

Tertius gradus, ut diligat se ipsum secundum alia bona temporalia conservationi status &c. congrua: postea taliter diligat proximum suum, sublevando ejusdem necessitates de superfluis status &c. Ita cum communi Sabinianus Bononiensis in sua *Luce Morali part. 1. tract. 18. n. 13.* Et patet ex ratione, quæ utique nobis dictat, quod bona spiritualia tanquam excellentiora corporalibus, & corporalia ad conservationem vitæ corporalis necessaria tanquam majora aliis temporalibus, quæ tantum conser-

vationem status respiciunt, sint præferenda: ita tamen, ut in pari necessitate ejusdem ordinis & gradus charitas possit incipere ab ego (uti ajunt) id est a propria persona: quinimo in necessitate spirituali sic debet fieri, anteponendo salutem æternam periclitantis animæ propriæ. Quod idem quamplures Doctores de vita corporali, quando uterque est in æquali vitæ periculo, sentiendum putant per se loquendo, & si cætera sunt paria: nam (inquit D. August. lib. de Mend. c. 6.) *Si quis pro alterius vita temporali suam ipsam temporalem perdat, non est jam diligere sicut seipsum, sed plus, quam se ipsum, quod sanæ Doctrinæ regulam excedit.* Dico notanter *per se loquendo*, id est nisi adfit altius motivum spirituale, alicujus heroicæ virtutis, quod traheret aliquem ad præponendum vitam alterius propriæ periclitanti. Et ex his gradibus. *

Additio II.

* Infertur I. Si per unicum mendacium posset aliquis ad veram fidem convertere omnes Indos, non liceret. Ratio est: quia ageret contra bonum spirituale animæ propriæ, eandem aliquo peccato maculans: bonum autem spirituale proprium ac salus animæ propriæ anteponitur aliis.

Infertur II. Si infans necdum baptizatus foret proximus morti, nec adesset Parochus aut alius ex officio seu justitia obligatus ad Sacramentum hoc administrandum &c. teneretur alius

Quest. I. Quid ac quotuplex sit Charitas Sc. 285
alius ex Charitate etiam cum periculo deper-
dendæ vitæ corporalis baptizare. Ratio est:
quia infans hic existit in extrema spirituali ne-
cessitate, spiritualis autem extrema necessitas
alterius, cæteris paribus, & dummodo sit cer-
ta spes liberandi proximum ab hac extrema ne-
cessitate, est præponenda vitæ corporali pro-
pria juxta communem DD. quidquid con-
tradican pauci apud Patrem Sporer *Tract. 3.*
in IV. Præcept. Decalog. cap. 6. Sect. 4. n. 127.
Hoc tamen intellige, nisi & talis, qui posset
infantem baptizare, etiam in peccato mortali
existat, vel saltem sit dubius de eodem, du-
rissimum enim foret ita impræparatum emer-
gente subitaneo casu in infelicem æternita-
tem, vel saltem in periculum ejusdem seipsum
præcipitare cum dubio deperdendæ salutis æ-
ternæ.

Inferitur III. Si latro stricto gladio alicui
minaretur mortem, posset hic non solum se
defendere, sed etiam, quando aliter tuto eva-
dere nequiret, latronem per modum inculpata
tutelæ occidere, quamvis prævideret, animam
ejusdem ad infernum esse detrudendam. Ratio
est; quia hic latro non fuit in extrema neces-
sitate spirituali, sed potius in extrema malitia,
qui facile se juvare potuisset, modo voluisset a
suo pessimo proposito desistere: non tenemur
autem cum periculo proximo vitæ corporalis
talibus succurrere, qui ex propria voluntate
se præcipitant in periculum proximum æternæ
damnationis.

Infertur IV. Quod tempore famis possimus alicui alteri præsertim Reipublicæ multum utili, vel superiori cedere panem, tempore naufragii concedere tabulam ad enatandum, tempore pestis inservire infecto, quamvis nosmetipsos præcipitemus exinde in proximum periculum mortis corporalis: Ratio est; quia, licet conformiter dictis nequeamus vitam nostram corporalem præcipitare in manifestum periculum præcise ob conservationem vitæ corporalis alterius, possumus tamen id ex motivo altiori eliciendæ virtutis heroicæ Charitatis, quæ est bonum spirituale, consequenter altioris ordinis ac gradus. Qualiter autem in bonis temporalibus, & quando debeamus succurrere proximo, dicetur agendo de eleemosyna.

Q U Æ S T I O II.

**De Dilectione Inimicorum: ubi etiam
de Reconciliatione cum ipsis.**

SUMMARIUM.

15. *Datur speciale præceptum de diligendis inimicis.*
16. *Vi illius tenemur inimicis exhibere generalia signa dilectionis.*
17. *Vindicta quibus interdicta?*
18. *Exempla de dilectione inimicorum.*
19. *Tenemur deponere odium, & internum rancorem erga inimicum.*

Quæst. II. De Dilectione inimicorum Ec. 287

(c) Ut dictum n. 17.

20. *Eique veniam roganti remittere offensam, non item satisfactionem, vel damnum illatum.*

* *Ubi etiam in Additione explicatur, quid sit offensa?*

21. *Specialia signa dilectionis, an exhibenda inimicis?*

22. *Corollaria.*

23. *Limitatur allata doctrina.*

24. *Licet tamen est, odisse peccatum inimici.*

25. *Atque de ejus punitione letari.*

* *Quid sit Reconciliatio? Addit. I.*

* *Quomodo eandem, qui prior offendit, teneatur inchoare? Addit. II.*

* *Quid si duo sese mutuo ad invicem offenderunt? Addit. III.*

* *Qualiter offensus teneatur petenti veniam remittere? Addit. IV.*

15. **C**ONCL. I. Certum est, dari speciale, præceptum Charitatis de inimicis diligendis. Ita omnes Catholici: sic enim expresse præcepit Christus Dominus *Matth. 5. Ego autem dico vobis, diligite inimicos vestros, benefacite his, qui oderunt vos. Et hoc non esse consilium duntaxat, sed verum præceptum, est communis, & concursus omnium Theologorum sententia; prout notat Mastrius Disp. 10. Theol. Mor. n. 53. Accedit illud Levit. Non oderis fratrem tuum in corde tuo: non queras ultionem, nec memor eris injurie. Et Proverb. 25. Si esurierit inimicus tuus, ciba illum, si si-*

288 *Tract. IV. De Virtutibus Theologicis. Dist. VI.*
tierit, da ei bibere. Item ad Rom. c. 12. Nulli
malum pro malo reddentes &c. Cæterum Quæ-
stio potissimum remanet, ad quænam se exten-
dat isthoc præceptum Charitatis de diligendis
inimicis: unde fit.

16. **CONCL. II.** Ex speciali præcepto Charitatis sunt inimicis exhibenda generalia signa dilectionis, quæ communiter omnibus ejusdem status & conditionis hominibus præstare solemus. Ita communis. Ratio est: quia talis negatio generalis signi dilectionis, seu exclusio ab eo, vindictæ cupiditatem indicat, quæ privatis est interdicta, juxta cit. textum, *non quæras ultionem*, & alibi.

17. Dicitur notanter, *quæ privatis est interdicta*. Nam alia ratio est in Parente, Prælato, aliisque Superioribus, qui subditos in se peccantes a communibus beneficiis, aut amoris indiciis, correctionis gratia aliquamdiu possunt excludere; quamvis si alter sit emendatus, & sufficienter correctus, ejusmodi communia amoris indicia rursus sint illi exhibenda. Sic pater offensus a filio, potest in locum pænæ eidem negare reconciliationem; imo a domo ad tempus excludere, donec resipiscat, aut convenientem pœnam luisse censeatur, exemplo Regis David, qui diu a facie sua exclusit Absalon filium suum 2. Reg. 14. Atque id sæpe a parentibus practicatur, quando liberi contra eorum voluntatem contrahunt nuptias statui non convenientes.

Quest. II. De Dilectione Inimicorum &c. 289

18. Ex præmissa Conclusionē infertur primo cum Doctoribus passim, inimicum non esse excludendum a generali dilectione proximorum. Unde si quis communiter oret pro omnibus, excluso inimico, peccat: quamvis enim ad orandum nullo præcepto teneatur, tamen eo ipso, quo pro omnibus orat, nequit tuta conscientia inimicum excipere. Similiter qui omnibus pauperibus occurrentibus eleemosynam distribuit, peccat eam negando uni pauperi suo inimico. Idem multi extendunt ad casum, quo quis pluribus simul occurrens, salutat omnes præter inimicum: quia in tali eventu videtur negare signum universale Charitatis, & videtur adesse notabilis contemptus, aut scandalum. Verumtamen etsi frequenter id accadat, nihilominus Bassæus *x. Charitas n. 14.* cum aliis Auctoribus notat, bene ponderandam esse magnitudinem scandali, & intentionem personæ: si enim vel nullum, vel parvum sit scandalum, idque fiat non ex odio, sed in significationem gravaminis accepti, ut alter deinceps caveat offensam inferre, non videtur peccatum saltem mortale incurri.

19. Infertur II. Quemlibet obligari ad deponendum odium, atque internum rancorem erga inimicum, qui comitatur appetitum vindictæ: idque tum per textus S. Scripturæ *n. 15.* allegatos; tum ex illo *Matth. 6.* ubi Christus nos in hunc modum orare præcepit: *Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris.* Hinc idem Salvator noster *Matth. 18.* dixit: *Sic & Pater meus celestis faciet.*

ciet vobis, si non remiseritis unusquisque fratri suo de cordibus vestris. Et hac ipsa de causa tenetur quis etiam cavere a signis quibusdam propinquis: quæ gerunt probabilem suspicionem rancoris: ut cum quis nunquam vult loqui injurianti; vel, cum ei obviat, divertit, vel etiam deliberate ac voluntarie torvo vultu respicit, & hujusmodi: nam ex talibus signis patet inimicitia, simulque oportet etiam *ab omni specie mali abstinere*, 1. *Thessal. 5.* Hoc tamen limita, nisi ejusmodi signa exteriora conformiter dictis *n. 17.* ad tempus negentur in justam punitionem, quam comitatur zelus justitiæ(c) vel nisi negentur ex eo, quia alioquin timetur inimicus in sua malitia futurus obstinatio, aut provocandus ad aliud malum inferendum, sive aliud inconveniens inde oriturum prævideatur. Angelus *v. Diligere.* & alii.

20. Infertur III. Quod proximo veniam sincere roganti teneamur remittere offensam, seu (quod idem sonat) veniam dare. Hinc quidem Christus *Luc. 17.* præcepit, dicens: *Si peccaverit in te frater tuus, & pœnitentiam egerit, dimitte illi: & si septies in die peccaverit in te, & septies in die conversus fuerit ad te, dicens, pœnitet me, dimitte illi, cum concordantiis.* Non tamen idcirco ab offenso necessario remittenda est satisfactio pro injuria, vel restitutio pro damno sibi illato: quinimo injuriam, vel damnum passus, potest petere debitam satisfactionem, & si alter hanc ultro præstare nolit, etiam via Juris, intentando videlicet Actionem injuriarum, vel petendo restitutionem

nem, seu recompensationem damnorum illatorum, coram competenti Judice eandem postulare. Ratio hujus est: tum quia licitum est cuilibet, jus suum in judicio prosequi (dummodo hoc fiat secluso omni pravo affectu, atque animo præcise ex odio personæ sese vindicandi) hinc enim constituuntur Judices, tanquam publici Ministri justitiæ: tum quia aliud est malevolentia, aliud injuria, vel damnum illatum; illam quidem nunquam licitum est fovere, bene tamen pro hac debitam petere satisfactionem, vel damni dati recompensationem.

Additio.

* Pro clariori hujus ultimæ illationis intelligentia bene notandum, quid sit offensa, & qualiter ea possit cum injuria aut damno conjungi, vel non? Itaque offensa describitur, quod sit *Irritatio voluntatis alterius, qua nimirum alteri molestiam inferimus, atque exinde eidem sufficiens motivum præbemus ad displicentiam & indignationem erga nos concipiendam.* Atque hæc offensa potest esse vel cum, vel sine læsione Juris alterius. Si absque læsione Juris contingat, appellatur offensa simplex: sic dicitur offendi tuus amicus, cui indigenti & commodato petenti denegas sine gravi ratione aliquem librum, ad quem ille nullum habet cæteroquin verum jus. Quodsi autem dicta offensa fuerit facta cum læsione alterius Juris, tunc vel ita læditur ius illius, ut simul ipse exinde aliqua re, quam possidet, privetur, vel non? si prius: dicitur offensa conjuncta cum damno:

292 *Tract. IV. De Virtutibus Theologicis. Dist. VI.*
si posterius, saltem adhuc est offensa conjuncta cum injuria: e. g. Petrus peccans cum uxore censetur marito facere injuriam, quoniam lædit jus, quod maritus habet in corpus suæ conjugis, quamvis cæteroquin nec proles nec aliud reale damnum ex adulterio sequatur. Injuriam itaque, vel damnum non tenetur quis petenti veniam remittere, bene tamen offensam: id est, obligatur offensus alteri humiliter roganti veniam sincere per verba vel alia signa æquivalentia positive manifestare, quod illam internam indignationem antea ratione offensæ conceptam nolit amplius voluntarie & deliberate in mente fovere; licet cæteroquin in Judicio possit debitam adhuc satisfactionem ratione injuriæ, aut resarcitionem ratione damni in re a se possessa illati exigere. Vide Sporer *tract. 2. in 1. Præcept. Decalog. cap. 6. per totum*, ubi exacte hanc materiam examinat.*

21. CONCL. III. Specialia signa, & argumenta Dilectionis inimicis exhibere; vel eosdem peculiari benevolentia & dilectione prosequi, consilium est non præceptum. Ita communis. Ratio est: quia non tenemur inimicos magis diligere, quam alios proximos. Nihilominus consilii, & majoris perfectionis est, ita sese propter Deum superare, ut etiam singularem benevolentiam inimicis impendamus, exemplo Christi Domini, qui pro suis crucifixoribus oravit.

22. Infertur proinde cum Laymano *lib. 2. tract. 3. c. 4. & aliis*, inimicum ægrotum invise-

Quest. II. De Dilectione Inimicorum &c. 293

visere, mœstum solari, hospitio recipere, ob-
viam factum salutare, familiariter cum eo age-
re, ac hujusmodi, per se loquendo, atque ex-
tra casum necessitatis aut scandali, non esse de
præcepto: quia hæc sunt specialia amoris signa,
quæ inimicis nemo tenetur exhibere, quamvis
talibus specialibus benevolentiae signis exhibi-
tis inimicos diligere, sit opus Misericordiae spi-
ritualis, & valde meritorium.

23. Additur notanter, *per se loquendo &c.*
Nam secus est, si cæteroquin sequatur scan-
dalum, aut inimicus in gravi necessitate positus
ejusmodi benevolentia, vel auxilio specialiter
indigeat. Siquidem inprimis quilibet tenetur
scandalum, & ruinam proximi vitare, quoties
potest absque gravi suo detrimento. Unde
peccat, si quis citra grave suum detrimentum
ac incommodum negando specialia signa amo-
ris, quæ antea præstare solebat, majus erga se
hominis odium, vel iram concitet. Idem di-
cendum, si speret, salutatione inimici, vel si-
mili benevolentiae signo, animum ejus sibi, ac
Deo facile reconciliandum, & nihilominus ejus-
modi signa subtrahat, quæ tamen facile (uti
supponitur) exhibere posset. Layman *loc. cit.*
Deinde si inimicus sit in casu necessitatis consti-
tutus, urget illud, quod habetur *Prov. cap. 25.*
& *Rom. 12. Si esurierit inimicus tuus, ciba illum.*
Hinc observant Doctores, quod quilibet sem-
per debeat animo paratus esse, speciatim sub-
venire inimico, cum is graviter indiguerit, &
alter commode potuerit.

24. CONCL. IV Licitum tamen est & honestum, in peccatoribus & inimicis odisse atque detestari peccatum, illudque per emendationem tollere, & optare, ut a Deo, aut a Superioribus puniatur. Ita Scotus 3. *dist.* 30. q. un. *Mastrius disp.* 10. *Theol. Moral. n.* 55. & alii. Ratio est: quia sic non habetur odio persona inimici, quæ ad imaginem Dei formata est, & capax existit æternæ beatitudinis, sed potius ejus peccatum, quod tolli, & corrigi, atque puniri volumus. Unde & Regius Psaltes, *Psal.* 103. exoptat, dicens: *Deficiant peccatores a terra, & iniqui, ita ut non sint*: id est, efficiatur, ne amplius sint peccatores.

25. Et hac ratione per Judices, ac publicos justitiæ Ministros, rectissime peccatores puniuntur, imo & pro communi Reipublicæ tranquillitate, aut exigente justitia, ultimo quandoque supplicio afficiuntur. Atque eadem ratione licitum est, de ejusmodi malefactorum punitione lætari, quatenus nimirum per eam tollitur malum peccati, & publicum Reipublicæ incommodum; & econtra tristari, si videmus peccatores prosperari. Aliud enim est peccatum in proximo odisse, ejusque punitionem, & correctionem optare: aliud vero personam proximi odio habere, quæ ad imaginem Dei facta est, atque æternæ gloriæ capax existit. Illud licitum est atque bonum, non autem istud.

Additio I.

* Quæres. Quandonam, & qualiter quis teneatur ex charitate sese cum suo inimico iterum

rum reconciliare? Ante Responsiones nota I. Quod reconciliatio tunc fieri dicatur, quando ab uno per verba vel facta venia ac remissio offensæ petitur, & ab altero hæc venia datur. Nota II. Neminem posse inimicum suum etiam ante reconciliationem interne odio habere, volendo præcise huic malum, quatenus ipsi malum est, hoc enim foret peccatum juxta dicenda *Dist. seq. q. 1.* Nota III. Neque posse quempiam ordinarie & regulariter inimico suo etiam ante reconciliationem signa communia denegare, uti cum suis exceptionibus jam patet ex dictis superioribus. Quæstio igitur solummodo remanet, quandonam teneatur ab inimico specialiter veniam errorum petere, verbo, facto vel specialibus quibusdam signis, ficque reconciliationem incipere. Item quandonam alter veniam petitam obligetur dare, & consequenter reconciliationem complere? H. N.

Additio II.

* Resp. I. Si quis alterum innocentem graviter offendit, & exinde sibi inimicum fecit, tenetur ille reconciliationem incipere verbo, aut facto, sive aliis veris signis veniam rogando, vel aliam sufficientem satisfactionem loco offensæ æque gratam substituendo. Ita communissima Doctorum cum Patre Sporer. *loc. cit. Sect. 3.* & ratio patet ex materia de Restitutione. Excipe tamen I. Si læsus fuerit absens nec facile conveniri possit. Excipe II. Si hæc petitio veniæ fieri deberet cum graviore tuo damno, quod tamen gravius damnum
non

296 *Traçt. IV. De Virtutibus Theologicis. Dist. VI.*
non facile præsumi debet; si enim nequeas ci-
tra diminutionem famæ ac prostitutionem Au-
ctoritatis v. g. tanquam Superior &c. verbis
petere veniam, poteris id facere factis per spe-
cialia signa amicitiae, paterni affectus &c. Ex-
cipe III. Si prævideatur, quod læsus petiti-
onem veniæ non sit accepturus, aut inde ma-
gis sit irritandus &c. &c. *

Additio III.

* Resp. II. Si duo mutuo sese ad invicem of-
fenderunt, & inimici facti sunt, tunc vel sunt
offensæ æquales, vel inæquales? Si ultimum:
tenetur incipere reconciliationem, qui gravius
offendit; alias vero, qui prius. Quodsi of-
fensæ forent moraliter quasi tempore simulta-
neæ, & gravitate æquales, utrique æque in-
cumbit data opportuna occasione inchoare re-
conciliationem; cum non sit major ratio, cur
potius unus, quam alter incipiat. Posito au-
tem, quod unus ex istis ex gravi ratione pru-
denter præsumat, alterum non correspon-
sum pariter ab ipso petendo veniam, poterit
quasi in titulum compensationis mutuæ interea
suspendere reconciliationem: sicuti, si forent
duo debitores ad invicem, & alter debitum
non restitueret, posset & prior suum debitum
interea in titulum compensationis retinere:
consultitur tamen in simili casu aliquis tertius
tanquam mediator, qui rem pacifice inter hos
componat.

* Resp. III. Si offendens veniam verbis sincere rogavit, aut factis aliam æquivalentem satisfactionem congruo tempore exhibuit suo inimico offenso, sicque reconciliationem incepit, tenetur alter eandem reconciliationem comple- re ignoscendo, seu remittendo offensam: salvo tamen adhuc semper suo jure (si eo voluerit uti) petendi coram legitimo Judice debitam & proportionatam satisfactionem, aut damni re- sarcitionem. Ita colligitur partim ex illo *Matth. cap. 6. Si non dimiseritis hominibus peccata eorum, nec Pater vester cœlestis dimittet peccata vestra.* Partim ex numero vigesimo hujus Quæ- stionis.

Dicitur autem notanter I. *Si offendens veniam petit*: nam alias nec offensus tenetur dare ean- dem per externa quædam specialia reconcilia- tionis signa, licet cæteroquin nec tali quidem possit offensus ordinarie negare signa commu- nia, aut internum erga eum fovere odium.

Dicitur II. *Si sincere petit*: nam si tantum pseudopolitice rogasset, venenum adhuc oc- culte reservans in sinu suo, urique alter non teneretur veniam dare, complendo sic recon- ciliationem per specialia aliqua signa externa; cum talis simulatorie petens sit pejor non peten- te, utpote fraudulenta figens oscula, qualia spe- cialiter detestatur *Sacr. Scriptur. Proverb. c. 17. v. 6.*

Dicitur III. *Si congruo tempore petit*: nam

U

si

298 *Tract. IV. De Virtutibus Theologicis. Dist. VI.*
si offensa fuerit atrox, & adhuc recens, juxta
Patrem Sporer *loc. cit. n. 43.* offensus non te-
netur illico complere externam reconciliatio-
nem dando veniam (videtur enim id juxta DD.
supra humanam fragilitatem) modo cæteroquin
conformiter dictis interne nullum interea odiū,
& justam vindictam, seu malevolentiam in pe-
ctore retineat. Sabinus Bononiensis *part. I.*
Lucis moralis Tract. 18. n. 42. *

Q U Æ S T I O III.

De multiplicibus actibus Charitatis.

S U M M A R I U M.

26. *Actus Charitatis, qui?*
27. *Dilectio,*
Beneficentia,
28. *Gaudium,*
29. *Pax, &*
30. *Misericordia, quid?*
Hujus vitia opposita, quæ?
31. *Opera Misericordie corporalia,*
32. *Et spiritualia, quæ?*
33. *Ex iis duo precipue examinantur a Theolo-*
gis.

26. **C**ONCL. I. Plures sunt actus, vel po-
tius effectus Charitatis, videlicet Di-
lectio, Beneficentia, gaudium, Pax, & Mi-
sericordia; hujusque rursus alia sunt opera
corporalia, & alia spiritualia. Ita commu-
nis, & patet inductione.

37. Pri-

Quest. III. De multiplicibus actibus Charit. Sc. 299

37. Primus igitur, ac præcipuus Charitatis actus internus est *Dilectio*, qua alteri per Charitatem volumus bonum. Porro huic interno actui Charitatis, quatenus tendit ad proximum nostrum, respondet actus aliquis externus, qui dicitur *Beneficentia*, estque veluti executio ipsius dilectionis internæ: siquidem per Beneficentiam proximo reipsa bonum tribuimus, quod ei volumus, ex interno Charitatis affectu, sive dilectione. Hinc 1. *Joan. cap. 3.* dicitur *Filii, non diligamus verbo, neque lingua, sed opere & veritate*, id est, tum animo, tum externa exhibitione.

28. *Gaudium* non tam virtus est, quam effectus virtutis, seu ipsius Charitatis; nec aliud est, quam quies animi in bono præsentem & possessio. Nam, dum Deum ex Charitate diligimus, mox lætamur de ipsius bonis, ut puta de infinitis perfectionibus Divinis, de exaltatione Nominis sui, conversione Gentium, ac huiusmodi: ac similiter, si proximum veraciter diligimus, gaudemus de bonis ipsius, videlicet de conversione ejus a peccatis, de profectu in virtutibus, imo & de bonis aliis tum spiritualibus, tum temporalibus.

29. *Pax* similiter est actus, seu potius effectus Charitatis, juxta illud Apostoli *ad Galat. 5.* *Fructus autem spiritus est charitas* (id est actus dilectionis internæ) *gaudium, pax* &c. Et *Psal. 118.* *Pax multa diligentibus legem tuam.* Porro *Pax* secundum D. Augustinum *lib. 13. de Civitat. Dei cap. 13.* est *Tranquillitas ordinis.* Consistit autem in hoc, quod nostra volun-

300 *Tract. IV. De Virtutibus Theologicis. Dist. VI.*
tas Divinæ voluntati cohæreat, ad eamque
reliquas interiores appetitiones accommo-
det. Item in eo, quod nostra voluntas cum
proximi voluntate concordet in iis, quæ ad
ejus salutem æternamque beatitudinem per-
tinent.

30. *Misericordia* est virtus proxime ex Cha-
ritate trahens originem, eaque inter virtutes
proximum respicientes tenet principatum. De-
finitur autem a S. Augustino *lib. 9. de Civitat.*
Dei. cap. 5. quod sit *alienæ miseriæ in corde no-*
stro compassio, qua, si possimus subvenire compel-
limur. Duo quippe *Misericordia* complectitur,
videlicet dolorem illum, qui ex alieni mali con-
sideratione nascitur, & actum virtutis, quo, si
possumus, alienæ miseriæ subvenire conamur;
quod fit per opera *Misericordiæ*, tum corpora-
lia, tum spiritualia. Huic virtuti *Misericor-*
diæ per excessum opponitur nimia cordis molli-
ties, seu nimia indulgentia; per defectum ve-
ro cordis durities, atque crudelitas.

31. CONCL. II. Opera *Misericordiæ* recte
dividuntur in corporalia, & spiritualia. Ita
communis. Et quidem corporalia (sic dicta,
quia ad corpus referuntur, & circa illud exhi-
bentur) sunt septem; videlicet, Esurientes pa-
scere, sitientibus potum dare, nudos operire,
captivos redimere, ægrotos visitare, peregrin-
os hospitio suscipere, mortuos sepelire. De
quibus omnibus fit mentio *Matth. cap. 25.* atque
extant plurimi alii textus S. Scripturæ passim
occurrentes, & loquitur ille vulgatus versicu-
lus:

Visto,

Quest. IV. De præcepto dandi Eleemosy. &c. 301

Visito, potō, cibo, redimo, tēgo, colligo, condo.

32. Opera Misericordiæ spiritualia, seu quæ ad animum referuntur, sunt itidem septem; videlicet, peccantes corrigere, ignorantes docere, dubitantibus recte consulere, pro salute proximi orare, consolari mæstos, improborum injurias patienter ferre, aliorum offensam remittere. Et de his loquitur alter vulgatus versiculus, sub *ly consule* etiam *docere* complectens, dum habet:

Consule, castiga, solare, remitte, fer, ora.

33. Cæterum dimissis aliis actibus Charitatis, utpote de quibus minor est difficultas, Theologi potissimum bina opera Misericordiæ examinare solent, videlicet largitionem Eleemosynæ, per quam pleraque opera Misericordiæ corporalis exercentur, & Correctionem fraternam: unde de his, eorumque obligatione speciales Quæstiones instituentur.

QUÆSTIO IV.

De Præcepto dandi eleemosynam.

SUMMARIUM.

- 34. Eleemosyna, quid?
- 35. Eleemosyna quandoque est de præcepto.
- 36. Ad obligationem dandi Eleemosynam duo concurrere debent, quæ?
- 37. Corollarium.
- 38. Necessitas proximi triplex, extrema, gravis, & communis.

302 *Tract. IV. De Virtutibus Theologicis. Dist. VI.*

39. *Bona superflua natura, &
Superflua statui, quæ?*

40. *Tempore necessitatis extremae proximi danda est
Eleemosyna de superfluis natura sub præcepto.*

41. *Limitatur hæc doctrina.*

* Occurritur objectioni.

42. *De superfluis natura, & statui danda est Eleemosyna etiam gravem necessitatem patientibus.*

* Corollaria.

43. *In necessitate communi tenetur quis de bonis
superfluis natura, & statui dare Eleemosynam sub veniali.*

44. *Nisi subsit ratio negandi; & quæ?*

34. **A**DVERTENDUM, quod Eleemosyna generalissime accepta communiter definiatur, quod sit alienæ miseriæ sublevatio. Et hoc modo Eleemosyna tam late patet, quam late sese extendunt miseriæ, quibus creatura rationalis est subiecta; sicque Eleemosyna complectitur sub se omnia opera Misericordiæ, tam corporalia, quam spiritualia. Magis tamen ad propositū Eleemosyna accipitur pro opere Misericordiæ corporali; estque opus, quo aliquid ex compassione propter Deum indigenti datur, Unde Eleemosyna est actus externus virtutis Misericordiæ, quatenus procedit ex motivo sublevandi miseriā proximi; quamvis etiam esse possit actus Charitatis, si fiat ob anorem Dei.

35. **CONCL. I.** Eleemosyna quandoque est de præcepto, tenemurque sub peccato mortali aliquan-

Quaest. IV. De praecepto dandi Eleemosyn. &c. 303
aliquando per Eleemosynam succurrere proximo. Ita omnes Catholici. Patet id ex S. Scriptura, ut *Ecclesiastici 4. Eleemosynam pauperis ne defraudes.* Item *Luc. 11. Verumtamen quod superest, date Eleemosynam,* & alibi. Et quidem Eleemosynam corporalem non tantum sub consilio, sed quandoque cadere sub praecepto, patet ex illo *Matth. 25. Discedite a me maledicti in ignem aeternum: esurivi enim, & non dedistis mihi manducare &c.* Siquidem nullus damnatur ob omissionem consilii, sed solum ob violationem praecepti.

36. CONCL. II. Ad incurrendam obligationem dandi Eleemosynam duo concurrere debent, videlicet quod & accipiens in necessitate constitutus sit, & dans habeat bona superflua, unde dari possit Eleemosynam. Ita Doctores passim. Idque desumitur ex S. Scriptura clare ut ex illo *1. Joan. 3. qui habuerit substantiam hujus mundi, & viderit fratrem suum necesse habere, & clauserit viscera sua ab eo, quomodo Charitas Dei manet in eo?* Et consequenter, ut propter negatam Eleemosynam perdatur Charitas Dei, seu gratia sanctificans, requiritur, ut frater seu proximus noster habeat necessitatem, simulque nos habeamus substantiam, seu media sufficientia eum iuvandi. Idem patet ex *cit. verbis Matth. 25. Esurivi enim, & non dedistis mihi &c.*

37. Infertur proinde, si quis non habeat, unde det Eleemosynam, eundem contra hoc praeceptum non peccaturum; quia ad impossibile nemo obligatur. Similiter si quis habeat qui-

dem bona plurima, sed non adsit, qui habeat veram necessitatem, non tenebitur præcepto dandi Eleemosynam. Sed mox restat difficultas, quæ necessitas proximi inducat obligationem dandi eidem Eleemosynam, & quis censeatur habere bona superflua, ita ut obligetur de ipsis dare Eleemosynam, supposita, sibi que patrefacta vera necessitate proximi.

38. Pro resolutione hujus Quæstionis necessario est præmittendum, quod triplex possit intelligi necessitas proximi. Una extrema, cui si non succurratur, proximi vita, certo, vel probabiliter periclitabitur. Altera necessitas dicitur gravis, cui si non subveniatur, proximus vitam ægre & difficulter conservabit. Tertia necessitas est communis, & ordinaria; qualis est eorum, qui ostiatim mendicare solent.

39. Deinde etiam dupliciter potest quis intelligi, habere superflua bona. Primo quidem superflua naturæ; qualia censentur ea, quæ non sunt necessaria ad vitam suam suorumque sustentandam, sive deinde requirantur ad honestam conservationem status sui, sive non. Secundo superflua statui personæ; qualia bona censentur ea, quæ etiam non sunt necessaria ad conditionem, seu statum personæ decenter conservandum. Et hæc distinctio ostenditur a contrario sensu; nam, ut ex terminis patet, necessaria ad naturam dicuntur, quæ requiruntur præcise ad vitam conservandam; necessaria ad statum vero, quæ ad suum, suorumque statum decenter conservandum requiruntur. Nunc sit

40. CONCL. III. Tempore necessitatis extremæ, vel quasi extremæ proximi, Eleemosyna est danda sub præcepto de superfluis naturæ seu vitæ, quamvis sint necessaria statui personæ; maxime si id fieri possit sine gravi dispendio proprii status. Ita communis, & certissimum asserit Joannes Cardenas *ad Proposit. 12. Innocentii XI. n. 9.* Et hoc quidem clare desumitur ex hætenus citatis, aliisque pluribus textibus Sacra Scripturæ. Accedit ratio: quia ordine Charitatis, per se loquendo, præferenda est vita proximi decentiæ status nostri. Hinc S. Ambrosius, relatus *c. Pasce. dist. 86.* sic ait: *Pasce fame morientem; quisquis enim pascendo hominem servare poterat, si non pavisti, occidisti.*

41. Dicitur, maxime si id fieri possit sine gravi dispendio proprii status. Quia imprimis cessat hæc obligatio, quando quis non potest succurrere proximo, nisi cum plena eversione sui status; tum quia Charitas non obligat respectu proximi cum detrimento proprio respective adeo gravi, tum etiam, quia utilius est Reipublicæ, nobilem retinere statum suum, quam quod privatus pauper vitam, alioquin ad breve tempus duraturam, non tam cito finiat, prout argumentatur Herincx *disp. 12. quæst. 3. n. 46.* Deinde nemo tenetur pauperi magnam dare quantitatem pecuniæ ad emendam exquisitissimam medicinam ipsi necessariam, sed sufficit adhibere media communia. Layman. *lib. 2. tract. 3. cap. 6. n. 4.* Sa *†. Eleemosyna. n. 4. & alii.* Insuper cessat isthæc obligatio, si tibi

306 *Tract. IV. De Virtutibus Theologicis. Dist. VI.*
constet, quod ab alio juvandus sit pauper; nam
tunc is non censetur esse in extrema necessi-
tate.

Additio.

* Nec opponas : Bona temporalia pro con-
servatione status sunt inferioris ordinis vita cor-
porali alicujus hominis privati : ergo hæc Bona
ad conservationem vitæ corporalis proximi ex-
pendi debent etiam cum valde gravi dispendio
proprii status ; sicuti ob eandem rationem con-
formiter dictis antecedentibus vita nostra cor-
poralis exponi debet periculo ad conservandam
vitam spiritualement proximi nostri in extrema ne-
cessitate spirituali constituti. Resp. enim ad
istam meo judicio (speculative loquendo) satis
difficilem objectionem, *Inprimis* hoc argumen-
tum probare nimium : videlicet, quod contra
communem omnium etiam proborum persua-
sionem dives teneretur quinque millia aureo-
rum cum deperditione proprii status expendere,
si per medicamenta tanti pretii vita corpo-
ralis unius pauperculi privati, cujus Reipublicæ
non multum interest, conservari possit ; cum ta-
men vitam suam propriam non obligentur ho-
mines privati tam extraordinariis medicamentis
tanti pretii, sed ordinariis, ac communibus so-
lum conservare. Item non sunt homines priva-
ti ex communi DD. adstricti pro conservanda
vita propria subire conditionem aliquam duris-
simam extraordinariam : ergo multo minus pro
vita aliena. Foret autem homini e. g. Nobili
durissimum dejici de statu suo, aut valde grave dispen-

Quest. IV. De precepto dandi Eleemosy. Sc. 307
dispendium in eodem pati, ut exinde vita corporalis unius pauperuli, Reipublicæ non multum proficui ad tempus conservetur, cui fortassis melius esset in altera vita his miseriis liberari, quam prolongando vitam corporalem eas ulterius sustinere; quare in forma

Resp. II. Disting. anteced. vita alicujus hominis privati est altioris ordinis, quam bona temporalia illa, ex quorum carentia quis debet quidem aliquod, sed non nimium grave dispendium status pati, con. ex quorum carentia deberet pati valde grave dispendium status, aut omnino de eodem dejici, nego anteced. nam in æstimatione morali. & respiciendo utilitatem Reipublicæ vita alicujus hominis privati non censetur pretiosior, quam multa millia florenorum, quæ membra Reipublicæ indigent ad conservationem status, ut exinde suis temporibus bonum publicum promoveri, & necessitatibus ipsius Reipublicæ succurrere queant. Videantur *la Croix lib. 2. n. 201. & Sporer part. 3. super Decalog. Tract. 3. cap. 6. sect. 2. n. 51.* Cæteroquin ipsa vita spiritualis, seu æterna salus alicujus animæ pretioso sanguine JESU Christi redemptæ ita est altioris ordinis, ut nulla bona inferiora huic in æstimatione morali quoad æternam salutem valeant æquiparari; *Quid enim prodest homini* (inquit Christus apud Matth.) *si mundum universum lucretur; anima vero sue detrimentum patiatur?* Licet cæteroquin etiam ibidem (juxta jam dicta) requirantur certæ notabiles conditiones, ut quis cum periculo deperden-

308 *Traçt. IV. De Virtutibus Theologicis. Dist. VI.*
perdendæ vitæ corporalis teneatur alterum in
extrema necessitate perdendæ salutis æternæ
constitutum juvare.

42. CONCL. IV. Loquendo nunc de bonis
superfluis & naturæ, & statui personæ, con-
veniunt Doctores, ex eisdem dandam esse Elee-
mosynam non solum patientibus extremam, sed
etiam gravem duntaxat necessitatem. Hinc,
ut omittantur citati Sacræ Scripturæ textus, S.
Ambrosius *lib. 1. Officiorum cap. 31.* ait: *Gran-*
dis culpa est, si sciente te fidelis egeat: si scias,
eum fame laborare, ærumnam pati, præsertim si
mendicare erubescat. Quibus postremis verbis
eos indicat, qui honestis parentibus nati sæpe
graviore paupertate premuntur, dum publice
mendicare erubescunt. Et quia in nonnullo-
rum sententia vix amplius dabatur superfluum
statui, sicque præsens præceptum, dandi Elee-
mosynam graviter indigentibus de superfluis
statui, plurimum enervabatur; jure meritissi-
mo Innocentius IX. inter alias sequentem, or-
dine 12. Propositionem damnavit: *Vix in sæ-*
cularibus invenies, etiam in Regibus, superfluum
statui. Et ita vix aliquis tenetur ad Eleemosy-
nam, quando tenetur tantum ex superfluo statui.

Additio.

* Ex hac præcedente Concl. colliges I. Qua-
liter peccent illi Medici, vel Chirurgi, qui,
quamvis sciant unum alterumve pauperem gra-
vi infirmitate pressum, nolunt tamen unquam
sine oblatione pecuniæ accedere, quamvis sæ-
pius

Quest. IV. De præcepto dandi Eleemosy. &c. 309

pius possent levibus medicamentis etiam citra grave suum damnum juvare.

Colliges II. Quali culpæ sint obnoxii illi Advocati, qui nunquam causas pauperum eo, quia pingues non sunt, volunt suscipere, etsi sæpius justissimas, & quæ brevi possunt expediri, sicque eorum miseria saltem ex parte alleviari.

Colliges III. Quam Deo & naturæ humanæ (uti inquit Henno hic) sint exosi illi divites, ac præsertim Ecclesiastici, qui tempore publicæ necessitatis granaria frumentis redundantia accumulunt sub spe majoris pretii & lucri, ubi interim pauperes in valde gravi necessitate constituti vix non fame pereunt; super hos veniet maledictio a Spiritu Sancto *Proverb. 11. ipsis comminata sequentibus verbis: Qui abscondit frumenta, maledicetur in populis; Benedictio autem super caput vendentium.*

Colliges IV. Non esse immunes a peccato gravi illos, quibus nihil, quo aliis in gravi, vel extrema necessitate constitutis succurrere possint, superest ex eo, quia plura, quam statum deceret, impendunt (prout in formalibus ait Henno *Tract. de Virt. disp. 6. quest. 12. art. 1. Conclus. 3.*) ad vestium pompam, ædium magnificentiam, epulas frequentiores & splendidiore, ludos inordinatos, curiositatis lenocinia, canum & equorum multitudinem &c. *

43. CONCL. V. Tandem loquendo de necessitate communi, utrum ex bonis superfluis naturæ, & statui personæ sit sub præcepto, vel tantum de consilio danda Eleemosyna pauperibus communem necessitatem patientibus, variant

riant Doctores. Verum communior & probabilior sententia ait, adesse obligationem saltem sub veniali: cum quilibet ex præcepto Charitatis teneatur subvenire proximo necessitatem patienti, si facile possit.

44. Intellige, nisi adsit ratio aliqua negandi: quia tunc nulla omnino culpa foret, negare Eleemosynam. Porro ejusmodi justa causa negandi Eleemosynam pauperibus rogantibus inter alias censetur ea, si dives propositum habeat aliis pauperibus dandi, vel loco aut tempore opportuniori, sive pauperibus magis indigentibus. Quod si vero abundans divitiis omnes prorsus pauperes a se repellat, in malo plane statu versari videtur, utpote cum divite Epulone omni Charitate Dei & proximi exutus, atque inordinato nimium amore divitiarum affectus, cum Christus dicat *Matth. 6. Non potestis Deo servire, & Mammonæ.* Layman. *loc. cit. n. 5. & alii.*

QUÆSTIO V.

De Correctione fraterna.

SUMMARIUM.

45. *Correctio proximi duplex, Judicialis, & Fraterna.*
46. *De Correctione fraterna habetur speciale præceptum.*
47. *Quod ex genere suo obligat sub mortali.*
48. *Quatuor conditiones requiruntur, ut hoc præceptum obliget; quæ?*

* Ex

Quest. V. De Correctione fraterna &c. 311

* Ex his tres casus figurantur.

49. Hoc præceptum obligat omnes, magis tamen Superiores, quam subditos.

50. Et hi rarius contra illud mortaliter peccant.

51. In Correctione fraterna servandus est ordo a Christo præscriptus.

52. Casus, in quibus non est necesse præmittere monitionem secretam, cum Addit. I. & II.

53. Aliter corripiendus inferior, aliter equalis, aliter Superior; quomodo?

54. Prælati Ecclesiæ in Concionibus non taxandi.

* An & qualiter corrigendi peccantes ex ignorantia, vel oblivione?

45. **A**DVERTENDUM, quod Correctio proximi delinquentis duplex sit, una judicialis, altera fraterna. Judicialis dicitur illa, quæ fit a Potestate publica in bonum commune: id est: quando adhibetur remedium peccatis delinquentium a publicis Justitiæ Ministris, secundum quod ea redundant in detrimentum boni communis. Et talis correctio est actus Justitiæ vindicativæ: verum de ipsa in proposito non est sermo. Correctio fraterna dicitur ea, quæ adhibet remedium peccato, in quantum est quoddam malum ipsius delinquentis. Et hæc est actus Misericordiæ spiritualis, quo per convenientem sermonem proximum a malo peccati avertere, & ad bonum honestum adducere conamur juxta illud Psalm. 140. Corripiet me justus, & increpabit me. De qua loquendo sit

46. CONCL. I. De Correctione fraterna habe-

312 *Tract. IV. De Virtutibus Theologicis. Dist. VI.*
 habetur speciale præceptum juxta illud Salva-
 toris *Matth. 18. Si peccaverit in te frater tuus,*
vade & corripe eum inter te, & ipsum solum: si
te audierit, lucratus eris fratrem tuum. Quini-
 mo hoc præceptum non solum est Divinum po-
 sitivum, sed etiam naturale, quo membra ejus-
 dem corporis se mutuo juvare tenentur, unde
 dicitur *1. Corinth. 12. Si quid patitur unum mem-*
brum, compatiuntur omnia membra. Et gene-
 raliter in lege Evangelica nullum præceptum
 Divinum continetur, quod non sit Juris na-
 turalis, præter præcepta de Sacramentis, & de
 Fide. D. Thomas *1. 2. quest. 108. art. 1. & 2.*
 & alii.

47. **CONCL. II.** Præceptum hoc ex genere
 suo obligat sub mortali. Ita Mastrius *disp. 10.*
Theol. Moral. n. 67. cum communi. Ratio est:
 quia Correctio fraterna fit ad lucrandum fra-
 trem amissum per peccatum mortale, juxta cit.
 textum *Matth. 18. Si te audierit, lucratus eris*
fratrem tuum; & consequenter hoc præceptum
 est de materia gravi. Accedit, quod præceptum
 Eleemosynæ corporalis obliget quandoque sub
 mortali; ergo multo magis Correctio fraterna,
 utpote Eleemosyna spiritualis, per quam sub-
 venit necessitati spirituali proximi.

48. Intellige tamen cum Bassæo *Tom. 1. v.*
Correctio fraterna n. 7. & aliis, quod hoc præ-
 ceptum obliget non quidem semper & pro sem-
 per (cum sit præceptum affirmativum) sed
 duntaxat pro aliquo tempore, seu concurren-
 tibus certis conditionibus. Inter has autem
 son-

conditiones prima est, ut moraliter certus sim de peccato proximi; alias enim non nisi temerarie agerem, ipsum corripiendo. Secunda, ut sit spes fructus, saltem probabilis: nam si nulla adsit spes fructus ex nostra correctione secuturi, sed magis appareat periculum securæ deteriorationis, aut aliorum malorum, ea erit omittenda, aut differenda in aliud tempus opportunius. Tertia conditio est, ut correctio commode fieri possit. Et quarta, ut non adsit magis idoneus ad corripiendum, qui possit, ac velit hoc onus subire.

Additio I.

* Quod si has quatuor conditiones bene notes, poteris exinde resolvere plurimos casus. Majoris claritatis gratia solummodo ponuntur tres. *Primus.* Cajus maritus videt, quod conjux sua nimiam & sibi aliquo modo suspectam habeat familiaritatem, & conversationem cum aliquo magno Domino, cujus ipse respective est subditus: manifestat hanc suam displicentiam uxori, quæ tamen innocentior Metello non vult familiarem hanc intermittere conversationem: videt præterea Cajus, quod, si eandem absolute prohiberet, grave damnum a suo Domino sit passurus, aut omnino ab officio amovendus. In hoc casu, si præmissa protestatione, seu salutaris ac efficaci adhortatione moraliter possibiles cæteroquin faciat præcautiones &c. non tenetur hanc conversationem absolute in-

X

terdi-

terdicere; partim, quia de peccato uxoris non est certus; partim, quia exinde gravissimum sibi immineret damnum. *

Additio II.

* *Casus secundus.* Petrus audit virum magnæ Auctoritatis graviter contra alios murmurantem; prudenter autem timet, quod, si eundem corrigeret, nihil efficeret, sed ad maiorem indignationem commoveret; in tali passu potest licite correctionem intermittere, quia non foret spes fructus; ad duo autem Petrus attendat, inprimis ne signis tales detractioes approbet: dein, ut, si possibile, eundem ad alium indifferentem discursum pertrahat. *

Additio III.

* *Casus tertius.* Bertha famula bene advertit, quod altera ancilla, aut etiam filia heri sui suspecta foveat cum servo, vel alio consortia, quæ etiam post privatam admonitionem continuant. Si indicet hero, vel ejusdem uxori, prævidet, quod vel per ipsam propalationem patris seu matrisfamilias secreti non tenacis, vel aliunde procus ille sit deventurus in notitiam charitative nunc denuntiantis, cum gravi suo damno per procum inferendo: taliter non est adstricta ad ulteriorem correctionem, mediante denuntiatione faciendam: uti nec etiam, si prævideret, se nihil per suam correctionem, vel denuntiationem effecturam; cum fides non adhibeatur, &c. Et quoties in Confessionali, si fraternæ correctiones seu Charitativæ denuntiationes injunguntur, similia a con-

Quæst. V. De Correctione fraterna &c. 315

confitentibus percipiuntur responsa? Ego jam intimavi patri, & matrifamilias, nihil dicunt. Sive: Ego jam detuli Superiori, & monui, non vult audire &c. vel sic: Pater Reverende, absit a me, ut denuntiem, debeo cum ipsis vivere, quotidie agere, & certo ipsis innotescet, me detulisse, haberemque exinde continuas mortificationes, persecutiones graves &c. vel aliter: Pater Reverende, facerem totum libenter, sed sua Reverentia non novit hanc personam, si resciret enim, quod ego per modum fraternæ correctionis denuntiasset, prout probabiliter in notitiam deveniret, non essem securus in vita & membris &c. Allegationes istæ, si veritate nitantur, plane excusant in simili casu a correctione seu denuntiatione fraterna. *

49. CONCL. III. Etsi hoc præceptum Correctionis fraternæ generatim omnes obliget, tam subditos, quam Superiores; strictius tamen obligat Prælatos & Superiores; quibus aliorum cura incumbit. Ita Maffrius *loc. cit. n. 68.* eum communi. Ratio primæ partis (quæ tamen intelligenda est concurrentibus præfatis quatuor conditionibus) patet ex illis generalibus verbis Christi *Matth. 18. Si peccaverit in te frater tuus, corripe eum.* Altera vero pars ex eo probatur, quia subditi tantum ex Charitate tenentur corrigere proximum, Superiores vero non solum ex Charitate, sed simul etiam ex Justitia, ac vi officii sui.

50. Quinimo in hominibus vulgaribus, qui non habent tantam auctoritatem, neque tan-

tam prudentiam ad corripiendum proximum, hoc præceptum non tam frequenter occurrit. Unde præceptum istud est ample accipiendum, nec facile credendum, timoratos homines mortaliter contra illud peccare, præsertim si non fuerint Superiores. Imo etiam concurrentibus supra dictis quatuor conditionibus fieri potest, ut tantum peccetur venialiter, si nempe omitatur correptio ex quadam pusillanimitate, verecundia, timore aut tepiditate, qua quis reputat se minus idoneum ad faciendam correctionem, vel non existimat, se tam stricte obligari ad eam faciendam.

§1. CONCL. IV. In Correctione fraterna servandus est ordo, quem Christus explicando obligationem Legis Naturalis præscripsit *Matth. 18.* illis verbis: *Si peccaverit in te frater tuus, vade, & corripe eum inter te & ipsum solum &c. Si autem te non audierit, adhibe tecum adhuc unum vel duos, ut in ore duorum, vel trium testium stet omne verbum. Quod si non audierit eos, dic Ecclesie.* Ratio hujus saluberrimæ constitutionis est, ut sic consulatur famæ proximi, & fraterna correctio fiat modo, quo potest, secretiori, ac peccatum ipsius absque causa non manifestetur.

§2. Cæterum hoc ipsum intelligendum est regulariter loquendo, & concurrentibus certis conditionibus; unde in pluribus casibus necessarium non est servare hunc ordinem, imo interdum non expedit eundem observare. Et ita in primis accidit, quando peccatum proximi est publicum: hinc quippe dicitur *1. Timoth. 5.*

Peccan-

Peccantes coram omnibus argue, ut & ceteri timorem habeant. Quod intelligitur de peccatis publicis: nam, ut loquitur S. Augustinus, c. Quis aliquando. S. Hæc ergo de Pœnitent. dist. I. relatus; Publica noxa publico eget remedio. Secundo, si ex prima admonitione secreto facienda non speretur aliquis fructus, quin potius timeantur lites, odia, dissensiones inde oriaturæ, aut quod delinquens suum peccatum sit confirmaturus &c. cessat obligatio eam faciendi: siquidem ad inutile, vel nocivum nemo obligatur: simulque deficiente fine adæquato legis (qualis in proposito est emendatio fratris, ejusque spiritualis profectus) cessat ipsa lex. Tertio, si peccatum proximi quamvis occultum, verisimiliter credatur seu timeatur adhuc futurum, simulque vergat vel in præjudicium tertii, vel in perniciem Communitatis; ut est proditio patriæ, disseminatio hæresum, aut hujusmodi. Nam cum talibus peccatis communiter privata monitione satis certo & efficaciter consultum esse non videatur; imo potius perversi homines, dum se deprehendendos vident, callidius suâ nequitiam occultare soleant, cessat prævia secretæ monitionis obligatio: quia juxta ordinem Charitatis, spectatis omnibus circumstantiis, major est habenda ratio boni communis, quam privatæ famæ delinquentis. Vide de hoc fusius Jus Canonicum L. 5. Tit. I. §. 2. & §. 6.

Additio I.

*Quæres. An quoad peccata occulta quidem,

dem, attamen simul vergentia in præjudicium alicujus Reipublicæ debeat ante denuntiationem Superiori faciendam præcedere aliqua monitio privata, quando equidem non scitur pro certo futurus relapsus, dubitatur tamen de seria emendatione? R. Stante tali dubio non requiri præviam monitionem privatam, ob rationem superiori numero jam assignatam; quia stante tali dubio, & consequenter periculo emendationis debet præferri Bonum commune Bono privato, neque talis denuntiatio Superiori facta est peccaminosa diffamatio errantis, utpote quæ non est *injusta ablatio famæ ejusdem*. Audiatur desuper D. Thomas 2. 2. *quest. 33. art. 7.* in formalibus sequentis tenoris: *quod si aliquis occulto tractet, quomodo Civitas tradatur hostibus, vel si Hereticus privatim homines a Fide avertat; quia ille, qui sic occulte peccat; non solum in te NB. peccat, sed etiam in alios, oportet NB. statim procedere ad denuntiationem, ut hujusmodi nocumentum impediat, nisi forte aliquis NB. firmiter existimaret, quod statim possit per secretam admonitionem hujusmodi mala impedire.* Subsumitur: atqui dubitans de seria emendatione, non existimat *firmiter* per admonitionem secretam impediri hujusmodi mala: ergo.*

Additio II.

* Cæterum si quis NB. *firmiter* coram Deo conscientiose existimaret, per secretam, ac privatam monitionem impediri in futurum similia

milia mala, equidem D. Thomas non agnoscit obligationem (intellige ex jure naturali vel Divino) immediate talem peccantem denunciandi Superiori absque prævia monitione privata; hoc tamen non obstante potest per Superiores illos, qui alias habent potestatem ferendi leges, fieri statutum seu præceptum humanum in similibus Communitati præjudiciosus peccatis immediate denunciandi peccantem Superioribus, si videant, illud ly *firmiter* sæpius non niti firmo fundamento, sed potius suggeri ab amore proprio, vel si experientia doceantur, circa simile crimen occultum privatam monitionem ordinarie nihil, vel parum juvare, sed relapsum potius prudenter esse timendum. Ita Felix Potestas cum aliis a se citatis in *Examine Ecclesiastico* Tom. 2. part. 3. num. 623. & Mastrius in *Theologia Moral.* disp. 10. quest. 3. Art. 5. præsertim n. 93. & n. 94.*

53. CONCL. V. In casibus, in quibus urget præceptum prævie monendi errantem, aliter corripiendus est inferior, aliter æqualis & aliter Superior. Ita certa, & communis Doctorum; & patet clare ex S. Scriptura. Siquidem inferior plerumque prius increpandus, & postea mansuete hortandus est, monente Apostolo Galat. 6. *Si præoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos qui spirituales estis, hujusmodi instruite in spiritu lenitatis. Æqualis vero amice commonendus est juxta illud 2. Thessal. 3. Nolite quasi inimicum reputare, sed corripite ut fratrem.* Superior denique humiliter potius rogandus est, quam redarguendus, secundum

320 *Tract. IV. De Virtutibus Theologicis Dist. VI.*
quod dicitur 1. *Timoth. 3. Seniore[m] ne increpa-*
veris, sed obsecra ut patrem.

54. Præcipue tamen cavendum, ne Prælati
Ecclesiæ in publicis Concionibus taxentur co-
ram plebecula; ex hoc enim nullus fructus spe-
rari potest, quin potius timenda est mentis a-
maricatio, plebis offensio & scandalum, ac vili-
pensio Prælatorum. Hinc merito in *Clem. 1. de*
Privileg. Religiosis in virtute sanctæ obedientiæ,
& sub interminatione maledictionis æternæ distri-
ctius inhibetur, ne in Sermonibus suis Ecclesiarum
Prælati detrabant. Et S. Hieronymus *Epist. 4.*
ad Rusticum. relatus. can. Si Clericatus. 16. q. 1.
optimum omnibus relinquens exemplum, ait:
Non est humilitatis meæ, neque mensuræ judica-
re de Clericis, & de Ministris Ecclesiarum sinistrum
quidpiam dicere: habent illi ordinem, & gradum
suum.

Additio.

* Quæres: An sit obligatio fraterne corri-
gendi, seu admonendi illum, qui peccat ex
ignorantia aliqua, vel oblivione? e. g. Si quis
ignorans die prohibito comederet carnes, aut
nocte iret cubitum oblitus orare Horas Cano-
nicas &c. Resp. I. Si ignorantia vincibilis fue-
rit, omnino adest obligatio fraternæ correctio-
nis, si adsit spes emendationis, & simul habe-
antur reliquæ conditiones superius *num. 48.*
specificatæ. Ratio est; quia talis peccat: er-
go pariformiter tenemur, si commode possu-
mus per correctionem fraternam eundem in
viam

322 *Tract. IV. De Virtutibus Theologicis. Dist. VII.*
fectu non sine confusione admonuit ad aram sub
ipso Sacrificio. *

DISTINCTIO VII.

De Vitiis Charitatis oppositis.

QUÆSTIO I.

De Odio Dei, & Proximi.

S U M M A R I U M.

1. Deus secundum se nequit odio haberi, sed solum quoad effectus suos.
2. Odium Proximi, duplex, persone, seu Odium inimicitie, & qualitatis, seu odium abominationis.
3. Odium Dei, quale Peccatum?
4. Odium Proximi est ex genere suo mortale.
5. Potest per accidens fieri veniale.
6. Odium inimicitie semper illicitum, non sic odium abominationis.
(a) Ut dictum dist. 6. n. 25.
7. Corollaria de Odio inimicitie, seu persone.
8. Et Odio Qualitatis persone, quod vocant abominationis.
9. Optare sibi mortem a Deo, quando non sit peccatum?
10. Cavenda quoad propositum quedam Propositiones damnate.

II. Ratio

viam meliorem reducere, sicuti, si alia peccata committeret. Resp. II. Si ignorantia, vel obliuio fuerit invincibilis, equidem Bonacina absolute docet, neminem teneri ad correctionem fraternam, nisi quis aliunde fuerit obligatus ex officio, uti Pastor respectu ovium concreditarum, & Confessarius respectu pœnitentium, vel nisi transgressio fuerit in præjudicium tertii. Nam (inquit) tantum obligamur vi Legis Divinæ corrigere peccatum proximi ob periculum animæ; quale tamen non adesset, si fuerit transgressio ex ignorantia vel obliuione invincibili: hoc idem concedunt Oviedo, Bannes, Navarrus & Valentia saltem in Lege humana. Econtra Sanchez, Franciscus Henno, Castropalao, & alii contradicunt, dicentes, adesse obligationem corrigendi; tum quia sic videtur exigere reverentia Legis; tum quia alias posset contrahi habitus contra legem, & inde magna inclinatio transgrediendi etiam tunc, quando cognoscitur voluntas legislatoris contraria. Hæc ultima sententia consulitur supposito, quod ex una parte talis correctio faciliter fieri possit, ex altera vero maxima & quasi certa affulgeat spes fructus. Merito tamen monet La Croix *lib. 2. n. 214.* opus esse hic discretionem; etenim imprudenter ageret, qui inculpabiliter errantem in re nulli prorsus noxia corrigeret cum non levi ejusdem erubescencia, vel confusione, aut aliorum incommodo: prout juxta P. Gobat in *Theol. Exper. Tit. 3. num. 343.* male fecit ille, qui Sacerdotem oblitum Stolæ de hoc de-

11. Ratio damnationis refertur.

12. *Aliæ Propositiones damnatæ.*

* *Quomodo dictæ Propositiones sint intelligendæ.*

Addit. I. II. III. & IV.

13. *Maledictio, quale peccatum sit?*

14. *Et cui virtuti repugnet?*

15. *De invidia, Acedia, remissive.*

(b) Tract. 3. dist. 3. quæst. 4. & 7. per totas.

1. **A**DVERTENDUM, quod Deus dupliciter considerari possit: primo secundum se, ut est summum, ac infinitum Bonum; & sic a nullo potest Deus odio haberi: nam ubi nulla est ratio mali, ibi nullus potest esse actus odii. Deinde potest Deus considerari quoad effectus suos; quatenus scilicet punit peccatores, leges ac præcepta carni contraria posuit, immittit calamitates hujus sæculi diversas, & tandem transgressores mandatorum suorum æternaliter cruciat in inferno: & hoc pacto dæmones, & nonnulli perversi homines Deum odio prosequuntur.

2. Advertendum ulterius, quod Odium proximi duplex esse possit. Unum dicitur *Odium personæ*, quo personæ cuiquam nobis displicenti malum volumus, quatenus ipsi malum est: & hoc alio nomine dicitur *Odium inimicitie*. Alterum appellatur *Odium qualitatis*, quo personam averſamur duntaxat secundum malum ipsi adjacens, quod nobis vel aliis contrarium est, non autem secundum seipsam: & hoc vocant

324 *Tract. IV De Virtutibus Theologicis. Dist. VII.*
cant Odium abominationis. Layman lib. 2. q. 3.
cap. 8. n. 1. & alii.

3. CONCL. I. Odium Dei est peccatum gravissimum Charitati oppositum, neque illud ob parvitatem materiæ potest fieri veniale. Ita Bonacina *disp. 3. de Præceptis Decalogi, qu. 4. punct. ult. & alii.* Ratio est: quia quodlibet odium in Deum repugnat summæ ejus Bonitati.

4. CONCL. II. Odium proximi ex genere suo est peccatum mortale, oppositum Charitati. Ita communis. Ratio est: quia sicuti virtute Charitatis Deum & proximum diligimus, ita actibus Charitati oppositis homo Deum & proximum detestatur; ergo & odium proximi est ex genere suo peccatum mortale, cum opponatur excellentissimæ virtuti Charitatis.

5. Dicitur *ex genere suo.* Siquidem odium proximi potest fieri veniale, tum ob imperfectum animi consensum, seu indeliberationem actus (quod etiam in odio Dei locum habet) tum ob parvitatem materiæ: ut si quis leve malum alicui optet, aut si levem aliquam displicentiam, seu modicam aversionem habeat erga proximum: hic enim non peccat mortaliter. Idem dicendum, etiamsi quis fastidium, indignationem, & quandam modicam aversionem concipiat erga eos, qui nobis spiritualia consulunt, puta erga Concionatores, Confessarios &c.

6. CONCL. III. Etsi interdum licitum sit, hominibus malis, sive peccatoribus ex odio abominari.

minationis, seu ob qualitates pravas ipsis adjunctas optare malum, v. g. ut fur Reipublicæ noxius suspendatur, non quidem hoc optando, quatenus malum ipsius est, sed quatenus boni rationem habet, atque inde majora mala impediuntur (a) nihilominus odium inimicitiae, quo personam proximi odio habemus, Charitati semper adversatur, ut dictum *Conclus. præced.* Hinc

7. Infertur I. Eum graviter peccare contra Charitatem, qui alicui magnum malum exoptat ex displicentia personæ, seu quatenus absolute ipsi malum est, non vero ob bonum ipsius vel alterius. Idem de eo dicendum, cui persona alterius tanquam infesta, & odiosa displicet, sicque ipsam non esse desiderat, aut aliud grave malum ex animo precatur. Atque hoc ipsum procedit de isto, qui gaudet, seu complaceat de gravi malo proximi, quia ipsi malum est. Ratio est clara: quia hæc pertinent ad odium personæ, quod vocant *Odium inimicitiae*. Et exinde peccat mortaliter, qui ex eo fine recitat Psalmum 108. ut mala inibi contenta veniant super inimicum suum, prout exemplificat Busenbaum hic.

8. Infertur II. Secus esse dicendum de eo, qui gaudet de malo alicujus, vel tristatur de ipsius bono ex honesto motivo. Sic quippe a peccato mortali excusatur, qui de alicujus infirmitate, vel morte lætatur, eo quod sic non possit amplius nocere Communitati, aut sibi esse occasio peccandi. Similiter non peccat, qui tristatur, dignitates conferri indignis, impios

pios exaltari, sicque habere ansam amplius nocendi probis hominibus: quia hæc spectant ad odium qualitatis personæ, quod alio nomine *Odium abominationis* appellant. Quinimo Bonacina *loc. cit. num. 7.* hoc extendit ad matrem, quæ mortem filiarum exoptat, eo quod non habeat, unde eas vel ob deformitatem, vel inopiam honestis nuptiis tradat.

9. Insuper passim Doctores a peccato excusant eos, qui cum debita resignatione in Divinam voluntatem, atque patientia (secus, si fiat ex impatientia, aut desperatione) sibi a Deo mortem exoptant ad subterfugiendas multiplices graves misérias hujus sæculi. Et multo magis id dicendum, si tale desiderium concipiatur ex metu Deum offendendi peccato mortali, aut ex desiderio ipsum æternaliter videndi in æterna beatitudine, nam tale desiderium passim a libris asceticis commendatur tanquam bonum, laudabile, Deoque placens, juxta illud Apostoli *Philipp. 1. Desiderium habens dissolvi, & esse cum Christo.*

10. Ne autem in præsentī materia laxentur habentæ malitiis hominum ob indiscretas, imo scandalosas quorundam illationes, merito huic malo Sedes Apostolica providendum censuit, dum Innocentius XI. Anno 1679. sequentes Propositiones, sicut jacent, ut minimum tanquam scandalosas, & in praxi perniciosas (ita sonat censura) esse damnandas, & prohibendas statuit, & decrevit. Una, & ordine 13. sic sonat: *Si cum debita moderatione facias, potes absque peccato mortali de vita alicujus tristari, & de illius morte*

morte naturali gaudere, illam inefficaci affectu petere, & desiderare, non quidem ex displicentia personæ, sed ob aliquod temporale emolumentum. Ita Propositio damnata.

11. Ratio hujus damnationis est; quia quamvis ordinate, & salva Charitate fieri valeat, quod quis sive ob bonum spirituale ipsius, vel alterius, aut propter bonum commune Reipublicæ, vel etiam ad evitandum ingens malum temporale optet alteri mortem, vel aliquod temporale incommodum, prout notat tum Doctor Angelicus 2. 2. q. 76. art. 1. & 3. dist. 10. art. 1. tum Doctor Subtilis 3. dist. 30. q. un. (sic enim principalis intentio non fertur ad malum, sed ad bonum spirituale ipsius, vel alterius, vel ad bonum Communitatis, & ut alter nocere desinat) nihilominus illicitum est, & Charitati repugnans, optare mortem proximo ob tale emolumentum, quod solummodo speratur, & ad quale adhuc ne quidem habetur jus, aut ob quodcunque etiam modicum: quia tale bonum censetur esse levioris momenti facta comparatione cum vita hominis, adeoque hoc bonum non erit motivum honestum, & sufficiens pro eliciendo licite tali actu, ut recte notat Joan. Cardenas in Crisi Theologica ad cit. Propositionem 13. Innocentii XI. cap. 3.

12. Altera, & ordine 14. Propositio damnata sic sonat: *Licetum est absoluto desiderio cupere mortem Patris, non quidem ut malum Patris, sed ut bonum cupientis, quia nimirum ei obventu-*

328 *Tract. IV. De Virtutibus Theologicis. Dist VII.*
ra est pinguis hereditas. Similiter & sequens
Propositio, ordine 15. merito est damnata:
Licetum est filio gaudere de parricidio parentis a
se in ebrietate perpetrato propter ingentes divitias
inde ex hereditate consecutas. Hæ proinde Pro-
positiones, tanquam damnatæ, erunt caven-
dæ; idque ob rationes num. præc. allatas, quæ
fortius urgent in proposito ob amorem a filiis
specialiter debitum parentibus. Aliam adhuc
declarationem harum Propositionum videre
poteris apud Sporer Tract. 2. in I. Præcept. Deca-
log. cap. 6. Sect. I. §. 4.

Additio I.

* Quæres I. Ex qua Regula dignosci queat,
licitum esse de incommodo, ac damno alterius
ob commodum, ac emolumentum proprium
exinde oriturum gaudere, vel vice versa triftari
de bono, ac commodo alterius ob malum sibi
propterea timendum? Ante Responsionem No-
ta I. Quod aliud fit *gaudere* de incommodo,
malo, ac damno alterius (v. g. de morte im-
matura Parentis) quatenus id alteri damnosum
est, ita, ut ipsum damnum alteri obveniens fit
motivum gaudendi: & aliud *gaudere* de dam-
no, malo, & incommodo alterius, quatenus
ex hoc ipso alterius incommodo, seu damno
obvenit mihi quodpiam bonum, seu emolu-
mentum: primum gaudium juxta præceden-
tia dicta certo non est licitum, foretque odium
inimicitiae; quoad secundum vero, ubi bonum,
seu emolumentum mihi obveniens est motivum
gaudendi, Nota II. Quod emolumentum mihi
obve-

obveniens tanquam motivum gaudendi (puta in allegato casu hæreditas paterna) possit *inprimis* ita influere qua bonum reduplicative, ut tamen de medio acquirendi illud bonum (puta in præsentī de immatura morte Parentis) prorsus præscindatur: *secundo* taliter, ut etiam per istud gaudium ac complacentiam ipsum medium acquirendi alteri damnosum (puta in præsentī ipsa immatura mors) simul immediate ac directe attingatur, non quidem tanquam finis ac motivum acquirendi, sed tanquam medium: sic etiam loquendo de voluntate efficaci, si volo sumere medicinam, ut acquiram sanitatem, non solum volo sanitatem, sed etiam ipsam medicinam, & quidem sanitatem tanquam motivum, seu causam finalem, medicinam autem tanquam medium acquirendi hunc finem. Præcedens gaudium præcisivum damni alterius in similibus non videtur illicitum, neque sub propositione damnata comprehensum uti advertit Joan. Kugler in sua Crisi super Cardenam hic, estque ad tollendos multos scrupulos bene advertendum, præsertim in Primogenituris & Majoratibus, ubi mortem Primogeniti, vel senioris familiæ expectare necesse est. De altero vero restat adhuc difficultas: quare. *

Additio II.

* Respondeo ex libello succincte propositiones damnatas declarante: ad dignoscendam licitatem similium actuum debet quasi ponderatio

330 *Tract. IV. De Virtutibus Theologicis. Dist. VII.*
ratio ab intellectu institui inter commodum,
seu emolumentum ex una, & inter incommodum,
seu damnum ex altera parte: si emolumentum proprium sit præponderans damno,
seu incommodo alterius, licet gaudere de illo,
dummodo citra tuam culpam alteri illud incommodum evenerit. Similiter si incommodum, ac
damnum proprium eventurum sit valde grave,
& quasi præponderans emolumento alterius,
licitum erit tibi de bono alterius tristari. Econtra vero, si malum alterius præponderet bono
proprio, seu tuum emolumentum respective,
& in comparatione damni alterius sit tantummodo leve, non licebit tibi de alterius damno
gaudere: sicut neque licitum erit tristari de
adepto alterius emolumento, si tantum exinde
tibi comparative exiguum incommodum oriatur.
Ratio utriusque partis est; quia instituendo ad invicem ponderationem in libra Charitatis prior modus gaudendi, seu contristandi,
ubi non simul cooperor ad malum alterius, nec impedio ejus emolumentum, non videtur contra ordinem rectæ Charitatis, bene vero modus posterior, uti docet Dominicus Viva in *Trutina Theologica Part. I. Proposit. 13. & seqq.*

Additio III.

* Exemplificatur pro majori claritate in sequentibus casibus præcedens Doctrina: sic I. Filia multum a Patre sollicitata ad peccatum carnis, potest gaudere de immatura morte Parentis propter conservationem salutis spiritualis propriæ animæ: nam salus animæ propriæ est bo-

bonum præponderans salutem corporali Parentis. Item II. licet triftari, si homicidæ, aliique pessimi malefactores passim tolerantur impune in detrimentum Reipublicæ; nam bonum Reipublicæ est præponderans vitæ malefactorum. Econtra III. Est prohibitum Matri gaudere de morte suæ filiæ, eo quod a marito suo eadem subinde fuerit aliquo modo acerbioribus verbis increpata, & exinde apud Matrem querula, a quibus molestiis mater nunc est liberata: nam modicæ hujus molestiæ liberatio non est bonum præponderans malo mortis filiæ. Aliter foret sentiendum, si præcedentes æumnæ filiæ fuissent valde graves, & sic vita valde amara: nam *melior est mors, quam vita amara. Eccli. c. 30.*

IV. Pariter illicitum est de victoria a Catholicis contra Hæreticos reportata triftari ex eo, quia unus ex hisce occisis hæreticis erat tuus consanguineus, solitus tibi singulis annis quasdam conferre gratias nunc sublatas: nam bonum Reipublicæ Catholicæ est bonum præponderans damno tuo privato, quod ex morte occisi nunc suffers. *

Additio IV.

* Quæres II. An, ubi licitum est de incommodo alterius ob emolumentum proprium ex postfacto gaudere, pariter ex hoc sine liceat alteri hoc incommodum antecedenter optare, seu ineffaciter desiderare? Ante Responsionem nota, quod desiderium inefficax non sit voluntas absoluta, quæ taliter vult objectum, ut

simul inquirat media obtinendi illud: hoc enim non foret licitum, uti patebit sequentibus exemplis. Quare desiderium inefficax est tantummodo voluntas conditionata, qua exoptat, ut, si malum præponderans aliter tolli, vel bonum præponderans aliter acquiri non posset, id fieret (absque tamen sua cooperatione) etiam morte alterius. H. N.

Respondet apud dictum Dominicum Viva Pater Vasquez *part. 2. disp. 114.* affirmative. Ratio est; quia hoc desiderium inefficax in effectu non aliter influit, quam gaudendo de illo objecto; prout apud Viva advertit Divus Thomas. Sic in exemplo: Filia a Patre Vitrico blandis verbis sæpius ad peccatum carnis allecta, etsi nequeat efficaciter influere in mortem Patris propter has blanditias, potest tamen ineffaciter optare mortem naturalem Patris, ut exinde liberetur a periculosa hac sollicitatione. Sic etiam, quando quis ducit vitam valde amarā, etsi nequeat se vita privare, ac propterea media exquirere, potest tamen sibi mortem optare, seu ineffaciter desiderare, prout taliter Elias 3. *Reg. cap. 19.* petiit animæ suæ, ut moreretur ad evadendas Jezabelis insidias. Simile petiit legitur ad Dominum a Moyse factum. *Num. c. 11.*

13. Quæres III. Quale peccatum sit maledictio, qua alicui homini malum imprecamur, v. g. ut fulmine, laqueo pereat, diabolus eum rapiat &c. Resp. I. Certum est, maledicere alicui serio, & ex animo, esse ex genere suo peccatum mortale, quamvis ex inconsideratione

ne actus, vel levitate materiæ, aut si non fiat serio, sed potius ad ostendendam suam displicentiam vel indignationem possit esse veniale: puta si parens filio, hera ancillæ malum imprecetur, non ex animo deliberato, ut ita eveniat, simulque id fiat absque notabili honoris immi-
nutione; uti post alios exemplificat Layman loc. cit. cap. 8. num. 8. Atque tales imprecationes solent fieri frequenter in jumenta, & alias creaturas non rationales.

14. Resp. II. Proximo sine justa causa serio maledicere, seu malum optare, Charitati repugnat, & ad peccatum Odii pertinet, interdum etiam Justitiæ repugnat, & ad contumeliam spectat. Ita communis. Exemplum prioris est: si quis cuipiam absenti ex animo maledicat; nam hoc soli Charitati contrariatur. Exemplum posterioris est: si quis serio maledicat præsentem, ac in faciem ipsius; hoc enim insuper continet contumeliam, quia lædit honorem proximi.

15. Solent hoc loco Doctores agere pariter de Invidia, & Acedia, utpote quæ etiam sunt peccata mortalia Charitati repugnantia. Verum de istis jam dictum superius (b) explicando septem peccata Capitalia, inter quæ & hæc duo connumerantur.

QUÆSTIO II.

De Scandalo.

SUMMARIUM.

16. Scandalum quid?

Y 3

17. Scan-

334 *Tract. IV. De Virtutibus Theologicis. Dist. VII.*

17. *Scandalum activum seu datum, quid?*

Est adhuc duplex.

18. *Scandalum passivum generatim.*

Scandalum acceptum.

Subdividitur in Scandalum Pusillorum, & Pharisaicum.

19. *Peccatum speciale Scandali, quando committatur?*

20. *Non semper est peccatum mortale.*

21. *Scandalum activum quando, & quale peccatum sit?*

22. *Id ipsum amplius ostenditur.*

23. *Causa justa faciendi aliquid indifferens, quo alter creditur abusus, quæ?*

24. *Vitanda tamen Propositio damnata.*

* Circa cujus intellectum varia ponuntur notabilia.

25. *Scandalum mere passivum interdum permitti potest, interdum non.*

26. *Quando non possit permitti?*

Et quando possit?

27. *An ex causa licitum sit petere ab alio talia, quæ non sine peccato prestiturus existimatur?*

Exempla, in quibus id licet.

28. *Quid dicendum de Scandalo Pusillorum, & Phariseorum?*

* Ex dictis resolvuntur sex utiles Casus.

16. **C**ONCL. I. *Scandalum recte definitur dicendo: Scandalum est dictum, vel factum minus rectum, præbens alteri occasionem*

nem ruinæ spiritualis. Ita communis. Dicitur, *dictum vel factum*: quia externa tantum actio (subintellige quoque omissionem ejus) potest habere rationem Scandali, non autem sola cogitatio interna. Et additur, *minus rectum*: quia non solum actio mala, sed quæ tantum habet speciem mali, potest habere rationem Scandali, si alteri occasionem peccandi præbitura sit. Quod si talis actio ne quidem speciem alicujus mali præferat, omnino non dicitur ea actio scandalosa loquendo de Scandalo activo, cujus præcise non autem Scandali passivi natura hic descripta fuit. Ut autem utriusque Scandali distinctio ab invicem magis cognoscatur, sequitur.

17. CONCL. II. Scandalum aliud dicitur activum, & aliud passivum. *Scandalum activum*, quod & datum appellant, est illud, cui proxime data definitio convenit, & de quo ex professo loquimur. Et hoc rursus duplex est: nam Scandalum activum aliud est proprium, seu per se tale, dum scilicet quis expressa intentione dat alteri occasionem peccandi hortando, inducendo, vel faciendo aliquid, quod per se est inductivum ad peccatum, & hoc dicitur *Peccatum speciale scandali*. Aliud est improprie activum: ut sit, si quis ejusmodi actionem exercent, quæ suapte natura apta est alteri occasionem peccati præbere, etsi hoc non intendat: ut si quis die jejunii carnes comedat coram talibus personis, quæ spectatis circumstantiis possunt inde accipere occasionem violandi præceptum Ecclesiæ, vel Fidei jacturam faciendi.

18. *Scandalum passivum* generatim est ipsa spiritualis ruina proximi, in quam quis labitur occasione ab alterius dicto, vel facto accepta. In proposito tamen passivum accipitur, prout contradistinguitur ab activo, atque alio nomine dicitur *Scandalum acceptum*, seu *Scandalum mere passivum*: estque illud, cum & præter intentionem operantis, & præter naturam, seu conditionem operis alter ex eo peccandi occasionem accipit; atque per hoc distinguitur a Scandalo activo: & subdividi potest in *Scandalum Pusillorum*, quod ex hominis ignorantia, vel fragilitate provenit, & in *Scandalum Phariseorum*, quod ex mera malitia alterius ortum habet: prout olim Pharisei, propria malitia, & invidia erga Christum excæcati, ex optimis ejus actionibus, miraculis, & doctrinis scandalizati sunt, a quibus proinde *Scandalum Pharisæicum* appellatur.

19. CONCL. III. Peccatum speciale Scandali activi committitur, quoties quis dat, seu dare intendit alteri occasionem ruinæ spiritualis, ea nempe intentione (saltem interpretativa) quidpiam inductivum ad malum dicendo, suadendo, aut etiam faciendo, ut alter peccet; & talis, qui alium inducit ad peccatum intendens illius damnum spirituale, peccat duplici peccato, videlicet peccato speciali Scandali, quod opponitur Charitati, & Correctioni fraternæ, simulque eo peccato, quod ab altero committitur, seu ad quod induxit alterum. Ita Doctores communiter. Ratio est: quia, qui

ex intentione est causa peccati alterius, hoc ipso vult illud peccatum, & consequenter etiam ipsius est reus, & non solius peccati Scandali. Hinc talis non satisfacit in Confessione, dicendo, se alterum ad peccatum induxisse, sed tenetur insuper exprimere speciem peccati, ad quod induxit, utpote vel directe, vel saltem indirecte & in sua causa voliti.

20. Advertendum tamen, non semper esse peccatum mortale, licet quis expresse intendat ruinam proximi; quia si hoc sit duntaxat peccatum veniale, utputa levis indignatio, ad quam quis proximum inducere intendit, erit tantum peccatum veniale. Ratio est: quia quantitas culpæ peccati Scandali ex solo proximi damno desiderato pensanda est. Bassæus *Scandalum* n. 6.

21. CONCL. IV. Scandalum activum superius explicatum ex suo genere est peccatum mortale, quoties quis tenetur impedire occasionem peccati proximi, abstinendo ab opere illo, quod est occasio Scandali, & non abstinet, sive deinde intendat ruinam proximi, sive non: e. g. Si quis provocaret alterum amicitiae causa ad haustus, ex quibus prævidetur secutura plena ebrietas alterius. Ita communis, & ratio clara est: quia (ut supponitur) tenetur impedire occasionem peccati proximi, & non impedit: unde locum habet illud Salvatoris *Matth. 18. Vt homini illi, per quem scandalum venit. Additur notanter, quoties tenetur impedire abstinendo &c. & non abstinet*: quia non semper tenetur quis abstinere, ut amplius declarabitur in sequentibus.

22. CONCL. V. Licet is, qui absque sufficienti & iusta causa facit opus speciem mali præferens (idem a potiori dicendum de opere ex se malo, seu peccaminoso) quo credit alios abusuros ad peccatum, censatur regulariter cooperari peccato alieno, dando Scandalum activum, & consequenter peccet: nihilominus si quis aliquid ex se indifferens faciat iusta intercedente causa, non peccat, quamvis ex eo alterum videat sumpturum occasionem peccandi, dummodo hoc nullatenus intendat. Ita Doctores passim. Ratio primæ partis est: quia quilibet tenetur, quantum commode potest, præcavere, atque impedire peccatum proximi; aliter enim faciendo censetur illud saltem indirecte, sive in sua causa velle. Altera vero pars suadetur ex eo: quia talis non censetur cooperari, neque velle peccatum alterius, sed jure suo utendo illud duntaxat permittere.

23. Porro iusta causa faciendi aliquid indifferens, quamvis eo credatur alter abusurus, non solum est grave damnum, quod quis pateretur abstinendo a tali opere, verum etiam quævis alia causa, quæ iudicio viri prudentis iusta censetur. Nam non semper æqualis causa erit proportionata ad excusandam ministracionem indifferentium cuiusdam abusuro factam: sed quandoque major, vel minor requiritur causa, prout & illa indifferentia remotius, aut propinquius ad illum abusum propinquat, vel etiam gravior, aut minus gravis est obligatio illius virtutis, cui peccatum illud proximi hac
occa-

occasione committendum opponitur, uti notat Sanchez lib. 1. in Decalogum cap. 7. n. 12. cum aliis. Sic vendens ornamenta, vel fucos, quibus mulier jam parata abutetur, excusari potest a peccato mortali, si ipso non vendente alter venderet: quia vendere talia ex se est indifferens, ac remote solum dat ansam peccato, simulque subest proportionata causa vendendi; nam alioquin mercatori sequeretur damnum notabile, cum negando talia passim amitteret emptores. Et ob eandem causam excusari possunt caupones vinum præbentes illis, qui timeantur se inebriaturi, vel præbentes cœnam eis, qui eandem in die jejunii petunt; item & famuli parantes mensam, aut mensæ inservientes, vel cibos coquentes; quia hi non concurrunt ad potationem, vel comestionem, ut est inebriatio, vel fractio jejunii, sed ut est quid deserviens ad refectionem, quod non est intrinsece malum, sed indifferens.

24. Econtra vero Innocentius XI. jure sequentem Propositionem, ordine 51. damnavit: *Famulus, qui submissis humeris scienter adjuvat herum suum ascendere per fenestras ad stuprandam virginem, & multoties eidem subservit deferendo scalam, aperiendo januam, aut quid simile cooperando, non peccat mortaliter, si id faciat metu notabilis detrimenti, puta, ne a Domino male tractetur, ne torvis oculis aspiciatur, ne domo expellatur.* Et merito hæc Propositio damnata, sicque vitanda est, eo quod actiones illæ admodum propinquæ ad peccatum accedant, imo ad id cooperantur, dum quis eas scienter exercet.

Addi-

Additio I.

* Ast dubitabis, quidnam circa Propositionem hanc damnatam sit sentiendum, si talis famulus non solum male tractetur v. g. verberibus excipiat, torvis oculis aspiciatur, aut a domo expellatur, verum etiam sic expulsus nullum alium Dominum acquirat; atque exinde non sine magno dedecore, & summa mentis afflictione mendicare cogatur, poteritne saltem in his circumstantiis absque incurfu in Propositionem damnatam præfatas actiones Domino exhibere, cum protestatione tamen, quod eas non exerceat eo fine, ut per has ad stuprum cooperari velit? Respondeo uti in succincta declaratione Propositionum damnatarum, non deesse Doctores; qui cum Lumbier, & Dominico Viva hic (in quorum sententiam videtur etiam P. Reiffenstuel juxta verba ultima prioris numeri inclinare) sentiunt, tales actiones neque tunc licere famulo, eo quod judicent eas intrinsece malas, quia omnino proxime influunt in ipsum peccatum stupri: sicuti ergo (inquiunt) juxta communissimam DD. ob omnino proximum influxum in peccatum non licet, haud obstante periculo mortis, Catholicis apud Turcas captivis admoveere ignem tormentis bellicis ad occidendos Christianos, neque vocare concubinam ad peccandum cum suo Hero (cum dicta ob tam proximum influxum videantur intrinsece mala) ita a pari non licebunt (ajunt isti Doctores) famulo memoratæ actiones ob quodcunque periculum, ac damnum

num. Ita illi. Dantur tamen etiam alii DD. qui cum Castropalao sentiunt Contrarium, judicantes illas actiones, non æque ac occisionem Christianorum per admotionem ignis ad tormenta, &c. esse intrinsece malas, cum, etsi multum appropinquent peccato, non tamen sint immediate perpetrativæ alicujus peccati; nam posset Herus ea ipsa famuli cooperatione uti ad subveniendum virgini, si forsan hæc adigeretur ab alio, sicque ad operandum bene &c. adeoque (addunt) licitas videri actiones istas famuli, non quidem ad evadenda mala gravia in ipsa Propositione allegata, bene tamen ad evitanda alia longe graviora, ac sæpius morte acerbiora. Profecto, quia actiones sequentes in bonum finem poni possent, licitum est juxta Suarez, Sanchez, Lessium, & Layman captivis in triremibus Turcarum Christianis ob metum mortis, aut alterius mali ipsa morte acerbioris remigare contra Christianos, farcinas, & arma ad bellum necessaria convehere, & propugnacula ædificare, etsi ista omnia injuste a Turcis ordinentur ad delendos Christianos. *

Additio II.

* Cæterum, quoniam in praxi quoad casus particulares adhuc, non obstante doctrina præcedenti, sæpius occurrunt dubia, an citra peccatum scandali hanc vel illam actionem (eodem modo proportionaliter discurre de omissione) ponere valeas, ex qua alter occasionem sumit peccandi? ad tollendas varias animi anxietates bene observa sequentes Regulas I. Quod nun-

nunquam liceat aliquam actionem ex parte tua de se peccaminosam ponere, ex qua alter pariter ansam peccandi accipiat: sic famulo nunquam licet ore tenus, vel per litteras Domini agendo internuntium incitare, seu citare concubinam expresse ad peccandum, vel propria manu tales litteras invitatorias nomine Heri scribere. *Rebellus, Sanchez, & Viva hic.*

II. Si actio tua non sit de se mala, ulterius adverte, quomodo hæc ad peccatum ulterius concurrat, an remotius, an propinquius? major enim desideratur causa, si concursus ad peccatum est propinquus, quam si remotus: hinc (*teste Viva hic*) causa, quæ excusat a locando domum meretrici, non sufficit ad aperiendum ostium venienti ad actualiter peccandum cum Hero: & causa, quæ sufficit famulo ad comitandum Dominum, qui pergit ad amasiam, est insufficiens ad deferendam scalam, ac ad submittendos humeros. *III.* Pariter reflecte ad quantitatem damni proprii, si hanc tuam actionem intermittas: nam quo majus est damnum proprium alias eventurum, eo magis excusatur tua actio a peccato Scandali: sic conformiter dictis, juxta *Castropalaum* contra alios, periculum mortis, aut gravissimæ paupertatis excusat a peccato famulum deferentem Hero suo scalam &c. non item torvus vultus sui Domini &c. *IV.* Attende ad quantitatem peccati occasione tuæ actionis ab altero perpetrandi; etenim quo gravius est illud, eo major ex parte tua requiritur causa actionem ponendi. *V.* Considera, an te non concurrente,

rente, facile alii reperirentur hanc actionem posituri, vel non? minor enim causa sufficit in priori quam posteriori casu. Hinc (uti docte adducit P. Viva hic) facilius excusantur vendentes chartifolia, aleas, gladios &c. quibus non pauci abutuntur quam vendentes venenum, quod non facile reperitur vendibile, nec nisi cū maxima circumspectione vendi ordinarie solet.

25. CONCL. VI. Scandalum mere passivum, seu acceptum ex nostra operatione, quæ neque in se, neque in specie externa illicita est, interdum permitti potest, interdum non. Ita Layman *lib. 2. tract. 3. cap. 13. num. 8.* cum aliis communiter. Ratio est, quia præceptum impediendi spiritualem ruinam proximi non permittendo Scandalum passivum, est præceptum affirmativum: hoc autem non semper obligat, sed concurrentibus certis conditionibus.

26. Itaque Scandalum mere passivum permitti non potest, sed debet impediri, quotiescunque nulla ratio necessitatis, vel utilitatis propriæ, aut alienæ, seu gravis incommodi vitandi cogit nos quidpiam agere, ex quo putamus alterum fore scandalizandum, seu sumptuum occasionem peccandi: quia lex Charitatis nos obligat impedire peccata proximi, non minus ac alia ejus damna, si facile possumus. Econtra vero ob causam necessitatis, vel utilitatis potest permitti Scandalum mere passivum; ac proinde, si urget necessitas, vel utilitas, licite aliquid cæteroquin non malum fit a nobis, quamvis exinde alii sumant Scandalum, seu occasionem peccandi. Exempla nonnulla patent ex dictis n. 23.

27. Quinimo fas est ob justam causam necessitatis, seu utilitatis petere ab altero talia, quæ recte & sine peccato fieri possunt (notanter hoc additur, quia nunquam licet inducere alterum ad agendum id, quod sine peccato fieri nequit) tametsi alter male, & non sine peccato hoc præstiturus existimetur. Sic licite ab usurario in casu indigentiae petitur mutuum, quamvis ille sciatur usuras exacturus, & sic peccaturus. Similiter, si id necessitas postulet, possum ab Infideli juramentum exigere, licet sciam ipsum juraturum per falsos Deos. Insuper Parochianus potest a Parocho concubinario exigere, & recipere Sacramenta, quamvis timeat, hunc non nisi cum peccato ministraturum. Ratio est: quia talia opera possunt licite præstari, nam potest Sacerdos præmissa, si velit Confessione, vel saltem Contritione absque ullo peccato ministrare Sacramenta, alter jurare per Deum verum si hunc agnoscere velit, aut dare gratis mutuum: unde, quia habeo justam causam exigendi, non pecco talia exigendo, ac permitiendo eorum peccata.

28. CONCL. VII. Major tamen causa requiritur, ut permittatur Scandalum passivum ex infirmitate, aut ignorantia, quod vocant *Scandalum Pusillorum*, quam requiratur ad permissionem Scandali Pharisaici, seu ex malitia. Ita communis. Unde notant Doctores, Scandali Pharisaici nullam plerumque habendam esse rationem: si autem prævideatur Scandalum ex ignorantia, vel fragilitate secuturum, plerumque,

Appendix Continens sex casus circa Sc. 345
que, conformiter tamen modificationi præcedentibus duobus numeris assignatæ, esse condescendendum, aut præmittendam debitam instructionem, vel admonitionem.

A P P E N D I X.

Continens sex utiles casus circa materiam Scandali.

- * *De impura loquente coram aliis. Addit. I.*
- * *De Rustico ebrio coram aliis blasphemante. Addit. II.*
- * *De nobili obscenas imagines in sua domo habente. Addit. III.*
- * *De Matrona ab aliis impure amata. Addit. IV.*
- * *De Puella sibi timente, ne per suum vestitum aliis Scandalo existat. Addit. V.*
- * *De Patrefamilias tentante famulorum fidelitatem per expositionem pecunie. Addit. VI.*

Additio I.

* Ex dictis resolvuntur varii casus. I. Petrus impura locutus est coram aliis non quidem ex motivo impuro, sed præcise ex animi levitate, de quo se accusat in confessionali. In hoc casu, si fuerint præsentés tales personæ, quæ facile exinde potuissent induci ad impuram complacentiam &c. peccavit Petrus graviter peccato Scandali activi; quamvis dubitet, num

Z

alii

Anacl. Reiffenstuel, Theol. Tom. II.

346 *Tract. IV. De Virtutibus Theologicis. Dist. VII.*
alii actualiter fuerint ex suis dictis scandalizati :
nam ad peccatum scandali activi sufficit, quod
fuerit grave periculum scandali sumendi, si ta-
men effluens hæc impura advertit pro tunc,
illud subesse periculum. Unde decipiuntur ta-
les, qui putant se a peccato Scandali jam ex-
emptos esse, dummodo similia non proferant
coram puerulis aut parvis puellis. Hoc ta-
men verum est, quod excusari a peccato Scan-
dali possint, si hæc verba impura prolata fue-
rint coram talibus, apud quos ob varias cir-
cumstantias non subest periculum, quod exinde
ad peccatum impuræ complacentiæ multum al-
liciantur : e. g. si aliquis conjugatus rusticus
apud alios similis conditionis inter laborandum
ex levitate animi suis discursibus impura quæ-
dam verba immiscuisset absque mala intentio-
ne, prout sæpius evenire solet. *

Additio II.

* *Casus II.* Paulus rusticus crapulosus
erumpit in blasphemias coram aliis piis & de-
votis, qui desuper displicentiam & indignatio-
nem ostendunt, seu (ut vulgus loquitur) non
parum exinde scandalizantur; quæritur ergo,
an rusticus dederit Scandalum, de quo se debeat
specialiter in confessionalis accusare? Resp. Et si
ratione crapulæ contra temperantiam & pro-
pter blasphemias contra religionem peccaverit,
si deliberate fecerit, speciale tamen peccatum
Scandali in confessionalis detegendum non com-
misit. Ratio est: quia Scandalum tunc com-
mittitur, quando quis per aliorum dicta vel fa-
cta

Appendix Continens sex casus circa Ec. 347

Et ad peccatum inducitur, atqui pii devoti audientes blasphemias non fuerunt inducti ad peccatum; nam displicentia & indignatio exinde ab illis concepta fuit iusta, si non excedat in modo; ergo. Quare tales devoti dicuntur scandalizari tantum improprie & abusive, uti recte cum Castropalao notat Felix Potestas tom. 1. *Exam. Confess. part. 2. cap. 2. n. 327. prope finem.* Aliud foret, si dictus rusticus similia proferret coram suis prolibus, quæ facile a suis parentibus blasphemias addiscunt &c. *

Additio III.

* Casus III. Cornelius nobilis retinet in suis hypocaustis artificiosas quasdam obscenas, quæ parietes exornat, imagines, cum protectione tamen, quod non ex malo fine, sed tantum ratione artificii easdem conservet, quaeritur, an peccet peccato Scandali? Resp. Nobilem istum, si tales imagines retineat palam, graviter peccare peccato Scandali activi, saltem si easdem non cooperiat, & liberum ad illas videndas accessum aliis indistincte concedat. Ita cum Diana La Croix hic n. 236. Ratio est: quia similes imagines magis solent movere ad obscenas cogitationes, quam sermo impurus: ergo eas non amovens magis peccabit Scandalo activo, quam miscens sermones impuros. Viderint jam illi Pictores vel Sculptores, qui artificio suo abutentes tales imagines pingunt vel sculpunt, & exinde sunt origo, ac causa primaria omnium talium malorum. *

Additio IV.

† *Casus IV.* Maria Matrona honesta ex certis signis vel ab experientia edocta bene cognoscit, quod a quodam viro contra voluntatem suam impure ametur, quale periculum majus est, si aspiciendi eam sese offerat occasio. Hinc quærit ex Confessario, an hoc non obstante possit citra peccatum Scandali prospicere per fenestras, si ab ipso exinde videatur, adire aliquem conventum aut convivium, cui talis intervenit, vel num potius obligetur ab his abstinere? Respond. I. Si a similibus deberet abstinere longo tempore, non obligatur. Ratio est: quia ex una parte dictum scandalum foret tantummodo passivum, ex altera vero conformiter dictis nemo tenetur vitare Scandalum passivum cum gravi suo incommodo, quale foret longiori tempore sese similibus privare ob alterius peccatum, quale posset, dummodo vellet, alter vitare ipsemet. Respond. II. Si deberet dicta Matrona citra suum notabile incommodum, præjudicium, aut damnum tantummodo ad breve tempus sive una, vel altera, vice a similibus abstinere, obligaretur, supposito, quod aliquis ex humana fragilitate sciretur inde lapsurus. Ratio est: quia juxta jam dicta n. 26. tenemur impedire sub his limitationibus Scandalum Pusillorum. Respond. III. Si alter talia peccata committeret ex mera malitia, non obligaretur matrona supra memoratas visitationes, aliasque actiones sub culpa gravi intermittere. Ratio est: Quia Scandalum illud foret mere Pharisaicum, cujus plerumque nulla habent.

Appendix Continens sex casus circa &c. 349

habenda est ratio, quando quis propterea deberet non sine aliquali saltem molestia privari libertate sua in alias licitis. Videantur *Sporer par. 5 in Decalog. cap. 1. Sect. 2. num. 34. La Croix Tom. 1. lib. 2. num. 245. & 247. Felix potestas Tom. 1. Exam. Conf. part. 2. cap. 2. n. 326. 343.* Porro censentur ordinarie hæc fieri ex mera malitia alterius, quando ille de industria quærit proterve similes occasiones, vel saltem easdem absque ullo signo emendationis sæpe frequentat, nec disistit, quamvis per verba, vel signa etiam personæ ab ipso impure amata bene advertat displicentiam ejusdem &c. *

Additio V.

* Casus V. Titia & stemate & forma illustris virgo timet sibi, ne per mundum suum muliebre, quamvis nihil mali exinde intendat, aliis tamen scandalum præbeat. Quæritur itaque, an isto timore non obstante adhuc tali ornatu vestita sine peccato incedere valeat, nec nec? Ad hoc cum *Sporer part. 5. in quintum præceptum Decalog. cap. 1. num. 38. & 39. ac Busenbaum lib. 2. Tract. 3. cap. 2. dub. 5. art. 2. Respond. I.* Si Titia sciret, quempiam per suum ornatum sumpturum esse scandalum in particulari, deberent applicari cum proportionem dicta præcedentis casus. *Respond. II.* Si dicta Virgo illustris nullum particularem determinate sciat scandalizandum, sed tantum in genere timeat aliquos forsan scandalizandos fore, non tenetur exinde abstinere a mundo muliebri

liebri statui suo competente, modo aliorum
 lasciviam non intendat, nec ei placeat dicta alio-
 rum luxuria; licet forsan complacentiam ve-
 nialiter peccaminosam haberet, quod laudetur
 tanquam formosa. Ratio est: quia alias sub
 mortali deberent similes formosæ virgines quasi
 perpetuo, vel saltem ad longum tempus absti-
 nere tali ornatu; quia hoc periculum in gene-
 re tamdiu duraret, quamdiu durat pulchritudo
 vestium, ac formæ: atqui hoc foret nimis dif-
 ficile, ac plenum scrupulis, & consequenter
 non obligatorium; cum non teneamur impe-
 dire Scandalum passivum cum tanta nostra dif-
 ficultate: ergo. Quinimo Felix Potestas *Tom.*
1. Exam. Confess. part. 2. cap. 2. n. 331. cum
 Sporer & Busenbaum *locis cit.* excusant a mor-
 tali (non tamen a veniali) si talis virgo utere-
 tur vestitu etiam superfluo ac vano v. g. fu-
 cando faciem, utendo crinibus alienis, ac de-
 nudando aliquantulum collum & pectus juxta
 communem talis regionis consuetudinem, nisi
 tamen talis denudatio vel ornatus foret valde
 turpis & ad libidinem provocans. Rationem as-
 signat Busenbaum istam: quia huic sexui, præ-
 fertim si maritum quærat, nimis grave esset
 perpetuo talibus abstinere sub peccato mortali,
 præcise ex eo, ut aliorum Scandalum passivum
 impediatur. Cæterum loquendo de denudatio-
 ne colli præfata, allata doctrina caute, & non
 nisi cum magna circumspectione practicetur,
 ne nimia laxitate major causa peccandi præ-
 beatur. Et hinc addunt Doctores, ut denu-
 datio pectoris liberior, quantum fructuose fieri
 po-

Appendix Continens sex casus circa Sc. 351

poterit, a Confessariis dissuadeatur, imo etiam præsertim si ex Confessione notetur, istam denudationem huic fœminæ, vel aliis in particulari fuisse occasionem frequentioris lapsus, positive interdicatur. Profecto Innocent. XI. sub suo regimine in alma Urbe Romana prohibuit, ne fœminæ sic scandaloso modo nude incedentes communicentur: & Christus ipsemet S. Briggittæ *lib. 7. Revel. cap. 16.* summam displicentiam, quam in tali denudatione concipit, manifestavit, ac *lib. 8. cap. 57.* subjunxit, quanto periculo gravis peccati ob scandalum se tales exponant & quantum gratiæ ipsis subtrahatur. Vide etiam desuper terribilem Visionem *lib. 6. Revel. cap. 52.* *

Additio VI.

* Casus VI. Quidam Paterfamilias, ut securior sit de fidelitate famuli sui, hominis quidem alias valde dexteri, in hoc tamen puncto sibi non parum suspecti, relinquit in mensa certam pecuniam, quæritur, an facere possit citra peccatum scandalum? Respond. affirmative: ratio est, quia in tali casu ad summum adesset scandalum passivum, quod non tenemur impedire, si habeamus gravem rationem in contrarium, prout contingeret in præsentî: cum dominus id faceret, partim, ut a sua suspitione liberetur, partim, ut de famuli fidelitate certior reddatur, sicque ipsi plura concedere queat &c. Quinimo Felix Potestas *Tom. 1. Exam. Confess. part. 2. cap. 2. n. 336.* ex Castropalao subjungit, quod Pater, si habeat filiū

352 *Tract. IV. De Virtutibus Theologicis. Dist. VII.*
 probabilissime aliquoties subtrahentem ex cista
 parentis, semper tamen, si increpetur, ne-
 gantem, possit relinquere clavem in arca, quasi
 ejus oblitus, aut apponere numos in loco pa-
 tenti ex eo fine, ut filius in furto deprehensus
 efficacius corrigatur, & puniatur, sicque de-
 sistat: tum quia hæc actio est pura occasione
 permissio facta ex gravi ratione, nimirum ut
 deprehensus possit efficacius corrigi, & pertra-
 hi ad emendationem: tum quia est res valde
 indifferens, & ea posita filius adhuc est liber
 ad non furandum: tum quia talis permissio com-
 pensatur ipsa correctione, ad quam maxime
 Pater habet onus. *

Q U Æ S T I O III.

De Discordia, Contentione, & Schis-
 mate.

SUMMARIUM.

29. *Discordia, quid?*
30. *Contentio, quid?*
31. *Contentio, quale peccatum?*
32. *Schisma, quid?*
33. *Et quale peccatum?*
34. *Schisma aliud purum, aliud conjunctum cum
 hæresi.*
35. & 36. *Quid faciendum tempore Schismatis,
 quando electi sunt duo Pontifices?*
37. & 38. *Optima practica pro tali tempore.*

29. **CONCL. I.** *Discordia* est dissensio voluntatum circa bonum, quod ex Charitate velle debemus. Ita D. Thomas 2.2 q. 37. art. 1. & alii. Sicut enim concordia & pax consistit in consensione voluntatum, ita discordia in earum dissensione. De hac utraque extat vulgatum illud proverbium. *Concordia res parve crescunt, discordia magne dilabuntur.* Dicitur in data definitione, *dissensio voluntatum circa bonum*: nam discordia circa malum non est vitiosa, sed laudabilis. Et additur, *quod ex charitate velle debemus*, non enim est peccatum discordiæ, dissentire in bono, quod facere ex charitate non tenemur, v. g. si socium rogantem, ut cum eo Religionem ingrediaris, aut peregrineris, sequi recuses.

30. **CONCL. II.** *Contentio* est impugnatio veritatis cum confidentia clamoris. Ita Layman. *lib. 2. Tract. 3. cap. 11.* cum aliis. Et hæc dupliciter fieri potest, nimirum vel ex intentione formali, quando scilicet quis agnitam veritatem impugnat: vel ex intentione virtuali, si quis doctrinam impugnet non curans, siue ea sit vera, siue falsa.

31. Cæterum *Contentio*, seu veritatis impugnatio est ex genere suo peccatum mortale (quamvis ob imperfectionem actus, vel parvitatem materiæ possit esse veniale) quia opponitur Charitati, & Paci. Unde Apostolus *ad Galat. 5.* inter opera carnis, quæ excludunt a regno Cælorum, enumerat *Contentiones*. Hoc tamen intellige de tali veritatis impugnacione,

354 *Tract. IV. De Virtutibus Theologicis. Dist. VII.*
quæ serio fit : nam si a Scholasticis exercitii
causa , aut ad explorandam alterius doctrinam
fiat cum debitis circumstantiis , ea solet esse
laudabilis.

32. CONCL. III. *Schisma* est illicita divisio,
per inobedientiam ab unitate Ecclesiæ facta.
Ita in re communis. Et sensus est, quod pec-
catum Schismatis committatur, quando quis
se se segregat ab unitate Ecclesiæ, prout ea est
Corpus mysticum ex diversorum statuum Fide-
libus, tanquam membris inter se, & cum uno
capite Christo, ejusque in terris Vicario con-
nexis compositum.

33. Schisma opponitur charitati, qua tene-
mur diligere Corpus mysticum Ecclesiæ, ejus-
que caput visibile, Christique in terris Vica-
rium Romanum Pontificem. Unde D. Augu-
stinus *lib. 1. de Serm. Domini. cap. 5.* ait : *Ubi*
charitas non est, non potest esse justitia, quam
charitatem, si Schismatici haberent, non dilania-
rent Corpus Christi, quod est Ecclesia.

34. CONCL. IV. Schisma subdividitur in
purum, & conjunctum cum hæresi. *Schisma*
purum non opponitur Fidei, sed Charitati dun-
taxat & paci : ut si quis ex mera malitia abstra-
heret se ab obedientia veri Romani Pontificis,
& alteri adhæreret. *Schisma conjunctum cum*
hæresi dicitur, quando insuper negatur aliqua
propositio Fidei, ut puta Primatus Sanctæ Ro-
manæ Ecclesiæ, aut hujusmodi. Et quidem
Schisma plerumque tandem transit in hæresin,
prout

Quæst. III. De Disc. Content. & Schis. Ec. 355
prout notatur *can. inter hæresin. 24. q. 3. ibi:*
Quod quidem in principio aliqua ex parte intelligi
potest: Ceterum nullum schisma non aliquam sibi
confingit hæresin, ut recte ab Ecclesia recessisse vi-
deatur.

35. Quæres, quid faciendum sit tempore Schismatis, quando electi sunt duo Summi Pontifices? Resp. I. Si sit unus certus Papa, de quo prudenter dubitari non potest, ei erit adhærendum, & qui alteri favent, sunt Schismatici.

36. Resp. II. Si vero in tali casu legitimus Papa sit dubius, ita ut non possit prudenter cognosci, nulli est adhærendum. Ita Sanchez *disp. 12. de Schismate. sect. 1. n. 11.* Cajetanus, Sylvester, Bassæus, & alii. Ratio est: quia revera tunc nemo ex istis duobus habet verum jus in Ecclesia acquisitum. Accedit, quod temerarium sit, ac periculosum, dubia habere pro certis.

37. Itaque unusquisque tunc se gerat ut unum Ecclesiæ membrum, & Christo Capiti adhæreat, dubios ejus Vicarios habens pro dubiis, paratus uni certo adhærere, quando Ecclesiæ provisum fuerit de certo; quod si contrarium fiat, Schisma fovetur, & hac ex parte peccari potest. Interea vero Christiana plebs satisfaciet adhærendo suis Episcopis, Parochis, & Doctoribus Catholicis, semper parata adhærere illi Papæ, quem Ecclesia tanquam legitimum receperit. Et hæc sententia Suarezii est tutior, & in praxi tenenda.

38. Ni-

356 *Traët. IV. De Virtutibus Theologicis. Dist VII.*

38. Nihilominus Sayrus in *Thesauro* lib. 3. cap. 5. n. 22. & Trullench. arbitrantur, quod quamdiu causa est dubia, & duo vel plures contendunt de Papatu, ac se pro Summis Pontificibus gerunt, nec per Concilium Generale res est determinata, tam ipsi, quam sequaces eorum a peccato excusentur, dummodo parati sint ad determinationem Concilii Papatu se abdicare, & ejusdem Concilii determinationi, ac decreto acquiescere. Cæterum prior Suarezii sententia tutior est, & merito tenenda: Bassæus *Tom. 2. v. Schisma. num. 5. & alii.*

QUÆSTIO IV.

De Bello, & variis ipsum concernentibus.

SUMMARIUM.

- 39. *Ratio Ordinis.*
- 40. *Bellum, quid, & quomodo differat a Seditione, & Rixa?*
- 41. *Bellum ex natura sua licitum est, si debitas condiciones habeat.*
- 42. *Tres ad Bellum justum condiciones requiruntur, quæ?*
  - * *Specificantur adhuc aliæ condiciones.*
- 43. *Potest dari Bellum ex utraque parte justum formaliter, non autem materialiter.*
- 44. *Subditi in dubio de justitia belli possunt parere Principi.*
- 45. *Quid dicendum de extraneis?*

46. *Vel*

Quest. IV. De Bello, & variis ipsum &c. 357

46. *Vel par tuis sequi quodcunque bellum?*
47. *In bello justo licite occiduntur nocentes.*
48. *Quid de innocentibus?*
49. *In Bello justo, cui acquirantur bona hostium?*
50. *Quid de injusto?*
* *Quid de Bello justo specialiter quoad bona spiritualia? Additio I.*
* *Ad quem spectent bona mobilia hosti denuo erepta, ac recuperata? Addit. II.*
* *An in his bonis priores Domini possint pretendere jus Postliminii, & quando, Addit. III.*
* *Quæ sint specialia peccata militantium? Addit. IV.*

39. **S**OLENT hoc loco passim Doctores agere de bello, sive quod per ipsum Charitas plurimum lædatur, præsertim si est injustum; sive quia finis Belli pax est, & securitas arg. c. Noli 23. q. 1. ibi: *Bellum geritur, ut pax acquiratur.* De quo proinde loquendo, sit

40. **CONCL. I.** *Bellum est conflictus armorum, auctoritate Principis Superiorem non recognoscentis indictus. Ita communis. Differt autem a Seditione, & Rixa, quod Bellum sit multitudinis contra extraneos; Seditio multitudinis contra multitudinem ejusdem Communitatis: Rixa vero paucorum, vel singulorum contra paucos, vel singulos.*

41. **CONCL. II.** *Bellum, si debitis conditionibus vestitum sit, ex natura sua licitum est.*
Pater

358 *Tract. IV. De Virtutibus Theologicis Dist. VII.*
Patet hoc ex innumeris S. Scripturæ locis. Id-
que intelligendum est, siue bellum sit mere
defensivum, utpote quia Jure naturæ licitum
est vim vi repellere; siue etiam offensivum,
quo sumitur publica vindicta de gravibus in-
juriis, si aliunde congrua satisfactio obtineri
nequeat.

42. CONCL. III. Ad Bellum justum tres
præsertim requiruntur conditiones, videlicet
auctoritas legitima Principis Superiorem non
recognoscentis, justa causa, & recta intentio.
Ita Doctores communiter cum D. Thoma 2.
2. q. 40. art. 4. Et quidem, si prima vel secun-
da conditio desit, bellum non solum Charita-
ti, sed etiam Justitiæ contrarium est cum one-
re restituendi damna illata: si autem deficiat
sola tertia conditio, id est, intentio recta ex
se loquendo non est contrarium Justitiæ sed
soli Charitati. Mastrius *disp. 10. Theol. Moral.*
n. 107. & alii.

Additio.

* Porro stante etiam cæteroquin causa justa
Belli non censetur recta adesse intentio Princi-
pis Bellum indicentis. I. Si minima sub sit spes
Victoriæ: quia tunc temeritatis argueretur
Princeps, qui subditos gravissimo periculo
multorum damnorum exponeret ob exiguam
spem. II. Si damna, quæ ex bello sequuntur,
longe prævaleant utilitati Victoriæ speratæ;
quia Princeps in suis actionibus potius bono
Reipublicæ, quam commodo privato provide-
re

Quest. IV. De Bello, & variis ipsum &c. 359
re debet. Imo Augustus, Scipio, Alexander Magnus, & Lucullus (teste Plutarcho in Lucull.) dicere solebant, *malle se unum civem servare, quam mille hostes occidere.* III. Si praevideatur ex dicto Bello, hostes Ecclesiae futuros per foedera summe ipsis favorabilia &c. longe potentiores, & Bonum Religionis notabiliter esse diminuendum. Ita cum Victoria, Valentia, Coninch &c. Suarez *disp. 13. de Charitate. Sect. 4. n. 8.* & Molina *T. 2. de Just. disp. 107. v. Recte admonet.* *

43. CONCL. IV. Potest Bellum ex utraque parte esse justum formaliter, non tamen materialiter. Ita cit. Mastrius *num. 119. cum communi.* Et quidem Bellum non posse ex utraque parte esse justum materialiter, seu a parte rei, ac per se loquendo, patet ex eo: quia realiter & a parte rei soli uni parti potest competere jus. Cæterum quia sæpe ob ignorantiam, vel diversarum opinionum probabilitatem hoc jus ignoratur, hinc per accidens seu formaliter accidere potest, Bellum ex utraque parte esse justum; prout simile quid sæpenumero contingit in causis civilibus, sive forensibus.

44. CONCL. V. Subditi in dubio de justitia Belli, pro Principe ad Bellum eos vocante præsumere, eique parere, & militare possunt. Ita Layman *lib. 2. tract. 3. cap. 12. n. 7.* cum aliis. Ratio est, quia in dubio quisque tenetur obedire Principi, vel superiori suo. Sufficit proinde, ut talibus subditis (idem dic de militibus con-

360 *Tract. IV De Virtutibus Theologicis. Dist. VII.*
conductitiis, si illis postea Bellum imperetur,
de cuius iustitia dubitant) manifeste non con-
stet de iniustitia Belli.

45. Cæterum milites extranei, atque vo-
luntarii, vocati ad Bellum iustitiæ causam ma-
gis examinare tenentur; & si de iustitia belli
dubitent, ita ut in neutram partem prudenter
assentiantur, plerumque militare non possunt;
quia nulla cogente, aut excusante obediendi ne-
cessitate exponunt se periculo gravissimæ inju-
riæ inferendæ. Dicitur, *plerumque*: nam si
quidem causa bellandi speculative appareat du-
bia, simul tamen præsumptio sit, Principem
cum Consiliariis causam illam prius diligenter
examinaſſe, bonaque fide ad Bellum procede-
re, damnari non debent milites, etiam extra-
nei, si eidem, deposito practice suo dubio,
pro stipendio serviant Layman. *loc. cit.* cum
aliis.

46. Illud vero apud omnes in confesso est,
milites, qui parati sunt sequi quemcunque ad
Bellum vocantem, siue iustum sit siue iniustum,
dummodo stipendium præbeat, versari in malo
statu, & nisi propositum mutant, a Confessa-
rio absolvi non posse. Layman *ibidem*. Bassæus
x. *Bellum n. 9.* & alii.

47. CONCL. VI. In Bello iusto licite occi-
duntur omnes nocentes ac rebelles, non solum
in ipso pugna congressu, sed etiam post partam
victoriam, si eorum mors ad vindicandam in-
juriam, & pacem atque securitatem firmandam
necessaria videatur: nisi forte sub promissione
vitæ sese dederint, tunc etiam pactum erit ser-
van-

Quest. IV. De bello, & variis ipsum Ec. 361
vandum. Ita Mastrius *loc. cit.* cum communi.
Additur tamen, *nisi forte sub promissione Ec.*
nam ut dicitur: *c. Noli 23. q. 1. Fides, quando*
promittitur, etiam hosti servanda est.

48. Porro Innocentes (quales de Jure naturæ sunt pueri, ac mulieres? de Jure vero Ecclesiastico Religiosi, Clerici, peregrini, homines simplices ac rusticani, idque secundum juris præsumptionem, quamdiu contrarium de ipsis non ostenditur *arg. c. Innovamus. de Treuga & pace.*) Innocentes, inquam per se atque ex intentione in bello occidere nunquam licitum est: per accidens tamen, ac præter intentionem aliquando possunt occidi, ut puta si bellum geri, vel victoria obtineri nequit, nisi innocentes una cum nocentibus, quibus permixti sunt, simul occidantur: prout accidit in arcium eversione, urbium expugnatione &c. nam tunc ratio boni communis præponderat privato.

49. CONCL. VII. In bello justo bona mobilia temporalia ab hostibus capta Jure Gentium fiunt occupantis; quod verum est, nisi consuetudo, vel leges particulares locorum contrarium statuunt; bona autem immobilia fiunt Principis, vel Reipublicæ justum bellum indicentis. Ita communis, & patet ex § *Item ea. Instit. de Rerum divisione.* Ibi: *Ea, quæ ex hostibus capimus, Jure Gentium statim nostra fiunt.* Concordat textus *l. Si quid bello ff. de Captivis.* juncta Glossa ibidem, recte hoc de rebus

A a

mobi-

mobilibus intelligente. Quod si tamen alicubi vigeat lex particularis, vel consuetudo, ut tota præda in communi reponatur, & singulis æqualiter dividatur, juxta illud Davidis Regis effatum 1. Reg. 30. *Æqua pars erit descendentis ad prælium, & remanentis ad sarcinas, & similiter dividunt*: ea omnimodis erit observanda.

50. Dicitur notanter, *in bello justo*; nam capta ab hostibus in bello iniusto omnia sunt obnoxia restitutioni, ut dictum n. 42. Plura de bello dicere non juvat, si verum est illud Poetæ:

Nulla salus Bello: pacem deposcimus omnes.

Additio I.

* Quinimo bona mobilia spiritualia, seu principaliter ad finem spiritualem ordinata, v. g. Patenæ, Calices, pretiosa paramenta &c. etiam in bello justo Ecclesiis ablata non fiunt capientium, cum sint res extra commercium humanum. Ita Suarez *dis. 13. de Charit. sect. 7. n. 17.* Sylvester v. *Bellum III. num. 6.* & Petrus Marchantius *Tom. 3. Trib. Sacrament. sect. 6. Tit. 2. q. 3. Concl. 4.* adeoque tenerentur milites Christiani similia deprædantes iterum restituere, quia tales res non sunt sub commercio humano. Quoniam vero hoc in praxi raro fieri videmus, præsertim, si milites Hæretici cum Catholicis commixti sunt, permittunt, imo suadent Doctores, ut alii incolæ similes res spirituales a militibus vili pretio (prout plerumque milites sic solent venales exponere) comparent cum

hac

hac intentione, quod illas velint iterum Ecclesiae, ad quam spectant, si eandem rescierint, restituere recepto redemptionis pretio, quale pretium etiam teneretur Ecclesia reddere, utpote cujus negotium utiliter talis gessit. Ita Diana *part 6 Tract. 4. Resol. 23.* Bassæus *¶ Bellum n. 19.* & Bonacina *de Restit. in part. disp. 2. q. ult. sect. 1. punct. ult. n. 24. **

Additio II.

¶ Quærit. I. Ad quem pertineant bona mobilia temporalia per hostem ablata & denuo per milites defensores illius Regionis recuperata? *Casus* potest esse iste. Hufari hostiles ex licentia sui Capitanei deprædati sunt certos pagos, præter pecora alia insuper bona auferentes, & in sua castra tanquam in locum tutum deportantes. Intra paucos dies hi Hufari ab aliis militibus dictæ Regionis defensoribus ex improviso obruuntur, quibus etiam tota præda, Hufaris partim cæsis, partim in fugam actis, in manus venit. Quæritur jam, an dicti milites teneantur hanc prædam iterum restituere prioribus Dominis, vel num possint sibi retinere? *Resp. I.* Si pecora vel alia bona temporalia dicti milites virtute bellica ab hostibus Hufaris recuperarunt pro tunc, quando hi eam prædam necdum ad castra, aliumve locum tutum deportarunt, tenentur iterum rusticis restituere; cum tali modo hi milites non fiant Domini prædæ: taliter enim intelligendus est textus *L. Ab Hostibus 12. C. de Postliminio reuersis*, ubi eruitur,

militem eorum, quæ virtute bellica acquisivit, non Dominum, sed defensorem esse debere. Atque sic sentiunt Angelus, ac Salicet in *L. ab Host. C. de Capt.* & eo modo etiam explicanda erit Glossa apud Gothofredum in *L. in Bello. §. Si quis servum ff. de Captiv.* & Postlim. dum inquit: *Res meas virtute bellica recuperatas mihi gratis debere restitui.* Resp. II. Si præfati milites hanc prædam recuperarunt jam deportatam antea ab hostibus in tutum locum, non obligantur reddere primo spoliatis. Ita desumitur ex *L. Si quid Bello 28. ff. de Capt.* ibi: *Si quid bello captum est in præda est, non postliminio reddit.* Intellige: si recuperatur ab hostibus jam tranquille possidentibus & quidem virtute bellica: sic enim hæ leges ad invicem concordantur, prout bene notandum. *

Additio III.

* Quærit. II. An bona mobillia temporalia, quæ ab hoste in bello justo capta, & postmodum incolis illius regionis, in qua spoliū contigit, vendita fuerunt, possint denuo prætendi a primis Dominis jure Postliminii? Casus formari potest sequens. Milites castra metati in terra hostili, data ab eorum Præfecto spoliandi licentia, divitem prædam ex confinibus ad castra tanquam locum tutum comportarunt; post aliquod tempus discedere jussi, quoniam non omnia utensilia ex præda acquisita secum commode accipere poterant, non pauca ex iis vili pretio quibusdam incolis horum confinium

Quæst. IV. De bello, & variis ipsum &c. 365
vendiderunt. Quæritur modo, an illi, qui fuerunt antea horum utensilium Domini possint oblato pretio ab emptoribus saltem per sententiã judicis eadem iterum prætere jure Postliminii? ubi nota, quod jus Postliminii nihil aliud sit, quam *jus amissæ rei recipiendæ ab extraneo, ac in statum pristinum restituendæ.* H. N.

Resp. Prædicta bona mobilia temporalia, si emptoribus pretium, quod dederunt, offeratur, possunt iterum prætere a primis Dominis jure Postliminii, saltem in locis, ubi lex Postliminii adhuc est in usu. Probatur ex *L. in Bello 12. §. Si quis servum ff. de Captiv. & Postliminii &c.* ibi: *Si quis servum captum ab hostibus redemerit, protinus est redimentis, quamvis scientis alienum fuisse, sed oblato ei pretio, quod dedit, Postliminio rediisse, aut receptus esse servus credetur.* Ubi Glossa apud Dionysium Gothofredum sic habet: *Res meas ab hoste qui recuperat, eas mihi restituere cogitur.* Accedit lex id quod *9. ff. de Legat. I.* Ita prætere Covarruviam part. 2. Relect. c. Porrectum. de Regul. Tom. 1. §. 11. de Cap. in Bello & servit. person. n. 7. etiam sentiunt Jason, Bartholus & Paulus Castrensis in dictam legem scribentes, ubi ultimus sic habet: *Postquam res fuit nostra, speratur recuperari fictione Postliminii, quod locum habet in rebus, sicut in personis.* Nec opponas textum Juris superiori quæsito allegatum, *L. Si quid, ff. de Captiv. &c.* ibi: *Si quid in Bello captum est, in præda est, non postliminio redit.* Resp. enim conformiter dictis, allegatam superiori quæsito

366 Traſt. IV. De Virtutibus Theologicis. Diſt. VII.
to legem loqui de recuperatis virtute bellica ex
præda in loco tuto poſita, ubi lex ſpecialiter
propter virtutem bellicam militibus favet, in
præſenti autem fit ſermo de recuperatis ab ho-
ſte per emptionem, quæ duo ad invicem non
debent confundi. *

Additio IV.

* Quærit. III. Qualia ſint ſpecialia peccata,
quæ poſſunt in bello committere Principes,
Duces & milites? Reſp. I. Poſito etiam bello ju-
ſto, Principes peccant. *Inprimis*, ſi ſtipendia
non tribuant in pretium laborum & periculo-
rum, quæ miles ſubit. *Secundo*, ſi negligent
reſarciri damna, quæ milites ex denegatione
ſtipendii neceſſitate preſſi ſubditis aliis inferunt:
ſolent enim ob dictam cauſam non dati ſtipendii
vicinos Populos moleſtare, & varia ab allis ex-
torquere. *Tertio*, ſi ſine cauſa, & temere ex-
ercitum periculo maximo exponant: non enim
Princeps Dominus eſt vitæ ſubditorum, ſed Gu-
bernator, neque pro ſuo arbitratu poteſt bona
illorum expendere, ſed prout communi bono
neceſſarium fuerit; alias non Rex, ſed Tyran-
nus erit. Reſp. II. Duces militiæ graviffime pec-
cant, & ad reſtitutionem obligantur. *Inprimis*,
ſi plures milites repreſentent, quam ſecum ha-
beant, aut juſta conſuetudo admitrat, ut ſic
plura ſtipendia accipiant, & ſibi retineant. *Se-
cundo*, peccant Duces & Commiſſarii exerci-
tus; ſi vel ex negligentia vel muneribus Judæo-
rum &c. excæcati pabulum pro equis, vel ali-
menta pro militibus ſcienter permittant ad vehi-
jam

jam corrupta, ex quibus sequatur mors militum vel equorum, aut morbi &c. *Tertio*, peccant Duces transeuntes cum suo exercitu, præsertim Castrorum metatores, qui tenent loca vicina suspenſa, neque manifestant, quo sint diversuri; ut sic accedat, & offerat unusquisque locus magnam quantitatem pecuniæ, ne illuc exercitus transeat. *Quarto*, peccant Duces, signantes ultra legitimam consuetudinem suos famulos in milites & centuriones, ut stipendium a Principe designatum imminuant, & sibi illam partem reservent. *Resp. III.* Milites peccant, *Inprimis*, si temere & absque ulla necessitate periculo vitæ se exponunt; at, quando est probabilis spes utilitatis Reipublicæ &c. laudabile erit militi, & actus fortitudinis vitam suam periculo exponere. *Secundo*, peccant, si Stationem aut pugnam deferant, etsi adsit periculum mortis; nam sic totam communitatem exponerent periculo. *Tertio*, peccant mortaliter, si a castris deficiant: quia sub hac obligatione sunt conducti; nam si hæc facultas discedendi libera esset cuilibet militi, non posset Dux secure ad bellum procedere; cum enim existimaret, sufficientem numerum habere ad pugnam, vacuum se & inermem inveniret. *Quarto*, si ultra debitum stipendium quidpiam notabile accipiant præter id, quod consuetudine jam recepta illis debitum est; unde etiam obligati sunt ad restitutionem. *Quinto*, qui pabulationem in terra amica (secus in terra hostili) instituunt, quamvis sufficiens pabulum aliunde advehatur, aut pretio comparari valeat, Lessius in *Auſt. v.*

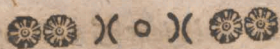
368 *Tract. IV. De Virtutibus Theologicis. dist. VII.*
Bellum Casu 4. Quamvis non desint Auctores
teste la Croix *lib. 3. part. 1. num. 883.* existiman-
tes ex communi consuetudine licitam esse pabu-
lationem tanquam onus commune prædiorum,
quando pro utilitatē Provinciæ bellum geritur.
Si plura scire cupis, vide nostrum Petrum Mar-
chantium *Tom. 3. Tract. 6. per totum.*

Cæterum, uti juxta commune Proverbium,
qui bellum dicit, omne malum dicit, ita juxta ef-
fatum Henrici III. Imperatoris, *qui bellum im-*
pedit, maledictionem in benedictionem convertit.
Unde, quia teste Polybio *lib. II. mucro semel eva-*
ginatus egre reconditur, consequenter juxta sen-
tentiam Terentii: *Omnia prius experiri consilio,*
quam armis sapientem decet. Atque Rex liben-
ter incipiens bellum optime comparatur ab
Augusto Imperatore alicui, aureo hamo quos-
dam capere pisciculos allaboranti, cujus abru-
pti hami damnum nulla captura compensari
potest.

TRA-

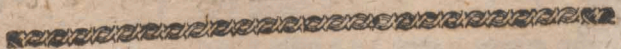
TRACTATUS V.

DE

RELIGIONE & VITIIS

OPPOSITIS.

I. **P**RÆSENS de Religione Tractatus, & cuius Catholico perutilis, & Confessariis scitu admodum est necessarius: cum enim ad Religionis virtutem pertineat, uni Deo debitam exhibere reverentiam & cultum, eademque inter alias virtutes Morales sit excellentissima, utpote proximius ad DEUM accedens, in quantum operatur ea, quæ directe & immediate ordinantur in honorem Divinum; hinc patet, quam utilis sit cuilibet tantæ virtutis exactior notitia, ad perfectiorem illius exercitationem apprime conducens.

DISTINCTIO I.

De Virtute Religionis, & variis ejus Actibus.

QUÆSTIO I.

De natura, objecto, & præstantia Virtutis Religionis.

SUMMARIUM.

1. Utilitas præsentis Tractatus.

Aa 5

2. Re-

370 Tract. V. De Religione & vitiis oppos. Dist. I.

2. Religio, unde sic dicta?

3. Sumitur tripliciter.

4. Religio, quid?

5. Cultus & Honor differunt, quomodo?

6. Objectum Religionis quale?

(a) Ut dictum Tract. 4. Dist. 1. n. 8. & 10.

7. Religio inter virtutes Morales prestantissima.

8. A Religione possunt imperari actus virtutum Theologicarum, & aliarum omnium.

2. **N**omen Religionis a religando dictum est, eo quod nos Omnipotenti Deo religet, seu adstringat, juxta illud D. Augustini lib. de vera Relig. circa finem: *Religet nos Religio uni omnipotenti Deo.* Quamvis alii aliam hujus nominis derivationem assignent, dum volunt, Religionem dici a *relegendo*, quod ea, quæ ad cultum Divinum pertinent, sæpius sint animo relegenda, seu revolvenda; vel tandem a *religendo*, quod per eam Deum, quem per peccatum rejecimus, rursus eligamus, seu reeligamus.

3. Tripliciter autem sumitur Religio. I. Pro virtute, qua debitum Deo cultum exhibemus. II. Pro formula cultus Divini omnibus communi, per quam mancipantur homines obsequio divino, quantum præcise necessarium est ad salutem consequendam; sic dicitur Religio Christiana, & Religio Catholica. III. Pro Statu Religioso; nec aliud est, quam Fidelium ad Christianæ Charitatis perfectionem tendentium, editis votis perpetuæ Paupertatis, Castitatis,

&

Quest. I. De Natura, objecto, & præstant. &c. 371
& Obedientiæ, stabilis in communi vivendi mo-
das: in quo sensu dicitur *Religio Seraphica*. *Re-*
ligio S. Dominici &c. & ejus Professores dicun-
tur *Religiosi*. & quandoque *Regulares* a speciali
Regula, quam profitentur. In proposito su-
mitur Religio in prima duntaxat acceptione,
scilicet quatenus est virtus, prout inscriptio præ-
sentis Distinctionis, & Quæstionis satis indicat,
ibi. *De Virtute Religionis.*

4. CONCL. I. *Religio* est virtus moralis, in-
clinans ad debitum cultum Deo tanquam pri-
mo rerum omnium Principio exhibendum. Ita
Lactantius lib. 4. *Divin. Instit. cap. 28.* estque
in re communis. Dicitur: *Virtus*, quæ parti-
cula stat loco generis. Et additur: *Moralis*,
ad differentiam Virtutum Theologicarum, a
quibus distinguitur.

5. Dicitur ulterius: *ad debitum cultum &c.* ubi
per cultum intelligitur honor, non quidem quo-
modocunque, sed cum quadam animi submis-
sione exhibitus Deo tanquam primo rerum om-
nium Principio, prout denotant verba sequen-
tia. Nam hujusmodi submissionem honor in
genere non includit: quia honor exhibetur non
solum Superioribus, sed etiam æqualibus, imo
& inferioribus, juxta illud Apostoli Rom. 12.
Honore invicem prævenientes. Honor quippe ge-
neratim nihil aliud est, quam testimonium ex-
cellentię alterius; Cultus autem ulterius addit
submissionm unius ad alium: unde DEUS ho-
norat quidem Sanctos, non vero colit. Nos
vero

vero per virtutem Religionis non solum absolute seu nude honoramus Deum, ipsius protestando excellentiam, sed etiam colimus, protestando supremam ejus excellentiam, nostramque ad ipsum submissionem, tanquam ad primum rerum omnium Principium: utpote cum omnia producat, conservet, atque gubernet infinita Sapientia, Bonitate, atque Potentia sua.

6. CONCL. II. Objectum materiale atque immediatum Religionis, sive *Objectum Quod* (ut loquuntur Theologi) non est DEUS, sed ipsemet debitus cultus Deo exhibendus; quamvis virtus Religionis remote quodammodo, & indirecte, etiam Deum respiciat pro objecto, nempe pro *Objecto Cui*: id est, quem attingit per actus suos tanquam finem, seu cui debitum cultum exhibere studet. Ita Lessius *lib. 2. de Just. & Jure cap. 36. dubitat. 2.* Herincx *disp. 1. de Religione. quest. 1.* estque in re communis; Ratio est, quia per hoc Religio differt a tribus Virtutibus Theologicis Fide, Spe, & Charitate, quod hæ immediate respiciant Deum; tanquam *Objectum Quod*, saltem primum, ideoque immediate nos jungant Deo. Contra vero Religio respicit immediate cultum Deo exhibendum, tanquam *Objectum Quod*, ipsum vero Deum tanquam *Objectum Cui*, seu mediante cultu, qui ei exhibetur. (a) Porro Objectum formale Religionis vel est ipsa Divina Excellentia, vel debitum in ea fundatum, indeque consurgens honestas colendi Deum.

7. CONCL. III. Etsi Virtutes Theologicæ sint præstantiores Religione, eo quod immediate attingant Deum, tamen inter Virtutes Morales Religio est omnium præstantissima. Ita Doctores communiter cum D. Thoma 2. 2. *quæst.* 81. *art.* 6. Ratio est: quia excellentia virtutum desumitur ex præstantia objecti, ac modi illud attingendi: atqui Religio post Virtutes Theologicas (utpote quæ pro objecto immediato habent ipsummet Deum) habet objectum præstantissimum, videlicet debitum cultum Deo exhibendum, simulque magis de propinquo accedit ad Deum, tanquam ultimum Finem nostrum: ergo. Minor probatur inductione: nam Misericordia v. g. respicit pro objecto miseriam Proximi sublevandam, Justitia jus suum cuilibet reddendum, & sic loquendo de cæteris: at Religio respicit pro objecto cultum Deo exhibendum, sicque propinquius attingit Deum.

8. CONCL. IV. Nihilominus actus Virtutum tum Theologicarum, tum aliarum omnium possunt a virtute Religionis imperari, sicque aliquo modo ad hanc spectare. Ita Herincx *loc. cit. num.* 3, Bassæus *tom.* 1. *lib.* 7. *num.* 5. & alij. Ratio est: quia omnes actus aliarum Virtutum possunt assumi ut medium colendi Deum, atque supremam ejus excellentiam profitendi. Sic D. Augustinus *c.* 3. *Enchiridii*, ait, quod *Deus colitur Fide, Spe, & Charitate*. Similiter D. Jacobus in *sua Canonica. cap.* 1. ait: *Religio munda, & immaculata hæc est, visitare pupillos & viduas in tribulatione eorum, & immaculatum se custodire ab hoc seculo.* Hoc quip-

374 *Tract. V. De Religione & vitiis oppos. Dist. I.*
 pe verificatur ex eo, quatenus ex motivo co-
 lendi Deum, nostramque erga eum submissio-
 nem profitendi, tales Virtutum actus elicimus,
 qui proinde a Virtute Religionis imperantur,
 seu causantur. Nisi dicere velis cum Lessio
loc. cit. num. 12. Religionem & Cultum inter-
 dum sumi generatim pro omni Virtutis officio,
 quo ordinamur ad Deum, sicque accipi in cita-
 to S. Scripturæ textu.

QUÆSTIO II.

De variis actibus Virtutis Religionis.

S U M M A R I U M.

9. Religio generatim, & proprie accepta.
10. Actus Religionis universim quot?
11. Alii sunt interni, alii externi.
12. Devotio, ut est specialis actus Religionis, quid?
13. Devotionis largior acceptio.
14. Devotionis cause.
15. Sacrificium proprie, quid?
 (a) Tract. 14. Dist. 5. per totam.
 (b) Ut dictum Quæst. præc. n. 5.
16. Sacrificium sumitur quandoque large.
17. Oblatio late, & proprie accepta, quid?
 (c) Plura de his Tract. 11. Dist. 4. n. 9. &
 seq.
18. Primitiæ quid?
19. Decimæ quid?
 (d) Tract. 11. Dist. 4. quæst. 1. seqq.
20. Adjuratio, quid?
21. Fit duobus modis.
22. Laus Dei.

9. **A**DVERTENDUM, quod quamvis Religio interdum sumatur generatim pro omni actu virtuoso, quo ad DEUM ordinamur, eique obedire & placere studemus (nam & hoc modo servire Deo, sicque nostram erga Deum submissionem profiteri satagimus) proprie tamen illi sint actus virtutis Religionis, atque ab ea proxime eliciantur, qui peculiariter continent nostram erga Deum subjectionem, seu quibus proprie significamus Divinam Excellentiam, & nostram erga Deum submissionem. Et de his loquendo, fit

10. **CONCL. I.** Actus Religionis universim sunt undecim, videlicet Adoratio, Oratio, Devotio, Sacrificium, Oblatio, Primitiæ, Decimæ, Votum, Juramentum, Adjuratio, & Laus Dei. Ita Doctor Angelicus 2. 2. *quest.* 82. & *seqq.* cum communi, & patebunt singula magis ex dicendis.

11. **CONCL. II.** Ex hujusmodi actibus Religionis alii sunt interni, alii externi. Horum priores sunt, qui sola mente interius perficiuntur, ut sunt Devotio, & Oratio; datur enim & Oratio mentalis, ac proinde hæc non necessario in opus externum prodit. Posteriores sunt, qui in opus externum prodeunt; ut sunt Sacrificium, Oblationes, præstatio Primitiarum, vel Decimarum, & hujusmodi. Et de his omnibus singillatim agendo, fit

12. **CONCL. III.** *Devotio*, ut est specialis actus Religionis, nihil aliud est, quam interna quædam sui ipsius ad Cultum Divinum oblatio, seu traditio; & recte describitur, dicendo:

Devo-

376 *Tract. V. De Religione, & vitiis oppos. Dist. 1.*
Devotio est actus voluntatis hominis; offeren-
tis seipsum Deo ad serviendum. Ita commu-
nis: nam *Devotio* sumitur a *devovendo*, seu se
ad alicujus servitium totaliter obstringendo.
Unde & olim apud Gentiles *Devoti* dicebantur,
qui se ipsos Idolis devovebant in mortem.

13. Dicitur notanter *Devotio*, ut est *specia-
lis actus Religionis*. Siquidem *Devotio* quan-
doque sumitur non pro actu peculiari, sed pro
ipsa pia affectione, seu promptitudine ad fa-
ciendum ea, quæ sunt *Cultus Divini*, ut sunt
Orationes, *Laudes Dei*, *Sacrificium* &c. Qua
ratione illi, qui prompte & ferventer talia af-
fectant, & superatis vani timoris, tergiversa-
tionis, & aliarum perturbationum difficultati-
bus, cum gaudio spirituali similia præstant, di-
cuntur *Devoti*, & merito; quia ostendunt se-
se *Divino Cultui* & *servitio* esse totaliter addi-
ctos, & mancipatos. Hinc etiam nonnunquã illi,
qui in sæculo vivunt sub obedientia & directio-
ne alicujus Patris Spiritualis, *Devoti* appellantur,
utpote specialius Dei *servitio* dedicati.

14. Porro *Devotionis* hujus causa principa-
lis est *Spiritus Sanctus*, intellectum illuminans, &
voluntatem accendens: quamvis ex parte no-
stra plurimũ ea foveatur ex attenta & frequen-
ti consideratione *Divinarum Perfectionum*, *Be-
neficiorum Creationis*, *Conservationis*, *Guber-
nationis*, ac præsertim *Redemptionis* per *Chri-
stum* factæ, atque vicissim propriæ nostræ in-
digentiæ & miseriæ. Nam ex harum pia rumi-
natione oritur in nobis humilitas, & pia affectio
totaliter nos *Divino cultui* & *servitio* manci-
pan.

pandi, sicque immiscent se diversi actus aliarum virtutum, præsertim Theologicarum.

15. CONCL. IV *Sacrificium* proprie acceptum, ac prout est actus distinctus a cæteris actibus Religionis, est oblatio externa rei permanentis Deo exhibita, qua significatur supremum Dominium atque excellentia Dei, & subjectio sacrificantis ad ipsum, mediante aliqua ipsius rei oblata destructione, seu immutatione. Ita in re communis. Dicitur: *Oblatio externa*. Quia *Sacrificium* proprie dictum est actus Religionis, & quidem externus, consistens in externa alicujus rei oblatione: prout in Veteri lege factum legimus in immolatione boum, arietum, vitulorum, hircorum, Agni Paschalis, atque in effusione diversorum libaminum. Sed hæc omnia *Sacrificia* defacto in lege Evangelica coadunata sunt in uno tremendo & incruento Missæ *Sacrificio*, de quo tamen plura suo loco. (a) Dicitur ulterius, *qua significatur supremum Dominium Dei, & subjectio sacrificantis ad ipsum*. Siquidem in hoc consistit ratio virtutis Religionis, quod Deo debitum exhibeamus cultum cum nostra erga ipsum submissione. (b)

16. Additur vero, *Sacrificium* proprie acceptum, & prout est actus distinctus a cæteris actibus Religionis. Siquidem large ac improprie loquendo *Sacrificium* quandoque accipitur pro quolibet opere bono, quod instar *Sacrificii* Deum placat, & conciliat: quo modo *Contritio*, *Eleemosyna*, imo & quodvis opus justitiæ

Bb

non

non raro in S. Scriptura Sacrificium vocatur, ut *Psal. 50. Sacrificium Deo Spiritus contribu- latus. Psalm. 4. sacrificate sacrificium iustitie. Et Psalm. 49. Sacrificium laudis honorificabit me. & alibi.* Verum in hisce textibus Sacrificium non accipitur proprie, ac prout est actus specialis religionis, sed improprie, atque large pro quolibet actu bono in Deum relato

17. CONCL. V. *Oblationis* nomen dupliciter sumitur. I. Late seu generice, pro omni videlicet re ad cultum Divinum oblata, seu data: quomodo quaslibet oblationes ad Dei cultum factas, & ipsas quoque Primitias atque Decimas comprehendit. II. Proprie, ac prout est specialis actus religionis; sicque oblatio accipitur pro spontaneis illis oblationibus seu donis, quæ fideles ob Dei cultum, atque honorem ad Altare deferre solent: quales oblationes ad Templum, & Arcam Dei olim plurimas factas esse, constat ex S. Scriptura passim; talesque etiam defacto tum sub Missarum Solemnis, tum alias crebro fieri videmus. (c)

18. CONCL. VI. *Primitie* vocantur primi fructus agrorum, vinearum, hortorum, & arborum, DEO ut Largitori omnium bonorum in signum gratitudinis, nostræque subjectionis oblatis. Unde patet, oblationem Primitiarum esse specialem actum virtutis Religionis, & quidem externum: cum non nisi per actualem primorum fructu ad Dei cultum oblationem fiat. Cæterum in animalibus *Primitie* proprio nomine appellantur *Primogenita*.

19. CONCL. VII. *Decima* recte definiuntur,

Quest. II. De Variis actibus Virtutis Relig. Sc. 379

tur, quod sint pars decima omnium fructuum
juste acquiritorum Deo in recognitionem uni-
versalis sui Dominii debita, atque Ecclesiæ Mi-
nistris quotannis exsolvenda. Ita in re commu-
nis, & desumitur ex *can. Decimas Deo 16. quest.*
7. & cap. Tua nobis De Decimis. ibi: Decime,
quas Deus in signum universalis Dominii sibi red-
di præcepit, suas esse Decimas & primitias asseve-
rans, cum concordantiis. Verum de Deci-
mis, quin & Oblationibus, ac Primitiis, ex pro-
fesso alibi. id)

20. CONCL. VIII. *Adjuratio* est rei sacræ
contestatio ad permovendum alterum. Ita
communis. Sic *1. Thessal. cap. ult. Apostolus*
petiit, dicendo: Adjuro vos per Dominum, ut
legatur Epistola hæc. Item Matth. 26. Prin-
ceps Sacerdotum adjuravit Christum, dicendo:
Adjuro te per Deum vivum, ut dicas nobis, si
tu es Christus, & alibi. Igitur adjuratio de-
bite facta est actus Religionis; quia per Divini
Nominis invocationem, vel alterius rei sacræ
reverentiam adjurando alterum. boni quidpiam
ab eo obtinere contendimus: estque Deo gra-
tissimum, si reverentia & amore sui quispiam
adjuranti obsequatur, prout & Christus illico
Principi Sacerdotum sese adjuranti obsecutus
fuit, dicendo manifeste veritatem, de qua in-
terrogabatur.

21. Duobus autem modis *Adjuratio* fieri po-
test, videlicet præcipiendo, & deprecando.
Exemplū prioris habetur in citatis verbis Apo-
stoli *1. Thessal. cap. ult. Et hoc modo etiam ad-*
jurantur dæmones in Exorcismis Ecclesiæ, eis-

380 *Tract. V. De Religione, & virtutis oppos. Dist. I.*
 dem imperando, & hac Divini Nominis, atque
 rerum cælestium contestatione terrorem incu-
 tiendo. Exemplum posterioris habetur in pre-
 cibus Ecclesiæ, per Christi adjurationem sup-
 plicantis exaudiri, dum in earum fine subjunge-
 re solet: *per Dominum nostrum Jesum Christum*
&c. vel absolute, Per Christum Dominum no-
strum. Item & in Litaniis deprecari Deum, *Per*
crucem & passionem, per mortem & sepulturam
Christi Domini, ac hujusmodi.

22. CONCL. IX. Cum Laus præconium
 importet, ac proprie sit populi de aliquo recta
 loquentis, prout explicat Calepinus: quid sit
 Laus Dei, notum erit omnibus Laudes Divi-
 nas in Ecclesia quotidie & audientibus, & per-
 sonantibus, juxta illud *Apoc. 19. Laudem dicit*
Deo nostro omnes Servi ejus, & qui timetis
eum, pusilli & magni. Et *Psal. 33. Semper laus*
ejus in ore meo. Quamvis Laus Dei, dum sit
 a nobis Viatoribus, ferme semper orationi mi-
 sceatur, sicque ad hanc reduci possit, ut notat
 Lessius *lib. 2. cap. 37. n. 1.*

QUÆSTIO III.

De Adoratione Deo debita.

SUMMARIUM.

23. Adoratio, quid?
24. Adoratio mere civilis, seu politica,
 Et Sacra seu Religiosa.
25. Hujus tres sunt species, nimirum Latria, Hy-
 perdulia, & Dulia.
26. Adorationis objectum duplex, materiale &
 formale.
27. Deo debetur cultus Latriæ.
28. Tres

28. *Tres Personæ Divine sunt una Adoratione adorandæ, quomodo?*

29. *Christus adoratur Cultu Latriæ.*

30. *SS. Eucharistiæ Sacramentum est adorandum Cultu Latriæ.*

** *In Eucharistia species consecratæ in Christo coadorantur. Addit. I.*

** *Particulæ Sanguinis Christi an in terris relictæ & adorandæ sint? Addit. II.*

** *De adoratione, & cultu Crucis & aliorum. Addit. III.*

23. **E**XPLICATIS præcedenti Quæstione nonnullis actibus virtutis Religionis, qui minori discussione indigere videbantur, pergendum ad reliquos (Juramento, & Voto ad specialem Tractatum reservato) singillatim explicandos. Et primo loco occurrit Adoratio, utpote præstantissimus Religionis Actus, per quem veremur supremam Dei Majestatem, nosque illi, quanta possumus, corporis & animæ demissione subijcimus. Siquidem, ut inquit S. Damascenus *Orat. 1. de Imaginibus*, *Adoratio est submissionis nota*, id est, Adoratio est actus, quo quis alteri se submittit in recognitionem suæ excellentiæ.

24. Quia vero varia sunt excellentiarum genera, hinc pariter diversæ distinguuntur Adorationum species. Et quidem inprimis datur Adoratio mere civilis, seu politica: qualis exhiberi solet Regibus, Principibusque propter excellentiam sui status, seu potestatis humanæ, quam præ aliis habent: quo modo passim in S.

Scriptura leguntur quidam adorasse suos Reges: ut David 1. Reg. 20. *Adoravit tertio Jonathan, cadens pronus in terram.* Verum de Adoratione mere Civili in proposito non agitur, sed solum de Adoratione sacra sive religiosa, quæ cuiuspiam exhibetur ob excellentiam suam sacram & supernaturalem. Et de hac loquendo, sit

25. CONCL. I. Adorationis sacrae seu Religiosae tres sunt species, videlicet Latria, Hyperdulia, & Dulia. Ita communis Catholicorum. *Latria* juxta receptum Theologorum sensum significat supremam & singularem illam Adorationem, quæ soli Deo propter summam atque infinitam suam excellentiam debetur: unde taliter describi solet: Adoratio Latriæ est actus Religionis, quo quis alteri (scilicet DEO) sese submittit tanquam habenti supremam supra se excellentiam. Per *Hyperduliam* intelligitur Adoratio, seu cultus ille, qui exhibetur creaturæ cuiuspiam propter singularissimam suam excellentiam: & talis competit Beatissimæ MARIÆ Virgini propter excellentiam Maternitatis Dei, ac specialissimam sanctitatem, aliaque excellentissima dona sua. Per *Duliam* vero communiter intelligitur cultus ille, qui debetur Sanctis propter supernaturalem excellentiam suæ sanctitatis & gloriæ, quam habent in Coelis.

26. Et notandum est, quod objectum Adorationis sit duplex, formale scilicet & materiale. *Objectum formale* Adorationis est ratio ipsa, propter quam aliquid adoratur: cujusmodi ratio adorandi semper est dignitas, & excellentia reperta in persona, quæ adoratur. *Ob-*
jectum

jectum materiale est ipsamet res, seu persona adorata, in qua reperitur ejusmodi excellentia. Sic cum Christum Dominum adoramus cultu Latriæ, ipsemet Christus est objectum materiale Adorationis, Divinitas vero Christi, ejusque suprema excellentia est objectum formale ipsius.

27. CONCL. II. DEO, totique Sanctissimæ Trinitati, ac cuilibet Personæ Divinæ debetur cultus Latriæ. Ita certa, & indubitata omnium Catholicorum: cum quælibet Persona Divina sit DEUS; DEO autem propter supremam suam in omnes excellentiam deberi cultum Latriæ, patet ex ipsa hujus nominis explicatione jam posita.

28. CONCL. III. Tres Personæ Divinæ una Adoratione sunt adorandæ, non quidem sic hoc intelligendo, quasi una non possit distincte ab aliis adorari, sed sic, quod aliæ duæ explicite non excludantur. Ita communis Theologorum, ac præsertim Mastrius *disp. 11. Theol. Moral. n. 18.* Ratio prioris partis est: quia una est essentia, Excellentia, Divinitas atque Majestas omnium trium personarum Divinarum, & per consequens una Adoratio debetur omnibus. Altera pars patet; quia sicut unam Divinam Personam possumus distincte concipere ab alia, ita & adorare, modo alteram explicite non excludamus. Unde in Litanis nunc Patrem, nunc Spiritum Sanctum invocamus; & pleræque Orationes Ecclesiæ diriguntur modo ad Filium, modo ad Spiritum Sanctum, quamvis interim certæ Personæ explicite non exclu-

384 *Tract. V. De Religione. & vitiis oppos. Dist. I.*
dantur Impium enim ac nefarium esset, alias
excludere explicite; quia licet tres sint Personæ
SS. Trinitatis, una tamen omnium est essentia,
Divinitas atque Majestas. Hinc dum unam
Personam SS. Trinitatis adoramus, ac invo-
camus, semper implicite ad alias duas, ceu
unum Deum nostra dirigitur adoratio, atque
invocatio.

29. CONCL. IV. Christus est adorandus
Adoratione Latriæ. Est de Fide. Ratio est:
quia Christus non solum est homo, sed etiam ve-
rus Deus, cui utique debetur cultus Latriæ. Nec
obstat, quod Christus simul includat naturam
humanam, quæ non videtur posse adorari cul-
tu Latriæ. Resp. enim, hinc solum sequi, quod
natura humana non spectet ad objectum forma-
le Adorationis, sive quod non sit ratio formalis
adorandi Christum, utpote quæ est Divinitas
ejus: non autem, quod non spectet ad ob-
jectum materiale, seu *Quod* Adorationis, ut lo-
quuntur Theologi. Nam, quia juxta Symbo-
lum S. Athanasii, licet Christus sit *Deus & ho-*
mo, non duo tamen, sed unus est Christus, etiam
unica Adoratione Latriæ is adoratur: in qua
tamen ratio formalis & motiva adorandi est Di-
vinitas ejus, objectum vero materiale seu *obje-*
ctum Quod, ac terminus adæquatus hujus Ado-
rationis est unus ac totus Christus, verus Deus,
verusque homo.

30. CONCL. V. Etiam Sanctissimum Eucha-
ristiæ Sacramentum est adorandum cultu La-
triæ. Ita omnes Catholici; estque novissime
definitum in Concilio Tridentino *Sess. 13. cap. 8.*
&

& can. 6. ibi: Si quis dixerit, in sancto Eucharistiæ Sacramento Christum unigenitum DEI Filium non esse cultu Latriæ, etiam externo adorandum &c. vel non publice, ut adoretur, populo proponendum, & ejus Adoratores esse idololatrias, anathema sit. Ratio est: quia in Sanctissimo Eucharistiæ Sacramento adest, realiterque continetur Christus Dominus, verus Deus, cultu Latriæ dignissimus.

Additio I.

** In Eucharistia cum Christo etiam adorantur, vel coadorantur, non quidem primario, sed secundo species consecratae, ob unionem moralem, quam cum Christo sub speciebus illis præsentem habent: sicut cum Rege politice coadoratur purpura, qua est indutus. Ubi iterum Christus qua Deus est ratio formalis hujus Adorationis, & Species consecratae solum spectant ad objectum materiale, & quod Adorationis. **

Additio II.

** Quæres I. An post Resurrectionem Christi quædam particulae sanguinis ab eodem in Passione effusi, remanserint in terris, & eæ sint adorandæ cultu Latriæ?

Resp. I. Probabilius aliquæ veræ particulae sanguinis a Christo in Passione sua effusi sunt in terris relictæ. Ita D. Bonavent. 4. Sent. D. 2. Dub. 2. Lugo, Viva, Mastrius, Herincx, Henno, Panger, & alii contra Joannem de Turre-Cremata in Can. invitat Dominus. De Consecrat. Dist. 2. Nam imo fertur Leonem III. ivisse Mantuam ad videndum sanguinem in

Abbatia S. Benedicti in templo S. Andreae asservatum, eumque ut verum sanguinem Christi approbasse. Ita perhibet noster Henno *Tract. de Incarnat. Disp. 6. Concl. 3. cum aliis. 2.* Pius II. in Bulla ad Abbatem Monasterii S. Mariæ Diœcesis Xantonensis ait: *Veritati fidei nullatenus repugnat affirmare, Redemptorem nostrum de sanguine præfato ob ipsius Passionis memoriam aliquam partem in terris reliquisse. 3.* Permittente Ecclesia publico cultui exponuntur particulæ sanguinis Christi, ut Augustæ Vindelicorum in nostra Ecclesia ad S. Sepulchrum. Teste Gonet apud Viva asservatur apud S. Maximinum, ubi D. Magdalena pœnitentiam egit, in ampulla vitrea S. Sanguis, ab ipsa Magdalena sub Cruce collectus, qui toto tempore, quo legitur Passio Domini die Parasceves ebullire cernitur, ut plures testes oculati, in regio Conventu S. Maximini commorati, retulerunt.

His testimoniis accedit ratio: quia verissimilius est in Corpore Christi patientis nondum glorioso fuisse aliquas particulas sanguineas non necessarias ad integritatem Corporis gloriosi, alimento non indigentis: ergo verissimilius est, illas particulas non necessarias fuisse relictas in terris ad devotionem fidelium. Addit D. Bonaventura, nec Christum propterea, quia reliquit aliquam partem sanguinis, non esse integrum, quia homo ille adhuc integer est, qui vel totum suum sanguinem, vel maximam ejus partem retinet: Et plane homo, qui per venæ sectionem aliquot uncias sanguinis emittit, adhuc integer est.

Neque

Neque huic resolutioni contrarius est D. Thomas 3. p. q. 54. art. 2. dicens, in Corpore glorioso Christi resurgentis esse sanguinem integraliter absque diminutione: his enim verbis non plus asseritur, quam in Corpore Christi glorioso esse integre illum sanguinem, qui ad illum integrandum erat necessarius.

Resp. 2. Ejusmodi particulæ Sanguinis Christi in terris relictæ non sunt quidem amplius unitæ Verbo; sunt tamen revera adorandæ Cultu Latriæ. Communis. Ratio primi membri est: quia istæ particulæ non amplius sunt partes Corporis Christi integri: ergo cessat ratio Unionis Hypostaticæ, quæ tantum afficit modo partes Corporis Christi gloriosi.

Membri secundi ratio est: Nam etiam Crux Christi est sic adoranda, quia olim tetigit Corpus Christi, ejusque passionem repræsentat: ergo etiam istæ particulæ Sanguinis Christi: quia & istæ repræsentant passionem, in qua sunt effusæ, & simul aliquando fuere unitæ Verbo. Quinimo & Sanguis, qui miraculose fluxit ex aliqua Imagine Christi, est Cultu Latriæ adorandus ob repræsentationem veri Sanguinis Christi, ut recte notat P. Panger. **

Additio III.

** Quæres 2do. An Crux Christi, & alia instrumenta Passionis Dominicæ, ut Lancea, qua apertum est Latus ejus, flagella, quibus cæsus est, clavi, quibus cruci affixus est, &c. possint cultu Latriæ adorari? Resp. Affirmative: Communis, ac certa. Siquidem hæc instrumenta tetigerunt Carnem Christi, repræsentant.

388 *Tract. V. De Religione, & Vitiis oppos. Dist. I.*
sentantque ejus sanctissimam Passionem, sunt-
que signa triumphi, quo devictus est dæmon,
& mundus redemptus.

Dices: Ergo etiam manus Tortoris Chri-
stum percutientis potest sic adorari, quia Chri-
stum tetigit. Resp. N. Illat. Instrumenta illa in-
animata passive se habuere, & fuere innocua:
manus vero Tortoris, utpote animata, fuit
quasi voluntate impii informata, & culpabi-
lis, sicque non meretur honorem, sed pœ-
nam, & abominationem.

Resp. 2do. Non solum Crux, e qua Chri-
stus pependit, verum & aliæ quævis Cruces
ex quacunque materia formata, vel etiam pi-
ctæ sunt pariter adorandæ Cultu Latriæ, scili-
cet respectivo, seu cum respectu ad prototy-
pon, quod repræsentant: id quod in præce-
dentibus, & sequentibus quoque intelligen-
dum est. Iterum certa. Quia omnes cruces
Christum pro nobis passum repræsentant, &
ejusdem sunt Imagines. Non tamen sunt ado-
randa omnia præsepia, omnes clavi, omnes
spinæ &c. sicut omnes adorantur Cruces, ut
monent noster P. Henno *Tract. brevi de præci-
pui Vitæ Christi Mysteriis Sect. 20. Viva in Pro-
pos. 26. ab Alexandro VIII. proscriptam n. 20.*
Ratio est: quia Crux post Edictum Constanti-
ni prohibentis reos crucifigi non est amplius
deputata ad alium usum profanum, sed solum
est imago Christi pro nobis in cruce passi. Præ-
sepia vero, clavi, & lanceæ &c. habent usum
alium profanum, nec usurpantur præcise, ut
sint Christi Imagines. Ita quoque juxta P. Vi-
vam

vam non est adoranda Asina, in qua sedit Christus, & alia ejusmodi, quæ post contactum Christi ad communem, & profanum usum destinata permanserunt, prout illa Asina mansit.

Adde, nec B. Virginem, licet Christum tetigerit, in praxi esse adorandam cultu Latriæ. Viva, & Henno laudati. Ratio est; cum B. Virgo habeat Excellentiam propriam, videretur adorari cultu Latriæ absoluto propter se, & non respectivo propter Filium Divinum; ne hic error contingat, solus cultus Hyperduliae est Deiparæ deferendus.

Nec dicas, B. Virgini ratione Maternitatis Divinæ, & Consanguinitatis cum Christo deberi Cultum Latriæ, sicut debetur Humanitati Christi ratione Unionis Hypostaticæ cum Verbo. Nam contra est: licet enim Maternitas Divina Filium Divinum respiciat, non est tamen ejusdem Ordinis, & Dignitatis cum Filio, eoquod Verbum non descendat secundum se totum ad dignificandam Deiparam, sicut descendit ad dignificandam Humanitatem hypostatice unitam: quare Verbum, seu Deus solum de Christo in recto prædicatur, non de Matre Dei, sicut nec de Filio Dei Adoptivo, quamvis & hic ad Deum referatur: una enim dignitas potest varie varia subjecta afficere: sic eadem dignitas Regia aliter dignificat ipsum Regem, aliter Filium, Amicum, aut Legatum Regis. **

QUÆ.

Q U Æ S T I O IV.

De Cultu Sanctorum, sacrarum Reliquiarum, atque Imaginum.

S U M M A R I U M.

31. *Adoratio absoluta, & respectiva, quid?*
32. *Sancti in cœlis adorantur Cultu Dulci, & B. V. MARIA Cultu Hyperdulci absoluto.*
33. *Hic cultus est sacer.*
34. *SS. Reliquiæ, & Imagines quomodo venerentur?*
 * *Subjunguntur tria notanda. Addit. I.*
 * *Qualiter debeat constare de identitate Corporis? Addit. II.*
35. *Verba notabilia Conc. Trident. circa cultum SS. Imaginum.*
36. *Imagines possunt dupliciter considerari, quomodo?*
37. *Obiectio Hæreticorum contra Imagines diluitur.*
38. *Homines Sancti necdum Canonizati non possunt cultu publico honorari, bene tamen privato.*
39. *Cultus publicus, & privatus, quis?*
40. *Corollaria de cultu privato.*
41. *Corollaria de cultu publico.*
42. *Limitatio prædictorum.*
 * *Verba formalia cujusdam Decreti. Addit. I.*
 * *Quænam ex his deducantur? Addit. II.*
Forma Canonizationis, quæ nunc est, olim non requirebatur
43. *Decretum Urbani VIII. circa Imagines Sanctorum necdum Beatificatorum.*
44. *Declaratio dicti Decreti.*

31. **A**DVERTENDUM, quod Adoratio alia fit absoluta, alia respectiva. Absoluta convenit rei intellectuali, quæ per se honorabilis, atque adorabilis est: sic DEUS, ac Christus cultu Latriæ absoluto est adorandus. Unde *Adoratio absoluta* illa est, qua quis colitur ob perfectionem, atque excellentiam sibi intrinsicam. *Adoratio respectiva* vero, qua quis adoratur seu colitur propter excellentiam alterius, quam repræsentat, aut in ordine ad eam consideratur: unde hæc convenit rebus etiam ratione carentibus, utputa sacris Imaginibus, quæ non propter se, sed propter alium, quem repræsentant, honorantur. His notatis, sit

32. **CONCL. I.** Sancti cum Christo in cœlis regnantes adorantur, seu coluntur cultu Dulix absoluto propter excellentiam suæ sanctitatis & gloriæ: Beatissima Virgo MARIA vero cultu Hyperdulix, tum ob perfectissimam atque excellentissimam ejus præ cunctis puris creaturis sanctitatem & gloriam, tum ob singularissimam dignitatem Maternitatis Dei, qua vere nominatur, & est Mater DEI & Christi. Ita omnes Catholici.

33. Et nota, hujusmodi Adorationem seu cultum Sanctorum (qui duo termini apud Theologos inter se confunduntur; quamvis inter rudiores, ac præsertim in publicis Concionibus lingua germanica habitis, ly *adorare* cultum Latriæ Deo debitum, & ly *colere* seu *venerari* cultum Sanctorum denotare soleat) esse cultum sacrum & religiosum: quia ob-
jectum

Cultum ejus formale, nempe excellentia sanctitatis, gratiæ, & gloriæ, propter quam Sanctos tanquam Dei Amicos veneramus, est aliquid sacrum & supernaturale. Unde sequitur, cultum Sanctis cum Christo in cœlo regnantibus exhibitum specie distingui a cultu mere civili & politico, qui hominibus, v. g. Regibus, Principibus &c. propter dignitatem sui status, vel potestatem humanam dari solet.

34. CONCL. II. Sacræ Reliquiæ, & Imagines Sanctorum venerantur cultu Dulciæ respectivo, Imagines autem Beatissimæ MARIÆ Virginis cultu Hyperdulciæ respectivo; ac tandem Imagines DEI & Christi, item & sacra Crux Christi cultu Latriæ respectivo. Ita rursus Catholici omnes. Et quidem loquendo de sacris Reliquiis Sanctorum in Concilio Tridentino Sess. 25. in Decreto de Invocatione Sanctorum &c. sic habetur statutum: *Sanctorum quoque Martyrum, & aliorum cum Christo viventium sancta corpora, quæ viva membra fuerunt Christi, & templum Spiritus Sancti, ab ipso ad æternam vitam suscitanda & glorificanda, a Fidelibus veneranda esse, per quæ multa beneficia a Deo hominibus præstantur.* Hæc Concilium, exinde oppositum affirmantes denuo condemnans, prout jam pridem eos damnavit Ecclesia.

Additio I.

* Porro circa venerationem publicam Reliquiarum notanda sunt inprimis verba Concilii Trid. Sess. 25. in Decreto mox citato. ubi quo
ad-

ad receptionem novarum Reliquiarum ait: *Non esse recipiendas novas Reliquias nisi recognoscen- te, & approbante Episcopo, qui simul, atque de iis aliquid compertum habuerit, adhibitis in Con- siliis Theologis, & aliis viris piis, ea faciat quæ veritati, & pietati consentanea judicaverit.* Secundo notanda veniunt verba Congregatio- nis post allegatum Caput positi sequentis teno- ris: *Sacra Cardinalium Congregatio sic censuit: San- ctorum Reliquiæ antiquæ habendæ sunt in illa ve- neratione, qua hætenus fuerunt: si vero sint no- væ, Episcopus servet hoc Decretum, intellige, quomodo antecederet allegatum fuit.*

Notanda sunt Tertio sequentia duo Decreta, quorum prius sic habet: *Officium sit duplex mi- nus de illo Sancto, cujus habetur Reliquia insignis, scilicet Brachium, Caput, Crus vel ea pars Cor- poris, in qua passus est Martyr, dummodo sit in- tegralis & non parva, & modo sit approbata, cu- jus ratione sit Symbolum in Missa.* Ita Decre- tum 8. April. 628. Alterum: *De sancto, cu- jus habetur corpus, vel insignis Reliquia, non po- test fieri Officium, nisi constet de identitate, & nisi reperiatur in Martyrologio Romano.**

Additio II.

* Qualiter autem non physice sed tantum moraliter, & verosimiliter debeat constare de identitate Corporis, varios modos Felix Po- testas Tom. 1. Exam. part. 2. cap. 6. num. 1527. docte assignat, e. g. probatur identitas Cor- poris. I. Per instrumentum publicum seu au-

C c

then-

394 *Traçt. V. De Religione, & vitiis oppos. Dist. I.*
thenticum. II. Per scripturam etiam non authenticam, subscriptam tamen a Superiore & duobus testibus, vel saltem præter subscriptionem Superioris habentem appressum Sigillum. III. Per Scripturam antiquam, quamvis non authenticatam, repertam tamen apud Reliquias. IV. Per antiquam traditionem seu vocem publicam & communem &c. Putat autem allegatus Auctor ex Bord. tempus antiquum hic censeretur sexaginta annos &c. *

35. Loquendo nunc de cultu sacrarum Imaginum, quas tum memoriæ gratia, atque ad recolenda Christi & Sanctorum gesta, tum ad impertiendum eidem honorem debitum atque venerationem retinendas esse, Fides Catholica, atque perpetua Traditio Ecclesiæ docet, sunt inprimis bene notanda verba S. Concilii Trid. *loc. cit.* sic statuentis: *Imagines porro Christi, Deiparæ Virginis, & aliorum Sanctorum, in templis præsertim habendas, & retinendas, eisque debitum honorem & venerationem impertiendam, non quod credatur inesse aliqua in iis divinitas, vel virtus, propter quam sint colende, vel quod ab eis sit aliquid petendum, vel quod fiducia in Imaginibus sit figenda, veluti olim fiebat a Gentibus, quæ in Idolis spem suam collocabant: sed quoniam honor, qui eis exhibetur, refertur ad Prototypa, quæ illæ representant, ita ut per Imagines, quas osculamur, & coram quibus caput aperimus, & procumbimus, Christum adoremus, & Sanctos, quorum illæ similitudinem gerunt, veneremur, id quod Conciliorum, præsertim vero secundæ Nicænæ Synodi decretis contra*

Ima-

Imaginum oppugnatores est sancitum. Hæc Concilium: cui modo loquendi ubique nos oportet insistere.

36. Ulterius quoad hunc Sacrarum Imaginum cultum advertendum est cum Filliucio tract. 23. de Religione cap 1. n. 27. & aliis, dupliciter Imagines considerari, ac venerari posse. Primo, quatenus sunt res quædam sacræ, spectantes ad usum Pietatis & Religionis; quod est considerare Imagines materialiter. Deinde quatenus sunt Imagines, ac repræsentativæ Prototypi; quod est considerare Imagines formaliter. Si ergo considerentur Imagines pimo modo, honorandæ sunt tantum ut res quædam sacræ: prout etiam vestes spectantes ad usum Pietatis & Religionis in veneratione habentur: si secundo modo, honorandæ sunt sicuti Prototypa: cultu tamen respectivo. Circa quod ultimum extat communissimum inter Doctores dictum, quod si Prototypon adoretur adoratione Latriæ absoluta, Imago ejus adoranda sit adoratione Latriæ respectiva; si autem Prototypon adoratur adoratione Hyperdulæ, vel Dulæ absoluta, Imago ejusdem adoratur adoratione Hyperdulæ, vel Dulæ respectiva.

37. Nec dicatur cum Hæreticis: *Exodi c. 20.* habetur. *Non facies tibi sculptile, neque omnem similitudinem, quæ in celo desuper* &c. ergo usus imaginum est illicitus. Resp. enim negando consequentiam: nam loc. citato, & in aliis huiusmodi S. Scripturæ locis non prohibentur Imagines absolute, vel quodcunque sculptile; sed solum, ut non fiant ad adorandum

396 *Traët. V. De Religione & vitis oppos. Dist. I.*
dum ea. Unde *loc. cit.* mox subjungitur: *Non adorabis ea, neque coles*: eo videlicet modo, si-
ve cultu Divino, quo Gentiles adorabant com-
muniter sua idola, Deosque alienos. Et certe,
si Imaginum, aut cujuscunque sculpturæ usus
fuiſſet dictis verbis absolute prohibitus, Salo-
mon pessime egisset, quod in templo Jerosoly-
mitano posuerit duos Cherubim 3. Reg. 6. Imo
& Deus præcepisset contraria, dum Moyſi *Num.*
cap. 21. præcepit, ut faceret Serpentem æneum:
quod absit dicere.

38. CONCL. III. Homines vitæ sanctitate,
vel Martyrii fama insignes, quamdiu a Summo
Pontifice vel Ecclesia in numerum Sanctorum
necdum sunt relati, non possunt ordinarie (ex-
ceptiones vide infra *n. 42.*) cultu publico & so-
lemni honorari: bene tamen cultu privato. Ita
Bellarminus *lib. 1. de Sanctis. cap. 10.* Sanchez
lib. 2. in Decalog. cap. 43. n. 3. & seqq. & alii
communiter. Idque desumitur ex *cap. 1. & 2.*
de Reliquiis & Venerat. Sanct. ubi prohibetur,
aliquem publice venerari pro Sancto absque
auctoritate Romanæ Ecclesiæ, sicque a sensu
contrario privatus honor permittitur.

39. Porro per *Cultum privatum* intelligitur
ille, qui non exhibetur tanquam institutus ab
Ecclesia, neque nomine Ecclesiæ, sed fit expe-
culiari devotione colentis; siue deinde talis cul-
tus fiat privatim, siue publice videntibus aliis.
Cultus autem *publicus*, seu solemnis non ideo
dicitur talis, quod coram aliis exhibeatur; sed
quia defertur nomine Ecclesiæ, & tanquam ab
ea institutus.

40. Hinc sequitur I. Imaginem Sancti nondum Canonizati, quinimo neque Beatificati, posse in domibus nostris depingi & retineri, licere pedes vel manus talium deosculari, ipsorum vestes accipere, Reliquias asservare, in eorum honorem jejunare, preces ad Deum fundere &c. sive alii hoc videant, sive non, dummodo absit scandalum. Ratio est; quia hujusmodi cultus est privatus, & non fit nomine Ecclesiæ.

41. Sequitur II. Non posse Episcopum in honorē Sancti necdum Canonizati diem Festum instituere: quia cultus publicus, qualis est celebratio Festi Sanctorum nondum Canonizatorum reservatus est Summo Pontifici *cit. cap. 1. de Reliq. & venerat. Sanctorum*. Item non licet privatim, aut publice in Litanis, vel Officio Divino invocare Sanctum nondum Canonizatum: quia Litiariæ, & Divinum Officium sunt cultus, qui Sanctis exhibetur tanquam institutus ab Ecclesia, & nomine totius Ecclesiæ. Sanchez *loc. cit. n. 5. Bonacina disp. 3. in Decalogum. quæst. 1. num. 2.* cum aliis. Idem dicendum de SS. Missæ Sacrificio ob eandem rationem: unde, si a Fidelibus petatur celebratio Missæ in honorem alicujus Sancti necdum Canonizati, oportet celebrare Missam de Festo vel feria occurrente, & non propriam Missam acceptam de Communi cum memoria, & invocatione talis Sancti. Insuper non licet necdum Canonizati Reliquias publice venerandas proponere, sive in Processionibus circumferre, aut Altaria vel Tempia ipsis dedicare: hujus-

398 *Tract. V. De Religione & vitiis oppos. Dist. I.*
modi quippe cultus pariter censetur publicus,
ac proprius eorum, qui ab Ecclesia in Sancto-
rum numerum sunt relati.

42. Verumtamen hoc intelligendum est, nisi
vel speciali Indulto Apostolico provisum fuerit:
quo modo patet aliunde, non raro hactenus
pro certis locis unum vel alterum prædictum,
imo & ipsam celebrationem Divini Officii de
nonnullis Sanctis concessam esse, absque alia
solemni eorum Canonizatione. Vel nisi per
antiquam Traditionem aut universalem Ecclesiæ
consensum de cujuspiam Sanctitate constet:
nam hujusmodi approbatio æquivalet Canoni-
zationi, & antiquitus non requirebatur forma
Canonizationis, quæ nunc in usu est, Bonacina
cit. n. 2. Sanchez *n. 11.* Suarez, & alii, & con-
cordant dicenda *n. seq. in fine.*

Additio I.

* Verba formalia Decreti, mandante & ap-
probante Summo Pontifice Alexand. VII. editi,
& tam in nostri Breviarii Rubricis particulari-
bus *n. 64.* quam in Theatro Regularium Patris
Lantusca reperibilia sunt sequentia, *Sacra ea-*
dem Congregatio presentibus declarare & jussio-
ne remove non intendit cultum Beatis per com-
munem Ecclesiæ consensum, vel per immemorabi-
lem temporis cursum, per Patrum virorumque
Sanctorum scripta, vel temporis centum annorum
metam excedentis scientiam ac tolerantiam Sedis
Apostolicæ, aut Ordinariorum hactenus præstitum,
aut

aut certis modo aut forma ab eo tempore eis exhibitum. Verum, si a centum annis citra cultus hujusmodi aliqua ex parte consiterit auctus, & extensus, eo casu S. eadem Congregatio eundem in pristinum reduci jubet, prout quemvis cultum extra casus prædictos ad expressa tantum verbaliter in Apostolicis indultis omnino revocari mandat. Hucusque formalia S. Congregationis.*

Additio II.

* Ex quibus colliges, quod neque de aliquo Beato necdum Canonizato liceret, quando non adsunt superius allegatæ conditiones, recitare Officium Divinum, aut Missam, imo nec exponere in Ecclesia ejusdem Reliquias &c. prout expresse declaravit Sacra Congregatio apud Lantusca *loc. cit.* Excipe tamen, nisi adsit specialis licentia Summi Pontificis, qualem solet in progressu Beatificationis ordinarie concedere: & quidem *Primo*, ut talis Beati imagines radiis, seu splendoribus exornentur. *Secundo*, ut Reliquiæ ejusdem venerationi Fidelium exponantur. *Tertio*, ut Officium & Missa de eodem singulis annis celebretur, non tamen ab universali Ecclesia, sed a certo solum Regno, Provincia, Oppido, vel Religione; ubi a potiori subungi solet, ut etiam alii Sacerdotes ad similes Ecclesias confluentes Missam de eodem Beato legere valeant. *Quarto*, ut primo Beatificationis anno in Ecclesiis hujusmodi Civitatibus, vel Diœcesibus, aut Religionis solemnia di-

400 *Traçt. V. De Religione & vitiis oppos. Dist. I.*
etæ Beatificationis cum Officio & Missa sub ritu duplicis majoris una vice instituuntur. Videantur desuper Bullarium Clementis XI. Constitutione 82. ac breve Apostolicum Innocentii XIII. quando novissime Andream Conti ex Ducali sua stirpe natum, & zelosissimum nostræ Seraphicæ Religionis jam ante quadringentos circiter annos Alumnum numero Beatorum associavit; ubi etiam pro celebranda Tridua-na Solemnitate per tres continuos dies plenarias indulgentias semel a quolibet fidei lucrandas subjunxit. *

43. CONCL. IV. Imaginibus Defunctorū, qui cum bona Sanctitatis fama decesserunt non possunt apponi Aureolæ, sive Radii, neque ipsæ in Oratoriis, aut locis publicis exponi, donec a Sede Apostolica Beati declarentur, & si quæ appositæ sunt, omnino amoveri debent. Ita Angelus Lantusca in *Theatro Regularium. V. Beatificatio num. 2* idque patet ex Decreto Urbani VIII. quod incipit: *Sanctissimus* (& habetur tomo 4. Bullarii Romani *Constit. 3. dicti Pontificis*) atque ex alia speciali ejusdem Constitutione, quæ incipit: *Cœlestis Hierusalem* (ac refertur in citat. Bullario *Constitut. 134. dicti Pont.*) ubi præfatus Pontifex, volens occurrere abusibus, qui irrepsērunt in colendis quibusdam cum Sanctitatis, aut Martyrii fama vel opinione defunctis, & necdum Canonizationis, vel Beatificationis honore ab Apostolica Sede insignitis, sub gravibus pœnis prohibuit, ne ejusmodi hominum cum Sanctitatis, seu Martyrii

tyrii fama (quantacunque illa sit) defunctorum Imagines cum laureolis, radiis seu splendoribus in Oratoriis, Ecclesiis, aliisque locis publicis aut privatis apponantur; neve eorum gesta, miracula, revelationes, seu quæcunque beneficia, tanquam eorum intercessionibus a Deo accepta, sine recognitione & approbatione Ordinarii in libris enarrentur, prout de hoc fusius in jure Canon. *lib. 3. Tit. 45. n. 19.* & ne ad eorum sepulchra Tabellæ, atque imagines ex cera, argento, aliave materia confectæ, vel lampades appendantur. Ubi tamen illico subjungens Summus Pontifex declarat, quod per supra scripta præjudicare in aliquo nolit, neque intendat iis, qui aut per communem Ecclesiæ consensum, vel immemorabilem temporis cursum, aut per Patrum Virorumque Sanctorum scripta, vel longissimi temporis scientia, ac tolerantia Sedis Apostolicæ, vel Ordinarii coluntur.

44. Quia vero postmodum occasione dicti Decreti a quibusdam revocabatur in dubium, an Tabellas & imagines, quas impofterum offerri contigerit, recipere, & antea oblatas conservare liceret? eadem Sanctitas sua, quæ tantummodo voluit occurrere abusibus, qui irreperere videbantur, in alio Decreto (& refertur in cit. Bullario ad finem præallegatæ *Constit. 39.* nec non & in cit. *Constitut. 134.*) declaravit, quod suæ intentionis nunquam fuerit prohibere oblationem, receptionemque Tabellarum & imaginum hujusmodi, ita ut approbantibus Ordinariis in secreto aliquo seorsum ab Eccle-

402 *Traçt. V. De Religione, & vitis oppos. Dist. I.*
fia loco custodiri, ibidemque jam amota collo-
cari, & asservari possint, ut, si quando Domi-
nus talium Virorum merita Beatificationis, seu
Canonizationis honore in terris decorare vo-
luerit, extent hujusmodi Sanctitatis qualescun-
que probationes, Apostolicæ Sedis judicio
tunc examinandæ.

QUÆSTIO V.

De Oratione, & Conditionibus ad ipsam
requisitis.

S U M M A R I U M.

45. *Oratio varie accipitur.*
46. *Oratio propriissime accepta, quid?*
47. *Oratio mentalis,*
Vocalis,
Publica, &
Privata, quæ?
48. *Oratio aliqua est præcepta.*
49. *Quibus temporibus urgeat præceptum Oratio-
nis?*
50. *Quæ bona recte per Orationem postulentur a
Deo?*
51. *Oratio debite facta habet infallibilem effe-
ctum.*
52. *Sed quatuor ad hoc requiruntur conditio-
nes.*
53. *I. Ut Oratio fiat pro se ipso.*
54. *II. Ut petantur necessaria ad salutem.*
55. *III. Ut Oratio sit pia.*

(c) Ut

Quest. V. De Orat. & Condition. ad Ec. 403

(c) Ut dictum Tract. 1. distinct. 2. n. 42.

& 45.

56. IV. Ut fiat perseveranter.

57. Causa, cur multi petant, nec accipiant, quæ?

58. Preces nostræ debitæ factæ, nunquam sunt irritæ etiam pro bonis temporalibus.

59. Cautela petentium bona temporalia.

45. **O** Ratio quandoque sumitur large, videlicet pro quacunque actione bona, atque ex pia intentione procedente: in qua acceptione videtur intelligendum illud *Luce* 18. *Oportet semper orare, & non deficere.* In quem textum Venerab. Beda ait: *Semper orat, qui semper secundum Deum operatur.* Deinde sumitur Oratio magis proprie, nimirum pro quovis animi pio motu erga Deum: hoc modo capitur a S. Damasceno lib. 3. de Fide cap. 24. dicente, quod *Oratio ut ascensus mentis ad Deum;* & sic comprehendit sub se etiam illos pios motus intellectus & voluntatis, quibus Deum laudamus, benedicimus, atque pro acceptis beneficiis gratias agimus. Propriissime tandem Oratio sumitur pro petitione, seu postulatione alicujus boni ad Deum facta, cujusmodi petitionem ipsum ly *Oratio* exprimæva sua institutione importat.

46. CONCL. I. *Oratio* propriissime accepta est rationabilis alicujus boni a Deo postulatio: five, est decentium a DEO petitio. Ita in re communis. Tria siquidem in oratione spectari possunt. 1. Desiderium nostrum, quo bonum ali-

aliquod nobis, aliisve conferri, vel malum averti cupimus. II. Hujus desiderii practica quædam explicatio, qua Deum conamur inducere ac permovere, ut id præstet, pro quo rogamus. III. Collatio boni desiderati; qualis fit a Deo. Ipsa vero essentia Orationis consistit in secundo actu, nimirum in explicatione desiderii nostri per modum deprecationis, seu petitionis.

47. CONCL. II. Oratio recte dividitur in mentalem & vocalem, ac rursus in publicam & privatam. Ita communis. *Oratio mentalis* est, quæ non voce, sed mente formatur, exercendo videlicet interiores animæ potentias circa Deum, & Mysteria potissimum Fidei, cum interna & familiari ad Deum colloctione, variisque piis affectibus voluntatis: prout fit in Meditatione, de qua D. August. *lib. de Spiritu & anima cap. 70.* ait: *Meditatio parit scientiam, scientia compunctionem, compunctio devotionem, devotio vero perficit orationem.* Cæterum *Oratio vocalis* est, quæ formatur distinctis verbis ad extra prolatis, exprimentibus pium internū desiderium nostrum ad Deum. Additur notanter, *exprimentibus pium internum desiderium*; nam hæc sine ulla attentione atque interiori affectu prolata, parum prodest, quin potius iram Dei provocat, juxta illud vulgatum:

Si mens non orat, in vanum lingua laborat.

Et tales merito reprehenduntur illis verbis: *Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longe est a me, Isaia 29, Matth. 15.* *Oratio publica*

Quest. V. De Orat. & Condition. ad Ec. 405
blica dicitur, quia nomine totius fidelis populi
per Ministros Ecclesiæ Deo offertur; ut fit in
Missa, & Horis Canonicis: & talis necessario
debet etiam esse vocalis. *Oratio privata* est,
quam singuli privatim quocunque decenti mo-
do peragunt; de qua loquitur Apostolus *1. Tim.*
2. Volo ergo viros orare in omni loco &c.

48. CONCL. III. Oratio aliqua est præcepta
a Deo, & adultis usum rationis habentibus ne-
cessaria ad salutem. Ita communis, & patet ex
S. Scriptura, Orationem passim nobis inculcan-
te; ut *Coloss. 4. Orationi instate, vigilantes in ea.*
Item *1. Thess. ult. Sine intermissione orate, & ali-*
bi. Accedit ratio: quia auxilia Divinæ gratiæ,
sine quibus homo nequit consequi salutem, com-
muniter a Deo non conferuntur, nisi ad humi-
les preces nostras, juxta illud *Matth. 7. Petite,*
& dabitur vobis.

49. Porro tempora necessaria orandi, seu
quibus urget præceptum Orationis, apte de-
terminantur a Sannig *Tract. de Relig. dist. 1. q. 3.*
& aliis; ut primo sit necessitas orandi ad Deum
tempore obligationis, quo peccator tenetur se
reponere in statum gratiæ. Deinde tempore
gravis tentationis, quæ alio congruenti reme-
dio repelli nequit. Rursus tempore manifesti
periculi mortis, quam constitutus in illo subire
debet. Quarto tempore gravis pressuræ Rei-
publicæ, aut Proximi, quæ sola oratione abo-
leri potest. Et tandem quotiescunque aliquod
auxilium Divinum speciale necessarium est ad
salutem spiritualem, vel corporalem. Atque
ut taceantur particulares obligationes Clerico-
rum,

406 *Tract. V De Religione, & vitiis oppos. Dist. I.*
rum, aut Beneficiariorum ad persolvendum
Horas Canonicas, vel Confitentium ad imple-
dam Pœnitentiam adjunctam, haud defunt Do-
ctores non excusantes a peccato veniali eos,
qui mane vel vesperi orare negligunt, tum Deo
gratias debitas referendo pro receptis præteri-
ta die aut nocte beneficiis, tum ejus auxilium
implorando pro evitandis instantibus periculis.
Cæteri vero satis communiter fatentur, Ora-
tionem non posse intermitteri ad longum tem-
pus, utputa ad mensem, vel ut aliqui volunt,
ad octo dies. Herincx *diss. 1. de Religione. q.*
3. n. 19. & concordant dicta superius Tract. 4.
dist. 2. q. 3.

50. CONCL. IV. Non modo bona spiritua-
lia, sed etiam temporalia a Deo recte postu-
lantur; ita tamen, ut bona temporalia, v. g.
sanitas, longitudo vitæ, officia, divitiæ &c.
non omnino absolute, sed solum sub conditio-
ne, quatenus ad bonum salutaremque usum,
atque ad vitam æternam consequendam pro-
sunt, neque saluti animæ obsunt, recte a DEO
postulentur. Ita communis; & constat ex
Oratione Dominica, in qua juxta Christi in-
structionem bona tum spiritualia, tum tempora-
lia postulantur. Quod autem bona tempora-
lia non absolute, sed duntaxat ut conducentia
ad vitam æternam, recte postulentur a Deo
per Orationem, patet ex eo: quia non raro
ejusmodi bona sunt homini occasio ruinæ spi-
ritualis, ac protrahunt in peccatum; unde in
hujusmodi circumstantiis, Deo optime præ-
cognitis, male eadem absolute peterentur.

51. CONCL. V. Oratio, si fiat cum debitis conditionibus, indubitata, atque ex Christi promissione infallibilem habet efficaciam. Ita Sannig *loc. cit. n. 6.* Layman *lib. 4. tract. 1. c. 1.* & Theologi communiter cum D. Thoma 2. 2. q. 83. art. 15. ad 2. Habetur hoc clare ex S. Scriptura, ac Christi promissione, dicentis *Matth. 7. Petite, & dabitur vobis.* Item *Luc. 11. Omnis, qui petit, accipit.* Et rursus *Joan. 16. Amen, amen dico vobis, si quid petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis,* atque promissio Christi est infallibilis; ergo.

52. CONCL. VI. Conditiones, quibus concurrentibus semper aliquis impetrat, quod petit, quatuor sunt: ut videlicet quis pro se petat necessaria ad salutem, pie, & perseveranter. Ita Doctor Angelicus *loc. cit.* Et hæ quatuor conditiones continentur in præallegatis Salvatoris verbis *Joan. 16.* Nam *ly dabit vobis,* primam conditionem; *ly si quid* secundam: *ly nomine meo,* tertiam; ac tandem *ly petieritis,* quartam satis demonstrat.

53. Prima itaque conditio est, ut Oratio fiat pro se ipso, non pro aliis, juxta doctrinam S. Augustini *Tract. 102. in Joannem,* dicentis: *Exaudiuntur omnes pro seipsis, non autem pro omnibus; quia non utcumque dictum est, Dabit, sed, Dabit vobis.* Nam etsi pro aliis quoque ex charitate orare possimus, ac debeamus, juxta illud *Jacobi 5. Orate pro invicem, ut salvemini; multum enim valet oratio justi assidua.* Ideo tamen difficilior impetratio censetur esse pro altero,

408 *Tract. V. De Religione, & vitiis oppos. Dist. I.*
tero, quam pro seipso: quia, ut Deus conferrat gratiam, seu donum, quod petitur, debet homo esse dispositus ad recipiendum, quæ dispositio non est in libera potestate orantis, si pro alio oret, bene tamen, quando orat pro seipso. Quodsi persona altera, pro qua oratur, sit debite disposita, etiam Orationem factam pro ipsa, cæterisque vestitam conditionibus, comprehendi sub dicta Christi promissione merito censet Layman *loc. cit. n. 10.*

54. Altera conditio est, ut *petantur necessaria ad salutem.* Nam, ut discurret D. Augustinus *loc. cit.* *Non petitur in nomine Salvatoris, quidquid petitur contra rationem salutis.* Et infra: *Quidquid autem aliud petitur, nihil petitur? non quia nulla omnino res est, sed quia in tantæ rei comparatione, quidquid aliud concupiscitur, nihil est.*

55. Tertia conditio est, ut *Oratio sit pia*, videlicet actus virtutis Religionis, per quem homo se Deo, tanquam supremo Domino subicit. Ad hoc autem multum conducit humilitas orantis, plena fides seu fiducia in Deum, opera Misericordiæ &c. juxta varios, & passim obvios textus S. Scripturæ. Ut vero is, qui orat, sit in statu gratiæ constitutus, tamen ad impetrationem Orationis, stantibus supra dictis conditionibus, absolute non requiratur, ut patet ex oratione Publicani a Deo exauditi, cum dixit *Lucæ 18. Deus propitius esto mihi peccatori:* requiritur tamen status gratiæ ad meritum de condigno vitæ æternæ, atque augmenti gratiæ sanctificantis. (e)

56. Quar.

56. Quarta est, ut perseveranter oremus: id est, non statim desistamus ab Oratione, si nos non exaudiri arbitremur, sed iterato, sapius, & instanter petamus, secundum illud *Luc. 18. Quoniam oportet semper orare, & non deficere.* Et *Coloss. 4. Orationi instate.* Etenim, ut S. Augustinus *Serm. 5. de Verb. Domini cap. 5.* monet, ideo Deus tardius nonnunquam dat, quæ petimus, ut tandem ferventius & perseverantius orantes, plus etiam impetremus ac petimus. Quædam etiam non negantur, sed, ut congruo tempore dentur, differuntur.

57. Ex dictis patet ad communem multorum hominum querelam, qui orant, & non accipiunt. Causa quippe est, cur multi non obtineant, quod petunt; quia nimirum conditiones præscriptas non observant; ac præsertim bona temporalia petendo, eadem non ad debitum finem, sive salutem animæ suæ referunt, juxta illud *Jacobi 4. Petitis, & non accipitis, eo quod male petatis, ut in concupiscentiis vestris insumatis.* Unde D. Basilus *Serm. de orando Deum*, inquit, ideo quandoque petis, & non accipis, quia perperam postulasti, vel infideliter, vel leviter, vel non conferenda tibi, vel destitisti.

58. Imo dum cæteroquin debite rogamus pro bonis temporalibus, v. g. moderatis divitiis, sanitate &c. quas nobis non expedire nescimus, non idcirco irritæ erunt preces istæ: tum quia, si fiunt in statu gratiæ, sunt meritoriae gloriæ cœlestis, & augmenti gratiæ: tum quia in tali casu ordinarie loco ejusmodi bo-

D d

no-

410 *Tract. V. De Religione, & vitiis oppos. Dist. II.*
norum temporalium, v. g. sanitatis, divitiarum, quæ Deus novit nobis magis fore nociva, sicque misericorditer negat, solet Deus debite rogantibus conferre alia bona temporalia, vel saltem spiritualia specialium auxiliorum gratiæ, magis profutura ad consequendam vitam æternam. Audiatur Jeremias Drexelius *lib. 5. Heliotropii cap. 2.* dicens: *Certissimum est, nullas preces cum debita voluntatis resignatione factas esse irritas, nullas omnino: aut enim quod petitur, aut melius quid impetrabitur.* Et S. Isidorus in *Sententiis*: *Creberrime non exaudit Deus ad voluntatem, sed exaudit ad salutem.*

59. Quod si si vero absque debita in Divinam voluntatem resignatione, quin & obstinate, quidpiam a Deo extorquere contendamus, verendum, ne quod ut optimus Pater negavit, ut rigidus Judex permittat in nostrum malum. Ac proinde, in omnibus omnino precibus illud Domini pro clausula usurpandum: *Verumtamen non mea, o Deus, sed tua voluntas fiat; prout devotissime monet citatus Drexelius.*

DISTINCTIO II.

De Vitiis Religioni oppositis per excessum.

QUÆSTIO I.

Quid sit Superstitio, & quæ Species ejus.
SUMMARIUM.

I. Religio consistit in medio.

Quæ vitia eidem opponantur.

2. Su-

Quæst. I Quid sit Superstitio, & quæ Sc. 411

2. Superstitio, quid?

3. Contra Religionem quomodo possit peccari per excessum?

(a) Conformiter dictis Tract. 4. dist. 1.
n. 19.

4. Superstitionis duæ sunt species.

5. Una ratione rei cultæ, quæ coli non deberet;
& quomodo hæc subdividatur?

6. Altera ratione Cultus incongrui, ejusque subdivisio.

7. Cultus falsus, quis, & quomodo accidat?

8. Et quale peccatum?

9. Cultus superfluous, quis?

10. Et quale peccatum?

I. SICUT in cæteris Virtutibus, ita & in Religione vindicat sibi locum illud vulgatum: *Virtus consistit in medio*. Unde Poeta canit:

Est modus in rebus, sunt certi denique fines.

*Quos ultra, citraque nequit consistere vir-
tus.*

Igitur contra Religionem potest peccari tum per excessum, & nomine generico dicitur *Superstitio*; tum per defectum, & vocatur *Irreligiositas*. Utraque harum varias sub se species complectitur. Et quidem sub Irreligiositate continentur ea vitia, quæ pertinent ad contemptum seu irreverentiam Dei, ac rerum sa-

412 *Tract. V. De Religione, & vitiis oppos. Dist. II.*
crarum, cujusmodi sunt Tentatio Dei, Sacri-
legium, Simonia, Blasphemia, Perjurium, ac
Violatio Voti, de quibus singillatim dicetur tum
in sequenti Distinctione, tum alibi propriis in
locis. Superstitio continet sub se Idololatriam,
Divinationem, vanam Observantiam, & Ma-
giam una cum aliis adhuc duabus Superstitio-
nis speciebus, quæ contingunt ex parte cultus
indebiti, de quibus omnibus in præsentī Di-
stinctione, ordiēdo a Superstitione, ejusque
speciebus in genere.

2. CONCL. I. Superstitio in genere est fal-
sa religio, seu vitiosus cultus veri aut falsi Nu-
minis, ac recte definitur dicendo: *Superstitio*
est vitium Religioni oppositum secundum ex-
cessum, quo quis Divinum cultum vel illi exhi-
bet, cui non debet, vel eo modo, quo non
debet. Ita in re communis. Etsi enim vel ma-
xime Superstitio committatur in cultu falso-
rum Deorum, tamen etiam in cultu veri Dei
hoc vitium accidere potest, prout patet in Ju-
dæis defacto Legalia veteris Legis observanti-
bus, & in Hæreticis, qui olim aquam pro vi-
no, vel sanguinem infantum in Eucharistia of-
ferebant, qui idcirco non Religiosi, sed Super-
stitiosi nuncupandi sunt, quamvis vero Deo
talita præstiterint. Itaque Superstitio utrum-
que complectitur, & cultum falsorum Deo-
rum, & excessum in cultu veri Dei.

3. Neque dicas. Deus est dignus omni lau-
de, cultu ac reverentia; ergo non potest dari
exces-

Quest. I. Quid sit Superstitio, & quæ Sc. 413
excessus in ejus cultu, neque peccari contra
virtutem Religionis per excessum. Resp. enim
(a) concesso antecedente, distinguendo conse-
quens; ergo non potest dari excessus ex parte
objecti virtutis Religionis, id est, respectu Ma-
jestatis Divinæ, utpote quæ dignissima est om-
ni honore & cultu, conceditur: non potest
dari excessus ex parte modi incongrui, aut cul-
tus indebiti ratione rei cultæ, negatur conse-
quentia. Sicut enim v. g. Amor Dei ex parte
objecti non habet medium, imo eo perfectior
est, quo intensius fertur in Deum utpote ob-
jectum infinite amabile, habet tamen medium
ex parte actus; quia potest dari excessus in ejus
exercitio, si nimirum modo illicito Dei Amo-
rem elicere velimus, nos v. g. interficiendo:
ita & Religio ex parte objecti, quod est Divina
Majestas, medium non habet, neque patitur
excessum, bene tamen ex parte actus, uti fit,
si verum Deum falso, aut indebito cultu cola-
mus, vel loco veri DEI falsum Numen ado-
remus.

4. CONCL. II. Duæ sunt species superstitionis, in quas ipsa immediate dividitur, nempe
superstitio ratione rei cultæ, quæ coli non de-
beret, & superstitio ratione cultus incongrui,
dum modo indebito seu inconvenienti verus
Deus colitur. Ita communis, & patet ex pro-
xime dictis. Porro utraque hæc superstitionis
species rursus subdividitur, & hinc fit

5. CONCL. III. Superstitio ratione rei cul-
tæ, quæ coli non deberet, sive superstitio ratio-
ne cultus falsi Numinis subdividitur in Idolola-

414 *Tract. V. De Religione, & vitiis oppos. Dist. II.*
triam, Divinationem, observantiam superstitio-
sam, & magiam. Ita Herincx *disp. 8. de Religione,*
n. 3. & communior, quamvis Filliucius *tom. 2.*
tract. 5. n. 4. addat pro quinta specie maleficii:
alii vero ad vanam seu superstitiosam observa-
ntiam referant magiam, & maleficium, ac proin-
de tres duntaxat superstitionis species ex par-
te rei cultæ, quæ coli non deberet, assignent.
Ratio conclusionis est: qui vel diabolus hono-
ratur ut numen, & est Idololatria; vel colitur,
ut aliquid occultum revelet, & est Divi-
natio; vel, ut dirigat in operando, & sic est
superstitio vanarum observationum, aut ma-
gia, ad quam reducitur maleficium, prout am-
plius patebit ex dicendis.

6. **CONCL. IV.** Superstitio ratione cultus
incongrui subdividitur in superstitionem cultus
falsi, & superstitionem cultus superflui. Ita D.
Thomas 2. 2. *quest. 93. art. 1. & 2.* cum com-
muni: & patet inductione. Siquidem

7. *Cultus falsus*, seu mendax dicitur, vel quia
habet falsam significationem: ut si quis defacto
coleret Deum cæremoniis judaicis, quæ signi-
ficant Christum venturum: vel quia imitatur
quis falso verum cultum: ut si quis falsis mira-
culis veram doctrinam Christianam confirma-
re velit, aut proponat falsas reliquias: item
si quis mutet materiam, vel formam Sacramen-
torum animo colendi Deum, prout faciunt Hæ-
retici nostri temporis in Cœna sua committen-
tes superstitionem falsi cultus: non enim Chri-
sti institutum, sed suas inventiones pertinaciter
sequuntur. Insuper ejusmodi cultus potest esse
fal-

Quest. I. Quid sit superstitio, & quæ Ec. 415
falsus, ac mendax falsitate ex parte ipsius colentis se tenente: ut dum quis Deum colit tanquam publicus ab Ecclesia constitutus Minister, cum commissionem seu potestatem nullam habeat, vel talem non habeat; puta si quis Sacrificium offerat, cum Sacerdos non sit, cujus exemplum habemus in Saule 1. Reg. 13.

8. Et quidem certum est, quod huiusmodi Superstitio, atque omnes illi Superstitiosi, falsique cultus sint ex genere suo peccatum mortale: tum quia gravis inde irreverentia Deo infertur: tum quia sunt falsitates perniciosæ, atque nonnunquam nascuntur ex Infidelitate ac Hæresi; uti fit in Ritibus superstitiosis Judæorum, & Hæreticorum: tum tandem, quia prædicatione falforum Miraculorum, nec non & falsarum Reliquiarum suppositione obfuscat fides verorum, minorque reverentia & cultus eisdem exhibetur: & hinc eos, qui prædicant falsa miracula, vel incerta, excommunicari refert Navarrus *cap. 27. Manualis n. 1111.* idque desumitur *ex Constit. 21. Leonis X. Superne Majestatis*, & habetur *Tom. 1. Bullarii Romani.*

9. *Cultus superfluus* econtra dicitur ille, quando præter morem Ecclesiæ ponitur Religio in quibusdam circumstantiis, vel rebus, in quibus non est ponenda: ut si quis Deum colere aggrediatur illis ritibus, modo, seu cæremoniis, quæ neque ad ipsius Dei gloriam, neque ad spiritus excitandi devotionem inserviunt, aut quæ sunt contra statuta, vel consuetudinem Ecclesiæ, uti foret in Missa sæpius dicere Alleluja,

plures cruces facere, quam sit præscriptum, in eadem tot vel taliter dispositas candelas, & non plures adhibere, audire Missam a Sacerdote, qui nominatur Joannes, aut hujusmodi.

10. Cæterum Cultus iste superfluous, seu tales ritus superstitiosi, secluso scandalo & Ecclesiæ contemptu, sunt ordinarie taptum peccata venialia, ut docent Cajetanus, Lessius, Layman, Navarrus, Toletus, & alii. Quod intelligendum, nisi esset cultus non tantum vanus, sed etiam turpis, aut alias graviter in eodem excederetur, nam tunc incurri peccatum mortale pro gravitate materiæ, certum est.

QUÆSTIO II.

De Idololatria.

S U M M A R I U M.

11. *Idololatria, quid?*
12. *Est peccatum gravissimum.*
13. *Idololatria metaphorice accipitur pro omni peccato mortali.*
14. *Hic sumitur proprie, nec tamen comprehendit Cultum Sanctorum.*
- (b) *Dist. præc. quæst. 4. per totum.*

11. **C**ONCL. I. *Idololatria, quæ est prima Superstitionis species, & ex suo genere peccatum mortale gravissimum, recte describitur, quod sit servitus, quæ soli Deo debetur, exhibita alicui creaturæ. Ita in re communis. Dicitur,*

Citur, *Servitus*: quia per Idololatriam Idololatra serviunt Idolis, cultum Patriæ soli Deo debitum illis impendendo, juxta quod dicit Apostolus Rom. 1. *Servierunt creaturæ potius, quam Creatori.*

12. Quod autem Idololatria sit peccatum mortale gravissimum, patet ex eo: quia Idololatra per Idololatriæ peccatum honorem Divinum, ipsamque Divinitatem, quantum in se est, transfert in creaturam, teste Apostolo Rom. 1. *Mutaverunt gloriam incorruptibilis Dei in similitudinem corruptibilis imaginis hominis, & volucrum, & quadrupedum, & serpentium, &* alibi. Unde sicut in Republica gravissimum censeretur crimen læsæ Majestatis honorem Regium, ipsamque Regiam Majestatem in alium, quam legitimum Principem ex plena scientia, quantum in se est, transferre, ita & in proposito gravissimum crimen est læsæ Majestatis Divinæ, gloriam Dei in Creaturam, seu Idolum transferre.

13. Notandum tamen, quod nomen Idololatriæ dupliciter accipiat, primo quidem proprie pro cultu, quo creatura colitur loco Dei, deinde metaphorice pro omni peccato mortali, quo quis mortifere inhæret creaturæ: quo modo ad Ephes. cap. 5 Avaritia vocatur *Idolorum servitus*. Et in hoc sensu S. Hieronymus in cap. 2. Amos, ait: *Avarus aurum, gulosus ventrem, libidinosus penem & Beelphegor colit, lasciva mulier, quæ, cum sit in deliciis, vivens mortua est, adorat venereas voluptates.* Et merito omne peccatum mortale sub nomine Idololatriæ.

418 *Tract. V. De Religione, & vitiis oppos. Dist II.*
lolatriæ metaphorice sumptæ denotatur: cum
peccator per peccatum mortale voluntarie re-
cedens a Deo, ut creaturæ adhæreat, censea-
tur pluris facere creaturam, quam Deum, ac
proinde illam habere loco Dei, hæcque ipsi esse
instar Idoli.

14. Sed hoc loco Idololatria proprie sumitur
pro cultu, quo creatura colitur loco Dei. Nec
tamen idcirco cultus Sanctorum cum Christo
in cœlis regnantium, aut Sacrarum Imaginum
erit Idololatria: nam illos non honoramus ut
Deos, sed ut Amicos DEI, cohæredes Christi,
nostros apud Deum intercessores: Imagines
autem cultu duntaxat veneramur respectivo,
ut jam dictum superius. (b)

QUÆSTIO III.

De Divinatione, variisque ejus speciebus,
& gravitate.

SUMMARIUM.

15. Divinatio, quid?
16. Contingit dupliciter.
17. Divinationis per expressam demonis invoca-
tionem varii modi, qui?
*Ea est gravissimum peccatum, nec admittit
parvitatem materie.*
18. Divinatio per tacitam demonis invocationem,
quæ?
19. Ejus plures sunt species. I. Astrologia judi-
ciaria.

Sed

Quæst. III De Divinatione, variisque Sc. 419

Sed naturalis est licita.

* Quidnam sentiendum, si ex puncto nativitat-
tis aliqua prædicentur?

20. II Physiognomia,

Metoposcopia, & Chiromantia.

Verum naturalis licita est.

21. III Observantia somniorum.

22. Et quale peccatum sit?

23. Unde dignosci possit somnium esse a Deo, vel
potius a demone?

24. IV. Hujus Divinationis species est Augu-
rium.

25. Et V. Sortilegium.

Sortes divisorie, &

Sortes consultorie sunt licite.

Sortes divinatorie illicitæ.

26. Solvitur instantia ex nonnullis exemplis ad-
ducta.

27. Divinatio quælibet est peccatum mortale.

Supra num. 17.

28. Dummodo serio & firma fide fiat, alias secus.

* Quidnam statuendum, si similia fiant jocæ
causa?

15. **CONCL. I.** Divinatio (prout de ea hic
loquimur, estque species Superstitionis)
est inquisitio de aliquo occulto, ope vel disci-
plina dæmonis facta. Quo modo Divinatio pas-
sim accipitur in S. Scriptura, in qua soli illi vo-
cantur *Divini*, qui ope dæmonis divinant, seu
futura aut incerta revelare nituntur. Etsi enim
dæmones non possint certo cognoscere futura,
circa quæ potissimum versatur Divinatio (quam
vis

vis latius accepta etiam ad aliorum occultorum, v. g. thesaurorum absconditorum inquisitionē, ope dæmonis factam, se extendat) longe tamen plura dæmones de rebus futuris, aliisque occultis cognoscere possunt, quam homines.

16. CONCL. II. Divinatio dupliciter contingit, nimirum vel per expressam dæmonis invocationem, vel per implicitam. Ita certa & communis. Ex his ulterius

17. Prima Divinationis species, seu in qua diabolus expresse invocatur, multis modis contingit, prout nimirum diabolus diversimode consulitur, aut consultus respondet. Aliquando enim apud veteres Gentiles consulebatur per sacrificium animalium, & diabolus respondebat per signa quædam apparentia in extis animalium; & vocatur *Haruspicium*. Aliquando consulebatur per preces coram idolis profusas, & solebat dæmon respondere per Idola; & dicitur *Oraculum*. Aliquando consulebatur in Pythonicis, vel Pythonissis, quos ipse possederat: quandoque id accidit per varias adjurationes, figuras, unctiones, specula, aliaque signa per diabolum instituta, & media detestanda, quæ Dominus DEUS passim in S. Scriptura execratur. Et hanc Divinationis speciem, in qua diabolus expresse invocatur, esse gravissimum peccatum mortale, certum est, & indubitatum: eo quod importet consortium, & societatem cum dæmone, perpetuo & infensissimo hoste veri Dei. Et hac de causa recte notant Doctores, ut Bonacina *disp. 3. in Decalogum. q. 5. punct. 3. n. 17.* Herincx. *cit. disp. 7. n. 16.* & alii,

Quest. III. De Divinatione, variisque &c. 421
alii, non dari parvitatem materiæ a mortali
excusantem, si Divinatio serio fiat.

18. Altera Divinationis species, seu quæ con-
tinet tacitam & implicitam dæmonis invoca-
tionem, fit, cum quis notitiam alicujus rei ex
signo aliquo consequi serio confidit, quam illud
naturaliter nullo modo indicare potest: tunc
enim Divinator talem notitiam a dæmone taci-
te desiderare convincitur, cum certum sit, ejus-
modi signa vanitatis a Deo instituta non esse.

19. Hujusmodi Divinationis, quæ fit per pa-
ctum implicitum, plures species recenset D.
Thomas 2. 2. q. 95. art. 3. & seqq. quem sequun-
tur alii. Prima est Divinatio per Astra, voca-
turque *Astrologia judiciaria*, quæ ex aspectu,
situ, & motibus astrorum eventus a libero ar-
bitrio pendentes certo prædicit, vel præteritos
aut præsentis occultos effectus ab influxu astro-
rum nullatenus dependentes revelat: v. g. Pla-
tonem tale conjugium celebraturum, esse au-
ctorem hujus furti, moriturum ruina suarum
ædium &c. Dicitur notanter, *eventus a libero ar-
bitrio pendentes &c.* nam per hoc nullatenus re-
probatur Astrologia naturalis, qua situs & mo-
tus astrorum observantur, atque ex iis colli-
guntur effectus pure naturales, ut eclypses, plu-
viæ, siccitates, morbi animalium, pestes, salu-
britates &c. Hæc enim omnino licita est, &
humano generi perquam utilis.

Additio.

* Quinimo a Lessio, & Busenbaum excusan-
tur

422 *Tract. V. De Religione, & vitiis oppos. Dist II.*
tur a peccato illi, qui ex puncto nativitatis, sive
Horoscopo non quidem certo, sed probabiliter
prædicunt complexionem corporis, & inclina-
tiones naturales; nam astra inclinant, etsi non
necessitent. Item subdit la Croix *lib. 3. part. 1.*
n. 9. non esse peccatum saltem mortale, per
Astrologiam velle cognoscere aliquod contin-
gens liberum tantum aliquo modo conjectura-
liter, non autem quasi certo futurum &c. Ad-
ducit equidem P. Sporer *Tract. 2. in præcept. I.*
Decalog. c. 9. sect. 2. n. 16. Bullam *Celi & ter-*
ræ editam motu proprio a Sixto V. & ab Ur-
bano VIII. die 13. Martii 1631. Constitutione
Inscrutabilis Judiciorum &c. renovatam, in
qua prohibet Astrologis prædicere actiones ab
humana voluntate dependentes, etiamsi prote-
stentur & adjungant, se id non affirmare tan-
quam certum. Ast Suarez, Delrio, Valentia,
aliique dictam prohibitionem apud eundem au-
ctorem valde probabiliter restringunt ad solum
forum externum ob præsumptionem nimirum
superstitionis etiam internæ simul latentis,
quamvis externæ protestentur ad tegendas frau-
des, & vitandas pœnas. Profecto in his regio-
nibus sibi conscientiæ passim non ducunt, qui
similes libellos de Horoscopo tractantes legunt:
quamvis ego, nisi simul jungatur consideratio
temperamenti proprii, & aliarum circumstan-
tiarum in particulari occurrentium, eosdem
nihil prorsus æstimem ordinarie: quoniam illud
punctum nativitatis, quod hi Astrologi exactis-
sime attendendum ajunt, deprehendi vix potest
ob rapidissimum motum Cœlorum, prout id jam
obser-

Quest. III. De Divinatione, variisque &c. 423
observavit apud Sporer *loc. cit. num. 14.* D. Augustinus *lib. 2. de Doct. Christ. cap. 22.*

20. Secunda hujus Divinationis species est *Physiognomia*, per quam ex corporis, puta vultus, manuum &c. lineamentis libere contingentes eventus, aut prospera vel adversa prædicuntur. Ejus partes sunt *Metoposcopia* & *Chirromantia*, quarum prior ex facie hominis, frontisque inspectione, altera vero ex manuum lineamentis, quid cui eventurum sit, divinat, seu prædicit, ut solent facere Cingari. Dicitur rursum: *libere contingentes eventus*: datur enim etiam *Physiognomia*, *Metoposcopia*, & *Chirromantia* naturalis, per quam ex corporis & membrorum habitudine ac proportionem, vultus item ac manuum lineamentis, de corporis valetudine ac temperamento, consequenter de hominis etiam ingenio, atque animi propensione, nec non & de superventuris morbis, morte, vel fanitate prædictio aliqua vel conjectura licite fieri potest. Lessius *lib. 2. cap. 43. n. 45.* Delrio *lib. 5. cap. 3. q. 4.* Sanchez, Layman, & alii.

21. Tertia dictæ Divinationis species fit per somnia. Et quidem tunc *Observantia somniorum* est illicita, & cum demonis pacto saltem implicito conjuncta, cum ex illis vane ac temere fit conjectatio de effectu libere eventuro, aut mere casuali vel fortuito. Talis *Observantia somniorum* multum apud Ethnicos fuit usitata, & a S. Scriptura graviter reprehensa; ut *Levit. cap. 19. Non augurabimini, neque observabitis*

424 *Tract. V. De Religione, & vitiis oppos. Dist. II.*
bitis somnia, & alibi. Unde & 2. Paralip. 33.
graviter taxatur Manasses, quia observabat som-
nia, sectabatur auguria, maleficis artibus infer-
viebat. Cum enim somnia pleraque naturaliter
contingant, atque alia & alia juxta diversam
corporis constitutionem, ac temperamentum,
aut præcedentes animi affectiones, aliasque
causas naturales proveniant, nequit ex iisdem
capi prænotio de eventibus liberis, nisi vel a
Deo, vel a diabolo immittantur: ergo quoties
non dignoscuntur esse a Deo, si quis ex eisdem
divinet, subijcit se disciplinæ diaboli.

22. Ex his sequitur, quod Divinatio ex obser-
vatione somniorum sit ex genere suo peccatum
mortale. Per accidens nihilominus potest Ob-
servantia somniorum quandoque esse venialis:
utputa ratione simplicitatis, dum homo rudis
ea putat esse a Deo; vel quia solum tenuiter
credit eisdem. Quod si somnia putentur pro-
venire ex causis naturalibus, licitum est ex iis-
dem capere conjecturas de ejusmodi causis, v.g.
de valetudine, vel constitutione corporis, ac
hujusmodi; Somnia autem divinitus immissa,
certum est, esse sequenda; qualia leguntur ha-
buisse Joseph Pro-Rex Ægypti *Genes. cap. 37.*
S. Josephus Sponsus Beatæ MARIÆ Virginis
Matth. 1. Tres Magi *Matth. 2.* alique plures;
juxta quod *Num. 12.* Deus dixerat: *Si quis fue-*
rit inter vos Propheta Domini, per somnium loquar
ad illum.

23. Quæres, unde dignosci possit, somnium
esse a Deo, vel potius a dæmone? Resp. Inter
som-

somnium Divinum & diabolicum communiter discernunt Viri sancti & Doctores, tum ex materia sineque ejus, utrum ad rem bonam & honestam, an vero ad turpem impellat: tum ex interna somniantis, atque ex somno excitati affectione: ut est illustratio, & consolatio animi, insolita promptitudo ad Dei obsequium, & hujusmodi; nam talia a somnio Divino causantur. Econtra vero somnia diabolica vel ad malum inclinant, vel animum perturbant, & ad Dei obsequium tardiores reddunt, ipsumque intellectum obnubilare solent.

24. Quarta Divinationis species fit per aviū, piscium, aut aliorum animalium observationem, & dicitur *Augurium*. Hæc futuros liberos eventus, vel casus mere fortuitos enuntiat e volucrum volatu, aut cantu, vel ex piscium motu, animalium occurfu, voce, & similibus; ac prohibetur a S. Litteris sæpius, præsertim locis n. 21. allegatis. Quo tamen non obstante, ex avium volatu, piscium in mari occurfu &c. possunt naturaliter colligi pluviae, serenitates, tempestates, & hujusmodi effectus naturales, quos animalia citius præsentunt, quam homines.

25. Quinta species Divinationis est per sortes (& dicitur *Sortilegium*) quæ eventus futuros, vel veritatis occultæ manifestationem explorat per sortes. Est autem triplex genus sortium, nempe divisorium, consultorium, & divinatorium. *Sortes divisoriae* sunt, quæ applican-

E e

426 *Tract. V. De Religione, & vitiis oppos. Dist. II.*
plicantur ad dividendas hæreditates, ad litem
dirimendam, ad honestum lusum &c. Et hæ
per se malæ non sunt, sed sæpe bonæ ac utiles,
juxta illud *Proverb. 18. Contradictiones compri-*
mit fors, & inter potentes quoque dijudicat.
Porro *Sortes consultoriæ* sunt, quibus a DEO
postulatur occultæ veritatis manifestatio, vel
consilii directio: istæ etiam non sunt prohibitæ,
si causæ necessitas, sive honestas ita exigat,
aptiorque modus non appareat dubium vincen-
di: vel si alias speciali Dei jussu aut instinctu
fiant, de quibus dicitur *Proverb. 16. Sortes mit-*
tuntur in sinum, sed a Domino temperantur. Tan-
dem *Sortes divinatoriæ* sunt, quibus absconditæ
veritatis notitia, vel consilii directio non a Deo,
& consequenter a dæmone expresse, vel tacite
imploratur. Et hæ superstitiosæ, illicitæ at-
que prohibitæ sunt, prout habetur *can. Sortes*
26. q. 5. cum concordantiis: quia continent ex-
pressam, vel tacitam dæmonis invocationem.
Unde merito *cap. 1. & 2. tit. de Sortilegiis* sub
gravibus pœnis prohibetur, ne per sortes in-
quiratur auctor furti, vel quid impofterum fu-
turum sit: & similiter *c. ult. eod. tit.* generali-
ter sortium usus in Electionibus ad Beneficia
Ecclesiastica damnatur.

26. Nec obstat, quod peccatum Achan sorte
deprehensum legatur *Josue 7.* & Jonas sorte
deprehensus fuerit *Jonæ c. 1.* Item Jonathas mel
degustans *1. Reg. 14.* imo & Saul missis sortibus
in universas Tribus Israël electus in Regem *1.*
Reg. 10. & hujusmodi. Resp. enim, quod talia
ex speciali jussu, aut instinctu Dei facta credan-
tur.

Quest. III. De Divinatione, variisque &c. 427
tur: non tamen idcirco sortibus indifferenter est
credendum, cum privilegia singulorum non possint
legem facere communem. ut dicitur c. Non statim.
& c. Non exemplo. 26. q. 2.

27. CONCL. III. Divinatio, & quælibet præ-
dictarum species est ex genere suo peccatum
mortale, siue fiat cum expressa, siue cum tacita
dæmonis invocatione. Ita communis, & pa-
tet ex dictis (c) quia Divinatio importat con-
fortium, & servitutem cum dæmone, perpetuo
Dei hoste; ac ipsum homo tacite honorat,
ejusque disciplinæ sese subicit, ab eodem oc-
cultis vel futura edocendus.

28. Hoc tamen intelligendum, si Divinatio se-
rio fiat, & cum firma fide. Quod si vero joci
causa quis ostendat, se velle futura divinare,
interim credens, totum esse futile & inane,
communiter Doctores censent, talem non in-
cidere in culpam gravem; cum sit potius quæ-
dam vanitas, quam superstitio, ut ait Bona-
cina *disp. 3. in Decal. q. 5. p. 3. n. 18. & 19.* Ubi
etiam somnia, sortes &c. a mortali excusat, si
quis per simplicitatem (quod in mulierculis fa-
cilis locum habet) illis fidem præstet: ut quan-
do ex ruditate putat, a Deo esse, vel tenuiter
credit. Hoc modo multæ vanæ, atque inuti-
les observationes, v. g. ex sternutatione, vul-
turis occurso, corrigiæ ruptione, & hujusmodi
vanitates excusari possunt a culpa mortali; quia
non firma fides, sed vana tantum formido eis
tribuitur,

Additio.

* Cæterum consulto adhuc monet Castropalao *Tract. 17. disp. 1. punct. 3. num. 6. & punct. 8. n. 4.* ad finem, quod etiam joci causa tentare similia res sit plena periculo: partim, quia sæpe interne saltem aliqualis fides adhibetur, & eventus dubia mente expectatur: partim quia ille, qui prædictis signis effectum casu correspondere expertus fuerit, facile incitabitur ad eadem signa serio animo alia vice repetenda, cujus deceptionis periculo hoc jocandi methodo se exposuerat. *

QUÆSTIO IV.

De vana Observantia, ejusque speciebus,
& gravitate.

SUMMARIUM.

29. *Vana Observantia, quid?*
30. *Et quomodo distinguatur a Divinatione?*
31. *Ejus tres sunt species, quæ?*
32. *Ars notoria, quid?*
33. *Observantia sanitatum, quid?*
34. *Et quo pacto hæc cognosci possit?*
35. *Observantia eventuum, quid?*
Et quomodo a Divinatione differat?
36. *Vana observantia, omnesque species ejus sunt peccatum mortale.*
37. *Nisi excuset ignorantia &c.*
38. *Licitum tamen est gestare Agnos DEI, Crucis &c.*

39. *Con-*

Quest. IV. De Vana Observantia, ejusque Sc. 429

39. *Consuetudines aliquid faciendi, vel omittendi certis Festis, an damnandæ?*
40. *Quid in dubio, num effectus excedat vires causæ naturalis?*
41. *Protestatio quando excuset?*

29. **CONCL. I.** *Vana Observantia* est superstitio, qua adhibentur media inutilia ad aliquid præstandum, vel impediendum, ad quod a Deo vel natura nullam virtutem habent; uti contingit, quando quis mediis inutilibus contendit acquirere bona temporalia, sanitatem, vel scientiam, aut quando aliquibus verbis intendit alligare dæmonem, eumque includere in annulo, vase, aut cum quis mittit chirographum animalibus noxiis, vel eis litem movet, ut illa expellat, aut cum quis certis schedulis, vel verbis a globorum ictibus immunem sese reddere satagit, & hujusmodi. Ita Doctores communiter.

30. Cæterum dicta vana Observantia distinguitur a Divinatione, quod hæc circa speculativam occultorum, aut futurorum effectuum cognitionem versetur, illa vero ad opus aliquod præstandum, vel impediendum tendat, utputa ad obtinendam corporis sanitatem, thesauri absconditi inventionem, & quidem per pactum aliquod cum dæmone, ut dictum est.

31. **CONCL. II.** Vanæ Observantiæ tres sunt species, nempe *Ars notoria*, *Observantia sanitarum*, & *Observantia eventuum*; ad quas species cæteræ sunt revocandæ, sive cum ex-

430 *Tract. V. De Religione, & vitiis oppos. Dist. II.*
pressa, sive cum tacita, seu implicita dæmonis
invocatione fiant. Ita rursus communis; id-
que amplius patebit ex dicendis discurrendo
de singulis. Unde sit

32. CONCL. III. *Ars notoria* est, cum per
preces quasdam verborum ignotorum, in-
spectiones certarum figurarum, & alia hujusmo-
di media prorsus inutilia expectatur scientia in-
fusa quarundam rerum absque alio labore. Hac
arte utuntur Anabaptista, dum sumpto poculo
suæ Cœnæ in instanti aliquando scripturarum an-
tea omnino ignotarum scientiam consequuntur,
dæmone indubie eam suggerente, vel per os
ipsorum loquente, ipsosque sic dementante, ut
S. Scripturas se intelligere putent.

33. CONCL. IV. *Observantia sanitatum* est
superstitio, qua adhibentur media inania & in-
utilia ad sanandos morbos hominum, vel bruto-
rum: ut contingit, dum ad sanitatis conserva-
tionem, recuperationem, vulnerum sanatio-
nem, dolorum mitigationem, ab hostibus, glo-
borumque ictibus protectionem, atque immu-
nitatem, & hujusmodi adhibentur verba, signa
& cæremoniæ, quæ nec ex Divina institutione,
nec a natura ad id vires ullas habent. Ita pas-
sim Doctores. Sed quia res quamplures habent
varias virtutes naturales non raro hominibus
ignotas, hinc

34. Quæres, quo pacto dignosci possit hæc
species vanæ Observantiæ? Resp. cum Filliucio
Tom. 2. disp. 24. c. 6. n. 158. & 159. & aliis, id
potissimum ex sequentibus circumstantiis agno-
sci

Quest. IV. De Vana Observantia, ejusque Sc. 431
sci posse. I. Si adhibeantur verba ignota, aut
characteres ignoti: talia enim implicite referun-
tur ad dæmonem ea instituentem, atque intelli-
gentem. II. Si inferantur aliqua falsa, apo-
crypha, aut minus certa, ut quod Christus ha-
buerit febres, spasmus &c. III. Si causa ap-
plicetur improporcionata ad effectum, vel in lo-
co distante a passo. Idem dicendum de iis, qui
adhibent verba, signa, cæremonias, imagines
astronomicas, & similia ad obtinendam sanita-
tem, ad quam tamen procurandam nullam ex
se vim habent: unde necesse est, quod hanc ha-
beant aliunde, non quidem a bonis Angelis,
vel a Deo, cum id legitime non constet, imo
per Prælatos Ecclesiæ prohibeatur atque per
Theologos & Concionatores concorditer nege-
tur; ergo eam haberi ab arte diabolica, præ-
sumendum est. Et ex his regulis innumeri ca-
sus in praxi possunt resolvi, quorum plurimos
refert Gobat *Tract. II. Theol. Experimentalis*,
parte 4. de Superstitionibus.

24. CONCL. V. *Observantia eventuum*, quæ
est tertia species vanæ Observantiæ, contingit,
quando fortuito aliquid accidit, vel occurrit, ex
quo homo sibi, vel alteri, aliquid prosperi, aut
adversus conjectat, indeque suas actiones mode-
ratur: ut si v. g. egredienti domum occurrat
lepus, aut is picam pectitantem audiat, & inde
malum sibi augurium præfagiens domum rever-
tatur. Hæc vanæ Observantiæ species Divina-
tioni *Quest. præced.* explicatæ valde vicina est:
differt tamen ab ea per hoc, quod in ista vana

Observantia principaliter intendatur directio operationum, & quidem ex signis fortuito occurrentibus, aut incidentibus: in Divinatione autem signa ex proposito quærantur, & adhibeantur, & quidem ea principaliter intentione, ut notitia aquiratur futurorum, aut occultorum.

36. CONCL. VI. Haftenus explicata vana Observantia, & singulæ tres ejus species ex genere suo sunt peccatum mortale. Ita omnes Doctores. Ratio est clara: quia continent aut expressam, aut saltem implicitam societatem, pactumque cum dæmone, ejusque auxilii invocationem, utpote a quo vel scientiæ infusio, vel curatio morborum, aut operum nostrorum directio expectatur.

37. Addunt tamen Bonacina *cit. disp. 3. q. 5. p. 4.* Lessius, Valentia, Sanchez, Herincx, alique communiter, homines simplices sapius a peccato mortali excusari ratione ignorantiae, aut bonæ fidei; quia nihil mali in his contineri putant: cum ab hujusmodi hominibus non tam facile semper illud apprehendatur. Insuper tradit Filliucius *disp. 24. n. 171.* etiam peccatum tantum veniale committi, si id fiat ex intentione dandi operam ejusmodi vanitatibus, non tanquam efficacibus, sed ex quadam levitate: ut si quis semel annulum moveri sinat super filum, idque joco faciat, & ad experiendum effectum causa curiositatis. Hic tamen sunt recolligenda, quæ diximus ad finem præcedentis Quæst.

38. CONCL. VII. Nihilominus licitum est gestare Agnos Dei, Evangelium S. Joannis, Cruces benedictas, & hujusmodi res spirituales atque sacratas, ad sanitatem recuperandam, vel contra maleficia præservandam, similesque effectus consequendos, dummodo nihil superstitiosum (de quo *Tract. XI. dist. 8. Append. I. Addit. X.* agetur, intervenerit. Ita D. Augustinus *Tract. 7. in Joannem*, & tenent Catholici unanimiter: dummodo talia debita cum reverentia atque fiducia in Deum gestentur, & nulla conditio superstitiosa superveniat propter adjunctam spem in modo scribendi, portandi, appendendi, aut alia loci vel temporis inani observatione, ad Divinum cultum, reverentiamque minime pertinente.

39. Utrum autem damnandæ, vel excusandæ sint quædam consuetudines, quibus nonnulli aliquid facere, vel omittere solent certis diebus festivis, distinguendum est. Si enim hæc faciant, ut se magis excitent ad precandum propter affectum, quem specialiter habent erga Sanctum, a quo opem & auxilium sperant, non committitur Superstitionis peccatum, saltem secluso scandalo, & alia prava intentione. Item non est superstitiosum, notare tempora, vel dies, quibus major vel minor influxus cælorum reperitur, seu quæ aptiora v. g. sunt ad certas herbas medicinales colligendas, atque ad scindenda ligna, vel ad evitandam rerum corruptionem &c. Hoc enim non excedit vires naturæ, atque quotidiana experientia comprobatur.

40. Tandem, quando rationabiliter dubitatur, an effectus sit a causa naturali (multa enim sunt secreta naturæ, virtutesque arcanae, doctissimorum etiam quandoque virorum ingenia subterfugientes) quando, inquam, rationabiliter dubitatur, an hujusmodi effectus excedat vires causæ naturalis, præsumendum est, provenire a causa naturali. Bonacina *cit. q. 5. punct. 2. n. 9.* citans Lessium, Suarez, Sanchez, Layman, & alios. Ratio est; tum quia dubium explicandum est in mitiorem partem: tum quia multæ res naturales admirabili præfulgent virtute, plerisque etiam viris doctis incognita.

41. Quamobrem excusandi sunt illi, qui hujusmodi res, de quarum virtute naturali dubitatur, ad expellendum morbum adhibere intendunt, dummodo protestationem præmittant, nolle se effectum consequi, si aliqua subsit virtus ex quocunque pacto diabolico, & superstitioso. Secus dicendum, quando palam est, effectum excedere vires causæ naturalis; ac proinde certo, vel fere certo constat, actum hujusmodi esse superstitiosum, seu rem vanam, & inutilem esse ad talem effectum: tunc enim subest malitia Superstitionis, cum adhibeatur medium inutile ad illum effectum. Neque in tali casu, ubi constat certo de inefficacia medicorum, prodest protestatio, cum sit contraria factio: nisi forte id fiat alia intentione, nempe ad convincendum & confundendum dæmonem, non ad experiendum effectum.

QUÆSTIO V.

De Magia, & Maleficio, aliisque huc
attinentibus.

S U M M A R I U M.

42. *Magia rationalis, quid?*
Est periculosa.
43. *Magia superstitiosa, quid?*
44. *Duplex ejus finis.*
Magia proprie.
Maleficiū, vel Veneficiū, quid?
45. *Magia, & Veneficiū est peccatum mortale.*
& habet annexa multa alia peccata.
46. *Remedia Maleficiorum alia moralia,*
47. *Alia naturalia,*
48. *Et alia supernaturalia, quæ?*
49. *Licetum est tollere signa Magica, ut diabolus*
nocere desinat.
* Num etiam sit licetum adhibere alia con-
traria?
50. *Dummodo id fiat absque novo Maleficio.*
51. *Solvitur instantia.*
(c) Tract. 4. dist. 7. n. 27.
* Aliqua Corollaria.
52. *Quid agendum Confessario cum Malefico pœ-*
nitente?
53. *Maleficus pœnitens non tenetur curare sibi chi-*
rographum a dæmone restitui.
Bene tamen rumpere aliud, si quod penes se
habet.
54. *Alia tunc a Confessario observanda.*
55. *Quid*

436 *Traët. V. De Religione, & vitiis oppos. Dist. II.*

55. *Quid agendum circa bona Malefico per diabolum data?*

56. *Quomodo is muniendus contra relapsum.*

42. **SCIENDUM**, quod Magia communiter duplex distinguatur, una naturalis, & altera superstitiosa, seu diabolica. *Magia naturalis* est ratio quædam operandi mira per causas naturales absque dæmonis opera. Hanc Magiam, etsi de se mala non fit, tamen ut periculosam, & sensim ad superstitiones manducantem passim censent Doctores esse cavendam: quia ingenia humana rebus curiosis & inutilibus implicat, magisque semper curiosa reddit, & successive ad Magiam superstitiosam inducit. Unde merito Lessius *lib. 2. de Just. & Jure cap. 44. n. 1.* omnes libros, qui Magiam naturalem tradunt, suspectos habendos esse, & tanquam periculosos, præsertim juventuti, vitandos asserit.

43. *Magia superstitiosa* (quam alii *Diabolicam* appellant, & de qua solum hic agitur) est ratio quædam operandi mira per signa ope dæmonum: sicut enim Magia naturalis utitur causis naturalibus, ita Magia superstitiosa utitur nonnullis signis, quibus ex pacto quodam allicitur dæmon, ut faciat id, quod Magus vult.

44. Porro Magia superstitiosa duplex est, seu potius duplicem habet finem. Primus finis ejus est propria ostentatio, aliudve commodum suum, aut alienum; sic communi nomine vocatur *Magia*: nam Magia proprie est ratio quædam

dam operandi mira ope dæmonum. Alter finis ipſius eſt noxa alicui inferenda, & proprio nomine dicitur *Maleficio*, vel *Veneficio*. Maleficio quidem, ſi noxa inferatur incantationibus, ſeu carminibus, characteribus, aliisve huiusmodi ſignis ex pacto cum dæmone inito. Veneficio vero, quando malis pharmacis, ſive venenis, v. g. veneno amatorio, ſeu philtro id ſit; quamvis nonnunquam etiam Incantatores appellantur Venefici.

45. CONCL. Unica. Magia, ſicut & Veneficio, ac Maleficio ex genere ſuo eſt peccatum mortale, utpote continens expreſſam vel tacitam dæmonis invocationem, ac proinde ſocietatem & benevolentiam erga illum. Ita omnes Doctores. Quinimo Magia ordinarie multa alia peccata annexa habet; ut ſunt hæreſis, abnegatio Dei & Sanctorum, idololatria, blaſphemia in Deum & Sanctos, profanatio & abusus rerum ſacrarum, maxime Sacroſancti Euchariſtiæ Sacramenti, luxuria, & nefariæ, cum dæmone commixtiones &c. Ea inſuper inferre ſolet maxima damna in bonis temporalibus proximorum, homicidia præſertim infantium, mortes animalium, vaſtationes ſegetum, & huiusmodi. Ex quibus, aliisve ſimilibus effectibus colligere licet immanitatem huius criminis, merito juxta Leges etiam Civiles ignibus plectendi. Sed occasione præmiſſorum

46. Quæres I. Quænam remedia adverſus Maleficia ſint adhibenda? Reſp. Remedia Maleficiorum quædam ſunt naturalia, quædam ſupernaturalia, & quædam moralia. Horum poſtrema

strema sunt ea, quæ pertinent ad pactum cum dæmone dissolvendum, quando ex pacto nocet: quod fit amovendo signa Magica, ad quorum præsentiam diabolus nocumentum infert, de quo mox plura *n. 49. & seqq.*

47. Naturalia remedia Maleficiorum plerumque parvam vim habent, quia diabolus facile omnem illorum actionem eludit, si velit, & a Deo permittatur. Bonum tamen est illa ab initio experiri juxta præscriptum medicorum, seu quæ ipsi magis congrua judicabunt.

48. Supernaturalia, seu spiritualia, atque Ecclesiastica remedia maleficiorum sunt optima, & horum decem numerantur cum Lessio *cit. cap. 44. num. 28.* Bonacina, Reginaldo, & aliis. I. Magna fides & fiducia in Deum, seu Divinam protectionem. II. Susceptio Baptismi, si quis nondum est baptizatus. Vel III. loquendo de baptizatis, Confessio Sacramentalis peccatorum: sæpe enim ob peccata permittitur diabolo potestas in hominem, quibus per veram pœnitentiam, vitæque emendationem deletis, hæc quoque evanescit. IV. Sumptio Sanctissimi Eucharistiæ Sacramenti. V. Exorcismi Ecclesiæ, quorum maximam esse vim probat praxis, atque ordinatio Ecclesiæ, cujus nomine fiunt, ipsaque quotidiana experientia. VI. Aqua benedicta; hæc enim habet vim ex precibus Ecclesiæ ad avertendas dæmonis infestationes. VII. Reliquiæ Sanctorum, Agnus Dei, Cerei sacri, Panis & Sal benedictum, & similes res ab Ecclesia benedictæ, ob præallegatam rationem. VIII. Signum S. Crucis, cujus vis maxi-

Quest. V. De Magia, & Maleficio, Sc. 439
maxima est contra omnes Diaboli machinationes IX. Invocatio Sanctissimi nominis JESU, B. Mariæ Virginis, Sancti Angeli Custodis, & aliorum Sanctorum. X. Oratio præsertim conjuncta jejuniis, ut patet ex verbis Christi Matth. 17.

49. Quæres II. An liceat tollere signa magica, v. g. ligaturas, nodos, volumina capillorum &c. eo fine, ut diabolus nocere desinat? Resp. I. Certum est, & fatentur omnes, si nullum novum adhibeatur maleficio, hujusmodi signa licite posse tolli; idque tum in contemptum diaboli, atque magicæ superstitionis; tum in odium facinoris, quo maleficus ea posuit veluti tesseram sui pacti cum dæmone. Ratio clara est: quia sic solummodo evertuntur opera diaboli, ejusque atque malefici impietas execratur. Et hoc quidem licitum est facere etiam ea intentione, ut dæmon nocere desinat: quia ejusmodi remotio signorum (secluso novo maleficio) non est invocatio dæmonis ex naturæ rei, sed potius everasio prioris pacti per maleficum cum Cacodæmone initi, & destructio operum diaboli. Et in hoc sensu loquitur Doctor Subtilis 4. dist. 34. *quest. un.* dicens, quod ridiculum sit quærere, *an liceat tollere maleficio intentione curandi maleficiatum: non enim (inquit) solum licet, sed est meritorium destruere opera diaboli.*

Additio.

* Resp. II. Ex eodem Fundamento, ut solvatur

440 *Tract. V. De Religione, & vitiis oppos. Dist. II.*
vatur maleficium, non solum licet tollere ipsa
signa magica, sed etiam adhibere alia positive
contraria ex se indifferentia, quibus conventio
diabolica tollatur. Ita Hiquæus in Scotum *l. 2.*
cap. 44. dub. 6. n. 45. Delrius *lib. 6. disquisit.*
Magic. c. 2. sect. 1. q. 3. Sanchez *lib. 7. de Matr.*
disp. 95. & 96. Castropalao *T. 17. disp. 2. punct.*
2. Sporer part. 2. in l. Præcept. 1. Decalogi cap. 9.
num. 41. & alii; ac patet ex inculcata iudicum
praxi, qui in hunc finem maleficos lavari, &
pilos eorum abradi curant, ut si forsan aliquod
maleficium ex pacto dæmonis sub capillis oc-
cultatum esset, quo insensibiles, & tormentis
facile sustinendis pares redderentur, his mediis
destruatur. Ratio autem hujus est: quia, uti
supponitur, talia signa ex una parte pacto dia-
boli in contrarium posita ex se sunt indifferen-
tia; ex altera vero ipsum pessimum pactum ex-
inde solvitur, ac via nocendi eluditur in ejus-
dem contemptum. Nec dicas: talia media
e. g. Sagam, quæ te tangit, repercutere, ut
soluto sic pacto diabolico nocere amplius ne-
queat &c. videri a diabolo ipsomet esse institu-
ta in signum cessationis a nocendo, & conse-
quenter applicantē eadem conspirare cum dæ-
mone saltem implicite. Respondeo enim, omis-
sis hic brevitatis gratia aliis solutionibus, cum
Sporer *loc. cit. pie,* & probabilissime credi, dia-
bolū, utpote ex se, suaque damnosa propensio-
ne ad infestādos mortales limitationis impatien-
tem, potius ex imperio Dei arctari ad hujusmodi
conditiones, seu contraria signa pactis suis ap-
ponenda, ut hoc modo vis sua intra debitos limi-
tes

Quæst. V. De Magia, & Maleficio, &c. 441

tes divinitus coarctata existat cum non exigua sua mortificatione, dum experitur superbissimus ille spiritus, fortitudinem suam, ac libertatem & appetitum nocendi tam exigua re materiali constringi; sicut a pari plurimum vexatur, dum quamvis ens nobilissimum localiter & objective sese igni alligatum videt, atque exinde præter intellectum etiam libertatem suam esse coarctatam. *

50. Resp. III. Nihilominus non licet tollere maleficium, vel signa magica per novum maleficium, neque hoc a malefico scienter petere, quamvis hic sese paratum offerat. Ita certa & communis. Ratio est: quia adhibitio novi maleficii est intrinsece mala, cum sit usus artis magicæ, & tacita vel expressa dæmonis invocatio ad aliquem effectum obtinendum; ac proinde nullo modo bene fieri potest, neque peti, neque, ut id fiat, assensus præberi juxta illud Apostoli. *Rom. 1. Qui talia agunt, digni sunt morte: & non solum, qui ea faciunt, sed etiam, qui consentiunt facientibus.*

51. Nec dicas. Licitum est petere pecuniam ad usuram ab usurario parato dare, item exigere juramentum ab eo, qui paratus est per falsos deos jurare: ergo etiam licitum erit alterius, qui ad id paratus est incantatione & maleficio uti ad amovenda a nobis vel aliis maleficia. Respond. enim negando consequentiam, & paritatem. Ratio disparitatis est: quia id, quod in dictis casibus petitur, nempe pecuniâ mutua, vel juramentum ex se malum non est, & bene

F f

fieri

442 *Tract. V. De Religione, & vitiis oppos. Dist. II.*
fieri potest, si velit is, a quo petitur, ut dictum superius (c) secus est in nostro casu, ubi maleficium (juxta hypothesin) non nisi per novum maleficium tolli potest.

Additio.

* Ex dictis colliges I. Si adsit vetula, de qua dubites, num sit saga, non licere invertere scopas, ut, si saga est, abire non possit, nisi gressu averso seu cancrino. II. Nec projicere e lecto pulvinar, ut desuper sedere cogatur. III. Nec lac, quod ex maleficio non coagulatur in butyrum, calefacere ad ignem, ut totus calor transferatur in sagam, & exinde nocere desinat, tuque butyrum recuperes. Ratio prohibitionis horum & aliorum similium est: quia non solum solvitur prius pactum (quod alias liceret) sed præterea novum involvitur, cum sagæ per similia non præcise in statum naturalem suum redigantur, sed præterea aliquid de novo facere cogantur, ad quod non nisi mediante novo diabolico pacto saltem implicito adstringi possent.*

52. Quæres III. Quid agendum Confessario cum malefico pœnitente? Resp. cum Bonacina *disp. 3. in Decalogum. quest. 5. punct. 5. n. 11.* Sanchez *lib. 2. in Decalog. c. 40. n. 52.* & aliis, ante omnia inquirendum esse, an maleficus inierit pactum cum dæmone: id siquidem tenetur maleficus inprimis dissolvere. Videtur autem ejusmodi pactum sufficienter dissolvi per veram ac sinceram de suis peccatis actam pœnitentiam, ex puro corde peccata detestando, ac dæmoni renuntiando, & toto affectu DEI misericordiam implorando.

53. Non

53. Non tamen necesse est, ut maleficus pœnitens curet chirographum a dæmone restitui, quia per veram pœnitentiam sufficienter recedit a pacto. Sanchez *cit. cap. 40. n. 53.* Suarez, Candidus Brognolus, & alii. Quodsi vero ipsemet maleficus apud se habeat chirographū, vel ejus exemplar (regulariter enim, ut notat Candidus Brognolus Bergomensis, in *Manuali Exorcistarum. part. 1. cap. 2. art. 3. §. 10.* cum aliquis homo Deo abrenuntiat, ac dæmoni se devovet, solent duo fieri chirographa, vel si quis scribere nesciat, alia duo signa confici, quorum unum apud dæmonem conservatur, alterum apud Magum, vel maleficum) tunc is tenetur alterum, quod penes se habet, perfringere, aut ipsimet Confessario tradere: idque partim in detestationem criminis, partim, ut exterius testetur internam, ac perfectam dæmoni abrenuntiationem, sinceramque in Deum conversionem. Alioquin enim, si hujusmodi externum signum, quod penes se habet, nollet maleficus destruere, adhuc eo ipso pergeret, internum voluntatis actum in dæmonis obsequium profiteri.

54. Secundo habet Confessarius inquirere a malefico, an commiserit illa enormia peccata superius *num. 45.* recensita, vel alia hujusmodi: quibus intellectis debito modo procedat, prout cæteroquin necesse est ad Confessionem Sacramentalem.

55. Tertio, si aliquid ope diaboli maleficus acquisitum haberet, quod cujusdam tertiæ per-

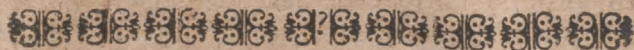
444 *Tract. V. De Religione, & vitiis oppos. Dist. II.*

fonæ esse cognosceret (puta, quia huic a diabolo sublatum, & malefico traditum fuit, prout sæpe contingit) illud domino suo erit modo competenti restituendum, sicuti in rebus furto ablatis fieri debet. Si vero aliunde, utputa ex occultis thesauris, aut ex rebus in mari totaliter deperditis eam rem diabolus habuerit, magoque tradiderit, ex eadem personis illis magus satisfacere tenebitur, quibus fortasse damna in rebus suis familiaribus, aut animalibus intulit. Et hoc idem dicendum, si haberet aliunde unde damna illata refarcire possit: nam restitutio rerum iniuste ablatarum, & aliorum damnorum illatorum recompensatio erit necessario facienda, nisi impotentia excuset, prout aliunde constat.

56. Quarto, ne maleficus pœnitens iterum seducatur, & ad vomitum redeat, simulque ut is a dæmoniis divexationibus non raro redituris, magis magisque præservetur, eundem Confessarius muniat remediis spiritualibus, nimirum Agnis Dei, aut aliis rebus consecratis ipsi communicatis, simulque eum exhortetur ad crebro eliciendos actus Virtutum Theologicarum, atque ad meditationem Dominicæ Passionis, detestationemque suorum gravissimorum peccatorum, nec non & aliarum Virtutum exercitium, præsertim vero ad frequentio-rem Sacramenti Pœnitentiæ, atque Eucharistiæ receptionem. Quin etiam poterit quandoque Confessarius adhibere Exorcismos convenientes, quales pro huiusmodi hominibus tum in Ritual-

tualibus Diœcesanis, tum in alijs Benedictionum Libellis passim reperiuntur.

DISTINCTIO III.

De Vitiis Religioni oppositis per defectum.

QUÆSTIO I.

De Tentatione Dei.

SUMMARIUM.

1. Irreligiositas, quid, & quæ vitia sub se contineat?
2. Tentatio alia probationis.
Alia seductionis.
3. Tentatio Dei, quid?
4. Est duplex, expressa & interpretativa.
5. Tentatio Dei ex genere suo est peccatum mortale.
6. Purgationes vulgares sunt prohibita.
7. Solvitur instantia.
8. Tentatio Dei per accidens potest esse venialis.

1. **U**T patet ex dictis *Distinct. præced. num. 1.* alia Vitia opponuntur Religioni per excessum, alia per defectum. Visis itaque hactenus prioribus pergendum ad posteriora, quorum omnium genus est Irreligiositas, quæ est defe-

446 *Tract. V. De Religione, & vitiis oppos. Dist. III.*
defectus cultus Deo debiti. Porro sub Irreligiositate tanquam species sub suo genere continentur Tentatio Dei, Sacrilegium, Simonia, Blasphemia, Perjurium, atque violatio Voti, de quorum quatuor prioribus in præsentī Distinctione, de aliis duobus in sequenti Tractatu dicitur. Et quidem ordiendo a materia præsentis Quæstionis.

2. Tentatio generatim est dictum, vel factum ad capiendum de aliquo experimentum, ut sciatur, quantæ sit potentiæ, prudentiæ, scientiæ, & hujusmodi. Et hæc dicitur *tentatio probationis*, seu experimenti: quo modo Deus dicitur tentasse Abraham, Job, Tobiam, & alios Sanctos, dum immixtis adversitatibus eorum obedientiam, patientiam, atque in aliis virtutibus constantiam experiri voluit. Est & alia, quæ dicitur *Tentatio seductionis*, seu inductionis ad peccatum; quo modo diabolus tentat homines, dum eos ad malum seu peccatum incitat. In proposito sumitur Tentatio priori modo, & quidem in malam partem, quatenus nimirum homo inique tentat Deum, volens aliquam ejus perfectionem experiri: de qua loquendo, sit

3. CONCL. I. *Tentatio Dei* est actus Religioni oppositus, quo quis absque justa causa dicit, aut facit aliquid ad capiendum experimentum de Divina quapiam perfectione; ut puta de Potentia, Sapientia, Justitia, aliisve Dei Attributis. Ita Herincx *disp. 8. de Relig. quæst. 1.* Lessius, estque in re communis. Dicitur, *actus Religioni oppositus*: quia est quædam

dam Dei irreverentia, velle de perfectionibus ejus experimentum sumere absque justa causa, & relictis mediis ordinariis a Deo institutis. Et additur, *absque justa causa*: quia si talis adsit, non erit tentatio: ut si fiat ex Divino instinctu, vel si quis habeat donum miraculorum, aut sanitatum; vel si honor DEI, atque defensio Religionis postulet aliquod opus, ad quod tale experimentum est necessarium. Porro per *experimentum Divinae perfectionis* intelligitur omne extraordinarium opus, vel auxilium DEI supra communem rerum ordinem praestandum, quo Divina Potentia, Sapientia, Justitia &c. quasi experientia ipsa cognoscatur.

4. CONCLII. Tentatio Dei potest fieri dupliciter, expresse scilicet, vel interpretative. Ita communis. Et quidem *Tentatio DEI expressa* tunc accidit, quando aliquid fit directe ea intentione, ut experimentum capiatur de quadam Dei perfectione, ut si te projicias in puteum, experturus, an Deus te finat submergi, vel an possit te salvare. *Interpretativa tentatio Dei* contingit, quando quis non intendit explicite tale experimentum de Divina perfectione, facit tamen aliquid ob finem alium, quod ex se requirit extraordinarium Dei auxilium, illudque temere expectat: ut si quis tota Quadragesima velit cibo & potu abstinere ad Christi exemplum, persuasus, Deum vires praebiturum (nisi id fieret ex speciali instinctu Divino) aut si alicui alteri periculo absque necessitate se committat, a quo sine extraordinario auxilio

448 *Traçt. V. De Religione & vitiis oppos. Dist. III.*
Dei, quod temere exspectat, liberari nequit.
Huc etiam pertinent purgationes vulgares de
quibus n. 6.

5. CONCL III. Tentatio Dei, prout fit abs-
que iusta causa, regulariter loquendo, atque
ex suo genere est peccatum mortale. Ita Do-
ctores communiter. Ratio est: tum quia ad-
versatur excellentissimæ inter morales Virtuti
Religionis, & consequenter ex suo genere est
peccatum mortale; tum quia vel tentando De-
um quis est incredulus, aut dubius de aliqua
ipsius perfectione, & consequenter præter ma-
litiæ Infidelitatis irrogat Deo gravissimam in-
juriæ; prout fecerunt olim perfidi Judæi de
quibus dicitur *Psalm. 77. Tentaverunt Deum in
cordibus suis, dicentes: Nunquid & panem pote-
rit dare, aut parare mensam in deserto?* vel ten-
tans petit a Deo auxilium extraordinarium sine
iusta causa, quod arguit gravem audaciam, sic-
que irreverentiam erga Majestatem Divinam,
quæ ter sancte, simulque humiliter ac reveren-
tialiter est tractanda: atque insuper est illud
contra sapientissimam Dei ordinationem, qua
voluit servari ordinem naturalem, neque abs-
que necessitate eundem invertendum statuit.
Unde Christus dæmoni, præcipitium e Templi
pinnaculo, unde tamen per scalas descendere
poterat, suggerenti respondit *Matth. 4. Scriptum
est: Non tentabis Dominum Deum tuum.*

6. Hinc mortaliter peccaminosa est omnis
illa tentatio, qua tentans Deum absque alia
necessitate committit se aperto periculo vitæ;
utputa projiciendo se in ignem, aut præcipi-
tando

tando ex turri, interim putans, Deum esse ipsum salvaturum. Huc etiam spectant *Purgationes vulgares* (sic dictæ, quod nullo jure, sed populari intentione, & fabricante sunt omnino fictæ invidia. c. *Mennam*. 2. q. 5.) quales olim fieri consueverant ferventis sive frigida aquæ, ignitique ferri contactu, & hujusmodi, in quibus expectabatur incolumitas a Deo extraordinarie præstanda innocenti, quæ merito reprobantur a Jure Canonico cit. c. *Mennam* & c. *Omnibus*. & c. *Consulvisti*. 2. q. 5. Item Purgationes, quæ duello fiunt, in quo expectatur, ut Deus tueatur partem innocentem; quod itidem damnatur can. *Monomachiam*. 2. q. 5. & c. 1^a ac seqq. de *Purgat. vulgari*; & in Concilio Trid. Sess. 25. cap. 19. de *Reform.*

7. Nec obstat, quod Deus olim videatur quandoque hujusmodi Purgationibus miraculo favisse. Resp. enim, id factum esse, vel ob simplicitatem illius sæculi, atque antequam tales Purgationes fuerunt publice ab Ecclesia damnatæ, vel quia innocentes suspecti ad eas adhibendas cogebantur. Lessius lib. 2. cap. 15. n. 4. Quandoque tamen effectus non respondebat, de quo refertur insigne exemplum cap. 2. de *Purgat. vulgari*.

8. Dicitur nihilominus in Conclusionem, regulariter loquendo, ad denotandum, quod Tentatio Dei aliquando per accidens possit esse peccatum veniale. Et hoc contingit vel ratione inconsiderationis, aut ignorantia non crassæ, vel ratione parvitatis materiae, aut periculi; ut quando quis levi morbo affectus, vane sperat

450 *Tract. V. De Religione, & vitiis oppos. Dist. III.*
sanitatem a Deo relictis mediis ordinariis. Bo-
nacina cit. *dist. 3. quest. 9. n. 6.*

QUÆSTIO II.

De Sacrilegio , & quale sit peccatum.

S U M M A R I U M.

9. *Sacrilegium, quid?*
10. *Ejus tres sunt species.*
11. *I. Qua violatur Persona sacra.*
12. *II. Qua locus sacer.*
13. *Et III. Qua alia Res sacra violantur.*
Huc spectat abusus sententiarum S. Scriptura.
14. *Sacrilegium est ex genere suo peccatum mor-
tale.*
15. *Clerici, & Religiosi, a quibus abstinere te-
neantur ratione Voti Castitatis?*
16. *Sacrilegium per accidens fit quandoque pecca-
tum veniale.*
17. *Non omne peccatum a Persona sacra commis-
sum est Sacrilegium.*

9. **S**ACRILEGIUM, quod a sacris legendis, id
est, suffurandis sic dicitur, proprie
accipitur pro violatione, seu indigna tractatio-
ne rei sacrae, sive pro injuria, ac irreverentia il-
la, quæ infertur DEO per indignam tractatio-
nem rerum sacrarum. Et de hac loquendo fit

10. **CONCL. I.** Sacrilegiorum universim
tres sunt species: aut enim Sacrilegium fit con-
tra Personam sacram, aut contra Locum sa-
crum,

crum, aut contra Rem sacram. Ita Doctores communiter; & ratio est: quia generatim etiam tria sunt genera rerum sacrarum, videlicet personæ, loca, & res aliæ ad Divinum cultum ordinatæ.

11. Porro ad primam Sacrilegii speciem, qua violatur Persona sacra, pertinet percussio Clerici, fornicatio ordine sacro initiati, sive Religiosi, aut Religiosæ, & cujuslibet Votum Castitatis habentis. Huc addunt Doctores pertractionem personarum Ecclesiasticarum ad Tribunal sæculare, earundem incarcerationem, & hujusmodi, utpote quibus indigne tractantur personæ Deo sacratæ.

12. Ad secundam speciem Sacrilegii pertinent omnia, quæ fiunt contra sanctitatem Loci sacri: ut sunt destructio malitiosa Loci sacri, everasio altarium, injuriosa effusio sanguinis, vel seminis humani in Loco sacro; item si confugientes ad Locum sacrum, tanquam ad Asylum, per vim inde extrahantur, & hujusmodi.

13. Ad tertiam Sacrilegii speciem pertinent ea peccata, quibus aliæ Res sacre temerantur, seu injuriose tractantur. Dicuntur autem Res sacre imprimis Sacramenta, deinde Vasa sacra, vestesque benedictæ, Reliquiæ Sanctorum, Dei ac Sanctorum Imagines, & denique ea omnia, quæ adhibitis certis precibus, ac Ritibus Ecclesiasticis sunt consecrata, & pertinent ad cultum Divinum, atque ministeriū Ecclesiasticum. Insuper ad hanc tertiam Sacrilegii speciem spectat abusio sententiarum sacre Scripturæ ad supersti-

perstitutiones, ad stabiliendas hæreses, ad amatoria, fabulosa, vana, scurrilia, adulationes, detractiones, libellos famosos, & hujusmodi: quam quidem temeritatem graviter inhibuit Concilium Trid. Sess. 4. in Decreto de Editione, & usu sacrorum Librorum, atque omnes hujus generis homines, seu violatores, ac temeratores verbi Dei, juris & arbitrii pœnis per Episcopos coerceri præcepit.

14. CONCL. II. Sacrilegium ex genere suo est peccatum mortale. Ita communis: nam opponitur excellentissimæ inter Morales virtuti Religionis. Sic quippe certum est, esse peccatum mortale, quando Sacrilegium fit in contemptum Rei sacre; prout solent facere Hæretici, cum Vasa sacra, Imagines DEI, Sanctorum, & huiusmodi profanant, & vastant. Similiter constat, committi peccatum mortale Sacrilegii, quando fit aliquid voluntarie ac deliberate in materia gravi, quod habet peculiarem repugnantiam cum sanctitate Rei sacre: ut est percussio Clerici, item peccatum carnis cum persona DEO sacrata, vel ab eadem Persona sacra commissum &c. quia talia notabiliter contraveniunt sanctitati Rei sacre eique gravem inferunt irreverentiam.

15. Ubi sciendum, quod Religiosi Professi, aut Clerici in sacris constituti ratione Voti Castitatis teneantur abstinere ab omni deliberata venerea delectatione, actuque tum interno, tum externo, qui est contra Castitatem: uti sunt non solum fornicatio, aut alius actus venereus,

nereus, sed etiam turpes cogitationes, delectationes morosæ, aspectus impudici, vel tactus ob/cæni &c. Unde quidquid in sæcularibus extra conjugium est aliquo modo peccatum contra castitatem, id in Religiosis, & Clericis memoratis etiam est Sacrilegium ratione Voti; adeoque habet duplicem malitiam: ita tamen, ut malitia Sacrilegii sit mortalis in iis actibus, in quibus malitia libidinis est mortalis; venialis vero, in quibus illa est venialis, prout non raro contingit ratione imperfecti voluntarii. Lessius *lib. 2. cap. 41. n. 78.* Sylvester, Layman, & alii.

16. CONCL. III. Nihilominus per accidens quandoque Sacrilegium potest fieri peccatum veniale. Ita communis. Sic inprimis accidit, quando irreverentia Rei sacræ illata est duntaxat levis: prout fieri potest in aliquali inhonoratione, aut dilaceratione Imaginum secluso contemptu, in levi abusu sacrarum Vestium ad profanos usus, in allegatione cujusdam sacræ Sententiæ ad jocum, & idem dicendum de aliis hujusmodi levioribus irreverentiis erga Res sacras, quæ non excedunt peccatum veniale, secluso contemptu, propter paritatem materiæ, seu irreverentiæ commissæ. Similiter erit peccatum veniale tantum, & quandoque nullum; si irreverentia aliqua fiat Rei sacræ ex inadvertentia, indeliberatione, aut ignorantia non crassa, vel invincibili: hæc enim a peccato mortali excusat in omni materia.

17. Tandem notandum cum Herincx *disp. 8. de Relig. quæst. 2. n. 12.* & aliis, non omne peccatum

454 *Tract. V. De Religione, & variis oppos. Dist. III.*
 catum a Persona sacra, vel in Personam sacram
 commissum esse Sacrilegium proprie vel forma-
 liter, sed illud tantum, quod directe committi-
 tur contra sanctitatem Personæ. Hinc inebria-
 tio, superbia, mendacium, ac hujusmodi, si
 committantur a Persona sacra, non sunt Sacri-
 legia. Similiter neque ira erga Personam sacram
 habita, citra corporalis injuriæ illationem, est
 Sacrilegium: cum talia directe non repugnent
 ejus sanctitati, bene tamen percussio corpo-
 ralis ipsius.

Q U Æ S T I O III.

De Simonia.

S U M M A R I U M.

18. *Simonia, unde sic dicta?*
19. *Ea est species Sacrilegii.*
20. *Simoniæ definitio declaratur.*
21. *Simonia quam grave peccatum?*
22. *Est triplex?*
23. *Simonia mentalis, quid?*
24. *Simonia conventionalis, quid?*
Alia pure conventionalis, & alia mixta.
25. *Simonia confidentialis declaratur.*
26. *Simonia realis.*
27. *Si quid gratis detur, ac recipiatur, non fit*
Simonia.
28. *Simonia non est intuitu spiritualium functio-*
num dare, aut recipere aliquid per modum
stipendii.

29. *An de hujusmodi stipendio licitum sit pacisci ?*

30. *Idipsum magis declaratur.*

* *Addita quadam cautela quoad Parochos.*

31. *Simoniam non est dare quid ad redimendam injustam vexam circa spiritualia.*

32. *Fallit Conclusio in beneficiis Ecclesiasticis, si quis necdum habet jus in re.*

33. *Licitum est, dare vel recipere pretium pro labore per accidens conjuncto cum sacro Ministerio.*

34. *Non item pro labore intrinseco, siue per se conjuncto cum ipso.*

18. **S**IMONIA a Simone Mago nomen, atque in Lege Evangelica originem traxit, non obstante, quod jam in lege veteri a Balaam Num. cap. 22. & a Giezi lib. 4. Regum cap. 5. & a nonnullis aliis hoc peccatum legatur commissum. Dicitur nihilominus *Simoniam* a *Simone Mago*, qui, cum vidisset, quod per manuum impositionem ab Apostolis daretur Spiritus Sanctus (ut legitur in Actibus Apostolorum cap. 8.) obtulit eis pecuniam, dicens: *Date & mihi hanc potestatem, ut, cuicunque imposuerō manus, accipiat Spiritum Sanctum.* Cui S. Petrus Apostolus respondit: *Pecunia tua tecum sit in perditionem, quoniam donum Dei existimasti pecunia possideri.*

19. Est igitur *Simoniam* species *Sacrilegii*; cum vendere rem sacram, seu spiritualem pretio temporali sit contra reverentiam Deo in rebus sacris debitam, simulque violet ipsius rei sacræ sanctitatem,

456 *Tract. V. De Religione, & vitiis oppos. Dist. III.*
ctitatem, quæ cum gratiose nobis a DEO concedatur in nostram proximorumque salutem, atque insuper tantæ sit dignitatis, ut sit pretio inæstimabilis, ac proinde dignis debeat dari gratis, juxta illud Salvatoris *Matth. 10. Gratis accepistis, gratis date*: nihilominus æstimate pretio venditur, aut emitur, rebusque temporalibus æquiparata humanis contractibus subjicitur.

20. CONCL. I. *Simonia* est studiosa voluntas emendi, vel vendendi aliquid spirituale, vel spirituali annexum pretio temporali. Ita Glossa in *Rubricam. tit. de Simonia*. Estque definitio hæc communiter recepta inter Doctores, & patebit ex ejus declaratione. Dicitur I. *Studiosa voluntas*, id est, actus deliberatus voluntatis: & hæc particula stat loco generis, reliqua adduntur per modum differentię. Dicitur II. *Emendi vel vendendi*: sub qua particula comprehenduntur omnes Contractus, & pacta onerosa, in quibus datur pretium temporale, vel ejus æstimatio pro spirituali, sive id fiat per veram emptionem aut venditionem, sive per aliquam permutationem, aut alium hujusmodi Contractum onerosum. Dicitur III. *Pretio temporali* sub qua particula comprehenditur non solum omnis pecunia, sed etiam, quidquid pecunia est æstimabile, ut est munus a lingua, munus a manu, & munus ab obsequio. De quibus fusius n. 39. Hinc in Jure Canonico c. *Sunt nonnulli. l. q. 1.* reprobatur veluti simoniacum *Munus ab obsequio. Munus a manu. & Munus a lingua. Et can. Salvator. l. q. 3.* dicitur:

tur: Quisquis igitur res Ecclesiasticas non ad hoc, ad quod institutæ sunt, sed ad propria lucra, munere linguae, vel indebiti obsequii, vel pecunie largitur, vel adipiscitur, simoniacus est. Cum concordantiis.

21. CONCL. II. Simonia ex genere suo est peccatum mortale. Ita certa omnium, & patet ex supra citatis verbis D. Petri Act. 8. Pecunia tua tecum sit in perditionem, quoniam donum DEI existimasti pecunia possideri. Unde passim SS. Canones graviter reprehendunt Simoniam, appellantes eam execrabile vitium, turpissimum lucrum, piaculare flagitium, simoniacam pestem, hæresin simoniacam, ad cujus comparationem omnia crimina quasi pro nihilo reputantur: uti videre est c. Reperiuntur & c. Quicunque. ac seqq. 1. q. 1. & c. Patet. 1. q. 7. & c. Per tuas, de Simonia, & alibi. Ex quibus verbis facile patet gravitas hujus criminis.

22. CONCL. III. Simonia recte dividitur in mentalem, conventionalem, & realem. Ita communis, & patebit ex earum explicatione. Itaque.

23. Simonia mentalis est internum propositum, quo quis, dum confert alteri spirituale, intendit eum obligare ad reddendum temporale, vel econtra, sine ullo pacto exteriori expresso, vel tacito: ut si quis alicui inserviat cum intentione ipsum obligandi, ut in mercedem sibi conferat Beneficium Ecclesiasticum, quamvis nullum pactum exterius circa hoc interveniat. Unde per Simoniam mentalem non

G g

intelli-

intelligitur hic merum propositum committendi Simoniam (quamvis & hoc jam sit peccatum) sed intelligitur ea Simonia, quæ quidem aliquem actum externum habet v.g. dationem pecuniæ, vel famulitium, malitia tamen ejus non se prodit exterius, sed in sola mente manet, eoquod nullum pactum externum neque tacitum interveniat.

24. *Simonia conventionalis* est, quando non solum est internum propositum obligandi, sed etiam proceditur ad externam conventionem, seu pactum expresse aut tacite factum, dandi sive recipiendi rem spiritualement pro temporali, absque tamen executione, saltem utrinque facta. Additur notanter, *saltem utrinque facta*: nam alia est *Simonia pure conventionalis*, quæ videlicet ex neutra parte est completa, ut si quidem pactum fuerit initum conferendi Beneficium Ecclesiasticum pro certa pecunia, adhuc tamen neque Beneficium collatum, neque pecunia soluta est. Alia vero est *Simonia conventionalis mixta*, quæ nimirum est completa solum ex parte unius, sive dando pretium nondum collato beneficio, sive econtra.

25. *Simonie conventionalis* species quædam est *Simonia*, quæ dicitur *Confidentialis*, qua quis cuiuspiam Beneficium Ecclesiasticum procurat eligendo, præsentando, resignando, confirmando, aut alia ratione cum certa confidentialia, seu pacto inito, ut is, qui Beneficium accepturus est, illud ipsum sibi procuranti, vel alteri, ut puta fratri aut nepoti suo, cum fructibus, aut aliqua eorum portione suo tempore cedat.

cedat. Et adversus hanc simoniacæ pravitatis speciem, quam *Confidentialem*, seu *Beneficiorum confidentiam* appellant, eoquod circa sola Beneficia Ecclesiastica contingat, & per quam ex illicita beneficentia quandoque illa asservabantur personis pro tempore inhabilibus, vel etiam nondum natis, edidit Pius IV. severissimam Bullam, quæ incipit, *Romanum Pontificem* (habeturque *Tom. 2. Bullarii Romani. Constitut. 85. dicti Pont.*) in qua sub gravissimis pœnis ipsam prohibuit, eamque prohibitionem innovavit S. Pius V. in sua Constitutione 85. *Intolerabilis.*

26. Tandem *Simonia realis* est, quando pactio ex utraque parte impleta est, saltem inchoate, ut si collatio Beneficii facta est, & vicissim pretium solutum, aut saltem pars pretii data pro eo.

27. CONCL. IV. Etsi certum sit, committi Simoniam, si pretium temporale exigatur pro ipsa administratione Sacramentorum, sepultura Ecclesiastica, confirmatione electionum, installatione in beneficiis, ac hujusmodi, nihilominus si quid gratis detur, ac recipiatur, Simonia non committitur. Ita communis. Et quidem prior pars sequitur ex dictis n. 20. Unde in Jure Canonico *tit. de Simonia c. Non satis* & *c. Cum in Ecclesia.* & *c. Ad Apostolicam.* & alibi. gravissime reprehenduntur, ac prohibentur pravae consuetudines exigendi pro similibus sacris functionibus pretium temporale; quamvis laudabiles consuetudines erga sanctam Ecclesiam, pia Fidelium devotione introductæ,

460 *Tract. V. De Religione. Et vatiis oppos. Dist. III.*
sponte aliquid dandi Ecclesiæ Ministris talia spir-
itualia ministrantibus observari præcipiantur.
Et per hoc patet altera pars Conclusionis, quæ
amplius habetur *can. Sicut Episcopum* 1. q. 2.
& alibi.

28. CONCL. V. Insuper Simonia non est, si
intuitu spiritualium functionum, utputa admi-
nistrationis Sacramentorum, Concionum, Mis-
sarum celebrandarum, ac hujusmodi, datur aut
recipitur aliquid per modum stipendii, hoc est
tanquam aliquod medium pro justa & congrua
sustentatione Ministri Ecclesiastici. Est certa,
atque communis, & patet ex unanimi sensu,
& praxi quotidiana Fidelium. Ratio est; quia
unusquisque meretur sustentari ab illo, in cujus
licito ministerio occupatur. Unde dicit Chri-
stus Dominus *Matth. 10. Dignus est operarius*
cibo suo. Et Apost. 1. *Corinth. 9. Si nos vobis*
spiritualia seminavimus, magnum est, si nos car-
naliam vestram metamus? quali diceret: id ma-
gnum non est, sed debitum: prout ex contextu
patet. Quinimo ex hujusmodi textibus infe-
runt Doctores, quod eis, qui ministrant populo
spiritualia, debeatur sustentatio ex iustitia,
sicut operario merces sive cibus: unde appel-
latur *stipendium sustentationis*, quia vere debi-
tum ut stipendium, juxta illud 1. *Corinth. 9.*
Quis militat suis stipendiis?

29. Addunt non pauci, quos sequitur Lay-
man l. 4. *tract. 10. c. ult. §. 2. n. 15.* etiam licitum
esse Ministris Ecclesiasticis, quantum est ex na-
tura rei, de ejusmodi stipendio congruo susten-
tatio.

tationis ob spiritualia ministeria persolvendo pacisci. Ratio est: tum quia quilibet potest pacisci de eo, quod sibi Jure naturæ debetur: tum quia Clerici sic paciscentes non exigunt aliquid tanquam pretium spiritualis ministerii (hoc enim tanquam majus omni pretio temporali gratis exhibent, & alioquin manifestam committerent Simoniam) sed ejusmodi ministerium sacrum gratis exhibentes, requirunt duntaxat congruam a populo sustentationem, atque ad majorem hujus securitatem paciscuntur de certa ejus quantitate: ubi hæc Superiorum auctoritate, vel consuetudine nondum est determinata, vel si est determinata, ut integre præstetur.

30. Notanter hic additur, *id esse licitum quantum est ex natura rei*. Siquidem spectato Jure communi antiquo fuisse Simoniam, saltem Juris humani Ecclesiastici sic pacisci, censet Lessius lib. 2. de Just. & Jure c. 8. n. 49. id probans ex cap. ult. de Pactis. & aliis textibus Juris Canonici: quibus tamen per contrariam consuetudinem in quibusdam rebus, & functionibus, ait esse derogatum. Deinde ubi stipendium functionis a Prælati, vel consuetudine est determinatum, non potest illud excedi sine injustitia. Tandem, qui sic paciscuntur, cavere debent, ne habeant intentionem paciscendi de pretio Officii spiritualis, sed tantum de mediis pro congrua sustentatione ipsius personæ; caveant etiam, ne imperiti ex tali pacto offendantur, & scandalizentur, qui proinde monendi

562 *Traët. V. De Religione, & vitiis oppos. Dist. III.*
sunt, pecuniam non pro ipsa actione sacra, sed
pro necessaria solum sustentatione postulari.

Additio.

* Insuper quoad administrationem Sacramen-
torum, & similium functionum Parochialium
Beneficiati curati, præsertim alias satis bene
provisi, attendere debent, ne præcedenti doctri-
na abutantur, maxime ne respectu pauperum
sint nimium rigidi, cupidi, & violenti in exactio-
ne pecuniarum pro administratione Sacramen-
torum, aliarumve functionum Parochialium
ad infirmos suos Parochianos, nolentes ipsis
taliam præstare, nisi prius securi reddantur de
temporali recipiendo illo, quod alias (uti ajunt
& prætendunt) de consuetudine dari solet. Et-
enim saltem similis consuetudo cum tali nimi-
um violentia, fordida avaritia, & scandalo in-
exigendo conjuncta, neutiquam a Jure (uti per-
peram credunt) admittitur, sed potius repro-
batur cap. 9. de *Simonia*. sequentibus formali-
bus: Horribile nimis est, quod in quibusdam Ec-
clesiis - - - - - pro sepulturis, & exe-
quiis mortuorum, & Benedictionibus nubentium,
seu aliis Sacramentis aliquid requiratur. Putant
autem plures ex hoc licere; quia legem mortis de
longa invaluisse NB. consuetudine arbitrantur, non
attendentes, quod tanto graviora sint crimina,
quanto diutius infelicem animam tenuerunt alliga-
tam. Ne igitur hæc de cætero fiant - - - -
distriktius prohibemus. Si quis autem contra hoc
venire præsumperit, portionem cum Giezi (nimi-
um Simoniaco) se noverit habiturum. Nolu-
mus

mus per hæc rejicere exactiones moderatas, ac rationabiles, bene tamen adeo scandalosas, & fordidas, per citatum textum prohibitas; ubi exinde pauperculi Parochiani infirmi a recipiendis mature Sacramentis vel absterrentur, vel saltem, ut parcant sumptibus, in tantum prolongant, ac differunt, usque dum morte ipsa præveniantur. Væ aliquando talibus avaris Pastoribus qui plane hoc sordido modo non oves pascere, sed potius semetipsos saginare velle convincuntur. *

31. CONCL. VI. Non est Simonia, dare pecuniam solum ad redimendam vexam circa spiritualia, quam quis injuste patitur. Ita communior Doctorum contra Innocentium; idque desumitur tum ex c. *Quæsitum* 1. q. 3. tum ex c. *Dilectus*. juncta Glossa *ibid. de Simonia*. ubi talis redemptio injustæ vexæ refertur, nec tamen reprehenditur, imo potius approbatur. Accedit ratio: quia dans pecuniam ex tali causa, non dat ipsam pro re spirituali, & tanquam pretium ipsius, sed dat ipsam pro tollenda vexa, seu auferendo iniquo gravamine, atque ad removendum impedimentum pravæ voluntatis alterius. Sic v. g. licitum est, saltem urgente casu necessitatis, aut alterius gravis periculi, dare pecuniam ratione Sacramentorum administrandorum illi Clerico, qui non vult ea ministrare gratis: non quidem ut pretium Sacramentorum (hoc enim est intrinsece malum, atque simoniacum, & in nullo prorsus casu licitum) sed tanquam medium ad removendum impedi-

464 *Tract. V. De Religione, & vitiis oppos. Dist. III.*
mentum pravæ voluntatis, seu avaritiæ alterius, atque ut is a peccato injustæ vexationis abducatur, & ad officium suum rite præstandum inducatur.

32. Cæterum hæc Conclusio patitur limitationem in Beneficiis Ecclesiasticis: in his quippe non est licitum, quin potius simoniacum, dare pecuniam pro redimenda vexa, quando offerens pecuniam necdum habet jus in re, sive jus quæsitum in beneficio. Desumitur autem hæc limitatio ex *cap. Matthæus de Simonia*. ubi electus a majori parte, aliis tamen contradicentibus, si his det, aut dari consentiat pecuniam, ut a contradictione desistant, ac ipse postea confirmetur, censetur Simoniacus, & obligatus ad resignandum Beneficium. Ratio est: quia sic daretur pecunia ad consequendū ipsum jus spirituale, prout discurret Abbas Panormitanus *super cit. c. Matthæus de Simonia*, clare distinguens, quod pro jure quærendo non sit licitum tali dare pecuniam etiam ad redimendam vexam, ob textum & rationem allegatam: sed quando jus cuiuspiam jam est quæsitum, & vexatur quis in eo, bene dari possit pecunia pro redimenda vexatione, per textus & rationes *num. præc.* adductas, quia tunc non amplius sterneretur via per pecuniam ad Beneficium Ecclesiasticum. Hoc ipsum tradit Layman *cit. §. 2. n. 22. & seq.* citans alios, & Ludov. Engel *tit. de Simonia. n. 31.* ubi etiam resolvit, quod lite beneficiali pendente absque labe Simonix non possit fieri transactio (secus dicendum de compositione).

sitione amicali) ut adversarius accepta pecunia a lite desistat, per textum clarum *cap. Constitutus. & c. Super eo de Transactionibus*. Plura adhuc circa vexam videri poterunt in Jure Canonico *lib. 5. tit. 3. §. 13.*

Additio.

* Dices: Ex ista doctrina sequi, quod Simonia committatur, si e. g. Petrus invidis quibusdam, & malevolis hominibus per certas pecunias obstruat os, ut eundem denigrare cessent partim apud certum Parochum, pingue suum Beneficium sibi ipsi alias legitime resignare volentem; partim apud Patronum dicti Beneficii: Respondeo enim negando illatum; talis enim pecunia non datur NB. *Ipsi habenti Jus resignandi, vel presentandi ad Beneficium* (tunc enim non careret labe Simoniae) sed potius alicui tertio, ut cesset a denigratione tanquam injusta vexa. Vide de hac Jus Canonicum Patris Reiffenstuel *lib. 5. Decr. tit. 3. §. 13. n. 308. & seqq.* & Friderich in *QQ. Canonicis de Simonia cap. 2. §. 6. n. 97. &c.* *

33. CONCL. VII. Loquendo de corporali labore, defatigatione, atque molestia in sacris Ministeriis, utputa in celebrationibus Missarum, administrationibus Sacramentorum, aut Consecrationibus Ecclesiarum &c. occurrente & an pro eodem licitum sit dare, vel recipere pretium, distinguendum est. Et quidem conveniunt

niunt Doctores, pro labore aut obligatione, quæ sacro Ministerio per accidens conjuncta est, licite aliquid dari, & accipi ut pretium: prout fit, quando Sacerdos iter longum conficere debet ad celebrandam in certa Ecclesia Missam, vel administrandum Sacramentum, aut quando Capellanus obligare se debet ad persistendum in suis spiritualibus functionibus toto anno, præsertim tempore pestis, & hujusmodi. Ratio est: quia talis labor aut obligatio ex se est pretio æstimabilis, & per accidens solum hic & nunc annectitur spirituali Ministerio.

34. Secus dicendum de labore intrinseco, seu qui per se ac necessario conjunctus est cum sacro Ministerio: nam pro tali simoniacum est dare, vel recipere pretium, *arg. c. Si quis objecerit. l. q. 3. & c. Ad nostram. de Simonia.* ubi generaliter mandatur, *quatenus pro Ministerio Ecclesiastico exercendo nullatenus pecunia exigatur.* Quo tamen non obstante potest aliquid dari ac recipi per modum justî stipendii, seu tanquam aliquod medium ad honestam sustentationem Ministrorum Ecclesiæ, ut dictum n. 28. Et hoc solum volunt nonnulli antiquiores Auctores, qui videntur oppositum tenuisse: nam commode explicantur, quod loquantur de justo stipendio, Ministris Ecclesiæ in gratiam fidelium laborantibus debito ad ipsorum sustentationem, non autem de pretio laboris spiritualis. *Layman lib. 4. tract. 10. §. 4. num. 41. & alii.*

QUÆ.

Quest. IV. Solvuntur alia dubia circa Ec. 467

Q U Æ S T I O IV.

*Solvuntur alia Dubia circa Simoniam ,
ejusque pœnas.*

S U M M A R I U M.

35. *Simoniam alia Juris Divini, alia Juris Ecclesiastici.*
36. *Exempla Simonie Juris Ecclesiastici.*
37. *Papa an possit involvi crimine Simonie?*
38. *Pretium simoniacum, quid, & quotuplex?*
39. *Munus a manu, & lingua, & ab obsequio, quid?*
40. *Ad Simoniam requiritur pactum, quale & quando?*
41. *Corollaria.*
42. *Solvitur instantia de obligatione Antidotali.*
43. *Simoniacum est, dare temporale tanquam motivum conferendi, vel efficiendi spirituale. Propositio damnata refertur.*
44. *Per gratuitam compensationem, quid intelligatur in ipsa?*
45. *Aliæ propositiones quoad propositum cavendæ.*
46. *Unde colligendum, an quid detur vel accipiat ex pacto simoniaco, nec ne?*
47. *Pœnæ contra Simoniacos in Jure statutæ. Eas non inducit Simonia mentalis.*
48. *Neque conventionalis. Excepta confidentiali.*
49. *Quid, si Simonia conventionalis postmodum hinc inde compleatur?*
50. *Simoniam realis inducit pœnas Juris, quando sit in ingressu Religionis, Ordine, vel Beneficio.*

Benefi-

468 *Tract V. De Religione, & vitiis oppos. Dist. III.*

Beneficium simoniace recipienti, quid agendum.

51. *Dispensatio super Beneficio simoniace recepto, a quo possit dari?*

Et qualiter sit obtinenda?

52. *Allegata superius pœne non incurruntur, saltem non ante sententiam judicis, si committitur in aliis casibus aliqua Simonia.*

35. **Q**UÆRITUR I. An Simonia alia sit Juris Divini, alia Juris Ecclesiastici? Resp. affirmative cum Glossa communiter recepta c. ex parte 12. v. *Dimittere de Offic. & Potest. Jud. Deleg.* ubi ait: quod quædam sunt prohibita, quia simoniaca; ut vendere Sacramenta &c. Et quædam simoniaca, quia prohibita; & sunt illa, quæ per Constitutionem Ecclesie facta sunt simoniaca.

36. Exemplum Simonix Juris duntaxat Ecclesiastici, est inprimis permutatio præbendarum, siue Beneficiorum Ecclesiasticorum, quæ si fiat pacto interveniente, ac propria auctoritate, sine interventu Episcopi, prohibetur tanquam simoniaca. c. *Quæsitum de Rerum permutat.* & alibi: cum tamen permutare unam rem spiritualem cum alia spirituali (ut sunt duo Beneficia) ex natura sua non sit simoniacum. Aliud exemplum habetur *can. Placuit; ut nullus l. q. 1.* ubi pro modico balsamo, quod benedictum pro Sacramento Baptismi datur per Ecclesias, prohibetur exigi tremissis, tanquam speciem habens Simonix. Similiter c. *Non satis* & c. *ea quæ, de Simonia.* cavetur, ut pro Chris-matis & olei receptione nulla cujusquam pretii

Quest. IV. Solvuntur alia dubia circa Ec. 469
pretii exactio attentetur. Atqui hoc non esse
Simoniam Juris Divini, sed duntaxat Ecclesia-
stici, patet ex eo; quia oleum vel balsamum
illud, quod benedicitur, secundum se est pre-
tio æstimabile, sicque pro eo pretium recipi,
Jure Divino aut naturali non prohibetur: ergo
prohibitio illa, ob speciem Simoniae, fit solo
Jure Ecclesiastico.

37. Hinc infertur, quod Papa quidem pos-
sit involvi crimine Simoniae, quæ est juris Divi-
ni, vendendo v. g. Sacramenta, quia & Papa
est subjectus Legi Divinæ; nihilominus in ipso
non habeat locum Simonia Juris duntaxat Ec-
clesiastici, qualis reperitur in iis, quæ sunt si-
moniacæ, quia prohibita; ut notat Fagnanus
c. Cum pridem, n. 55. de Pactis. Zoësius tit. de
Simoniam. n. 126. & communis. Siquidem Sum-
mus Pontifex secundum plenitudinem potestatis
de jure potest supra jus dispensare, c. Proposuit,
de Concess. præbendæ. Simulque antecessor suc-
cessorem suum quomodolibet non obligavit: cum
non habeat imperium par in parem, prout nota-
tur in c. Exiit. §. Cæterum de Verb. signif. in 6.
cum concordantiis.

38. Quæritur II. Quid, & quotuplex sit pre-
tium simoniacum? Resp. Pretium simoniacum est
aliquid temporale datum pro spirituali. Et hoc
in Jure Canonico vocatur *Munus*; non quidem,
prout munus significat donum gratuitum, sed
prout importat onus seu debitum ex obligatio-
ne. Cæterum hujusmodi munus est triplex, vi-
delicet munus a manu, munus a lingua, &
munus ab obsequio, prout patet ex dictis, &
textibus num. 20. allegatis.

39. Per *Munus a manu* intelligitur non solum pecunia, sed etiam omnis res temporalis pretio æstimabilis *c. totum. 1. q. 3.* Per *Munus a lingua* intelliguntur laudes, preces, seu recommendationes apud Principem v. g. vel populum, ex pacto interponendæ, pro eo vel amicis ejus, qui beneficium vel rem spiritualē cuiquam contulit, vel collaturus est: sic enim res spiritualis pacto interposito datur pro illa recommendatione, & e contra, cum tamen ejusmodi recommendandi obligatio sit quid temporale, ac pretio æstimabile. Lessius *lib. 2. cap. 35. dubit. 20.* & alii. Et hac de causa, si detur aliquid temporale Officialibus pro præbendo duntaxat aditu, vel mediatori pro labore illo, quem in se suscipit in semel vel sæpius adeundo Collatorē beneficii, aut ratione alicujus imminentis damni, v. g. periculi disgratiæ avertendi, non committi Simoniam, censent Navarrus *cap. 23. Manualis. n. 106.* & Layman *loc. cit. n. 65.* quia videlicet talia in se ipsis sunt pretio æstimabilia. Secus foret, si pro ipso beneficio conferendo, vel per potentes intercessores impetrando, daretur, aut reciperetur pecunia, ut patet. Tandem per *Munus ab obsequio* intelliguntur servitia, seu obsequia temporalia cuiquam præstita, seu præstanda sub pacto, seu obligatione Beneficii Ecclesiastici collati, seu conferendi, & e contra.

40. Quæritur III. Quid censendum de pacto simoniaci? Resp. I. Certum est, ad rationem Simonie illius, quæ habet annexas in Jure Canonico

Quest. IV. Solvuntur alia dubia circa Ec. 471

nonico certas graves pœnas, requiri pactum expressum vel tacitum, dandi rem spiritualem pro temporali, aut e contra, ita videlicet, ut dans temporale intendat alterum obligare ad reddendum spirituale, & e contra. Quamvis idcirco non negetur, posse dari Simoniam ex parte unius duntaxat; prout patet in Simone Mago, qui solus, non autem D. Petrus, incurrit Simoniam. Idem accidere solet in Simonia mentali.

41. Infertur proinde, si quis det honorarium alteri ad captandum duntaxat ejus benevolentiam, vel conciliandam amicitiam, ut postea sui memor ex benignitate sola & absque ullo pacto etiam implicito præcedente conferat beneficium, vel aliam rem spiritualem, non committi Simoniam; quia deest pactum, & totum hinc inde gratis datur. Idem dicendum, si quis inserviat Episcopo gratis ad consequendam ejus benevolentiam, vel ut is suam scientiam atque dexteritatem perspectam habeat, sicque citius alliciatur ad conferendum sibi beneficium, deest enim pariter omne pactum, uti supponitur. Lessius *loc. cit.* Layman *cit. cap. ult. §. 2.* & 3. & alii, post Glossam *c. Cum essent. x. Promiserat de Simonia.*

42. Nec obstat, quod ex talibus obsequiis, atque honorariis, oriatur obligatio quædam Antidoralis; id est talis, qua dans obligat alterum naturaliter ad remunerandum ex virtute gratitudinis. Resp. enim cum Navarro *c. 23. Manualis n. 106.* Lessio, & aliis, hoc non obstare; quia ad Simoniam requiritur obligatio ex
Justi-

Justitia, sive ut ex pacto expresso vel tacito, detur temporale pro spirituali. At obligatio Antidoralis, seu remuneratoria solum est ex decentia & honestate, & procedit ex liberalitate; simulque ex se non determinatur ad reddendam rem spiritualem, cum alia ratione remunerando possit eidem satisfieri, nec proprie est obligatio.

43. Resp. II. Nihilominus dare temporale tanquam motivum conferendi, vel efficiendi spirituale, simoniacum est. Ratio est: tum quia, quando temporale assumitur ut motivum ejusmodi, jam æquivalenter coram Deo oblatio illa est emptio, & res temporalis est pretium, simulque per temporale paratur via ad spirituale obtinendum, prout fecit Simon Magus, sponte offerendo pecuniam ad consequendam potestatem spiritualem; cui proinde dixit S. Petrus *Act. 8. Pecunia tua tecum sit in perditionem, quoniam donum Dei existimasti pecunia possideri.* Tum quia hic intervenit pactum, si non explicitum, saltem implicitum, dum ideo datur temporale, ut alter moveatur, seu tacite obligetur ad reddendum spirituale, quæ est ipsissima Simonia & quidem realis, si illud pactum vel per verba expressa, vel saltem ex circumstantiis externis manifestetur: alias vero mentalis, quamdiu intentio ista alterum sic tacite obligandi, atque movendi aliunde exterius etiam per certas circumstantias se non prodit. Hinc merito Innocentius XI. inter alias sequentem, ordine 45. Propositionem damnavit, sicut jacet: *Dare temporale pro spirituali*

Quest. IV. Solvuntur alia dubia circa Ec. 473
rituali non est Simonia, quando temporale non datur tanquam pretium, sed duntaxat tanquam motivum conferendi, vel efficiendi spirituale, vel etiam, quando temporale sit solum gratuita compensatio pro spirituali, aut econtra.

44. Ubi circa posteriora hujus damnatæ Propositionis verba notandum cum Joanne Cardenas in *Crisi Theologica*, ad dictam Propositionem

45. num. 37. § seqq. quod per gratuitam compensationem intelligatur ea, quæ fit cum pacto, seu interveniente obligatione dandi aliquid titulo gratitudinis: ut si Patronus conferat Clerico beneficium cum pacto, ut se gratum exhibeat, & ex gratitudine det ipsi aliquam pecuniam (prout esse licitum pacisci de dando ex gratitudine dono temporali pro spirituali, & econtra, olim fuit opinio quorundam nam qui sic exigit titulo gratitudinis aliquid temporale, excedit limites obligationis Antidoralis, utpote quæ non determinat aliquid temporale, sed potest aliunde impleri; prout bene notat cit. Cardenas num. 46. & jam dictum est supra num. 42.

45. Quoad præsentem materiam cavendæ sunt insuper aliæ duæ Propositiones, quarum prior, ordine 22. ab Alexandro VII. damnata fuit, & sic sonat: *Non est contra justitiam, Beneficia Ecclesiastica non conferre gratis, quia Collator Conferens illa Beneficia Ecclesiastica, pecunia interveniente, non exigit illam pro collatione Beneficii, sed veluti pro emolumento temporali, quod tibi conferre non tenebatur.* Altera vero, illico

H h

sequen-

Anacl. Reiffenstuel, Theol, Tom. II.

474 *Tract. V. De Religione, & vitiis oppos. Dist. III.*
sequens supra memoratam Propositionem 45.
ab Innocentio XI. condemnatam, sic habet:
*Et id quoque locum habet, etiamsi temporale sit
principale motivum dandi spirituale: imo etiamsi
sit finis ipsius rei spiritualis ꝑc, ut illud pluris æsti-
metur, quam res spiritualis.* Hæc utraque Pro-
positio merito est condemnata, ut satis patet
ex hactenus dictis.

46. Resp. III. An aliquid detur, vel recipia-
tur ex pacto simoniaci, vel potius ex alio justo
titulo, pro Foro interno seu conscientiae faci-
le dijudicatur, utpote in quo propria cujusque
intentio seu mens inspicitur: siquidem bona
intentio ponit rem extra vitium, mala vero
parit Simoniam ad minimum mentalem. Zoe-
sius tit. *de Simonia* num. 55. loquendo vero pro
Foro externo, in dubio ex circumstantiis id erit
dijudicandum; & quantum ad hoc, *Tria sunt
maxime attendenda, personæ scilicet dantis & ac-
cipientis qualitas, quantitas muneris & donatio-
nis tempus, uti notatur c. Et si quæstiones, de Si-
monia.*

47. Quæritur IV. Quænam pœnæ in Jure
sint contra Simoniacos statutz? Resp. I. Di-
versæ quidem sunt pœnæ in Jure statutz, etiam
ipso facto incurrendæ per Simoniacos, prout
habetur in *Extravag. Sane, & Extravag. Cum de-
testabile*, de Simonia (nam, ut ibidem notat
Pontifex, *plures pœnarum gravitas, quam Dei
timor, arcere solet a vetitis*) nihilominus nulla
Simonia duntaxat mentalis inducit ejusmodi
pœnas. Ita communis, & desumitur ex cap.
ult. de Simonia ibi: *Pro Simonia, qua nullo pa-
cto,*

Quæst. IV. Solvuntur alia dubia circa Ec. 475
do, sed affectu animi præcedente delinquitur, suf-
ficit per solam pœnitentiam suo satisfacere Crea-
tori.

48. Resp. II. Insuper Simonia pure conven-
tionalis non inducit ipso facto pœnas a Jure sta-
tutas: nam Canones statuunt pœnas in eos, qui
quomodolibet dando vel recipiendo Simoniam com-
miserint. *Extrav. Cum detestabile, juncta Ex-*
travag. Sane. eod. Idem probabilius dicendum
de Simonia conventionali mixta (dummodo
hinc excipiatur ea, quæ appellatur *Confiden-*
tialis, seu *Confidentia beneficiorum*, propter spe-
cialem Bullam S. Pii V. *Intolerabilis*, de qua
num. 25.) ut notat Navarrus *cap. 23 Manualis*
num. 104. Zoësius, Engel, Lessius, Covarru-
vias, & communior. Ratio est: quia nullibi
in Jure habentur tales pœnæ clare expressæ con-
tra Simoniam conventionalem, etiam mixtam:
stante autem dubio, *in pœnis benignior est inter-*
pretatio facienda. juxta *Reg. 49. Juris in. 6. cum*
concordantiis.

49. Fatendum tamen, quod tum Simonia
conventionalis, cum etiam mentalis sit grave
peccatum. Quinimo si Simonia conventiona-
lis postmodum ex parte utriusque compleatur
in totum, vel in partem, hinc dando pretium vel
partem ejus, illinc vero rem spiritualem, v. g.
Beneficium Ecclesiasticum, etiam incurruntur
pœnæ ipso Jure statutæ contra Simoniacos, ac
retrotrahuntur ad tempus pactionis præteritæ;
juxta stylum antiquum Curiae Romanæ. Na-
varrus *cit. n. 104.* Lessius *lib. 2. c. 35. num. 151.*
& alii.

50. Resp. III. Simonia realis, quæ committitur in ingressu Religionis, in Ordine (id est, in susceptione, vel collatione Sacramenti Ordinis) vel in Beneficio Ecclesiastico, inducit ipso facto pœnas a Jure statutas. Ita communis, & habetur clare *in cit. Extravag. Sane, & Extravag. Cum detestabile de Simonia*, ubi committentes hujusmodi Simoniam realem ipso facto excommunicantur, aliisque pœnis subjiciuntur, quæ ibidem enumerantur. Et præsertim *cit. Extravag. Cum detestabile*, circa committentes Simoniam in Beneficiis Ecclesiasticis statuitur, quod non solum ipso facto incurrant excommunicationem Summo Pontifici reservatam, sed insuper talis collatio, sive provisio irrita sit, nullumque jus tribuat, adeo ut *nec inde faciat aliquis fructus suos, sed ad illorum omnium, quæ percepit, restitutionem sub animæ suæ periculo sit adstrictus.*

Quia igitur omnis collatio Beneficii, quam simonia contingit labefieri, viribus omnino caret, atque exinde jus cuiquam nullatenus acquiritur, juxta *cit. Extravag. Cum detestabile*, hinc ille, qui Beneficium simoniace recepit, tenetur (cessante legitima dispensatione) Beneficio taliter acquisito renuntiare. Angelus *7. Renuntiatio n. 13. Sylvester 7. Simonia q. 13. S. Octavum.* & alii, non tamen debet talis dimittere possessionem Beneficii, quam defacto habet, absque licentia legitimi Superioris, sed abstinere a perceptione fructuum, excepta stricta necessitate vitæ, & quærat, quam cito poterit, resignare, uti notat Angelus *n. 13.*

Quest. IV. Solvuntur alia dubia circa Ec. 477

51. Additur vero, cessante legitima dispensatione. Nam inprimis, qui Beneficium simplex per Simoniam ab aliis commissam ignoranter recepit, neque eandem Simoniam ratam habuit, & postmodum cognita rei veritate Beneficium illud resignat, potest per Episcopum dispensari ad Beneficium illud retinendum *arg. cap. penult. de Election. secus, si sit Prælatūra, Dignitas, vel Beneficium curatum: quia circa majora cautius est agendum; sicque Episcopus quoad ista non potest dispensare. Supple conformiter dictis in Jure Canonico lib. 5. Decret. Tit. 3. num. 337. saltem, si obtentio talis Prælaturæ &c. jam fuit etiam in Foro externo per sententiam reprobata. Glossa fin. & Barbosa ad cit. cap. penult. num. 4. Pirrhing Tit. de Electione. n. 98. & seqq. & alii. Quod si ipsemet Beneficiarius commisit Simoniam, aut eam ab aliis commissam ratam habuit, nequit Episcopus cum eo dispensare ad retinendum Beneficium ita simoniace acquisitum, sed solus Papa *arg. cit. Extravag. Cum detestabile.**

Deinde loquendo de Foro conscientie, & quando Simonia est occulta, poterit adiri Summus Pontifex vel potius Major Pœnitentiarius ipsius, & exposito rite per litteras crimine Simonie (tacito tamen nomine Rei, prout in impetratione dispensationis super occultis impedimentis matrimonii fieri solet juxta inferius dicenda *Tract. 14. Dist. 14. num. 170. & 171.*) supplicari eidem, ut præter absolutionem ab excommunicatione de opportuno dispensationis, seu habilitationis remedio supplicanti pro-

478 *Tract. V. De Religione, & vitiis oppos. Dist. III.*
videre dignetur, vi cuius idem supplicans pro
Foro conscientiae imposterum valeat tale Be-
neficium retinere, ejusque fructus percipere, &
hactenus perceptos retinere, allegatis in hunc
finem veris, & rationabilibus causis, ut puta pe-
riculo scandali, aut infamiae, quae ex dimissione
Beneficii oriri posset, vel paupertate Beneficia-
rii &c. prout totum hoc fufius exprimitur in
Jure Canonico *lib. 5. Decret. Tit. 3. §. 14.* & hic
Tract. II Dist. 1. post quest. 5. in Appendice. Ubi
pari er invenietur, quam difficulter dispensetur
cum Simoniacis similibus.

§2. Dicitur notanter *num. 50. quae committi-
tur in ingressu Religionis, Ordine, vel Beneficio Ec-
clesiastico.* Siquidem nulla alia Simonia, etiam
realis, inducit, poenas Juris ipso facto, &
ante sententiam Judicis, nisi in tribus dunta-
xat enumeratis casibus, prout observant Les-
sius *num. 130.* Pirrhing *de Simonia, num. 154.*
Navarrus, aliique communiter. Quare si quis
committat Simoniam in administratione alio-
rum Sacramentorum, quam Ordinis, vel in Con-
secrationibus, Benedictionibus, Dispensationi-
bus, aut hujusmodi, graviter quidem pecca-
bit, non tamen ipso facto incurret poenam ex-
communicationis, suspensionis, vel inhabili-
tatis alicujus. Ratio est: quia nullibi in Jure
exprimitur poena ipso facto incurrenda, praeter
tres Simoniae species proxime enumeratas;
quamvis *c. quidquid 1. q. 1.* committens Simo-
niam in Baptismo, vel collatione Chrismatis,
dicatur competenti poena, & debita excommuni-
catione plectendus; atque etiam *c. Qui alium &
c. Sicut.*

Appendix ad quart. Quæst. Continens. &c. 479
c. Sicut. & c. Ea quæ de Simon. convicti de Si-
monia jubeantur deponi: nam hæc verba non
indicant pœnam latæ, sed duntaxat ferendæ
sententiæ.

A P P E N D I X.

Ad quartam Quæstionem, continens ad-
huc nonnulla quæsitæ circa pacta, &
Contractus simoniacos, ac circa
restitutionem simoniace
acceptorum.

S U M M A R I U M.

- * An accipiens spirituale possit illud retinere, si*
rem promissam temporalem non extradat?
Addit. I.
- * Quidnam sentiendum, si rem temporalem pro*
spirituali actu jam dedisset? Addit. II.
- * An, & quando recipiens rem temporalem pro*
spirituali obligetur eandem restituere, & cui?
Addit. III.
- * Resolvuntur xinde varii casus. Addit. IV.*

Additio I.

* QUÆRES I. An, qui accepit simoniace
aliquod spirituale pro re temporali pro-
missa quidem, sed nondum extradita, possit
illud spirituale retinere in Foro conscientiæ
ante sententiam Judicis? Quæsitum (quod,
H h 4 uti

uti sequentia, loquitur de acceptis spiritualibus non ex justo titulo, sed per Simoniam) præsupponit tanquam certum, omne pactum tale simoniacum versans circa aliquod spirituale ex una, & circa rem temporalem ex altera parte esse prorsus nullum juxta clarum textum Juris *cap. fin. de Pactis*, nam spiritualia, & sacra in commercium civile venire nequeunt, juxta Legem 83. §. 5. ff. de *Verborum obligationibus*. Unde nec simoniace promittens temporale pro spirituali, nec vicissim repromittens spirituale pro temporali obligatur ad executionem sui promissi ante actualem traditionem, quoniam nemo adstringitur ad faciendum id, quod sine proprio peccato executioni mandari nequit. Ex qua ultima ratione eruitur, quod promittens pretium temporale pro re spirituali (puta pro particula sacre Crucis, vel pro pretiosa Cruce terre sacre, aut pro alia insigni Reliquia) sibi actu jam tradita, necdum obligetur alteri vicissim extrudere e. g. pecuniam simoniace antea promissam; quinimo nec posset, nisi vellet omnino donec cum seria protestatione, quod nullatenus velit esse adstrictus ad dandum temporale vi præcedentis, contractus simoniaci, utpote nullius valoris existentis, ubi tamen non raro periculum subest, ne hæc donatio potius sit palliata, quam vere gratuita. Hoc supposito adhuc dubium remanet, utrum actualiter simoniace accipiens aliquod spirituale pro re temporali promissa quidem, sed nondum tradita teneatur ad restitutionem hujus rei spiritualis actu jam receptæ :

ptæ : vel an eandem possit retinere , quin extradat vicissim pretium temporale promissum? ad quod

Respondeo I. In materia beneficii, si quis interveniente Simonia confidentiali adeptus est aliquod Beneficium, nequit illud retinere etiam in foro conscientie quamvis nullum aliud pretium alteri dedisset. Ratio est, quia in Simonia confidentiali nullitas collationis, & inhabilitas ad dictum beneficium incurritur per solam ejusdem collationem & acceptationem absque ex- traditione alterius rei cujusdam temporalis, uti eruitur ex jam dictis superius n. 14.

Respondeo II. Utrum eodem modo discurrendum sit de aliis rebus spiritualibus ab altero acquisitis, non conveniunt Doctores, nec desunt, qui putant, talem rem spirituales e. g. particulam sacre Crucis &c. retineri posse quamvis temporale pretium, propterea per pactum Simoniacum alteri promissum, non detur vicissim, quam sententiam etiam antecederet tenuit P. Pichler; eam tamen postea in suo Candidato Jurisprudentie abbreviato lib. 5, tit. 3. n. 22. retractavit, & ad restituendam iterum rem spirituales adstrinxit ex hac, meo judicio, valde efficaci ratione; quia dans spirituales tanquam habens dominium, seu jus ad illud absolute non tenebatur ex una parte id alteri dare: ex altera vero tribuens alteri, huic non dedit animo donandi, sed sub conditione (quamvis illicita, & simoniaca) ut recipiat vicissim temporale, sicque ejus voluntas transferendi in alterum, non verificata conditione, fuit ineffi-

482 *Tract. V. De Religione, & vitiis oppos. Dist. III.*
cax. *Nec dicatur*, illam conditionem tanquam
turpem esse habendam pro non adjecta; *Re-*
spondetur enim negando illatum; cum id non
procedat illimitate in omni materia, sed solum
statuatur in Jure quoad Testamentum, matri-
monium, & religiosam professionem, vel tan-
dem, ubi quis aliunde absolute ad alteri dan-
dum jam obligatus existit; uti sic adstringitur
Parochus sufficienter provusus pauperibus æ-
grotis Sacramenta gratis conferre, & Eleemo-
synarius pauperibus dare Eleemosynam sibi a
Domino commissam; non autem in nostro ca-
su dans rem spiritualem e.g. sacras pretiosas
Reliquias: quamvis enim etiam in hoc suppo-
sito, si in alterum hanc rem spiritualem trans-
ferat, debeat qua talem gratis dare; absolute
tamen loquendo NB. non tenetur eandem in
alterum transferre &c. quod bene notandum,
ut variis tacite præveniatur objectionibus Vi-
de de appositione conditionum *T. 8. Dist. 1.*
q. 1. post. n. 12. *

Additio II.

* Quæres II. An saltem ille, qui pro spiri-
tuali adepto vicissim simoniace jam actualiter
extradidit rem temporalem promissam, valeat
obtentum spirituale retinere? Respondeo I.
Quoad beneficia negative. Ratio est: quia
per mutuam illam traditionem completur Simo-
nia realis, quæ collationem Beneficii facit nul-
lam, & recipientem ad dictum beneficium in-
habilem, consequenter obligat ad dimittendum
beneficium, & fructus extantes, quos juxta

Extra-

Extravag. Detestabilis inter Communes de Simonia. non fecit suos, pari modo uti Beneficiatus intermittens horas Canonicas. Excipe tamen, si quis invincibiliter ignorasset, talem contractum (puta per Tertium, ipso invincibiliter ignorante, institutum) esse simonicum, in quo ultimo casu posset titulo præscriptionis post triennium juxta valde probabilem sententiam Beneficium cum fructibus retinere vi regulæ Cancellariæ de possessione triennali Beneficii. De quo vide partim *Tract. 11. Dist. 1. post num. 80. in Appendice* partim in *Jure Canonico lib. 5. Decret. tit. 3. §. 13. num. 320. ac seqq.*

Respondeo II. Loquendo quoad alia spiritualia possunt ea tuta conscientia ante sententiam Judicis condemnatoriam retineri. Ita communis, & ratio est; quia in tali casu accipiens pretium temporale actualiter pro re spirituali absolute, quamvis illicite transtulisse præsumitur, nisi expresse excipiat, jus rei spiritualis in priorem ex una parte, & ex altera talem translationem nullum Jus ipso facto irritavit: ergo. Putat tamen P. Pichler *lib. 5. Tit. 3. n. 63.* si alter poenitentia ductus restitueret præcedenti pretium, & repeteret iterum suam rem spiritualem, ipsi eandem quoque esse restituendam. *

Additio III.

* Quæres III. An, & quando recipere recipiens simoniace quodpiam temporale pro spirituali possit illud temporale e. g. pecuniam retinere?

484 *Tract. V. De Religione & vitiis oppos. Dist. III.*
tinere? & quando teneatur restituere memoratum temporale pretium? Respondeo I. Loquendo de receptis propter collationem Beneficiorum, sicut institutus, electus, vel presentatus simoniace nequit ipsum Beneficium, sic nec propter illam institutionem, collationem, electionem, vel presentationem simoniace accipiens pecuniam poterit retinere illam, sed tenetur restituere, & quidem post sententiam Judicis huic Ecclesiae, in qua alter simoniace obtinuit beneficium; ante sententiam vero probabiliter illi, a quo dictam pecuniam recepit. Ita partim citare colligitur *cap. de hoc. de Simonia.* partim fusius declaratur in *Jure Canonico lib. 5. Decret. Tit. 3. §. 12. n. 295. & 296. Item §. 13. n. 326. 327 & 328.* Ubi adjungitur, *posse talem excusari a restitutione titulo prescriptionis*, si nimirum in recipiendo bona fide processit, & requisito ad prescriptionem debito tempore possessionem hujus rei temporalis continuavit; quo tamen casu, si ignorantia Juris intervenisset, quamvis invincibilis, quoad tempus prescriptionis reflectendum videtur ad dicta *Tract. 7. Dist. 6. q. 2. Addit. I. post n. 10.*

Respondeo II. Loquendo de aliis temporalibus simoniace propter spiritualia receptis, distinctio est facienda, an recipiens pretium temporale peccaverit precise contra virtutem Religionis, vel an etiam contra virtutem Justitiae? si prius? acceptum illud temporale retinere potest ante sententiam Judicis condemnatoriam. Ratio hujus est: quia aliae virtutes extra Justitiam

tiam non obligant ad restitutionem rei acceptæ. Secus dicendum, si peccasset contra virtutem justitiæ commutativæ; nam per se ex tractatu de justitia notum jam est, ex læsione virtutis justitiæ commutativæ exsurgere obligationem restituendi. Censetur autem peccari contra virtutem hujus justitiæ dupliciter. *Inprimis*, si aliquod temporale absque alio legitimo titulo accipiat pro illa re spirituali, quæ vel nullum, vel saltem non proportionatum commodum temporale conjunctum habet, uti sunt SS. Reliquiæ, particulæ S. Crucis &c. *Secundo*, si accipiat pretium temporale pro eo spirituali, quod equidem commodum temporale habet conjunctum; interim tamen dans aliunde jam obligatus est illud alicui alteri tribuere, & quidem gratis, prout taliter tenetur Episcopus conferre beneficia vacantia. *

Additio IV.

* Ex hac duplici responsione ultimi quæsi plures resolvi possunt Casus. *Primo*, qui accepit pretium temporale pro rosario terræ sanctæ, atque in ea receptione excessit æstimationem, quæ habetur ratione materiæ & expensarum, alias desuper in itinere fieri solitarum, tenetur illum excessum exigenti restituere. Ratio est: quia spiritualitas rosarii ratione indulgentiarum, & attactus ad loca sancta nequit venire in commercium temporale, sicque petens pretium temporale ob rem, quæ nullam temporalem utilitatem habet annexam, non solum

486 *Tract. V. De Religione, & vitiis oppos. Dist. III.*
solum contra Religionem, verum etiam peccat
contra justitiam.

Secundo. Ex eodem fundamento pariformi-
ter sentiendum de pretio temporali simoniace
comparato propter particulam S. Crucis, vel
ob insignes Reliquias, aut Statuam aliquam
Beatissimæ Virginis miraculosam; nam etiam
tunc peccatur contra justitiam, & res tempo-
ralis est obnoxia restitutioni. Quod si quis ta-
men venderet imaginem miraculosam cariori
pretio ex eo, quia se privat lucro temporali
notabili, alias ob magnum ad hanc imaginem
confluxum hominum sibi quoad distracta escu-
lenta, & poculenta obveniente, non peccaretur
contra justitiam commutativam, si pretium
respectu lucri cessantis foret proportionatum;
sicque nec teneretur talis ad restitutionem, uti
advertunt Suarez, & Pirrhing apud Schmalz-
grueber *lib. 5. Decret. tit. 3. num. 290.*

Tertio. Similiter ad restitutionem obligatur
Episcopus, vel alius Prælatus Ecclesiasticus, si
vendat Beneficia Ecclesiastica, quorum collatio
ad ipsum pertinet vi sui officii: nam quamvis
hæc Beneficia habeant annexam aliquam utili-
tatem temporalem, ad quam venditor respicere
videtur, deberet tamen vi officii sui talis Præ-
latus Ecclesiasticus eadem aliis conferre, &
quidem gratis, & consequenter obligatur ad
restitutionem, si non faciat, utpote peccans
contra justitiam. *Nec dicatur*, talem quidem
obligari indeterminato alicui conferre simi-
lia

lia beneficia, sed non huic determinate, adeoque, si liberrime unum præ alio seligat, posse pro ista determinatione ab illo citra læsionem justitiæ accipi pecuniam: nam contra est, quod hæc ipsa assertio sit damnata ab Alexandro VII. Propositione 22. quæ sic sonabat: *Non est contra justitiam Beneficia Ecclesiastica non conferre gratis, quia Collator conferens illa Beneficia interveniente pecunia non exigit illam pro collatione Beneficii, sed veluti pro emolumento temporali, quod tibi conferre non tenebatur.*

Quarto. Econtra excusatur a restitutione acceptorum Monasterium, quod propter ingressum, vel admissionem ad S. Professionem a Candidatis accepit certam summam pecuniariam. Nam vel has pecunias recepit titulo sustentationis, dotis, aut titulo legitimæ, (puta facta cæteroquin renuntiatione ad hæreditatem in futurum) vel præcise acquisivit intuitu ingressus, & admissionis ad S. Professionem? si prius, potuit id cum certo moderamine omnino licite fieri conformiter fundatæ doctrinæ Patris Pichler in Candidato abbreviato Jurisprudentiæ lib. 5. Tit. 3. n. 16. § 17. si vero posterius: equidem ob malam hanc intentionem, & pactum receptio ista fuit simoniaca, præcise tamen contra virtutem Religionis, non justitiæ commutativæ, sicque nec restitutioni obnoxia, nisi fuerit Monasterium valde opulentum, simulque NB. ad certum numerum suorum restrictum, quos ea fundatione aliisque mediis, sufficientissime ad hunc ipsum finem præscriptis, susten-

488 *Tract. V. De Religione, & vitiis oppos. Dist. III.*
sustentare obligatur: tunc enim faceret inju-
riam aspirantibus, si nihilominus ab ipsis sub
palliato titulo *sustentationis*, re ipsa autem con-
formiter *cap. 40. de Simonia* per pactum simo-
niacum saltem implicitum pecunias extorque-
ret, sicque propter injuriam contra justitiam
illatam non posset tales pecunias retinere *de*
per se loquendo, & nisi Summus Pontifex *Extra-*
vag. Sane. Inter communes de Simonia. gratiose
saltem cum Monialibus dispensasset, ut dictæ
pecuniæ (exempli gratia titulo pastus, vel eti-
am titulo honorariorum, seu jocalium &c.) in-
terveniente pacto simoniaco receptæ commu-
nitati Monasterii tanquam causæ piæ applicari
valeant. Videantur Jus Canonicum (nimirum
hujus Auctoris Patris Reiffenstuel) *lib. 5. Tit. 3.*
n. 298. & seqq. Schmalzgrueber lib. 5. Tit. eo-
dem n. 289. Et Pichler ibidem in suo Candi-
dato abbreviato Jurisprudentiæ *num. 16. & 17.*

QUÆSTIO V.

De Blasphemia.

SUMMARIUM.

53. *Blasphemia vi nominis, quid?*

54. *Ejus definitio.*

Quæ declaratur.

55. *Datur Blasphemia in Deum, & Sanctos.*

56. *Blasphemia dividitur in hereticalem, & non
hereticalem,*

57. *Est-*

57. Estque ex genere suo peccatum mortale.
Nec admittit parvitatem materie.
58. Peccata verborum maxime sunt ex intentione
dicentis dijudicanda.
59. Corollaria.
60. Ex ira dicere: Corpus Dei, Chrisma, Sa-
cramenta &c. quale peccatum?
61. Quid de nonnullis aliis verbis?
62. An omnes Blasphemie sint ejusdem speciei?
63. Quid de Blasphemia in Deum, & Sanctos?
64. Sententia opposita non caret sua probabilitate.
* Quidnam practice agendum Confessariis cum
pœnitentibus Blasphemis?

53. **B**LASPHEMIA est nomen græcum, &
juxta nominis ethymologiam idem est,
ac *Nocens dictum*; unde & Maledictioni, Con-
vitio, atque Contumeliæ convenire potest:
communiter tamen sumitur pro verbo contu-
melioso in Deum. Et hoc annotavit D. Au-
gustinus lib. 2. De moribus Manicheorum cap. 11.
dicens: est autem Blasphemia, cum aliqua mala
dicuntur de bonis. Itaque jam vulgo Blasphemia
non accipitur, nisi mala verba de Deo dicere: de
hominibus namque dubitari potest, Deus autem
sine controversia bonus est. Hæc ille. Et de tali
Blasphemia loquendo, sit

54. CONCL. I. Blasphemia est contumelio-
sa in Deum locutio: sive (ut alii loquuntur)
Blasphemia est verbum maledictionis, convi-
tii, sive contumeliæ in Deum. Ita in re com-

I i

munis

Anacl. Reiffenstuel, Theol. Tom. II.

490 *Tract. V. De Religione, & vitiis oppos. Dist. III.*
munis. Unde patet, quod Blasphemia immediate opponatur Laudi Dei.

Dicitur, *locutio contumeliosa*. Quia Blasphemia consistit præcipue in verbis irreverentibus, injuriis, & Divinum nomen seu honorem lædentibus, etsi aliquando etiam committatur ipsis factis, utputa si Deus contumelioso signo vilipendatur, ut expuendo in cælum, aut hujusmodi. Datur insuper Blasphemia cordis, seu interna, non minus, ac dari solet Laus interna Dei: circa quam nihilominus bene attendendum est, num adfuerit plena advertentia & consensus, vel potius duntaxat sint cogitationes blasphemæ incidentales, & involuntariæ: hæ enim peccatum non sunt, aut saltem non grave defectu voluntarii, plenæque deliberationis.

55. Dicitur ulterius, *contumeliosa in Deum*. Quia, ut notat D. Thomas 2. 2. q. 53. art. 1. blasphemia est peccatum, quo quis ex pravo cordis affectu de excellentia Divinæ bonitatis detrahit, illique contumeliam infert, vel negando aliquid, quod ipsi proprium est, vel aliquid imponendo, quod ei minime convenit. Cæterum per hoc non negatur, dari etiam blasphemiam in Beatissimam Virginem MARIAM, aliosque Sanctos: etenim, sicuti Deus laudatur & honoratur in suis Sanctis, horumque gloria redundat in Deum, sic etiam blasphemia erga Divam Virginem, & Sanctos redundat in ipsum Deum.

56. CONCL. II. Blasphemia inter alias divisiones suas præcipue dividitur in hæreticalem, & non hæreticalem seu simplicem. *Blasphemia hæreti-*

hereticalis est illa, quæ Articulis Fidei directe opponitur: seu, qua aliquid asseritur Fidei contrarium per verbum indicativi modi: ut si quis dicat: *Deus est crudelis, injustus, mendax, infidus, qui res hominum non curat*; vel si quis dicat: *o Deum injustum!* aut *abnego Deum* &c. *Blasphemia simplex*, seu *non hereticalis* dicitur, quæ Articulis Fidei directe non opponitur, sed aliquid vituperabile per modum detestationis, & quasi imprecationis in Deum profert: ut si quis Deo maledicat, aut optet, non esse Deum.

57. CONCL. III. Blasphemia ex genere suo est peccatum mortale, estque lethalis culpa, quoties cum perfecta advertentia verba blasphemiae proferuntur. Ita communis: siquidem blasphemia gravem infert Deo injuriam. Quinimo notant Doctores, blasphemiam ratione parvitatæ materiæ non posse fieri peccatum veniale (in ipsa enim non datur parvitas materiæ, cum omnis blasphemia gravem injuriam Deo inferre videatur) sed tantum ex indeliberatione, & inadvertentia actus posse quandoque blasphemiam fieri veniale peccatum.

58. Circa quod bene notanda est doctrina, quam tradit Doctor Angelicus 2. 2. q. 73. art. 2. quod *peccata verborum maxime sunt ex intentione dicentis dijudicanda*. Hæc quippe doctrina etiam locum habet in verbis blasphemiam sonantibus, vel non sonantibus; quibuscunque enim verbis utaris, non eris reus blasphemiae

492 *Traçt. V. De Religione, & vitiis oppos. Dist. III.*
in foro Dei, si absit omnis tam indirecta seu
virtualis, quam directa seu formalis intentio
inhonorandi Deum: & contra coram Deo ju-
dicaberis blasphemus, etiamsi sanctissimis ver-
bis inhonores ex intentione Creatorem tuum.
In foro autem externo præsumitur quis eo sen-
su locutus, quem verba ex communi usu lo-
quendi indicant. Unde D. Gregorius *lib. 26.*
Moral. c. 7. relatus can. Humane 22. q. 5. sic
inquit: *Humane aures verba nostra talia judi-*
cant, qualia foris sonant: Divina vero judicia
talia ea audiunt, quali ex intimis proferuntur.
Hinc

59. Infertur I. Si quis verba blasphemiae
proferat animo nec actualiter, nec virtualiter
advertente, puta in ebrietate, non esse blas-
phemiam proprie dictam, sed tantum materia-
lem. Additur notanter, *animo nec actualiter,*
nec virtualiter advertente: quia licet non possit
esse malitia peccati blasphemiae, nisi homo actua-
liter vel virtualiter intelligat, seu advertat
ad verba, quæ ore profert; sufficit tamen ad
hoc indirecta, & virtualis attentio, & intentio,
Unde si quis scienter ac serio loquatur verba,
quæ ex propria significatione, modo proferen-
di, aliisque circumstantiis Divini honoris di-
minutionem continent, quamvis homo eam
directe non intendat, adhuc tamen committit
blasphemiam: sicut a pari ad peccatum detra-
ctionis, vel contumeliae erga hominem non re-
quitur formale nocendi propositum, sed suffi-
cit virtuale. Layman *lib. 4. tract. 10. cap. 6. n.*
2. 6. & 7. ac alii.

60. Infertur II. cum Sanchez lib. 2. in Decal. cap. 32. Laymano, Cajetano, Navarro, & aliis, non esse proprie blasphemiam, quando quis in ira, vel rixa cum aliquo enuntiat quidpiam de Deo, quod verum est, utputa ex indignatione dicendo: *Corpus Dei, Chrisma, Sacramenta &c.* Quia etsi irreverenter dicantur, non tamen proferuntur per modum contumeliæ, vel injuriæ Deo irrogatæ, nec aliquid falsum Deo tribuunt, sicque plerumque non sunt peccata mortalia: dummodo affectus ille indignationis, & iræ non tendat in Deum, sed tantum contra hominem, vel jumentum, cui aliquis irascitur; quod ex modo dicendi, aliisque circumstantiis erit dignoscendum. Verum hoc non obstante ejusmodi verba sacra temere & irreverenter proferre in ira, est peccatum cujusdam Irreligiositatis, sed tantum veniale, ut ajunt Sanchez, Cajetanus, Armilla, & alii: quamvis ob scandalum, vel periculum formaliter blasphemandi mortale fieri possit, ideoque homines a tali Irreligiositate, & apparente blasphemia merito absterrendi sint.

61. Hoc autem intellige, si ejusmodi verba secundum se Divini honoris diminutionem nullam exprimant: nam si verba talia, aut tali modo proferantur, ut contumeliam Dei, aut Sacramentorum significant: videlicet: *Gantz Tunnen Sacrament, gantz Gallee Sacrament, Gotts bundert tausend Sternen Sacrament, das dich Gottes Chrisam schende* (ut exemplificat, & docet Layman loc. cit. n. 12. & post eum Gobat tract.

11. *Theolog. Experiment. n. 73* 3. cum aliis) censerī debent blasphemīæ, dummodo homo attenderit ad vilipensionem Dei; aut rei sacræ, quæ talibus verbis exprimitur. Sæpe autem homines ejusmodi verba blasphema proferunt inadvertenter, & materialiter tantum; non attendendo quid significant: tum vero excusantur a peccato mortali, dummodo interim conentur perverſam ejusmodi consuetudinem deponere.

62. Quæres I. An omnia peccata blasphemīæ sint ejusdem speciei? Resp. I. Blasphemia hæreticalis specie distinguitur a simplici blasphemia. Ita certa, & communis. Ratio est: quia illa opponitur etiam Fidei, hæc autem Religioni tantum, quæ duæ virtutes sunt specie diversæ.

63. Resp. II. Probabilius est, etiam blasphemiam in Deum; & blasphemiam in Sanctos specie distingui. Ita Mastrius *disp. 11. Theol. Moral. n. 46.* post Caspensen, & alios, contra Sanchez *cit. cap. 33. n. 38.* Cajetanum, Bonacinam, Azorium, aliosque. Ratio datæ responsionis est: quia cultus Deo debitus est Patriæ; cultus vero Beatissimæ Virgini MARIÆ, & Sanctis debitus, Hyperdulix vel Dulix: atqui hi cultus specie differunt; ergo etiam blasphemia in Deum, & blasphemia in sanctos specie differunt, cum opponantur ejusmodi diverso cultui, Deo & Sanctis debito.

64. Cæterum quia opposita sententia, asserens blasphemias in Deum, & Sanctos esse ejusdem speciei, eo quod opponantur eidem virtuti

Reli-

Religionis, quæ tribuit cultum Deo, & Sanctis propter DEUM (non obstante, quod hic cultus sit diversus ab illo) multorum Doctorum existit, neque caret sua probabilitate: hinc ipsa non nunquam Confessariis deservire poterit, præsertim quoad Pœnitentes, hanc diversitatem ultro non exprimentes.

Additio.

* Quæres II. Quomodo ergo practice agendum sit quoad Pœnitentes, qui confitentur, se blasphemasse? Resp. Eisdem I. esse interrogandos, an deliberate vel indeliberate fecerint? nam si ex mera præcipitantia (prout sæpe contingit, quando super homines vel jumenta indignantur) non considerando perfecte malitiam actus blasphemassent, ab ulterioribus interrogationibus omnino supersedere potest Confessarius; tenentur tamen etiam tales, si in blasphemando jam contraxissent habitum, haud dubie impendere diligentiam, ut iterum desuescant. Quod si vero Pœnitentes reponerent, (prout frequenter audies) fuisse factum ex ira, urgendi sunt, num sub ira saltem in confuso recogitaverint de gravi offensa, nec ne? Et profecto, si aliquo modo longius tales blasphemias, præsertim notabiliores protraxerint, in dubio præsumendi sunt blasphemasse deliberate. II. Postquam Confessarius ex prima interrogatione cognovit, blasphemias fuisse deliberato, ac serio animo prolatas, instet ulterius, quibus verbis blasphemaverint? nam homines maxime plebeji solent sæpius hæc tria confundere, blasphemare, imprecari.

496 *Tract. V. De Religione, & vitiis oppos. Dist. III.*
imprecari. & jurare; germanice Schelten, Flu-
chen, Schwestern, quæ tamen specie omnino
differunt, ut recte advertit Sporer hic. Item
ex hoc ipso responso Pœnitentium eruet Con-
fessarius, num forsan simpliciter Sacramenta
protulerint e.g. dicendo germanice Sacrament,
aut Gottes Sacrament, quæ verba absente scan-
dalo peccatum veniale non excederent, &
potius ad Irreligiositatem, quam ad blasphem-
iam reducerentur; vel num etiam veras
blasphemias effuderint? quando in notitiam
veræ alicujus blasphemie devenerit Confes-
sarius. III. Indaget de numero, quoties in-
terpolatis vicibus deliberate contigerit? Hoc
sibi etiam notet Confessarius, quod blasphem-
ie, quæ effutiuntur v. g. a desperantibus
ex maligno affectu seu indignatione erga ip-
sam Deum, sint quidem respective in Ger-
mania rariores, ast tamen periculosiores,
quam si effunderentur ex indignatione erga
homines, vel jumenta, uti & graviore ac
subinde Hæreticales.

Carolo Regi

